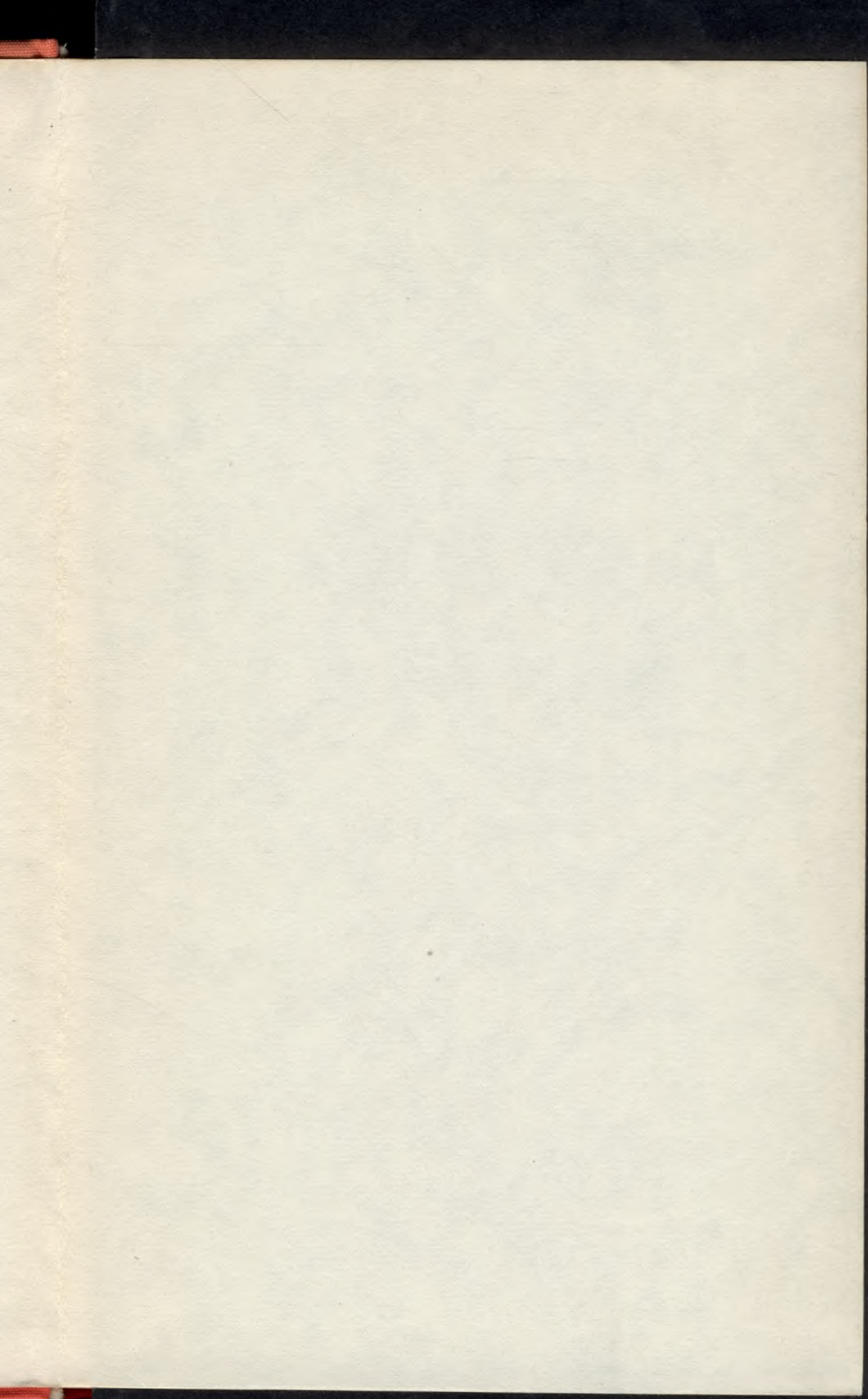
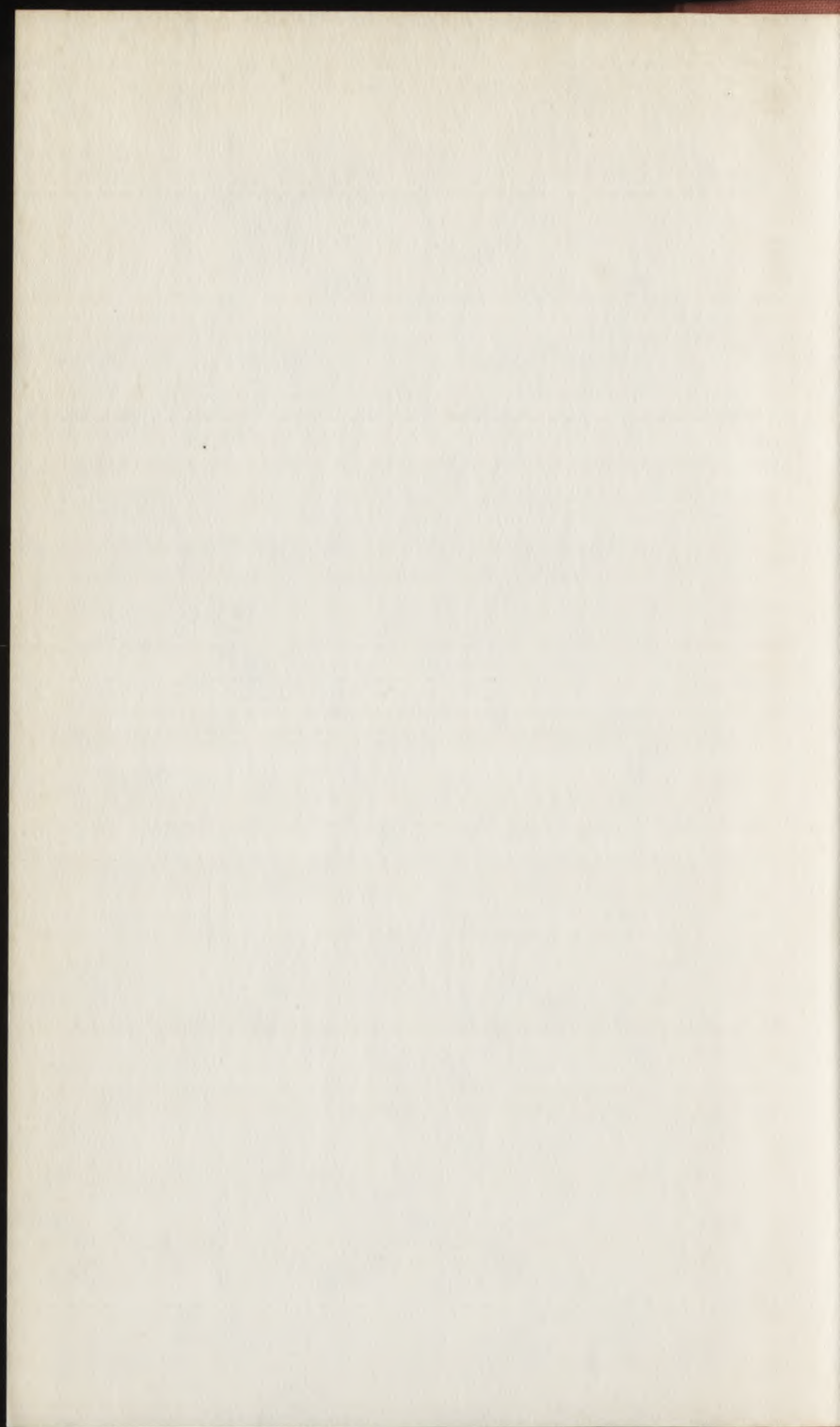

DANIEL DEFOE
MOLL
FLANDERS

MB
95.872

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

DANIEL DEFOE
MOLL FLANDERS

FORDÍTOTTA

VAS ISTVÁN

DANIEL DEFOE

MOLL
FLANDERS

REGÉNY

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1983

DANIEL DEFOE
MOLL FLANDERS
EVERYMAN'S LIBRARY, 1938, LONDON

HUNGARIAN TRANSLATION

© VAS ISTVÁN, 1956

HARMADIK KIADÁS

MB 95.872

1983

A SZERZŐ ELŐSZAVA

A világot újabban annyira elárasztották regényes históriákkal és beszélyekkel, hogy aligha fognak hitelt adni egy titkos történetnek, amelyben a hősök nevét és egyéb körülményeit elhallgatjuk; éppen ezért bele kell törödnünk, hogy az olvasó maga alkot véleményt az itt következő ívekről, és úgy fogadja a történetet, ahogy neki tetszik.

Itt abból indulunk ki, hogy a szerző a saját történetét írja meg, s elbeszélésének már a legkezdetén megindokolja, miért tartja helyénvalónak, hogy eltitkolja igazi nevét – ezek után erre nincs is miért több szót vesztegetni.

Igaz, hogy e történet eredetijét más szavakkal mondjuk el, s annak a híres hölgynek a stílusát, akiről itt beszélünk, egy kissé megváltoztattuk; nevezetesen a saját történetét illedelmesebb szavakkal mondtuk el, mint ahogy első ízben előadta, tudniillik azt a példányt, amely legelőször kezünkhöz jutott, olyan nyelvezeten írták, amely inkább emlékeztet olyasvalakire, aki még mindig a Newgate-ben van, mintsem arra, aki később bűnbánó és alázatos lett – mint ezt a hölgy magáról állítja.

A toll – amelynek az volt a rendeltetése, hogy befejezze e hölgy történetét, és azzá tegye, amit most látnak benne – nem kis nehézséggel tudta csak bemutatásra alkalmas ruhába öltöztetni, olvasásra alkalmas nyelven beszéltetni. Ha egy ifjúkora óta kicsapongásban élő asszony, aki még hozzá maga is a bűn és kicsapongás gyümölcse, odáig jut, hogy beszámol minden vétkes üzelméről, sőt részletesen kitér azokra az alkalmakra és körülményekre, amelyeknek folytán először vált bűnössé, valamint a bűnnek mindazokra a kifejeleteire, amelyeken hatvan év alatt keresztülment – a szerzőnek van dolga, amíg annyira tisztába tudja

tenni, hogy, különösképpen a vétkes olvasóknak, ne sikerüljön ezt a történetet a szerző hátrányára értelmezniük.

Nem mulasztottunk el azonban semmilyen tőlünk telhető gondosságot annak érdekében, hogy e történet újjáöltöztetése közben ne adjunk helyet semmiféle léha gondolatnak, illetlen fordulatnak, nem még akkor sem, amikor a hősnő a legcsúnyább kifejezésekkel élt. E célból életének néhány elvetemült részét, amelyet nem lehetett illedelmesen elmondani, teljességgel kihagytuk, néhány másik részletet pedig tetemesen rövidítettünk. Reméljük, hogy ami megmaradt, nem sértheti a legszemérmesebb olvasót, a legilledelmesebb hallgatót sem; és mivel éppen a legromlottabb történetből lehet a legépületesebben okulni, reméljük, hogy a tanulság megkomolyítja az olvasót, még akkor is, amikor maga a történet más irányba csábíthatná. Egy bűnös, de megbánt élet előadásához az szükségeltetik, hogy ennek az életnek a bűnös részét olyan bűnössé tegyük, ahogy a valóságos története megköveteli, mert csak így ábrázolhatjuk és szépíthetjük a bűnbánó részét, amelyik bizonyára a legjobb és legderűsebb része lesz, ha ugyanolyan elevenen és erőteljesen beszéljük el.

Azt állítják, hogy a bűnbánó részt nem lehet ugyanolyan elevenen, derűsen és szépen előadni, mint a bűnös részt. Ha van valamelyes igazság ebben a megjegyzésben – engedjék meg, hogy ezt kimondjam –, azért van, mert nem ugyanazzal a kedvvel és tetszéssel olvassák; és nagyon is igaz, hogy a különbség nem annyira a téma valóságos értékében keresendő, mint az olvasó nyében és ízlésében.

De mivel ezt a művet főként azoknak a figyelmébe ajánljuk, akik tudják, miként kell olvasni és miként kell javukra fordítani azt az épületességet, amit a történet mindvégig elébük tár, így remélhető, hogy az ilyen olvasóknak sokkal inkább kedvükre lesz a tanulság, mint a mese, a példaadás, mint az előadás, s az író célja, mint a hősnő élete.

Ez a történet bővelkedik gyönyörködtető eseményekben, és mindegyik hasznos alkalmazást nyert. Sikerült ezeket az esemé-

nyeket leleményesen előadni, kellemes fordulatokkal, amelyek természetesen oktatják az olvasót. Annak a züllött életnek első része, amit a hősnő a colchesteri fiatalúrral töltött, annyi szerencsés fordulattal mutatja be a bűnt és mindazokat, akiknek körülményei kedveznek az ilyen bűnnek, óvja az ilyesminek gyászos végétől, és mindkét félnek esztelen, elvakult és elrettentő viselkedésétől, hogy busásan kárpótol azért az élénk leírásért, amivel a hősnő saját bolondosságát és romlottságát bemutatja.

Szerelmesének bűnbánata Bathban, amikor a férfit betegségének rohama és az érthető rémület arra bírja, hogy elhagyja őt; az a kellő óvatosság, amelyet a történet még a legdrágább barátinak akár teljesen jogos bizalmasságával szemben is indokoltta tesz, megmutatván, mennyire lehetetlen isteni segítség nélkül megtartani a legünnepélyesebb és legerényesebb elhatározásokat – aki kellően ítéli meg a dolgokat, látni fogja, hogy ezekben a részekben több a valódi szépség, mint a történetnek abban az egész szerelmes szövevényében, amely megelőzi.

Egyszerűen, minthogy az egész beszámolót gondosan megtisztogattuk mindattól a szabadosságtól és lazaságtól, ami benne volt, végül is a lehető legnagyobb igyekezettel erényes és vallásos célra fordítottuk. Senki se vetheti szemünkre – hacsak nem akar a nyilvánvaló igazságtalanság vétkébe esni – sem magát a történetet, sem pedig azt a szándékunkat, hogy kiadjuk.

A színpad szószólói, amikor meg akarták győzni róla az embereket, hogy darabjaik hasznosak, minden korban nagy érvet tudtak felhozni arra, hogy ezeket a darabokat a legerkölcsebb és legvallásosabb kormányzatnak is engedélyeznie kell, tudniillik, hogy erényes célt lehet velük elérni, s a legélénkebb megjelenítéssel szüntelenül az erényt és a nemes alapelveket ajánlják a hallgatóságnak, s nem restek leleplezni és elmarasztalni a bűnt és az erkölcsök megromlásának valamennyi fajtáját. S ha ez igaz volna, és csakugyan állandóan ragaszkodnának ehhez a szabályhoz mint színjátszásuk mértékéhez, sok mindent lehetne javukra szólani.

E könyv, végtelen változatosságában is, szigorúan ragaszkó-

dik ehhez az alapelvhez: nincsen semmilyen részében egyetlen bűnös cselekedet sem, amelyik előbb-utóbb boldogtalansággal vagy szerencsétlenséggel ne járna; nem szerepel benne egyetlen, mégoly hétpróbás gazember sem, aki ne érne szerencsétlen véget vagy pedig bűnbánatra ne adná magát; nem nyer benne említést egyetlen olyan rosszság sem, amely el ne ítéltetnék még magában az elbeszélésben, sem pedig olyan erényesség, jóság, amely meg ne kapná a maga dicséretét. Mi felelhetne meg pontosabban annak a megállapított szabálynak, mint hogy épületesen ábrázoljuk még azt is, ami ellen jogos kifogás merülhet fel, nevezetesen a rossz társaság, a trágár beszéd meg a hasonlók példáját?

Ezen az alapon ajánljuk ezt a könyvet az olvasónak, mint olyan művet, amelynek minden részéből lehet valamit tanulni, valamilyen igaz és vallásos következtetést levonni, mint olyan művet, amelyet az olvasó valamelyest okulására fordíthat, amennyiben kegyeskedik hasznát venni.

E hírnesz hölgynek az emberiség kifosztását célzó valamenynyi kalandja úgy áll előttünk, mint megannyi figyelmeztetés a becsületes embereknek, hogy óvja őket, s beavassa őket azokba a módszerekbe, amelyekkel ártatlan embereket rászednek, kifosztanak, megkopsztanak, s ennek következtében megtanítsa őket, hogyan lehet elkerülni az ilyesmit. Amikor kirabol egy kisgyereket, aki anyjának hiúsága folytán oly szépen felöltöztetve megy a tánciskolába, ez jó figyelmeztetés lesz a jövőben az ilyen embereknek, éppen úgy az is, amikor elcseni az aranyórát a kisaszony derekáról a parkban.

Amikor elveszi a csomagot a tyúkeszű szolgától a St. John Street-i postakocsinál; zsákmányszerzése a tűzvészben, valamint Hardwichben – mindez emlékeztetés figyelmeztető, hogy hasonló esetekben és mindenfajta hirtelen meglepetés közepette őrizzük meg a lélekjelenlétünket.

Végül igyekezete a derekas életre és szorgalmas gazdálkodásra Virginiában, deportált férjével, olyan történet, amely nagyon alkalmas mindazoknak a szerencsétlen teremtetéseknek az okulására, akik tengeren túl kénytelenek boldogulásukat keresni,

akár a deportáció nyomorúságában, akár egyéb szerencsétlenség folytán; mert megtanítja őket, hogy szorgalom és igyekezet meghozza a gyümölcsét még a világ legtávolabbi részén is, s hogy nincs olyan alacsony sorba került, megvetendő, reményvesztett ügy, hogy a fáradhatatlan szorgalom nagyot ne lendíthetne szabadulásunkra, s idővel a legalantasabb teremtetést is föl ne segíthetné újra a világba, s újra el ne indíthatná életét.

Mindez csak néhány abból a sok komoly következtetésből, amely kézzelfoghatóan jelentkezik e könyv kapcsán, de már ezek is elégségesek ahhoz, hogy bárki is teljes joggal ajánlhassa ezt a könyvet a világnak, még inkább, hogy a kiadását igazolják.

Még hátravan két igen szép rész, amikből ez a történet is ad némi fogalmat, sőt megismertet egyes részleteivel is, de mindkét rész túlságosan hosszú ahhoz, hogy ugyanebben a könyvben kaphatna helyet, és voltaképpen azt merem állítani, egész külön kötetet alkotnának magukban, tudniillik: a hősnő – amint ő nevezi – nevelőanyjának élete, amennyiben néhány év alatt, úgy látszik, végigcsinálta az úriasszony, a ringyó, a kerítőnő, a bába, s ahogy mondják, a képzett bábaasszony, a zálogosasszony, a gyermekelhelyező, a tolvajrejtegető, az orgazda, aztán még a tolvaj, a tolvajnevelő meg ehhez hasonlók minden fokozatát, és végül mégis bűnbánó asszony lett belőle.

A második történet a hősnő deportált férjének élete; nyilvánvalóan útonálló volt, tizenkét évet töltött az országúton sikeres zsiványkodásban, s még a legvégén is olyan szerencsésen került ki az egészből, hogy önkéntesen ment deportációba, nem pedig mint elítélt – hihetetlen változatosságot találunk az életében.

De amint már mondtam, ezek túl hosszadalmas dolgok ahhoz, hogysem itt előadhatnám őket, arra sem tehetek ígéretet, hogy önmagukban külön fognak megjelenni.

Nem állíthatjuk, hogy ez a történet eljut a híres Moll Flanders életének egész a végéig, mert senki sem írhatja meg a saját életét a legvégéig, hacsak nem tudja akkor megírni, miután már meghalt. De a férje élete – ezt ugyanis egy harmadik kéz írta meg – teljes mértékben beszámol mindkettejükéről, meddig éltek

együtt abban az országban, s hogyan jöttek vissza mindketten Angliába körülbelül nyolc év múlva, miközben meggazdagodtak, s hogyan élt itt Angliában Moll Flanders késő öregkoráig, mindazonáltal már nem olyan rendkívül bűnbánóan, mint kezdetben; csak annyi látszik bizonyosnak, hogy mindig borzadályal beszélt korábbi életéről és annak minden részletéről.

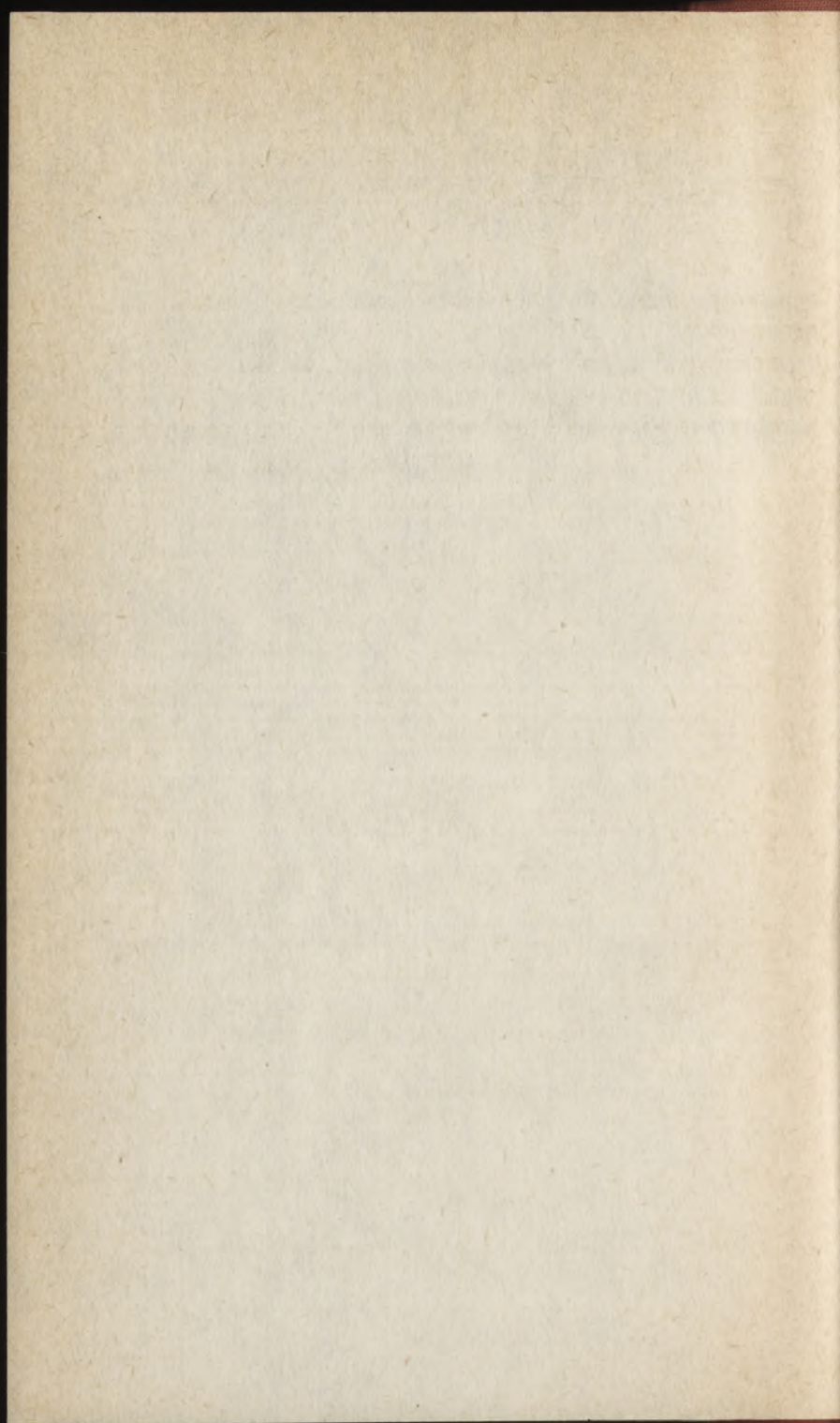
Moll Flanders történetének utolsó színhelyén, Marylandben és Virginiában sok kellemes dolog történt, ami nagyon derűsé teszi életének ezt a részét, de ezeket már nem olvashatjuk ugyanolyan elegáns előadásban, mint azokat az eseményeket, amikről ő maga számolt be – így hát előnyösebb, ha itt félbeszakítjuk.

A HÍRES

MOLL FLANDERS

ÖRÖMEI ÉS VISZONTAGSÁGAI

nevezetesen, hogy a Newgate-börtönben született, s gyermekkorát nem számítva, életének hatvan évéből tizenkét évig szajha volt, ötször ment férjhez (egy ízben tulajdon öccséhez), tizenkét évig tolvajnő volt, nyolc évig Virginiába deportált fegyenc, végezetül meggazdagodott, tisztességes életre adta magát, és bűnbánatban halt meg. Saját emlékiratai után.

Igazi nevem annyira ismeretes a Newgate és az Old Bailey¹ okmányaiban és lajstromaiban, s ezekben olyan következményekkel járó és még mindig függőben levő dolgokat jegyeztek fel személyes viselkedésemre vonatkozólag, hogy senki sem csodálkozhatik, ha e műben nem írom ki nevemet, és nem számolok be családomról. Halálom után talán majd többet lehet megtudni erről, ez idő szerint azonban nem lenne helyes, nem, még akkor sem, ha általános és kivétel nélküli, bármilyen személyre és bűncselekményre kiterjedő kegyelmet hirdetnének.

Elég, ha annyit mondok, hogy néhányan legrosszabb cimboráim közül, akiknek most már nincs módjukban ártaniok nekem – eltávozván e világból létra és kötél segítségével, amire nekem is gyakran volt kilátásom –, Moll Flanders néven ismertek, úgyhogy, ha önök megengedik, én is e néven szólok magamról, mindaddig, amíg nem merészelem bevallani, ki voltam, valamint azt is, hogy ki vagyok most.

Hallottam, hogy valamelyik szomszéd országban, talán Franciaországban vagy másutt, nem tudom, van egy királyi rendelet, mely szerint, ha egy bűnöst halálra vagy gályarabságra, vagy deportálásra ítélnék, hátrahagyott gyermekeit – mivel szüleik szegénysége és vagyonuk elkobzása miatt rendszerint gondozatlanul maradnak – a kormányzat azonnal gondjaiba fogadja, berakja őket egy árvaháznak nevezett menhelyre, ott fölnevelik, ruházzák, táplálják, tanítják őket, s ha már alkalmasak arra, hogy kilépjenek a világba, szolgálatba vagy mesterségre adják

¹ Newgate – London 1218-ban épült börtöne. Old Bailey – a Newgate épülete: a törvényszék ülés helye.

őket, hogy így tisztességes, szorgalmas életmódot folytathassanak és gondoskodjanak magukról.

Ha nálunk is ez lett volna szokásban, nem maradtam volna a világban szegény, elhagyatott kislánként, barátok nélkül, ruhák nélkül, segítség és segítő nélkül. De ez lett a sorsom, és ez nemcsak hogy keserű gyötrelmekre juttatott, mielőtt még képes lettem volna megérteni a helyzetemet, vagy azt, hogyan javítsak rajta, hanem olyan életmódba vitt, mely nemcsak önmagában botrányos, hanem rendszerint a test és lélek gyors elpusztításával jár.

A helyzet egyébként a következő volt: anyámat mint főbenjáró bűnöst elítélték bizonyos említésre is alig méltó kis lopás miatt, tudniillik alkalma nyílt rá, hogy három vég finom holland vásznat kölcsönözzön egy cheapside-i rőföstől. Hosszadalmas volna elmondani a körülményeit, különben is nekem annyiféleképpen mesélték el, hogy magam sem tudom, melyik volt a hiteles beszámoló.

Bárhogyan történt is, abban mindnyájan megegyeztek, hogy anyám a terhességére hivatkozott, s mivel megállapították, hogy várandós, héthónapi halasztást kapott; ezalatt világra hozott engem, s mire felépült, az ítélet, ahogy mondani szokták, jogerőssé vált, de anyám abban a kegyelemben részesült, hogy deportálták az ültetvényekre, engem pedig féléves koromban itt hagyott, és bizony mondhatom, rossz kezekben.

Ez az idő még olyan közel van életem első óráihoz, hogy csak annyit mondhatok el magamról, amennyit hallomásból tudok. Elég megemlíteni, hogy mivel ilyen szerencsétlen helyen születtem, nem volt semmiféle olyan község, amelynek gyerekkoromban táplálnia kellett volna; és fogalmam sincs róla, hogyan maradtam életben, csak annyit hallottam, hogy egy időre anyámnak valamilyen rokona vett magához gondozásra, de hogy kinek a költségén, vagy kinek a kívánságára, arról semmit sem tudok.

Az első adat, amire emlékszem, vagy amit magamról megtudtam, hogy egy csapat olyan ember között kóboroltam, akiket cigányoknak vagy a fáraó népének is neveznek; de azt hiszem,

csak nagyon kis ideig lehettem köztük, mert bőrrömet nem festették sötétre, amit már igen zsenge korukban meg szoktak tenni azokkal a gyerekekkel, akiket magukkal visznek; azt sem tudom megmondani, hogyan kerültem közéjük, vagy hogyan szabadultam meg tőlük.

Colchesterben történt, Essex grófságban, hogy ezek az emberek elhagytak, sőt úgy rémlik, én hagytam ott őket – azazhogy elbújtam, és nem akartam tovább velük menni –, de erről nem tudok részletesen beszámolni, csak arra emlékszem, néhány colchesteri városi hivatalnok fölszedett, én elmondtam nekik, hogy a cigányokkal jöttem a városba, de nem akartam tovább velük menni, így hát otthagytak engem, de hogy merre mentek, azt nem tudom – aminthogy ezt nem is várhatták el tőlem. Aztán még átkutatták a környéket a cigányok után, de, úgy látszik, nem tudták őket megtalálni.

Valami módon gondoskodni kellett rólam, mert ha jog szerint nem is tartoztam a községhez, sem a városhoz, de amikor a városatyák megtudták az esetemet, s hogy túl kicsi vagyok még bármiféle munkára – mivel akkor még nem voltam több háromévesnél –, elfogta őket a szájalom, s elrendelték, hogy némi-képpen gondoskodjanak rólam, így hát éppen úgy bántak velem, mintha ott születtem volna.

Jó szerencsém úgy hozta, hogy gondoskodásuk folytán olyan asszonyhoz adtak, ahogy mondani szokták, dajkaságba, aki nagyon szegény volt, de valaha jó módú, s úgy jutott egy kis kereset-hez, hogy elvállalt hozzám hasonló gyerekeket, ellátta őket azzal, ami szükséges, mindaddig, amíg olyan kort értek el, hogy szolgálatba állhattak, vagy saját maguk kereshették meg kenyérüket.

Ez az asszony fenntartott egy kis iskolát is, ahol olvasni tanította a gyerekeket, meg kézimunkára, és mivel, mint már említettem, azelőtt jó módban élt, a befogadott gyerekeket nagyon ügyesen és nagyon gondosan nevelte.

De mindennél többet ért, hogy nagyon vallásosan is nevelte őket, mivel igen derék, jámbor asszony volt, jó és tiszta háziasz-

szony, igen jó modorú és jó magaviseletű. Szóval, ha eltekintünk a szűkös étkezéstől, kényelmetlen szállástól és az egyszerű ruháktól, olyan modorban és olyan finoman nevelkedtünk, mint-ha tánciskolába jártunk volna.

Itt éltem nyolcéves koromig, amikor kétségbe ejtett az a hír, hogy a városatyák – azt hiszem, így hívták őket – elrendelték: álljak szolgálatba. Én csak igen kevés házimunkára voltam alkalmas, talán csak arra, hogy megbízatásokban futkossak, és szolgáló legyek valamilyen konyhalány keze alatt. És minthogy gyakran beszéltek erről, nagy rémületbe estem, mert borzadtam tőle, hogy szolgálatba álljak, ahogy mondani szokták, azazhogy szolgáló legyen belőlem ilyen fiatal koromban; s azt mondtam nevelőanyámnak – mert így neveztük –, hogy azt hiszem, meg tudnék élni anélkül is, hogy szolgálatba állok, ha ezt kegyeskedik megengedni nekem; mert nevelőanyám megtanított túvel bánni és gypajút horgolni, ami ennek a városnak a főipara, s azt is megmondtam neki, ha hajlandó megtartani, én dolgoznék neki, mégpedig igen keményen dolgoznék.

Szinte mindennap mondogattam neki, hogy szeretnék keményen dolgozni, és rövidesen nem is csináltam egyebet, csak egész nap dolgoztam és sírtam, ami annyira elszomorította ezt a kedves, jó asszonyt, hogy végül elkezdett aggódni értem, mert nagyon szeretett.

Nem sokkal később egy napon bejött a szobába, ahol mi, szegény gyerekek, mindnyájan együtt dolgoztunk, leült éppen szembe velem, nem a szokásos úrnői helyére, hanem mintha csak azért ült volna le, hogy engem figyeljen és lásson dolgozni. Éppen olyasmi volt előttem, amit ő adott nekem, ha jól emlékszem, néhány inget kellett kihímeznem, s egy idő múlva megszólított.

– Te bolondos kislány – mondta –, te mindig sírsz – mert akkor éppen sírtam –, ugyan miért sírsz?

– Mert el akarnak vinni – mondtam én –, és szolgálni akarnak küldeni, márpedig én nem értek a házimunkához.

– De hát, kislányom – mondta –, igaz, hogy nem tudsz házi-

munkát végezni, ahogy te mondod, de majd idővel megtanulod, és eleinte nem fognak kemény munkára.

– De igen, arra fognak – mondtam –, és ha nem tudom elvégezni, majd megvernek, és a szolgálók is megvernek, hogy nehéz munkát végezzek, pedig még csak kislány vagyok, és nem értek hozzá. – Ezzel megint nekieredt a könnyem, amíg végül már a szavam is elállt.

Ez megindította az én jó nevelőanyámat, úgyhogy elhatározta: nem kerülök szolgálatba; s rám szólt, hogy ne sírjak, majd ő beszél a polgármester úrral, és nem kell szolgálatba állnom, csak majd ha nagyobb leszek.

De hát ez nem nyugtatott meg, mert szörnyű volt csak rá gondolnom is, hogy szolgálni menjek, és ha nevelőanyám biztosít, hogy nem kell mennem, csak majd ha húszéves leszek, nekem az is egyre ment volna, azt hiszem, akkor is végigsírom az időt, anynyira bántott volna, hogy végül mégiscsak meg kell lennie.

Amikor nevelőanyám látta, hogy még mindig nem békülök meg, lassanként komolyan haragudni kezdett.

– De hát mit akarsz voltaképpen? – kérdezte. – Nem mondtam, hogy nem kell szolgálni menned, csak majd ha nagyobb leszel?

– Igen, de akkor végül mégiscsak mennem kell.

– Ez már igazán sok! – mondta nevelőanyám. – Hát bolond ez a lány? Hát mi akarnál lenni, úrinő?

– Az – mondtam én, és megint kifakadt belőlem a sírás, úgyhogy végül újra bömböltem.

Erre aztán az öreg úriasszony bizony kinevetett engem.

– Szóval, nagysád, engedelmeivel – mondta csúfolódva –, úrinő akar lenni. És kérlek, hogy akarsz te úrinő lenni? Talán csak nem az ügyes ujjaiddal?

– De igen – feleltem teljes ártatlansággal.

– Igen? És mennyit tudsz azzal keresni? – kérdezte. – Mit kapsz egy napi munkáért?

– Három pennyt, ha szövök, és négy pennyt fehérneművarrá-sért.

– Jaj, te szegény úrinő – válaszolta nevetve. – Azt hiszed, hogy ez elég neked?

– Megleszek belőle – mondtam –, ha megengedi, hogy magánál maradjak.

És ezt olyan árva, könyörgő hangon mondtam, hogy szegény asszony szíve fájni kezdett értem, mint ahogy később elmondta.

– De – mondta – ebből nem leszel meg, és ruhát se varrathatsz magadnak; és akkor ki vásároljon ruhát a kis úrinőnek? – kérdezte, és közben egyre mosolygott rám.

– Akkor még keményebben fogok dolgozni – mondtam –, és minden pénzt magának adok.

– Szegény kislány, akkor se tudsz megélni, alig lesz elég az ennivalóra.

– Akkor nem kell nekem ennivaló – mondtam megint teljes ártatlanul –, csak hadd maradjak magánál.

– Hát azt hiszed, megélsz ennivaló nélkül? – kérdezte.

– Meg – feleltem erre még mindig teljesen gyermekien, és megint megeredtek a könnyeim.

Mindebben nem volt semmi ravaszság a részemről; beláthatják, hogy mindez természetes volt; de annyi ártatlanság és annyi szenvedély volt benne, hogy nemsokára ez a jó, anyás asszony is elsírta magát, s végül éppolyan hevesen sírt, mint én, aztán kézen fogott, és kivezetett a tanulószobából.

– Jól van már – mondta –, nem kell szolgálatba állnod, nálam maradhatsz – és ez egyelőre lecsillapított.

Nem sokkal ezután elment kihallgatásra a polgármesterhez, s a hivatásához tartozó ügyekről beszélve, végül szóba került az én történetem is, és az én jó nevelőm elmondta a polgármester úrnak az egész esetet. A polgármester úrnak annyira tetszett, hogy behívta feleségét és két lányát, hallgassák meg ők is, és annyi bizonyos, hogy kellő mulatságot szerzett nekik.

Nem telt egy hétbe sem, s a polgármesterné asszony két lányával váratlanul megjelent a házuknál, hogy meglátogassa jó öreg nevelőanyámat, és megnézzé iskoláját és a gyerekeket. Amikor

már egy kicsit körülnéztek, a polgármesterné így szólt nevelőanyámhoz:

– És kérem, asszonyom, melyik az a kislány, aki úrinő akar lenni? – Én meghallottam, és először rettentően megijedtem, bár nem tudtam, mitől, de aztán a polgármesterné asszony odajött hozzám. – No, kisasszony – mondta –, min tetszik dolgozni? – A „kisasszony” olyan szó volt, amit nemigen hallhattunk az iskolánkban, és azon töprengtem, micsoda csúfnéven szólított? – de azért fölálltam, mélyen meghajoltam, ő pedig kivette kezemből a kézimunkámat, megnézte, és azt mondta, nagyon jó, aztán megfogta a kezemet is. – Hát bizony – mondta – ebből a gyerekből lehet még úrinő, akárki meglássa, mert olyan keze van, mint egy úrinőnek.

Ezzel nagyon megörvendeztetett, azt elhihetik, de a polgármesterné asszony nem érte be ennyivel, hanem visszaadta a munkámat, azután belenyúlt a zsebébe, kivett belőle egy shillinget, nekem adta, és azt mondta: ügyeljek a munkámra, tanuljak meg jól dolgozni, és akkor még lehet belőlem úrinő.

De az én jó öreg nevelőanyám meg a polgármesterné asszony és a többiek mindvégig félreértettek engem, mert ők is mást értettek azon a szón, hogy úrinő, és én is egészen mást; mert sajnos én úgy értettem, úrinőnek lenni annyit jelent, hogy meg tudok élni a munkámból, s eleget keresek a nélkül a rémség nélkül, hogy szolgálnom kelljen; ők pedig úgy értették, hogy az ember előkelően, gazdagon és rangosan él, meg isten tudja, mi mindenre gondoltak még.

Aztán, hogy a polgármesterné asszony elment, bejött a két lánya, ők is előszólították az úrinőt, hosszú ideig beszéltek velem, én pedig felelgettem nekik a magam ártatlan módján; de valahányszor azt kérdezték tőlem, el vagyok-e rá szánva, hogy úrinő legyek, mindig azt feleltem, igen. Végül egyikük megkérdezte, mi az, hogy úrinő. A kérdés nagy zavarba ejtett, mégis körülírtam úgy, hogy olyasvalaki, aki nem megy szolgálni, háztartási munkát végezni. Ez tetszhetett nekik, mert tovább is kedvesek

voltak hozzám, örültek a csacsogásomnak, úgy látszik, jólesett nekik, aztán ők is pénzt adtak nekem.

A pénzemet mindet odaadtam úrnőmnek és nevelőanyámnak, ahogy mindig hívni szoktam, és megmondtam neki, hogy ami pénzt keresek, mindet odaadom neki, akkor is, ha úrinő lesz belőlem, éppen úgy, mint most. Ebből meg egyéb szavaimból az én öreg pártfogóm kezdte megérteni, mit értek én azon, hogy úrinő, tudniillik nem egyebet, csak azt, hogy saját munkámmal meg tudom keresni a kenyeremet, és végül meg is kérdezte tőlem, hogy ugye, erre gondolok. Én megmondtam neki, hogy igen, és kitarottam amellet, hogy úrinő ennyit jelent.

– Mert – mondtam – van is ilyen – s ezzel megneveztem egy asszonyt, aki csipkét javított, és kimosta a hölgyek csipke főkö-tőit. – Az úriasszony és nagysádnak is nevezik.

– Szegény kislányom – mondta az én jó öreg nevelőanyám –, tebelőled is hamarosan lehet ilyen úrinő, mert az bizony rosszírű perszóna, és van is neki két-három fattyúja.

Ebből egy szót sem értettem, de azt feleltem:

– De bizony, őt nagysádnak nevezik, és nem megy szolgálni, házimunkát végezni – és ezért kitarottam amellet, hogy az igazán úrinő, és én is olyan úrinő akarok lenni, mint ő.

A hölgyeknek persze mindezt elmondták, ők mulattak rajta, s az ifjú hölgyek, a polgármester úr lányai olykor-olykor eljöttek, hogy megnézzenek, megkérdezzék, hol az a kis úrinő, ami nem csekély mértékben büszkévé tett.

Ez jó sokáig így tartott, ezek az ifjú hölgyek gyakran meglátogattak, néha másokat is hoztak magukkal, úgyhogy erről majd az egész város hallott.

Most már tízéves lehettem, s kezdett kissé nőies külsőm lenni, nagyon komolyan és szerényen viselkedtem, jó modorom volt, és gyakran hallottam a hölgyektől, hogy csinos vagyok, és nagyon szép nő lesz belőlem – elhihetik, hogy ennek hallatára dagadtam a büszkeségtől. De ennek a gögnek egyelőre még nem volt semmi rossz hatása, legfeljebb annyi, hogy mivel gyakran kaptam tőlük pénzt, azt meg odaadtam öreg nevelőanyámnak, ő

pedig, amilyen becsületes asszony volt, vigyázott, hogy az egész rám költse: kalapot, fehérneműt, kesztyűt, szalagokat vett rajta, úgyhogy mindig csinosan és nagyon tisztán jártam, mert erre mindig ügyeltem, és még ha rongyokat viseltem volna is, akkor is mindig tiszta lettem volna, ha másképpen nem, én magam öblítettem volna ki a rongyaimat. De hát az én jó nevelőanyám, valahányszor pénzt kaptam, igen tisztességesen rám költötte, és mindig meg is mondta a hölgyeknek, hogy ezt vagy azt vásárolt a pénzükön; ez meg arra ösztönözte őket, hogy gyakran és egyre többet adjanak nekem, míg végül aztán csakugyan maguk elé hívtak a városatyák, hogy most már álljak szolgálatba; de addigra már olyan jó varrónő lett belőlem, s a hölgyek olyan kedvesek voltak hozzám, hogy nyilvánvaló volt: el tudom magamat tartani, azaz tudok annyit keresni, hogy a nevelőanyám magánál tarthasson, meg is mondta a városatyáknak, hogy ha megengedik neki, magánál tartja az úrinőt – mert így nevezett –, hadd segítsen neki a gyerekek tanításában, aminthogy erre meg is volt a képességem, mert nagyon fürge voltam a munkámban, és fiatal koromhoz képest ügyesen kezeltem a tűt.

De a város hölgyeinek jósága ezzel nem ért véget, mert amikor megtudták, hogy már nem tartanak el közkölségen, mint azelőtt, még gyakrabban kaptam tőlük pénzt, mint addig; és ahogy nőtem, egyre több munkát hoztak, például fehérneművarrást, csipkejavítást, kalapkészítést, és nemcsak megfizettek érte, hanem meg is tanítottak rá, hogyan kell csinálni; úgyhogy most már csakugyan úrinő voltam, már ahogy én értettem ezt a szót, és ahogy én kívántam úrinő lenni; mert mire tizenkét éves lettem, már nemcsak magam kerestem meg a ruháimat, és megfizettem a nevelőanyámnak az eltartásom költségeit, hanem még zsebpénzt is félretettem.

A hölgyek több ízben nekem adták régi ruhájukat vagy a gyerekek ruháját, harisnyát, alsószokeyt, háziköntöst, hol ezt, hol azt, és ezeket az öregasszony úgy rám szabta, mintha igazi anyám lett volna, megőrizte részemre, és rászorított, hogy javítgassam, kifordítsam és átalakítsam őket úgy, ahogy legelőnyö-

sebben álltak rajtam – mert ritka jó háziasszony volt a newelő-anyám.

Végül az egyik hölgy annyira megkedvelt, hogy egy hónapra el akart vinni a maga házába a lányai közé.

Ez persze rendkívül kedves volt tőle, de ahogy az én jó öreg-asszonyom megmondta neki, ezzel többet ártana a kis úrinőnek, mintsem használna, hacsak el nem szánja rá magát, hogy végleg ott tart magánál.

– Ez bizony igaz – mondta a hölgy –, s ezért csak egy hétre visszem haza, hadd lássam, hogy fér meg a lányaimmal, és mennyire tudom megszokni a természetét, aztán majd tovább beszélünk róla; ha pedig közben bárki meglátogatná, ahogy szokta, mondja csak meg neki, hogy elküldte őt hozzám.

Ezt elég bölcsen rendezték el, s én el is mentem a hölgy házába, de ott úgy megtetszettek nekem a kisasszonyok, s nekik is úgy megtetszettem én, hogy eléggé nehezemre esett eljönni tőlük, és ők is éppoly kelletlenül váltak meg tőlem.

De mégis eljöttem, és még majdnem egy évig ott éltem a derék öregasszonynál, s most már kezdtem nagyon a segítségére lenni, mert már majdnem tizennégy éves voltam, koromhoz képest magas és némileg nőies is; de annyira megkóstoltam az előkelő életet ennek a hölgynek a házában, hogy már nem volt annyira kedvemre való a régi szállásom, mint azelőtt, és úgy gondoltam, szép dolog lehet, ha az ember igazán úrinő – mert most már egészen más fogalmaim voltak az úrinőről, mint régebben –, és mivel, mondom, azt gondoltam, hogy szép dolog úrinőnek lenni, szerettem is úrinők között lenni, és ezért már vágyakoztam is rá, hogy újra visszakerüljek hozzájuk.

Tizennégy éves múltam, amikor az én jó öreg nevelőanyám, akit most már csak mamának hívtam, beteg lett és meghalt. Én ezzel nagyon szomorú helyzetbe kerültem, mert a szegényember családja, ha egyszer őt magát sirba fektetik, egykettőre szétszóródik – hát még amikor a szegény jó asszonyt eltemették, milyen gyorsan szétszórták az egyházfik a községi gyerekeket! Az iskolát becsukták, a gyerekek pedig nem tehettek semmi egyebet,

mint hogy otthon üljenek, ameddig máshová nem küldik őket; ami ingóság pedig nevelőanyám után maradt, azért eljött a lánya, egy hat-hét gyerekes családanya, az egészet egyszerre magával vitte, s amikor már a holmira rátette kezét, hozzám nem volt egyéb mondanivalója, csak annyi, hogy tréfálkozott velem, és közölte, hogy a kis úrinő gondoskodik magáról, ha úgy tetszik neki.

Ijedtemben elvesztettem a fejemet, nem tudtam, mitévő legyek, mert hát kidobtak a nagyvilágba, és mindennek a tetejébe a derék öregasszonynál maradt a huszonkét shillingem – ez volt a kis úrinő egész vagyona e világon – s amikor elkértem a lányától, az rám ripakodott, azt mondta, hogy semmi köze hozzá, és kinevetett.

Pedig a szegény jó asszony beszélt róla a lányának, megmondta, hol a pénz, és hogy a gyereké, sőt egyszer-kétszer szólított is engem, hogy ideadja, de én szerencsétlenségemre kint jártam valamerre, s mire visszatértem, nevelőanyám már olyan állapotban volt, hogy nem tudott beszélni. Igaz, a lányában volt annyi tisztesség, hogy később mégis ideadta, de akkor kezdetben kegyetlenül megtréfált.

Most aztán csakugyan szegény úrinő lett belőlem, és még azon az éjszakán ajtót mutattak nekem, ki a nagyvilágba, mert nevelőanyám lánya minden holmit elvitt, és nem maradt egy darab kenyere se, s azt se tudtam, hol húzódjak meg éjszakára. De, úgy látszik, akadt szomszédjaink között, aki ismerte körülményeimet, és annyira megszánt, hogy értesítette a hölgyet, akinek családjában, mint már említettem, egy hetet töltöttem; ő pedig rögtön elküldte értem a szolgálóját, két lánya meg kéretlenül is elkíserte a szolgálót. Így hát elmentem velük az egész kis cókómókkal, és elhihetik, hogy vidám szívvel. Helyzetem annyira megrémített, hogy most már nem is akartam úrinő lenni, hajlandó voltam elmenni cselédnek is, és elvégezni bármi munkát, amire alkalmasnak találtnak.

De nem így vélekedett felőlem az én új, nagylelkű úrnőm, mert ő mindenben túlszárnyalta azt a jó asszonyt, akinél addig éltem,

legkivált vagyon dolgában, de mondom, mindenben, kivéve a tisztességet, mert ami azt illeti, akármilyen rendkívül becsületes hölgy volt a mostani úrnőm, nem szabad soha elfelednem, hogy az első, bármilyen szegény volt is, olyan rendkívül tisztességes volt, amilyen csak lehet az ember.

Alighogy ez a derék úriasszony – mint már mondtam – magához vett, a legelső hölgy, azazhogy a polgármesterné, elküldte a két lányát, hogy vegyenek gondjaikba; utána pedig elküldött érttem egy másik család is, amelyik felfigyelt rám kis úrinő koromban, és szintén adott nekem munkát, úgyhogy, amint mondani szokás, futottak utánam; sőt nagyon is megharagudtak, különösen a polgármesterné asszony, hogy a barátnője elvitt az orra elől, így fejezte ki magát, mert, ahogy mondta, jog szerint az övé vagyok, hiszen ő volt az első, aki felfigyelt rám. De azok, akik megszereztek, nem akartak megválni tőlem, ami pedig engem illet, bármilyen jól bántak volna velem a többiek is, sehol se lehetett volna jobb dolgom, mint ott, ahol voltam.

Így folytattam hát az életemet mindaddig, amíg el nem múltam tizenhét éves, és a nevelésem az elképzelhető leghasznosabb volt, a hölgy különféle mestereket tartott, akik táncolni tanították a lányait, meg francia beszédre és fogalmazásra, mások pedig zenére, és mivel én mindig együtt voltam velük, éppen olyan gyorsan tanultam, mint ők; a mestereket ugyan nem bízták meg, hogy engem is tanítsanak, de én utánnzással és kérdezősködéssel mindazt megtanultam, amit a lányok oktatás és irányítás útján, úgyhogy nemsokára éppen olyan jól tudtam táncolni és franciául beszélni, mint bármelyikük, énekelni pedig sokkal jobban, mert jobb hangom volt, mint nekik. Ahhoz már nem jutottam olyan könnyen, hogy a csembalón vagy spinéten játsszam, mert nem volt saját hangszerem, amin gyakoroljak, az övékhez meg csak akkor fértem, amikor ők abbahagyták a játékot, ez pedig mindig kiszámíthatatlan volt; de aztán mégis túrhetően megtanultam ezt is, mert a kisasszonyok végül még két hangszert kaptak, azazhogy egy csembalót meg egy spinétet, és akkor már ők maguk tanítottak engem. De ami a táncolást illeti, abban aligha

segíthettek, hogy megtanuljam a kontra-táncot, mert mindig azt akarták, hogy én ugorjak be a táncosuk helyett; másrésről azonban éppen olyan szívesen hajlandók voltak nekem bármit megtanítani, amire őket tanították, mint amilyen szívesen én fogadtam az oktatást.

Így hát, amint már mondtam, éppen úgy élveztem a nevelés minden előnyét, mintha éppen olyan úrilány lettem volna, akár azok, akiknél laktam; némely dologban pedig előnyben is voltam a kisasszonyokkal szemben, hiába állottak fölöttem; mert a természetől olyan adományokat kaptam, amiket minden vagyonuk sem tudott kiegyenlíteni. Először is feltűnően csinosabb voltam, mint bármelyikük; másodsor jobb alakom volt; harmadsor jobban énekeltem, úgy értem, hogy jobb volt a hangom; és remélem, feltételezik, hogy mindezt nem azért mondom, mert olyan nagyra voltam magammal, hanem azok véleményét ismétlem, akik ismerték a családot.

Mindazonáltal megvolt bennem a női nem szokásos hiúsága, azaz, minthogy igazán nagyon csinosnak, vagy ha úgy tetszik, nagy szépségnek tartottak, én ezt jól tudtam, és éppolyan jó véleménnyel voltam magamról, mint bárki más: kiváltképpen pedig szerettem hallgatni, ha valaki beszélt erről, amit néha nem kerülhettem el, és ez nagy meglepésemre szolgált.

Mindeddig sima a történet, amit magamról el kell mondanom, és nemcsak az volt a hírem életemnek ebben a szakában, hogy igen jó családnál élek, olyan családnál, amelyiket mindenki tisztel és nagyra tart erényéért és jámborságáért és mindenért, amit becsülni lehet; hanem a jellemem is olyan volt, mint egy igen jámbor, szerény és erényes lányé, aminthogy mindaddig az is voltam; de nem is volt még alkalmam másra gondolni, vagy megismerni, mit jelent a gonosz csábítás.

De éppen az, amire túlságosan hiú voltam, az volt a romlásom, vagyis inkább a hiúságom okozta romlásomat. A ház úrnőjének volt két fia, kitűnő tehetségű és választékos modorú, sokat ígérő fiatalemberek, és én, sajnos, mindkettejükkel nagyon jóban voltam, habár ők egészen különböző módon bántak velem.

A nagyobbik vidám úriember volt, éppen olyan jól kiismerte magát a városban, mint vidéken, és ha volt is benne elég léhaság ahhoz, hogy helytelen dolgokat tegyen, ahhoz is volt elég esze, hogy ne fizesse meg túl drágán az élvezeteit. Megkezdte azzal a minden nőre veszedelmes kelepccével, hogy minden alkalommal megjegyezte, milyen csinos vagyok, milyen kellemetes, milyen jól nevelt, és ehhez hasonlókat; és mindezt olyan ravaszul rendezte, mintha éppoly jól értene az asszonyfogáshoz, akárcsak egy fogolymadárnak akart volna tört vetni, amikor madarászni járt; mert úgy intézte, hogy olyankor beszélt erről a nővéreinek, amikor én ugyan nem voltam ott, de ő tudta, hogy nem lehetek távol, és bizonyosan meg kell hallanom. Nővérei ilyenkor halkán leintették: „Csitt, csitt, még meghallja, itt van a szomszéd szobában.” Olyankor abbahagyta, és halkabban beszélt, mintha ezt nem tudta volna, és sajnálná, hogy ilyen hibát követett el, aztán mintha csak megfélekedzne magáról, megint hangosan beszélt, nekem pedig olyan jólesett hallani ezt, hogy persze minden alkalommal hallgatóztam.

Miután így kivetette horgát, és könnyen megtalálta a módját, hogy beleakadjak, nyíltabb játékba kezdett: egy napon elment a nővére szobája előtt, amikor én éppen bent voltam, és segítettem neki az öltöztetésnél, vidám arccal belép.

– Ó, Betty kisasszony – szól nekem –, hogy van, Betty kisasszony? Nem csuklott, Betty kisasszony?

Én meghajoltam és elpirultam, de egy szót sem szóltam.

– Miért mondd ezt? – kérdezte a kisasszony.

– Hát éppen most félóráig róla beszélgettünk a földszinten.

– No hát – mondta a nővére – rosszat nem mondhattok róla, abban bizonyos vagyok, akkor meg nem fontos, hogy miről beszélgettetek.

– Sőt annyira nem rosszat, hogy rengeteg jót mondtunk róla, és nyugodt lehetsz, hogy sok szépet is beszélgettünk Betty kisasszonyról, nevezetesen, hogy ő a legcsinosabb lány Colchesterben, és nemsokára majd az ő egészségére isznak a városban.

– Csodálkozom rajtad – mondta a nővére. – Bettynek csak

egy dolog hiányzik, de ez annyi, mintha mindene hiányoznék, mert most a női nem nagyon rosszul áll a piacon, és ha egy lánynak meg is van a szépsége, jó származása, nevelése, esze, tehetsége, modora, szerénysége, és mindez bővében van, de ha nincs pénze, akkor senki, akkor ez annyi, mintha semmije se volna, mert a nőnek most csak a pénzét nézik, és a férfiak ebben a játékban csak a maguk hasznát lesik.

A kisebbik fivére is jelen volt és felkiáltott:

– Hallgass már, édes húgom, mert elvetted a sulykot. Én kivétel vagyok a te szabályod alól, és nyugodt lehetsz, ha én olyan tökéletes nőre találok, mint amilyenről beszéltél, mondom neked, nyugodt lehetsz, hogy én ugyan egy csöppet sem törődnék a pénzzel.

– Ó – mondta a nővére –, de arra majd vigyázol, hogy ne boldulj bele olyanba, akinek nincs pénze.

– Ezt se tudhatod – mondta a bátyja.

– De hát, édes húgom – mondta a nagyobbik fivér –, miért szidod annyira a férfiakat, amiért a vagyonra néznek? Te nem tartozol azok közé, akiknek a vagyonuk hiányzik, ha akármid is hiányzik.

– Értelek, kedves bátyám – felelte a kisasszony nagyon ingerülten –, úgy gondolod, hogy nekem van ugyan pénzem, de hiányzik a szépségem; csakhogy amilyen idők most járnak, a pénz megteszi szépség nélkül is, így hát előnyben leszek másokkal szemben.

– Igen – mondta a kisebbik fivér –, csakhogy ezeknek a másoknak több szerencsájük lehet, mert a szépség néha a pénz elől is el tud lopni egy férjet, és ha a komorna véletlenül csinosabb az úrnőjénél, gyakran éppen olyan jó vásárt csinálhat, és elébe kerülhet a lakodalmi hintóval.

Úgy gondoltam, itt az ideje, hogy visszavonuljak, és magukra hagyjam őket, és így is tettem, de nem mentem olyan messze, hogy ne hallgassam végig a beszélgetésüket, amiben sok szép szó esett rólam, és ez nagyon föltüzelt a hiúságomat, de hamarosan rájöttem, nem volt alkalmas arra, hogy az én érdekemben dol-

gozzék a családban, mert a kisebbik fivér meg a nővére dühösen összevesztek rajtam; és mivel miattam sok kellemetlen dolgot mondott a nővérenek, az neheztelt rám, amit könnyen észrevehettem abból, ahogyan ezután a kisasszony viselkedett velem, és ez nagyon igazságtalan volt velem szemben, mert a fiatalabbik bátyjával kapcsolatban eszem ágában sem volt az, amire a kisasszony gyanakodott. Az idősebbik bátyja azonban a maga tartózkodó, körültekintő módján sok mindent mondott, mintha csak tréfából mondaná, de én elég bolond voltam hozzá, hogy azt higgyem, komolyan mondja, és olyan reményekkel kecsegtessem magamat, amikről tudnom kellett volna, hogy egyáltalában nem szándékszik valóra váltani, sőt talán nem is gondolt ilyesmire.

Történt pedig egy napon, hogy, amint gyakran szokta, rohanva jött fölfelé a lépcsőn a felé a szoba felé, ahol a nővérei szoktak ülni és kézimunkázni; és ugyancsak szokása szerint, még mielőtt belépett, már szólította őket, én pedig, mivel egyedül voltam a szobában, az ajtóhoz léptem, és azt mondtam:

– Uram, a kisasszonyok nincsenek itt, lementek a kertbe sétálni.

Miközben ezt mondtam, előléptem az ajtó felé, ő már éppen odaért, és karja közé kapott, mintha csak véletlenül történt volna.

– Ó, Betty kisasszony – mondta –, maga itt van? Így még jobb; inkább magával akarok beszélni, mint velük – aztán még mindig a karjában tartva, háromszor vagy négyszer megcsókolt.

Vergődtem, hogy kiszabaduljak, de csak úgy gyöngén, ő pedig erősen tartott, és tovább csókolt, amíg csak ki nem fogyott a lélegzete, aztán pedig leült és így szólt:

– Drága Betty, szerelmes vagyok magába.

Be kell vallani, hogy szavai felgyújtották véretem, a szívemet forró hullámok öntötték el, teljesen elvesztettem lélekjelenlétemet, és ezt könnyen megláthatta az arcomon. Még többször is elismételte, hogy szerelmes belém, és a szívem világosan és érthetően azt felelte, hogy ez tetszik nekem; sőt valahányszor azt

mondta: „Szerelmes vagyok magába” – a pirulásom őszintén azt felelte: „Bár az volna, uram.”

Mindazonáltal akkor még semmi sem történt, csak ez a meglepetés, és amikor elment, gyorsan magamhoz tértem. Tovább is velem maradt volna, de véletlenül kinézett az ablakon, meglátta, hogy nővérei jönnek vissza a kertből, így hát elbúcsúzott, újra megcsókolt, azt mondta, hogy nagyon komolyan gondolja, és nagyon hamar többet is hallok róla, aztán elment, és otthagytott engem végtelen örömben, habár meglepetten is; és ebben nem lett volna semmi szerencsétlenség, ha nem tévedtem volna, de a félreértés az volt, hogy Betty kisasszony komolyan gondolta, az úr pedig nem.

Ettől fogva furcsa dolgok jártak a fejemben, és igazán mondhatom, mintha kicseréltek volna; hogy ilyen úriember azt mondja, szerelmes belém, s hogy én olyan elragadó teremtes vagyok, mint amilyennek mond – nem tudtam, hogy kell mindezt elviselni, s a hiúságom egekbe szállt. Igaz, hogy a szívem megtelt büszkeséggel, de mivel fogalmam sem volt a kor gonoszságáról, eszembe sem jutott a biztonságom vagy az erényem, és ha a fiatalúr már első látásra akarta volna, tehetett volna velem bármit, ami neki tetszik, de nem ismerte föl előnyös helyzetét, és ez volt akkor még a szerencsém.

Nem sokkal ez után a roham után megint talált alkalmat, hogy elfogjon, és pedig majdnem ugyanabban a helyzetben; csak hogy most ebben nagyobb szerepet játszott a szándékosság – persze az ő részéről, nem az enyémről. Így történt: a kisasszonyok látogatóba mentek anyjukkal; öccse nem tartózkodott a városban, apja pedig már egy hete Londonban volt. Annyira szemmel tartott, hogy tudta, hol vagyok, pedig én annyit sem tudtam, otthon van-e, vagy sem; hirtelen, fűgén feljön a lépcsőn, látja, hogy kézimunkázom, egyenesen bejön a szobába, s elkezdti ugyanazt, amit múltkor, karjába fog, és majdnem negyedóráig egyfolytában csókol.

A kisebbik húgának szobájában voltam, és mivel senki sem volt otthon, csak a földszinten a szolgálók, talán még merészebb

is volt, és hamarosan áttért komolyabb dolgokra. Egy kicsit talán túl könnyűnek is talált, mert isten a tudója, nem álltam neki ellent, amíg csak a karjában tartott és csókolt, sőt annyira kedvemre való volt, hogy semmiben sem ellenkeztem vele nagyon.

De aztán belefáradtunk a csokolózásba, leültünk, és ekkor sokáig beszélt velem; azt mondta, el van bűvölve tőlem, és sem éjel, sem nappal nem volt nyugovása, amíg meg nem mondta, hogy szerelmes belém, és ha viszont tudnám őt szeretni és boldoggá akarnám tenni, én lennék a megváltás az életében – és még sok ilyen szépet. Nem sokat válaszoltam neki, de aztán hamarosan fölfedeztem, milyen ostoba voltam, és hogy sejtelmem sem volt róla, mit akar.

Aztán fel-alá járt a szobában, megfogta a kezemet, én is vele járkáltam, majd fokról fokra kihasználta előnyét, odadobott az ágyra, ott rendkívül hevesen csókolgatott, de hogy igazságot szolgáltatassak neki, semmiképpen sem volt durva hozzám, csak sokáig csókolt. Ezután úgy vélte, azt hallja, hogy valaki jön föl a lépcsőn, így hát felállt az ágyról, engem is fölemelt, biztosított róla, hogy milyen szerelmes belém, de azt mondta, mindez a legtisztességesebb érzés, és semmi rosszat nem akar nekem, ezzel őt guinea-t adott a kezembe, és lement a lépcsőn.

A pénz még jobban megzavart, mint előbb a szerelem, és kezdtem olyan mámoros lenni, hogy alig éreztem a földet a lábam alatt. Azért mesélem ezt olyan részletesen, hogy majd ha történetemet valamilyen ártatlan, fiatal teremtés olvasná, tanulja meg belőle, hogy óvakodjék a veszélyektől, amik azzal járnak, ha túl korán tudatában vagyunk saját szépségünknek. Ha egy lány csinosnak hiszi magát, soha nem kételkedik, amikor egy férfi azt mondja, hogy szerelmes belé; mert ha azt hiszi magáról: elég elbűvölő ahhoz, hogy meghódítsa a férfit, természetesnek találja a hódítás következményeit is.

A fiatalúr a maga hajlamát éppúgy feltűzelte, mint az én hiúságomat, és amint rájött, milyen alkalmat szalajtott el, és elszomorodott, hogy nem élt vele, úgy egy félóra múlva ismét feljött,

és ott folytatta munkáját, ahol abbahagyta, csak egy kicsit furcsább bevezetéssel.

Legelőször is, amikor belépett a szobába, visszafordult és bezárta az ajtót.

– Betty kisasszony – mondta –, az előbb azt képzeltem, hogy valaki jön fölfelé a lépcsőn, de nem így volt; mégis – tette hozzá – ha együtt találunk a szobában, ne kapjanak rajta, hogy csókolódzom magával. – Azt mondtam neki, nem tudom, ki jöhetne föl a lépcsőn, mert azt hiszem, senki sincs itthon, csak a szakácsnő meg a konyhalány, azok pedig soha nem jönnek föl az emeletre. – Nem baj, édesem – mondta erre –, azért jó, ha az ember biztonságban van. – S ezzel leült, és elkezdtünk beszélgetni.

Én még csupa láng voltam az első látogatásától, és nem sokat szóltam, de ő beszélt helyettem is, elmondta, milyen szenvedéllyel szeret, és habár meg sem említhet ilyesmit, amíg vagyonához nem jut, de el van rá szánva, hogy akkor majd boldoggá tesz, s azzal együtt ő is boldog lesz, azazhogy feleségül vesz – és nem farkadott az ehhez hasonló szép szavakkal, én szegény bolond meg nem vettem észre, mire törekszik, hanem aszerint cselekedtem, hogy nem is létezik másféle szerelem, csak olyan, amelyiknek házasság a célja; és ha beszélt volna is ilyen másféle szerelemről, nem lett volna rá se módom, se erőm, hogy nemet mondjak – de akkor még nem jutottunk el idáig.

Nem sokáig üldögéltünk, amikor egyszerre fölállt, még a lélegzetemet is belefojtotta csókjaiba, és megint ledobott az ágyra, de minthogy akkor már mindketten jól fel voltunk tűzelve, tovább jutott velem, mintsem az illendőség elmondani engedné, de akkor sem lett volna erőm visszautasítani, ha még többet akart volna, mint amit most tett.

Mégis, akármilyen szabadosságokat engedett meg magának velem szemben, nem jutott el odáig, amit a végső kegynek neveznek, és hogy igazságot szolgáltatassak neki, erre még csak kísérletet sem tett: igaz, hogy ezt az önmegtagadását később más alkalmakkor mentségül hozta fel. Ezután már nem sokáig maradt a szobában, hanem egy marék aranyat nyomott a kezembe, azzal

otthagyt, de elöbb még ezerszer is megesküdt, hogy milyen szenvedélyt érez irántam, és hogy a világ minden nője közül egyedül engem szeret.

Senki sem csodálhatja, hogy most már elkezdtem gondolkodni, de sajnos ez eléggé felületes eszmefuttatás volt. Hiúságból és gögből rendkívül bőséges készletem volt és csak igen kevéske az erényből. Néha ugyan eltöprengtem rajta, mire pályázik az úrfi; de nem sokáig tudtam erre gondolni, csak a szép szavaira és az aranyaira; hogy feleségül akar-e venni vagy sem, ezt nem éreztem nagyon fontos dolognak, odáig sem jutottak a gondolataim, hogy belássam: feltételeket kell neki szabnom. Végül aztán ő jött határozott ajánlattal, amint nemsokára meghallják.

Így adtam meg magamat a romlott hajlandóságoknak, minden óvatosság nélkül, és alkalmas intő például szolgálhatok minden lánynak, akinek hiúsága felülmúlja erényét. Mindkét részről hallatlanul buták voltunk. Ha úgy cselekedtem volna, ahogy illett hozzám, s ellenálltam volna, ahogy az erény és a tisztesség megkívánja, ez az úr vagy lemondott volna ostromomról, mert nem látott volna lehetőséget arra, hogy céljaiát elérje, vagy pedig nyílt és tisztességes házassági ajánlatot tett volna; ez esetben akárki is kárhoztatta volna őt, engem senki se kárhoztathatott volna. Szóval, ha ismert volna engem, s ha tudta volna, milyen könnyű dió vagyok, nem törte volna tovább a fejét, hanem adott volna négy-öt guinea-t, és együtt hálhatott volna velem legközelebb, amikor feljön hozzám. Ha pedig én ismertem volna az ő gondolatait, s tudtam volna, milyen nehezen elnyerhetőnek tart, kedvemre szabhattam volna neki feltételeket, s ha nem is azonnali házasság ellenében kapituláltam volna, kiköthettem volna a tartásdíjat a házasságig, és megkaphattam volna, amit akartam, mert ő máris rendkívül gazdag volt, azonkívül is, amit még később várhatott; nekem pedig eszem ágában sem volt az ilyen okoskodás, s egyébbel sem foglalkoztam, csak azzal a büszkeséggel, hogy ilyen szép vagyok, és hogy ilyen úriember szerelmes belém. Az aranyat pedig órákig el tudtam nézegetni; naponta ezerszer is megszámláltam a guinea-imet. Soha még

semmiféle szegény, hiú teremtés ilyen könnyelműen bajba nem került, eszembe sem jutott, mi vár rám, s hogy romlásom már a küszöbön áll, sőt azt hiszem, inkább még kívántam is ezt a romlást, semmint azon töprengtem volna, hogyan kerüljem el.

Közben azonban ahhoz elég ravasz voltam, hogy a családban senkinek se nyújtsam a legparányibb alkalmat sem a gyanúra, vagy arra a gondolatra, hogy a legcsekélyebb kapcsolat is fennáll köztem meg a fiatalúr között. Mások előtt alig is néztem rá, s ha megszólított, és valaki volt a közelünkben, alig feleltem neki; de azért olykor-olykor mégis találkoztunk egy pillanatra, s volt alkalmunk egy-két szót váltani, néha-néha egy-egy csókot is, de nem nyílt jó lehetősége a tervbe vett gonoszságra, különös tekintettel arra, hogy több körülményességgel intézte az egész ügyet, mint amennyire szüksége lett volna, ha ismeri gondolataimat – mert nehéz ügynek látta, hát meg is nehezítette magának.

De aminthogy az ördög fáradhatatlan a kísértésben, mindig talál is alkalmat a bűnre, amire csábít. Egy este a kertben voltam két húgával és vele magával, mindnyájan ártatlan vidámságban, s ekkor módot talált rá, hogy egy levelet csúsztasson a kezembe s abban értesemre adta, hogy holnap majd az egész család tudtával azt kívánja, járjak el valamilyen megbízásából a városban, s ebből az alkomból majd találkozzunk valahol.

És csakugyan másnap, ebéd után, testvérei jelenlétében így szólt hozzám:

– Betty kisasszony, egy szívességre kell kérnem.

– Mi legyen az? – mondta kisebbik húga.

– De, kedves húgom – szólt nagyon komolyan –, ha ma nem tudod nélkülözni, Betty kisasszony bármi más időben is megfelel.

De igen, felelték a kisasszonyok, eléggé könnyen tudják nélkülözni, s a kisebbik nővér mentegetődzött is a kérdezősködés miatt, de hát nem akart vele semmi rosszat.

– De hát – szólt a nagyobbik nővér – meg kell mondanod Betty kisasszonynak, miről van szó; ha valamilyen titkos ügy, amit nem szabad meghallanunk, hívd csak ki magaddal.

– Ugyan, édes húgom – mondta nagyon komolyan az úr –, hova gondolsz? Csak azt szeretném tőle, ha elmenne a High Street-re – ekkor kihúzott egy fodros gallért – egy ilyen boltba – s aztán elmondott nekik egy hosszú történetet két finom nyakravalóról, amelyekre már tett ajánlatot, s most azt kívánta tőlem, hogy menjek el, és vásároljak neki nyakravalót ahhoz a gallérhoz, amit mutatott, igyekezzem, hogy ideadják annyiért, de ha nem, akkor csapjak hozzá még egy shillinget, szóval alkudozzak velük; aztán még más megbízásokat adott, végül már éppen elegendő dolgom volt ahhoz, hogy jó sokáig elmaradhassak.

Miután kiadta megbízásomat, nővéreinek hosszú történetet mesélt, hogy el kell látogatnia egy családhoz, amelyet mindnyájan ismertek, és hogy ott lesz ez meg ez az úr, és milyen jól mulatnak majd, és igen udvariasan hűgait is magával hívta, ők pedig ugyanolyan udvariasan mentegetőztek, mivel ők is látogatást vártak délutánra – egyébként ezt a látogatást is a fiatalúr rendezte el a maga céljainak megfelelően.

Alighogy befejezte beszélgetését nővéreivel, és kiadta megbízásomat, jött a legénye, és jelentette, hogy Sire W. H. kocsija megállt a ház előtt, a fiatalúr leszaladt, aztán rögtön visszajött.

– Sajnos – szólt hangosan – az egész multságomat hirtelen elrontották. Sire W. H. értem küldte kocsiját, és egy komoly ügyben akar velem beszélni.

Úgy látszik, Sire W. H. a várostól három mérföldre lakó úriember volt, akivel a fiatalúr előzőleg megbeszélte, hogy másnap egy rendkívüli alkalomra kölcsönadja neki a kocsiját, s abban is megállapodtak, hogy Sire W. H. háromkor érte küld, amit meg is tett.

Rögtön előhozatta legjobb parókáját, kalapját, kardját, inasának parancsot adott, hogy menjen el a másik helyre, és mentse ki őt – azaz hogy csak azért mentette ki magát, hogy inasát elküldhesse, s készülődött kocsiba szállni. Menet közben egy percre megállt, s rendkívül komolyan beszélt velem a dolgáról, s talált rá alkalmat, hogy igen halkan így szóljon hozzám:

– Jöjjön el, édesem, amilyen hamar csak tud.

Én egy szót sem szóltam, csak meghajoltam, látszólag azért, amit a többiek előtt mondott. Egy negyedóra múlva én is elmentem, ugyanabban a ruhában, amiben voltam, csak kalapot tettem fel, meg egy álarcot, egy legyezőt, egy pár kesztyűt tettem a zsebembe, úgyhogy a házban a legcsekélyebb gyanút sem keltettem. A kocsijában várt rám egy mellékutcában, mert tudta, hogy arra kell elmennem, aztán megmondta a kocsisnak, merre hajtson, azazhogy egy Mile Endnek nevezett helyre, ahol egy bizalmas barátja élt, s ahol megvolt rá minden alkalmatosságunk, hogy annyi rosszat kövessünk el, amennyi csak tetszik nekünk.

Mikor egyedül maradtunk, nagyon komolyan kezdett beszélni velem, elmondta, nem azért hozott ide, hogy eláruljon, mert szenvedélye nem viselné el, hogy becsapjon engem, ezért elhatározta, hogy feleségül vesz, amint vagyonához jut, közben pedig, ha eleget teszek kérésének, igen tisztességesen gondoskodik rólam; s ezerszer is megesküdött, hogy őszintén beszél, és mennyire szeret, és hogy sohasem fog elhagyni, és mondhatom, ezerszer annyi érvet hozott fel, mint amennyire szüksége volt.

De mivel ösztökélt, hogy beszéljek, azt mondtam, ennyi esküvés után nincs okom kétségbe vonni hozzám való szerelme őszinteségét, de... s ezzel elhallgattam, mintha rábíznám, találja ki a többit.

– Mi az a „de”, édesem? – kérdezte. – Sejttem, mire gondolsz; mi lesz, ha gyereked akar lenni? Ugye, hogy erről van szó? Hát akkor én vigyázok rád, és gondoskodom rólad meg a gyerekről is, és hogy lásd, mennyire nem tréfálok, itt van valami neked való, komoly dolog – s ezzel kihúzott egy selyemerszényt, benne száz guinea-vel, és nekem adta. – És ugyanilyet kapsz tőlem minden évben, mindaddig, amíg el nem veszek.

Az erszény láttán és ajánlatának hallatára elborított a tűz, kipirultam, aztán elsápadtam, úgyhogy egy szót sem tudtam szólni, s ezt ő is megláthatta rajtam. Így hát keblembe dugtam az erszényt, egy percig sem álltam neki ellen, hanem hagytam, tegye, ami jólesik neki és ahányszor jólesik neki, s így hirtelen én magam vittem véghez romlásomat, mert ettől a perctől kezdve, el-

hajítva erényemet és erkölcsösségemet, semmilyen értékem nem maradt, amivel kiérdemelhettem isten áldását vagy az emberek segítségét.

De hát történetem nem ért ezzel véget. Visszamentem a városba, elvégeztem azt a dolgot, amire olyan nyilvánosan felszólított, és otthon voltam, még mielőtt bárki azt gondolhatta, hogy túl soká maradok el. Ami az urat illeti, ő, mint ahogy előre meg is mondta nekem, késő éjszakáig elmaradt, s a családban senkiben sem támadt a legkisebb gyanú, sem ellene, sem énellenem.

Ezután gyakran volt alkalmunk – főleg az ő leleménye folytán – megismételni bűnünket, különösen otthon, amikor anyja és a kisasszonyok elmentek látogatóba, amit ő olyan éber figyelemmel kísért, hogy sohasem vétette el, mindig előre tudta, mikor mennek el hazulról, s olyankor nem mulasztotta el, hogy engem meg ne kapjon egyedül és kellő biztonsággal; így hát kiélveztük gonosz gyönyörünket majdnem egy fél évig, és legnagyobb megelégedésemre még mindig nem vártam gyereket.

De mielőtt még ez a fél év eltelt, öccse, akit röviden említettem már a történet kezdetén, szintén elkezdett törődni velem, s amikor egy este egyedül talált a kertben, hasonlófajta históriát adott elő nekem, tisztességesen szerelmet vallott, egyszóval illendően és becsületesen felajánlotta, hogy feleségül vesz, mégpedig úgy, hogy előzőleg nem is tett semmiféle más ajánlatot.

Most aztán zavarba jöttem, s olyan szorongatott helyzetbe kerültem, amilyenről senki sem hallott, én legalábbis nem. Állhatatosan visszautasítottam ajánlatát, és kezdtem magamat érveikkel is felvértetni. Eléje tártam, milyen rangon aluli házasság volna ez, hogyan bánnának akkor velem a családban; milyen hálátlanság volna ez az ő jó apjával és anyjával szemben, akik olyan nagylelkűen házukba fogadtak, amikor én olyan nyomorúságos helyzetben voltam; szóval elmondtam minden elképzelhetőt, hogy eltérítsem szándékától, csak az igazat nem mondtam el neki, ami ugyan véget vetett volna annak, de én gondolni sem mertem rá, hogy erről szóljak.

De itt aztán közbejött egy körülmény, amire igazán nem számítottam, és ami igazán nagyon kellemetlen helyzetbe hozott, mert ez a fiatalúr olyan nyílt és becsületes volt, hogy nem akart tőlem semmi olyat, amit be ne vallhatott volna, így hát saját ártatlanságának tudatában nem ügyelt arra, hogy, mint bátyja tette, eltitkolja a család előtt vonzalmát Betty kisasszony iránt. Azt nem közölte velük, hogy velem is beszélt erről, de ahhoz eleget mondott, hogy testvérei észrevehessék, hogy szeret engem, az anyja is látta, és ha nekem nem is tettek róla említést, annál inkább beszéltek vele, és hamarosan észrevehettem, hogy viselkedésük irányomban egészen megváltozott.

Láttam a felhőt, de nem láttam előre a vihart. Könnyű volt meglátni, mint már említettem, hogy egészen mások hozzám, és ez napról napra rosszabb lett, míg végül megtudtam a cselédek-től, hogy nagyon hamarosan el akarnak küldeni.

Ettől a hírtől nem rémültem meg, mert megnyugtató, hogy ellátásom más módon biztosítva lesz; különösen pedig arra is gondoltam: napról napra várhatom, hogy másállapotba kerülök, s akkor kénytelen lennék elmenni minden elfogadható ürügy nélkül.

Egy idő múlva a fiatalabbik úr alkalomadtán közölte velem, hogy irántam való vonzalmát megszimatozták a családban. Nem engem vádol ezzel, azt mondta, mert nagyon is jól tudja, hogyan szívárgott ki. Azt mondta, hogy az ő nyílt beszédmódja adott rá okot, mert irántam érzett nagyrabecsülését nem titkolta el anynyira, amennyire tehette volna, ennek pedig az az oka, hogy elhatározásra jutott, és ha én hajlandó vagyok őt meghallgatni, akkor ő meg mindnyájuknak nyíltan megmondja, hogy szerelmes belém, hogy feleségül akar venni; igaz, hogy apja és anyja ezért talán meggaragszanak, és ezt velem is éreztetik, de mint-hogy ő jogot tanult, most már meg tud élni, s nem fél attól, hogy olyan kellemes életet ne tudjon biztosítani nekem, mint amilyet megérdemlek; szóval, minthogy azt hiszi, nem kell szégyellnem őt, ő is el van rá szánva, hogy nem szégyenkezik miattam, és megvetné magát, ha most nyíltan magáénak nem vallaná azt,

akit magáénak akar vallani, majd ha a felesége lesz, s ezért nekem nincs egyéb tennivalóm, csak nyújtsam neki kezemet, minden egyebet ő magára vállal.

Most aztán csakugyan rettenetes helyzetbe jutottam, és már szívből megbántam, hogy könnyen engedtem a bátyjának, nem lelkiismereti meggondolásból bántam meg, hanem tekintettel arra a szerencsére, amit élvezhettem volna, és most már lehetlenné tettem; mert akár mennyire nem kellett lelkiismereti aggályokkal megküzdennem, amint már említettem, arra mégsem gondolhattam, hogy az egyik fivérnek ringyója legyek, a másiknak meg a felesége. De aztán eszembe jutott, hogy a nagyobbik fivér megígérte: feleségül vesz, ha vagyonához jut, azonban rögtön arra is visszaemlékeztem – hiszen voltaképpen gyakran gondoltam rá –, hogy mióta szeretőjének meghódított, azóta egy szót sem szól a házasságunkról, ami – bár mondom, gyakran gondoltam rá – mindmostanáig egyáltalában nem zavart, mert úgy látszott, legkevésbé sem csökkent szerelme irántam, ugyanígy nem csökkent a bőkezűsége sem, habár volt benne annyi taintat, hogy azt kívánta: abból, amit ad nekem, egy pennyt se költsek ruhára, és ne keltsem a legcsekélyebb feltűnést sem, mert ez feltétlenül feltékenységet idézne elő a családban, mivel mindenki tudja, hogy rendes úton nem juthatok ilyesmihez, csak valamilyen titkos barátság révén, akkor pedig rögtön gyanút fogának.

Most aztán kelepcebe kerültem, és igazán nem tudtam, mitévő legyek. A bökkenő az volt, hogy a kisebbik fivér nemcsak hevesen ostromolt, hanem azt se bánta, ha ezt észreveszik. Bejött a húga szobájába, az anyja szobájába, leült, és ezerféle kedvességet mondott rólam meg hozzám, még az ő színük előtt is, és akkor is, ha mindnyájan ott voltak. Ez már olyan nyilvánvalóvá vált, hogy az egész ház beszélt róla, az anyja megdorgálta érte, és a velem való viselkedésük egészen megváltozott. Nemsokára az anyja elejtett néhány megjegyzést, mintha engem ki akarna helyezni a családból, azaz ki akarna dobni. Abban is bizonyos voltam, hogy ez nem maradhatott titokban a bátyja előtt sem, leg-

följebb arra nem gondolhat, aminthogy erre senki sem gondolt, hogy a kisebbik fivér máris ajánlatot tett nekem; de mivel könnyen beláthattam, hogy ez még tovább is fog fejlődni, ugyanúgy beláttam azt is, hogy feltétlen szükséges vele beszélnem erről, vagy hogy ő beszéljen majd velem, de azt nem tudtam, melyikünk legyen az első, azaz én közöljem-e vele, vagy hallgassak, amíg ő nem közli velem.

Komoly megfontolás után – mert most már, amit soha eddig nem tettem, kezdtem a dolgokat komolyan megfontolni –, mondom, komoly megfontolás után elhatároztam, hogy én beszélek neki először róla, és nemsokára volt is rá alkalmam, mert rögtön másnap az öccse Londonba ment valamilyen ügyben, a család pedig elment látogatóba, és éppen úgy, ahogy azelőtt történt, és eléggé gyakori eset volt, a fiatalúr szokása szerint feljött, hogy el-
töltsön egy-két órát Betty kisasszonnyal.

Miután belépett, és egy darabig ott időzött, könnyűszerrel észrevehette, hogy viselkedésem megváltozott, hogy nem vagyok olyan vidám és fesztelen a társalgásban, mint szoktam lenni, sőt sírtam. Amint ezt észrevette, nagyon kedvesen megkérdezte, mi a baj, mi bánt. Én még elodáztam volna ezt a beszélgetést, ha tehettem volna, de már nem tudtam színlelni, így hát, miután elviseltem sok faggatást, hagytam, hadd szedje ki belőlem azt, aminek a bevallására én is annyira vágyódtam, és elmondtam neki, hogy igaz, valami bánt, mégpedig olyan természetű valami, amit nem titkolhatok előtte, de azt sem tudom, hogyan mondjam el neki, mert olyasmi ez, ami nemcsak hogy meglep engem, hanem a legnagyobb mértékben zavarba ejt, és nem tudom, mitévő legyek, ha ő nem ad tanácsot. Azt mondta erre nagyon gyöngéden, hogy bármi legyen is, nem kell, hogy aggasszon engem, mert ő megvéd az egész világ ellen.

Erre elkezdtem a dolognak nagy feneket keríteni, és azt mondtam, félek, a hölgyek valami módon megtudták a mi kapcsolataink titkát, mert könnyű észrevenni, hogy viselkedésük velem már hosszabb ideje megváltozott, és most már odáig jutottunk, hogy gyakran találnak hibát bennem, néha veszekednek is ve-

lem, habár erre soha nem adtam nekik a legcsekélyebb alkalmat sem, és míg eddig az idősebbik nővérrel aludtam, egy idő óta magamban alszom vagy az egyik szolgálóval, s azt is többször kihallgattam, hogy nagyon barátságtalanul beszélnek rólam; s mindezt megerősíti az, amit az egyik cseléd mondott nekem, tudniillik hallotta, hogy ki akarnak dobni, mert a családnak nem üdvös, hogy tovább a házban maradjak.

A fiatalúr mosolygott mindennek hallatára, s én megkérdeztem tőle, hogyan fogadhatja ezt olyan könnyelműen, hiszen ha bármire rájönnek, nekem örökre végem van, sőt még neki is bajt okozhat ez, habár őt nem is teheti annyira tönkre, mint engem. Szemére hánytam, hogy olyan, mint a többi férfi: ha kényükre-kedvükre elvették egy nő becsületét, gyakran még gúnyt is űznek ebből, legalábbis úgy tekintik, mint valami semmiséget, és megvetően nézik azok romlását, akik engedtek nekik.

Melegen és komolyan nézett rám, és rögtön változtatott a hangján; azt mondta, sajnálja, hogy így gondolkodom felőle, mert ő erre a legcsekélyebb okot sem adta, hanem gyöngéd aggodalommal óvja az én hírnevem, akárcsak a magáét; bizonyos benne, hogy érintkezésünket nagyon ügyesen rendezte, és a családban senki sem foghatott gyanút. Ha pedig mosolygott, amikor én elmondtam neki, mit gondolok, az csak azért volt, mert nemrégén bizonyosodott meg róla, hogy a mi egyetértésünket senki sem tudhatja vagy sejtetheti, s ha elmondaná nekem, mennyi oka van rá, hogy ezt az egészet könnyen vegye, én éppúgy mosolyognék, mint ő, mert bizonyos, hogy én is a legteljesebb mértékben megelégednék ezzel.

– Hát ez olyan rejtély, amit nem tudok megérteni – feleltem –, mert nem szolgálhat megelégedésemre, hogy kidobnak; ha pedig a kapcsolatunkra nem jöttek rá, akkor sem tudom, mi más változtatta volna meg az egész család viselkedését, vagy miért bánnának velem így most, amikor régebben olyan gyöngédek voltak hozzám, mintha édesgyerekük lettem volna.

– Hát látod, kislányom – mondta –, hogy neheztelnek rád, az igaz, de hogy a valóságos helyzetről a legkisebb sejtelmük volna,

már ami téged meg engem illet, ez annyira nem igaz, hogy Robin öcsémre gyanakszanak, és egy szó mint száz, teljesen meg vannak róla győződve, hogy udvarol neked, sőt az a bolond még ő maga ültette ezt a fejükbe, mert állandóan ezzel bosszantja őket, és bolondot űz magából. Bevallom, azt hiszem, rosszul teszi, hiszen láthatja, hogy ez ingerli és rád haragítja őket, de mégis meg vagyok vele elégedve, mert így bizonyos lehetek felőle, hogy rám csöppet sem gyanakszanak, s remélem, ez téged is megnyugtat.

– Megnyugtat – feleltem – bizonyos tekintetben. De hát ez nem vet véget az én bajomnak, és nem is ez a fő dolog, ami engem gyötör, habár emiatt is aggódtam.

– Hát akkor mi a baj? – kérdezte ő.

Mire én könnyekbe törtem ki, és egy szót sem tudtam szólni. Igyekezett tőle telhetőleg lecsillapítani, de végül már unszolni kezdett, mondjam meg, hogy miről van szó. Utoljára már azt válaszoltam, hogy azt hiszem, csakugyan meg kell mondanom, és van némi joga, hogy megtudja, azonkívül szükségem is van a tanácsára ebben az ügyben, mert olyan zavarban vagyok, azt sem tudom, mitévő legyek, és aztán elbeszéltem neki az egész ügyet. Megmondtam neki, milyen meggondolatlanul viselkedett az öccse, amikor ilyen nyíltan színt vallott, mert ha titokban tartotta volna, mint ahogy az ilyen dolgot kell, határozottan visszautasíthattam volna anélkül, hogy ennek okát is adjam, ő pedig idővel beszüntette volna kérlelését; de ő olyan hiú volt, hogy rögtön bízott benne: nem fogom visszautasítani, aztán meg szabadon elmondta az egész háznak azt az elhatározását, hogy feleségül vesz.

Megmondtam neki, milyen kitartóan ellenálltam az öccsének, és azt is megmondtam, milyen őszinték és tisztességesek az öccse ajánlatai.

– De – folytattam – most már kétszeresen nehéz az ügyem, mert ha most rosszul bánnak velem, mert el akar venni, még rosszabbul bánnak velem, ha megtudják majd, hogy visszautasítottam, és rögtön azt mondják majd, hogy valami más oka van ennek, s akkor kiderül, hogy már odaígértem magamat valaki-

nek, különben soha nem utasítanék vissza ilyen rangomon felüli házasságot, mint ez.

Ezek a szavaim már nagyon meglepték. Azt mondta, hogy csakugyan nehéz helyzetbe jutottam, és nem lát megoldást, hogy mi módon kerülhetnék ki belőle, de majd gondolkodik rajta, és legközelebb, ha találkozunk, közli velem, milyen elhatározásra jutott; és azt kívánta, hogy időközben ne mondjak igent az öccsének, de ne is utasítsam kereken vissza, hanem egy ideig tartsam bizonytalanságban.

Amikor azt tanácsolta, ne mondjak igent az öccsének, felfor-tyantam. Megmondtam neki, hogy nagyon jól tudja: nem is mondhatok igent, hiszen ő maga ígérte meg, hogy elvesz, s az én szavam is le van ezzel kötve; hogy egész idő alatt azt mondta, a felesége vagyok, és én is úgy tekintettem magamat, mintha megtörtént volna az esküvő; hogy mindezt a saját szájából tudom, hiszen minduntalan rábeszélte, nevezzem magamat a feleségének.

– Jól van, édesem – felelte –, ne törődj ezzel most; ha nem is vagyok a férjed, mint a férjed, olyan jó leszek hozzád, ez ne varjon téged, engedd, hogy kissé elmélyedhesek ebben az ügyben, és ha legközelebb találkozunk, többet is tudok róla mondani.

Ezzel lecsillapított, már amennyire telt tőle, de láttam, hogy gondterhelt, és habár nagyon kedves volt hozzám, ezerszer vagy talán többször is megcsókolt, meg pénzt is adott, de többé az egész idő alatt, míg együtt voltunk – s ez két óránál tovább tartott – nem közelített hozzám, és ezen én nagyon csodálkoztam, tekintetbe véve, milyen szokott lenni máskor, és hogy milyen alkalmat mulasztottunk el.

Öccse öt-hat napig nem jött meg Londonból, s azután két nap is eltelt, míg alkalma volt beszélgetni Robinnal, de amikor egyszer négy szemközt kapta, igen bizalmas beszélgetést folytatott vele, s még azon este arra is talált alkalmat – mivel éppen hoszszabban lehettünk együtt –, hogy egész beszélgetésüket elmondja nekem. Ez a beszélgetés pedig, amennyire emlékszem, a következő eredményre jutott: elmondta öccsének, hogy távollétében

furcsa híreket hallott róla, tudniillik, hogy Betty kisasszonynak udvarol.

– Úgy is van – felelte öccse kissé dühösen –, udvarolok neki. Hát aztán? Kinek mi köze hozzá?

– Ugyan már – mondta a bátyja –, ne légy dühös, Robin. Nem állítom, hogy bármi közöm van hozzá, és azt sem állítom, hogy dühös vagyok rád, de azt látom, hogy a többiek aggódnak és rosszul bánnak a szegény lánnyal, ami úgy érint, mintha csak velem magammal történne.

– Kiket értesz azon, hogy többiek? – kérdezte Robin.

– Anyámat és a lányokat – felelte bátyja. – De hallgass csak ide. Komoly dolog ez? Igazán szereted ezt a lányt? Tudod, hogy velem őszinte lehetsz.

– Akkor hát – felelte Robin – őszinte leszek veled: a világ minden női közül éppen őt szeretem, és az enyém lesz, akármit mondanak és akármit tesznek. Azt hiszem, a lány nem fog kosarat adni.

Szíven ütött, amikor ezt hallottam, mert akármilyen érthető volt is, ha azt gondolja, hogy nem adok neki kosarat, de magamban tudtam, hogy kosarat kell neki adnom. Azt is láttam, milyen csapás ez nekem, de tudtam: most az a dolgom, hogy másképpen beszéljek, ezért hát félbeszakítottam elbeszélését.

– Ugyan – mondtam –, azt hiszi, nem tudok neki kosarat adni? Majd meglátja, hogy mégis tudok.

– Jól van, édesem – felelte a nagyobbik fiú –, de hadd mondjam el neked az egészet úgy, ahogy lefolyt köztünk, és aztán mondj, amit akarsz.

Ezzel folytatta, és elmesélte, hogy ő meg így válaszolt:

– De hát, kedves öcsém, tudod, hogy nincs neki semmije, te meg elvehetsz sok más lányt is, olyat is, akinek vagyona van.

– Az nem számít – mondta Robin. – Szeretem a lányt, és nem a zsebemnek házasodom, hanem a szívemnek.

– Látod hát, édesem – fejezte be elbeszélését a nagyobbik fiú –, nem lehet neki ajtót mutatni.

– Dehogynem – feleltem én –, majd meglátod, hogy tudok ne-

ki ajtót mutatni; most már megtanultam nemet mondani, ha ezelőtt nem is tudtam; most, ha a legkülönb úr az országban megkérné a kezemet, akkor is vidám szívvel mondanék neki nemet.

– De hát, édesem – felelte erre –, mit tudsz neki mondani? Magad mondtad, amikor korábban beszéltünk róla, hogy mindenfélét kérdez majd tőled, és az egész ház csodálkozni fog, mit jelszen ez a visszautasítás.

– De hát – mondtam mosolyogva – mindnyájuk száját betömhetem, ha megmondom nekik és neki is, hogy már férjhez mentem a bátyjához.

E szóra ő is mosolygott halványan, de láthattam rajta, hogy ez megdöbbenetette őt, és nem tudja elrejtteni zavarát. De azért nyugodtan válaszolt:

– Hát igen, ez bizonyos értelemben igaz lehet, de azért azt hiszem, csak tréfálsz, ha azt mondod, hogy így fogsz válaszolni, mert ez sok szempontból nem volna helyes.

– Ne félj – mondtam vidáman –, a beleegyezésed nélkül nem árulom el a titkot.

– De hát akkor mit tudsz mondani neki vagy nekik – kérdezte –, ha azt látják, hogy határozottan visszautasítasz egy házasságot, ami pedig olyan nyilvánvalóan előnyös volna neked?

– Akkor is – feleltem – miért lenné zavarban? Először is, egyáltalán nem vagyok köteles okát adni, másrészt azt is mondhatom nekik, hogy már férjhez mentem, s ennél többet nem árulok el, és ez neki is elég kell hogy legyen, mert aztán már semmi joga sem lehet a további kérdezgetéshez.

– Igaz – mondta erre –, de az egész ház gyötör majd miatta, még apám és anyám is, és ha mereven elzárkózol előlük, megharagszanak rád, s azonkívül gyanút is fognak.

– De hát – mondtam én – mit tehetnék? Mit akarsz tőlem, mit tegyek? Eddig is eléggé benne voltam a csávában, hiszen megmondtam neked, milyen kellemetlen helyzetbe kerültem, és beavattalak a körülményekbe, hogy tanácsot kapjak tőled.

– Édesem – felelte –, sokat gondolkoztam rajta, elhiheted, és habár olyan tanácsot adok, ami sok kint okoz nekem magam-

nak, s első hallásra furcsa lesz neked is, de mindent figyelembe véve, nem látok számodra jobb megoldást, mint hogy szabad utat engedsz az udvarlásának, és ha azt látod, hogy őszintén és komolyan gondolja, menj hozzá feleségül.

E szavakra rémült pillantást vetettem rá, halotthalványra váltam, és közel jártam hozzá, hogy ájultan hanyatlok le a székből, mire ő ijedten felkiáltott:

– Édesem, mi az, mi bajod! – s ehhez hasonlókat; s rázogatással és kiáltozással kissé magamhoz térített, bár még jó darabig tartott, amíg egészen visszanyertem tudatomat, és csak jó néhány perc múlva tudtam újra megszólalni.

Mikor magamhoz tértem, újra elkezdte.

– Édesem, miért lepett meg annyira, amit mondtam? Szeretném, ha komolyan megfontolnád a dolgot. Világosan láthatod, hogyan tekinti a család ezt az ügyet. Beleőrülnének, ha kiderülne, hogy velem is az a helyzet, mint az öcsémnel, és amennyire meg tudom ítélni, ez az én romlásomat is jelentené, meg a tiedet is.

– Úgy – mondtam én még mindig dühösen –, szóval minden esküdet és fogadkozásodat megrendíti a család haragja? Hát nem figyelmeztettelek erre mindig? Te pedig könnyen vetted, mintha fölötte állnál az ilyesminek, és semmibe se vennéd, most pedig idejutottunk? Ez hát a te hűséged, tisztességed, szerelmed? Ennyit érnek az ígéreteid?

Tökéletes nyugalommal folytatta, bármennyi szemrehányást tettem is neki, márpedig nem takarékoskodtam a szemrehányásokkal, végül pedig ezt felelte:

– Édesem, eddig nem szegtem meg egyetlen ígéretet sem, amit tettem. Azt mondtam, elveszlek, ha a vagyonomhoz jutok, de láthatod, hogy apám erős, egészséges ember, élélhet még harminc évig is, és akkor sem lesz öregebb, mint körülöttünk itt sokan, te pedig sohasem kívántad tőlem, hogy előbb vegyelek feleségül, mert tudtad, hogy ez a romlásomat jelentené; ami pedig a többit illeti, nem vétettem ellened semmiben, nem szenvedtél hiányt semmiben.

Ebből egy szót sem tagadhattam le, és általában véve nem is volt mit hozzátennem.

– De hát akkor – mondtam – hogyan beszélhetsz rá ilyen szörnyű lépésre, hogy elhagyjalak, amikor te nem hagytál el? Nem akarod elismerni az én érzéseimet, az én szerelmemet, amikor pedig te olyan nagy szerelemmel voltál irántam? Talán nem viszonzottam? Nem adtam tanúbizonyságát az őszinteségemnek és a szenvedélyemnek? Hogy feláldoztam neked a becsületedet és az erényemet, nem elég bizonyíték, milyen eltéphetetlenül erős kötelék fűz hozzád?

– De most, édesem – felelte –, biztonságos helyzetbe kerülnél, tisztesség és ragyogás lenne a részed, s annak, amit tettünk, az emlékét is örök némaság borítaná, mintha soha meg sem történt volna; mindig tisztelettel és őszinte szeretettel tekintenék rád, de úgy, hogy becsületes és méltányos maradjak az öcsémmel szemben; a kedves húgom lennél, mint ahogy most a kedves... – és itt elhallgatott.

– A kedves ringyód – egészítettem ki –, azt mondtad volna, ha folytattad volna, és ez annyi, mintha ki is mondtad volna. Megértelek. De azért szeretném, ha visszaemlékeznél a hosszú beszélgetésekre, amiket folytattunk, és a sok-sok órás fáradozásra, amivel rábeszélteél, hogy tisztességes nőnek tartsam magamat; hogy lényegében a feleséged vagyok, ha nem is a világ szemében, és hogy éppen olyan érvényes házasság, ami köztünk történt, mintha az egyházközség lelkésze nyilvánosan összehadott volna. Tudod, mert nem felejthetted el még, hogy ezek a saját szavaid voltak.

Éreztem, hogy kissé túlságosan az elevenére tapintottam, de ezt a következőkben jóvátettem.

Egy darabig némán állt, egy szót se szólt, én pedig így folytattam:

– Csak ha nagyon igazságtalan vagy hozzám, akkor hiheted, hogy mindezeknek a rábeszéléseidnek másképpen engedtem, mint olyan szerelemmel, amit nem érinthet, nem csökkenthet semmi, bármi történjék is később. Ha ilyen gyalázatos gondola-

taid támadtak felőlem, meg kell tőled kérdeznem, mi volt a viselkedésemben, ami erre a gyanúra jogot adott? Ha akkor engedtem az érzelmeim sürgetésének, és hagytam magam rábeszélni, hogy azt higgyem, igazán és a dolog lényegét tekintve a feleséged vagyok, most meghazudtoljam ezeket az érveket, és magam nevezzem magamat a ringyódnak vagy szeretődnek, ami ugyanaz? És most át akarnál adni az öcsédnek? Át tudod adni az érzelmeimet is? Rám tudsz parancsolni, hogy ne szeresselek többé, s rám tudsz parancsolni, hogy őt szeressem? Azt hiszed, hatalmamban áll, hogy kívánságod szerint így megváltozzam? Nem, uram, nyugodt lehet, ez lehetetlen, és bármennyire is megváltozott ön, én örökké hű leszek, és ha már ilyen szerencsétlen fordulathoz értünk, sokkal szívesebben vagyok az ön szajhája, mint az öccse felesége.

Látszott rajta, hogy ezek az utolsó szavaim kellemesen érintik és meghatják, s azt felelte rájuk, hogy ő ugyanúgy érez, mint azelőtt; hogy nem szegte meg egyetlen ígéretét sem, amit nekem tett, de nézete szerint annyi rettenetes kilátás mutatkozik az én ügyemben és különösen az én szempontomból, hogy azt gondolta, csak ez a házasság lenne az egyetlen célravezető megoldás. Hogy azt gondolta, ez nem jelentene köztünk teljes szakítást, de mint barátok életünk végéig szerethetnénk egymást, és talán nagyobb megelégedésünkre is, mint a mostani helyzetünkben, már ahogy a dolgok állnak; attól pedig semmiképpen sem kell tartanom, hogy esetleg elárul egy titkot, amelyik mindkettőnkre csak teljes romlást hozhatna, ha kiderülne; de egy dolgot kell megkérdeznie tőlem, ami talán akadálya lehet az egésznek, és ha erre a kérdésre nemmel felelek, még mindig csak az lehet a véleménye, hogy ez az egyetlen lépés, amit választhatok. Rögtön kitáltam a kérdését, tudniillik, bizonyos vagyok-e benne, hogy nem várok gyereket. Ami azt illeti, megmondtam neki, nem kell aggódni: nem vagyok várandós.

– Akkor hát, édesem – mondta –, most nincs időnk, hogy tovább beszéljünk erről. Gondolkozz rajta, és fontold meg alapo-

san. Ennekem még mindig az a véleményem, hogy ez a legjobb, amit tehetsz.

Ezzel elbúcsúzott, s annál sietősebben, mivel éppen abban a pillanatban, amikor távozni készült, anyja és húgai már csöngettek a kapun.

Engem a legzavarosabb gondolatok között hagyott, s ezt könnyen meg is láthatta rajtam másnap, sőt a hét egész hátralevő részében, mert még csak kedd este volt, amikor beszéltünk, de ezen az egész héten nem volt alkalma rá, hogy eljöjjön hozzám, csak rákövetkező vasárnap, amikor én gyöngélkedtem, és ezért nem mentem templomba, ő pedig valami hasonló ürüggyel szintén otthon maradt.

Ekkor másfél órára megint magunkra maradtunk, és sorra vettük ugyanazokat az érveket, vagy majdnem ugyanazokat, úgyhogy fölösleges volna ismételni őket. Végül nagy hévvel megkérdeztem tőle, milyen véleménye lehet az erkölcsösségemről, ha azt hiszi, el tudom viselni a gondolatot, hogy két fivérrel háljak egyszerre, és biztosítottam róla, hogy erre sohasem volnék képes. Hozzátettem, ha most azt mondja, hogy soha többé nem találkozunk – aminél csak a halál volna számomra borzalmasabb –, akkor sem tudnék gondolni ilyesmire, ami engem ennyire megbecstelenítene, s őt lealjasítaná; s ezért könyörögtem neki, hogy ha csak egy szikra becsülése maradt irányomban, akkor erről többé soha egy szót se szól hozzám, vagy pedig inkább rántsa ki kardját, és öljön meg. Úgy látszott, meglepi a makacsságom, ahogy nevezte; azt mondta, könyörtelen vagyok magamhoz, és könyörtelen vagyok hozzá is, hogy ez a fordulat, mely mindkettőnkre veszélyt hozott, váratlan volt, és egyikünk se láthatta előre, de ő nem lát más utat, hogy mindketten megmeneküljünk a romlástól, s ezért úgy érzi, hogy annál kíméletlenebb az én viselkedésem; de ha erről nem beszélhet többé velem, tette hozzá szokatlanul hidegen, akkor nem tudja, mi egyébről beszélhetnénk, s ezzel felállt és elbúcsúzott. Én is felálltam, látszatra ugyanolyan közömbösen, de amikor odalépett hozzám, hogy búcsúcsókot adjon, olyan szenvedélyes zokogásba törtem

ki, hogy ha akartam volna is, nem tudtam volna szólni, csak a kezét szorongattam, úgy búcsúztam tőle, de közben hevesen sírtam.

Ez láthatóan meghatotta, így hát újra leült, és sok kedvességet mondott, hogy szenvedélyes kitörésemet csillapítsa, de azért tovább is hajtogatta, mennyire elkerülhetetlen, amit ajánlott; egész idő alatt kitartott amellett, hogy ha én visszautasítom ezt, ő mindazonáltal gondoskodik rólam; de világosan érezte velem, hogy a fő dologban elzárkózik előlem – igen, még mint a szeretőjétől is, mert becsületbeli kérdésnek tekinti, hogy ne háljon azzal a nővel, akiről tudja, hogy még öccsének felesége lehet.

Hogy pusztán mint szeretőt veszttem el, nem szomorított el annyira, mint hogy elveszttem egész személyét – mert csakugyan bolondulásig szerettem –, s elveszttem azokat a reményeimet, amikre mindeddig építtem, hogy egy napon a férjem lesz. Ez annyira levert, hogy nemsokára súlyosan megbetegedtem, lelki gyötrelmeim magas lázat idéztek elő, olyan hosszú lázat, hogy a családban senki sem számított már az életben maradásomra.

Nagyon rossz állapotra jutottam, gyakran voltam önkívületben, és félrebeszéltem, de semmitől sem szenvedtem úgy, mint attól a félelemtől, hogy önkívületben olyasmit is mondhattam, ami neki árthat. Az is kétségbe ejtett, hogy nem láthatom, és ő is nagyon akart engem látni, mert igazán szenvedélyesen szeretett, de mégse volt rá mód, mert egyikünknek sem volt a legcsekélyebb ürügyünk rá, hogy ezt az illendőséggel összeegyeztessük.

Majdnem öt hétig őriztem az ágyat, és bár magas lázam három hét múlva megszűnt, de néhányszor még visszatért, s az orvosok többször is mondták, hogy nem tehetnek értem többet, mint hagyják, hogy a természet és a betegség küzdjön meg egymással, s az előbbi csak szíverősítőkkal támogatják, hogy bírjam a csatát. Öt hét múlva jobban lettem, de olyan gyöngye voltam, annyira megváltoztam, olyan mélabús lettem, és olyan lassan lábadoztam, hogy az orvosok attól féltek, tüdővészbe esem; s ami legjobban bántott, kifejezték azt a véleményüket, hogy voltaképpen a lelkem beteg, valami bajom van, szóval, hogy sze-

relmes vagyok. Erre aztán az egész ház nekem esett, hogy kifagassanak, s megtudják, szerelmes vagyok-e vagy sem, és kibe, de amennyire tőlem tellett, tagadtam, hogy egyáltalában bárkibe szerelmes vagyok.

Ebből az alkalomból egy napon az asztalnál összezőrdültek miattam, ami majdnem felkavarta az egész családot, aminthogy egy időre fel is kavarta. Mindnyájan asztalnál ültek, az apát kivéve, én betegen feküdtem szobámban. A beszélgetés azzal kezdődött, hogy éppen amikor ebédjüket befejezték, az öreg hölgy, aki már előbb felküldött nekem is ebédet, szólt a szolgálónak, menjen föl, és kérdezze meg, nem akarok-e többet; de a lány azzal jött vissza, hogy a felét sem ettem meg annak, amit felküldtek.

– Ó, az a szegény lány – mondta az öreg hölgy. – Félek, sohasem gyógyul meg.

– Hát – mondta a nagyobbik fivér – hogyan is gyógyulna meg Betty kisasszony, azt mondják, szerelmes.

– Nem tudom – mondta az öregebbik nővér –, mit szóljak hozzá; olyan nagy hűhót csaptak, hogy milyen csinos és milyen bájos, és még isten tudja, mi minden, mégpedig a füle hallatára, hogy azt hiszem, ez csavarta el annak a teremtésnek a fejét, és ki tudja, micsoda megszállottságra vezethet az ilyesmi. Ami engem illet, én nem tudom, mire véljem.

– Bizony, kedves húgom, azt el kell ismerned, hogy nagyon csinos – mondta a nagyobbik fivér.

– Az ám, sokkal csinosabb, mint te, kedves húgom – mondta Robin –, és ez okoz neked annyi bosszúságot.

– Ugyan, ugyan, nem erről van szó – mondta a húga. – Az a lány nem csúnya, és ezt nagyon jól tudja is, nem kell erről annyit beszélni, csak hogy hiúvá tegyük.

– De most nem arról van szó, hogy hiú – mondta a nagyobbik fivér –, hanem, hogy szerelmes. Lehet, hogy saját magába szerelmes, úgy látszik, a testvéreim ezt gondolják.

– Bárcsak belém volna szerelmes – mondta Robin –, én gyorsan kigyógyítanám a bajából.

– Hogy érted ezt, fiam? – kérdezte az öreg hölgy. – Hogyan is beszélhetsz így?

– Hát azt hiszi, anyám – szólt újra Robin teljes nyíltsággal –, hagynám, hogy ez a szegény lány belehaljon a szerelmébe, mégpedig olyasvalakiért, aki közel van és kéznél van?

– Pfuj! – mondta a kisebbik nővér –, hogy is beszélhetsz így? Elvonnál egy ilyen szegény párát, akinek nincs egy garasa sem?

– Ugyan kérlek – felelte Robin –, a szépség is hozomány, és ha még jó kedély is akad hozzá, az dupla hozomány. Bár mindkettőből csak a felét kapnád a magad hozományába! – s ezzel az egyik hűga torkára forrasztotta a szót.

– Úgy látom – mondta a nagyobbik nővér –, ha Betty nem is szerelmes, a bátyám annál inkább. Nem tudom, nem tárta-e ki a lelkét Bettynek: fogadni mernék, nem mond nemet.

– Aki igent mond, amikor kéri – felelte Robin –, egy lépéssel előbbre tart, mint akit sohasem kértek, hogy igent mondjon, kedves húgom, és két lépéssel előbbre, mint aki igent mond, még mielőtt kéri. Csak ennyit mondhatok neked, kedves húgom.

Ezzel feltüzeltelte hűgát, aki dühöngeni kezdett, és azt mondta, a dolgok már annyira elfajultak, ideje volna, hogy ez a perszóna – és ezen engem értett – kikerüljön a családból, és ha most nem is lehet őt kidobni, reméli, apja és anyja majd megfontolják ezt, amint eltávolítható.

Robin azt felelte, hogy ez a ház urának és úrnőjének a dolga, és semmi szükség rá, hogy olyasvalaki oktassa ki őket, akinek annyira nincs ítélőképessége, mint az ő nagyobbik hűgának.

Ez így folyt tovább még sokáig, a kisasszony veszekedett, Robin gúnyolódott és kötekedett, de szegény Betty egyre inkább elvesztette lába alól a talajt a családban. Hallottam az egész veszekedésről, szívből sírtam miatta, s az öreg hölgy feljött hozzám, mert valaki elmondta neki, mennyire aggódok a dolog miatt. Panaszkodtam neki, milyen kellemetlen, hogy a doktorok ilyen ítéletet mondtak felettem, amire semmi okuk sincs; és még kellemetlenebb, ha figyelembe vesszük, milyen helyzetben vagyok a családban; hogy remélem, semmit sem tettem, amivel csökken-

teném a jóindulatát irántam, vagy amivel okot adtam volna a pörpatvarra, fiai és lányai között, és hogy inkább koporsóra kel-
lene gondolnom, mint arra, hogy szerelmes vagyok, s könyörög-
tem neki, ne változtassa meg rólam való véleményét a más hibái-
ért, csak ha én követtem el valamit.

Belátta igazságomat, de azt mondta, hogy mivel olyan civako-
dás tört ki közöttünk, s a kisebbik fia olyan heveskedve beszélt,
szeretné, ha hűséges lennék, és őszintén felelnék egyetlen kérdé-
sére. Azt mondtam erre, hogy teljes szívemből s nyíltan és őszin-
tén felelek neki. Akkor hát az volt a kérdése, van-e valami Ro-
bert fia és köztem. Én a tőlem telhető legőszintébb s egyébként a
legjogosultabb tiltakozással azt feleltem, hogy nincs köztünk
semmi, nem is volt soha; megmondtam neki, hogy Robert úr
hangoskodott és tréfálkozott, hiszen ismeri a természetét, s én
ezt mindig úgy fogadtam, mint aminek hittem, azazhogy szerte-
len és szeszélyes beszédeknek, amelyeknek semmi jelentőségük
nincs; és újra biztosítottam, hogy semmi olyasmi nem történt
köztünk, amire ő célzott; s akik ilyesmit emlegettek, nagyon ár-
tottak vele nekem, és Robert úrnak sem használtak semmikép-
pen.

Az öreg hölgy ezzel teljesen megnyugodott, megcsókolt, biz-
tatóan szólt hozzám, azt mondta, vigyázzak az egészségemre, és
ne szenvedjek semmiben hiányt, s ezzel elment. De mire leért,
Robert és nővérei már hajba kaptak; a kisasszonyok dühösek
voltak, sőt már tomboltak is, mert bátyjuk azzal bosszantotta
őket, hogy nincs bennük kellem, soha nem volt udvarlójuk, soha
nem kérték meg őket, s mindig nekik kell megtenniök az első lé-
pést. Gúnyolta őket azzal is, hogy Betty kisasszony milyen csi-
nos, milyen jó humorú, mennyivel jobban énekel és táncol, mint
ők, s mennyivel szebb náluk, s közben nem hagyott ki semmi
rosszmájúságot, amivel gyötörhette őket, és bizony csúnyán
odamondogatott nekik. Az öreg hölgy a veszekedés forrójába
érkezett, s hogy véget vessen neki, elmondta nekik a velem való
beszélgetését, hogy én mit feleltem, s hogy semmi sincs köztem és
Robert úr között.

– De ebben téved – mondta Robin –, mert ha nem történt volna sok minden közöttünk, most több közünk lenne egymáshoz, mint amennyi van. Én megmondtam neki, hogy roppantul szeretem, de ezzel a leányzóval nem tudtam elhiteni, hogy komolyan gondolom.

– Nem tudom, hogyan gondolhatnád komolyan – mondta az anyja –, senki józan ésszel nem hihetné el, hogy komolyan gondolod, amikor így beszélsz egy szegény lánnyal, akinek a helyzetét jól ismered. De kérlek, fiam – tette hozzá –, mivel azt mondd, nem akarja elhinni, hogy komolyan gondolod, mit higgyünk mi erről? Mert a beszédben úgy kalandozol, hogy senki sem tudja, komolyan érted-e vagy tréfálsz; de mivel a te szavaidból azt veszem ki, hogy a lány igazat felelt, szeretném, ha te is így tennél, és komolyan megmondanád nekem, hogy bizonyos lehessen benne. Van-e emögött valami, vagy sem? Komolyan gondolod-e, vagy sem? Megörültél, megzavarodtál-e valóban, vagy sem? Ez nehéz kérdés, és szeretném, ha megkönnyítenéd a helyzetünket.

– Szavamra mondom, anyám – mondta Robin –, hiábavaló volna, ha tréfával ütném el az ügyet, vagy újra hazudnék róla: akkor sem lehetnék komolyabb, ha az akasztófa alatt állnék. Ha Betty kisasszony azt mondaná, hogy szeret és hajlandó hozzám jönni, már holnap reggel, ahelyett, hogy reggeliznék, oltár elé vinném, és azt mondanám: „holtomiglan, holtodiglan”.

– Akkor hát – mondta az anyja – egyik fiamat elvesztettem. – Szt nagyon gyászos hangon mondta, mint akit csakugyan súlyosan érint, amit hallott.

– Remélem, nem, anyám – felelte Robin –, egy férfi sincs elveszve, ha jó feleség találja meg.

– De hát, fiam – mondta az öreg hölgy –, Betty koldus.

– Akkor meg, anyám, annál nagyobb szüksége van könyörületességre – mondta Robin. – Kiveszem őt az egyházközség kezéből, s ő meg én együtt koldulunk majd.

– Ilyesmivel nem tréfál az ember – mondta az anyja.

– Nem tréfálok, anyám – mondta Robin. – Majd eljövünk, és

együtt könyörgünk a bocsánataért, anyám, meg az áldásáért, anyám, meg az apám áldásáért is.

– Ez lehetetlen, fiam – mondta az anyja. – Ha komolyan gondolod, véged van.

– Sajnos, erről szó sincs – mondta Robin –, mert igazán attól félek, hogy nem kellek neki. Mert azt hiszem, a testvéreim nagyzolása és hencegése után soha nem tudom őt rábeszélni.

– Mesebeszéd! Nem ment el az esze! Betty kisasszony nem bolond – szólt közbe a kisebbik nővér. – Azt hiszed, ő jobban megtanulta, hogy kell nemet mondani, mint más lányok?

– Nem, Csupaész kisasszony – felelte Robin –, de mi volna, ha Betty kisasszony másfelé volna lekötve?

– Ehhez – mondta az öregebbik nővér – nincs szavunk. Mert akkor hát ki volna az? Soha ki nem lép a házból: így hát csak közületek lehet valaki.

– Erre nincs mit mondanom – felelte Robin. – Engem eléggé kifürkészték, itt van még a bátyám. Ha az a bizonyos csak közülünk való lehet, vegyéték őt elő.

Ez elevenére tapintott a nagyobbik fivérnek, aki arra következtetett belőle, hogy Robin fölfedezett valamit. De uralkodni tudott magán, nehogy a zavarát észrevegyék rajta.

– Légy szíves – mondta –, ne varrd az én nyakamba az ügyeidet. Kijelentem neked, hogy én nem kérek az ilyen áruból, semmi közöm Betty kisasszonyhoz, sem az egyházközség bármelyik Betty kisasszonyához. – S ezzel felállt és elvonult.

– Nem, ez nem lehet – mondta a nagyobbik nővér –, én kezeskedni merek a bátyámért, sokkal jobban ismeri ő a világot, semhogy ilyesmit tenne.

Ezzel véget ért a beszélgetés, ami a nagyobbik fivért egészen megzavarta. Arra következtetett, hogy öccse mindent fölfedezett, és azon kezdett töprengeni, vajon nekem is részem van-e ebben; de akárhogy is ügyeskedett, nem tudta úgy intézni, hogy hozzám férhessen. Végül már annyira gondban volt, hogy kétségbeesett, selhatározta, lesz, ami lesz, bejön a szobámba, és beszél velem. Ennek érdekében úgy intézte, hogy egy napon, ebéd

után megfigyelte nagyobbik nővérét, s amikor látta, hogy felfelé jön a lépcsőn, utána szaladt.

– Hallod-e, húgom – mondta neki –, hol az a beteg lány? Hát senki emberfia nem láthatja?

– De igen – felelte a nővére –, azt hiszem, megláthatod, de hadd menjek előre, majd azután megmondom.

Ezzel felszaladt az ajtóhoz, jelezte nekem, hogy jön, és rögtön vissza is kiáltott neki:

– Öcsém – mondta –, bejöhetsz, ha úgy tetszik.

Ő be is jött, folytatva előbbi hangos vidámságát.

– No hát – mondta még az ajtónál –, hol az a nagy beteg, aki szerelmes? Hogy van, Betty kisasszony?

Fel akartam állni karosszékemből, de olyan gyöngé voltam, hogy jó darabig nem sikerült, a fiatalúr látta, a húga is látta, és így szólt:

– Ugyan ne fáradjon azzal, hogy feláll. A bátyámnak nincs szüksége semmi ceremóniára, különösen most, hogy maga ilyen gyöngé.

– De nem ám, Betty kisasszony, kérem, maradjon csak ülve – mondta a fiatalúr, és ő maga is leült egy székbe, velem szemben, és úgy tett, mintha nagyon jó kedve volna.

Elkezdett mindenféle mulatságos dologról beszélni a nővérével meg velem, hol erről, hol másról, hogy szórakoztassa nővérét s olykor-olykor visszafordította a szót a régi témára, hozzám intézve szavait.

– Szegény Betty kisasszony – mondta –, szomorú dolog a szerelem. Lám, magával csúnyán elbánt.

Végül én is megszólaltam:

– Örülök, hogy ilyen jókedvében látom, uram – mondtam –, de azt hiszem, a doktor okosabbat is tehetne, mint hogy gúnyt űzzön a pácienseiből. Ha nem másba, csak ebbe betegedtem volna bele, akkor jobban emlékszem a közmondásra, semhogy doktort hívtam volna.

– Miféle közmondásra? – kérdezte. – Ó, már emlékszem rá, hogy is van!

*A szerelem nagy nyavalya,
Ahhoz minden orvos buta.*

Ugye erre gondolt, Betty kisasszony?

Én mosolyogtam, nem feleltem.

– Pedig én azt hiszem – folytatta –, hogy a kezelés hatása mégiscsak a szerelmet bizonyítja, mert úgy látszik, a doktor nem sokat tudott magánjavítani: azt mondják, nagyon lassan gyógyul. Nekem az a gyanúm, hogy van azért ebben valami, Betty kisasszony; az a gyanúm, maga gyógyíthatatlan betegségben szenved, márpedig ez csak a szerelem lehet.

Én mosolyogtam, és azt mondtam:

– Nem, uram, nem ez az én bajom.

Sok ilyesmit mondtunk még, néha más jelentéktelen dolgokról is beszélgettünk. Később megkért, énekeljek nekik egy dalt, amire én mosolyogtam, és azt mondtam, vége már annak az időnek, amikor én énekeltem. Végül megkérdezte, ne fuvolázzon-e valamit nekem. Nővére úgy vélte, hogy ez zavarna engem, és belefájdulna a fejem, de én meghajoltam, és azt mondtam, hogy nem, nem zavarna.

– És kérem, kisasszony – tettem hozzá –, ne tiltsa meg, én nagyon szeretem a fuvolaszót.

Mire a nővére azt mondta:

– Hát akkor csak fuvolázz, kedves bátyám.

Ő meg elővette a szobája kulcsát.

– Kedves húgom – mondta –, nagyon lusta vagyok; kérlek, menj el a szobámba, és hozd el a fuvolámat, valamelyik fiókomban lesz – s olyan helyet jelölt meg, amelyről tudta, ott nem lehet, s a nővére jó ideig keresheti.

Amint nővére kiment, a fiatalúr elmondta nekem az egész beszélgetést, amit rólam folytatott öccsével, hogy az öccse őt is belevonta az ügybe, s hogy ő mennyire aggódik emiatt, s hogy ez az oka látogatásának. Én biztosítottam róla, hogy soha egy szót sem szóltam erről sem az öccsének, sem bárki másnak. Megmondtam neki, milyen rettenetes helyzetben vagyok; hogy az

iránta érzett szerelmem, meg az ő ajánlata, hogy felejtsem el ezt az érzést, és ruházzam át másra, ez döntött ágyba; és hogy ezerszer is azt kívántam, bár halnék meg inkább, mintsem felépüljek, és ugyanazzal a helyzettel kelljen megküzdenem, mint azelőtt, s hogy ez az aggodalom az élettől, ez az igazi oka az én lassú gyógyulásomnak. Hozzátettem, hogy előre látom: amint egészséges leszek, el kell hagynom a családot, ami pedig azt illeti, hogy férjhez menjek az öccséhez, borzadok a gondolatától azok után, ami közte és köztem történt, s hogy bizonyos lehet benne, soha többé nem beszélek erről az öccsével; és ha ő meg is szegi minden nekem tett esküjét, ígéretét és fogadalmát, ezt intézze el önmagával meg a saját lelkiismeretével és becsületével, de azt ne mondassa soha, hogy én, akit rávett, hogy a feleségének nevezzem magam, és meg is adtam neki azt a szabadságot, hogy úgy bánjon velem, mint a feleségével – nem vagyok hozzá olyan hűséges, mint ahogy egy feleségnek lennie kell, bármit tesz is velem.

Belekezdett a válaszába s azt mondta, nagyon sajnálja, hogy nem hagyom magamat rábeszélni, és még többet is akart mondani, de hallotta, hogy jön a testvére, én is hallottam, és mégis kimondtam válaszul azt a néhány szót, hogy soha nem hagyom magamat rávenni, hogy az egyik fivért szeressem és a másikhoz menjek feleségül. Megcsóválta fejét, és azt mondta:

– Akkorel vagyok veszve – de e pillanatban belépett a nővére, és azt mondta, nem találja a fuvolát. – Látom már – mondta rá a bátyja –, véget kell vetnem ennek a lustaságnak – ezzel feláll és lemegy maga megkeresni, de ő is fuvola nélkül jön vissza; nem mintha nem tudta volna megtalálni, hanem mert lelkében kissé elcsüggedt, és nem volt kedve játszani; azonkívül amiért a nővérét leküldte, az már megtörtént, mert hiszen csak alkalmat keresett, hogy beszéljen velem, amit meg is nyert, még ha nem is teljes megelégedésére.

Én azonban nagyon meg voltam elégedve, mert kimondtam, ami a szívemet nyomta, ilyen szabadon és ilyen becsületes nyíltsággal, ahogy elmondtam; és ha ez nem is hatott úgy, ahogy szerettem volna, azazhogy szorosabban hozzám kösse, mégis meg-

fosztotta őt attól a lehetőségtől, hogy másképpen hagyjon el engem, mint szavának teljes megszegésével, s lemondva úriemberi becsületéről, amit oly gyakran zálogul adott nekem, amikor megígérte, hogy nem hagy el, hanem feleségül vesz, amint vagyonához jut.

Néhány héttel ezután már járkálhattam a házban, és kezdtem felgyógyulni, de továbbra is mélabús, hallgató, tompa és zárkózott maradtam, ami megdöbbenetett az egész családot, kivéve őt, aki tudta az okát; de ő sokáig úgy tett, mintha nem venné észre, én pedig éppen úgy őrizkedtem a beszédétől, mint ő, tiszteletteljesen viselkedtem vele, de sohasem szóltam hozzá egy bizalmasabb természetű szót sem, és ez így folyt három-négy hónapig; úgyhogy mindennap vártam, hogy elküldenek a családtól, mivel megneheztek rám olyasmiekt, amiben nem voltam bűnös, és azt gondoltam, nem hallok többé erről az úrról, mert minden ünnepélyes fogadalmam és ígérete után elhagy és tönkretesz.

Végül is én magam hoztam szóba a családban elküldésemet: egy nap, amikor komolyan beszélgettem az öreg hölgygel a világban való helyzetemről, s hogy a betegségem még mindig nyomorúságosan hat a kedélyemre, s hogy nem az vagyok már, aki voltam, az öreg hölgy így szólt:

– Félek, Betty, az hatott rád, amit a fiamról mondtam neked, s hogy miatta vagy mélabús. Kérlek, megmondanád nekem, ha nem esik nehezedre, hogyan áll a kettőtök dolga. Mert Robin, az egyebet se tesz, csak kötekedik és gúnyolódik, ha erről beszélek vele.

– Az igazat megvallva, asszonyom – feleltem –, a dolog úgy áll, ahogyan nem kívánom, és nagyon őszinte leszek, asszonyom, bármi érjen is az őszinteségemért. Robert úr többször is megkérte a kezemet, ami, tekintetbe véve szegényes körülményeimet, teljesen váratlanul ért; de én mindig visszautasítottam és talán határozottabb szavakkal is, mint ahogy illett hozzám, ha meggondolom, milyen tisztelettel tartozom családjuk minden tagjának; de, asszonyom, én nagy hálával vagyok adósa asszo-

nyomnak és egész családjának, és erről sohasem feledkezhetem meg annyira, hogy beleegyezzek olyasmibe, amiről tudom, mennyire bántaná asszonyomat, neki is ezzel érveltem, és határozottan megmondtam, hogy soha gondolni sem tudnék ilyenre, amíg hozzá nem járulna asszonyom meg az apja is, akihez eltérhetetlen kötelezettségek fűznek.

– Lehetséges ez, Betty kisasszony? – kérdezte az öreg hölgy.
– Akkor sokkal méltányosabb volt irántunk, mint mi voltunk maga iránt, mert mi mindnyájan úgy néztünk magára, mint aki törbe csalta fiamat, s annyira félttem ettől, hogy már azt akartam javasolni, távozzon el tőlünk, csak azért nem említettem eddig magának, mert úgy gondoltam, még nincs teljesen jól, s nem akartam túlságosan megbántani, nehogy visszaessen; mert mi még mindnyájan nagyra becsüljük magát, ha nem is annyira, hogy a fiunk kárát kívánnók; de ha úgy van, ahogy mondja, akkor nagyon igaztalanok voltunk magához.

– Ha tudni akarja, asszonyom, mennyire igaz, amit mondok – feleltem –, kérem, kérdezze meg a fiút magát, ő majd, hacsak valamennyire is igazságot akar szolgáltatni nekem, pontosan úgy mondja el a történetet, ahogyan én.

Az öreg hölgy visszament lányaihoz, és elmondta nekik az egész történetet pontosan úgy, ahogy én mondtam el neki; ők pedig, elhihetik nekem, meglepődtek rajta, amit én előre láttam. Egyikük azt mondta, ezt sohase hitte volna; a másik azt mondta, Robin bolond; a harmadik azt mondta, egy szót sem hisz belőle, és fogadni merne, hogy Robin másképp mondaná el az egész történetet. De az öreg úriasszony el volt rá tökélve, hogy végére jár a dolognak, mielőtt nekem bármi alkalmam volna, hogy értesítem a fiát arról, ami történt, s arra is el volt tökélve, hogy azonnal beszél a fiával, s e célból érte is küldött, mert Robin a városba ment egy ügyvédhez valamilyen apró-cseprő ügyében, de amikor anyja érte küldött, azonnal visszatért.

Amikor belépett, a család még mindig együtt ült, s az öreg hölgy így szólt: – Ülj le, Robin. Beszélnem kell veled.

– Szívesen, anyám – mondta Robin igen vidám tekintettel.

– Remélem, egy jó feleségről van szó, mert e tekintetben nagy szükségben szenvedek.

– Hogy lehet az? – kérdezte az anyja. – Nem azt mondtad, hogy el vagy rá tökéelve: elveszed Betty kisasszonyt?

– De igen, anyám – felelte Robin –, csak hogy van valaki, aki nem enged a templomba.

– Nem enged! – szólt az anyja. – Ki lehet az?

– Hát maga Betty kisasszony – felelte Robin.

– Hogyan? – kérdezte az anyja. – Hát már föltetted neki a kérdést?

– Föl ám, anyám – felelte Robin. – Szabályos rohamot intéztem ellene ötször is, mialatt beteg volt, de mindannyiszor visszavert; az a leányzó olyan büszke, hogy nem akar kapitulálni, és nem akar engedni semmi áron, csak olyan föltétellel, amit én nem tudok teljesíteni.

– Beszélj világosabban – mondta az anyja –, én egészen meg vagyok lepve, nem is értelek. Remélem, nem komolyan beszélsz.

– Pedig, anyám – felelte Robert –, az ügy egészen világos előtttem, nem is szorul semmi magyarázatra: nem kellek neki, azt mondja, és nem elég világos ez? Én azt hiszem, hogy ez eléggé világos és kemény igazság.

– De hát – szólt közbe az anyja – te olyan feltételekről beszélsz, amiket nem tudsz teljesíteni. Mit akar? Házassági szerződést? Hiszen az özvegyi tartásnak hozományával kellene arányban lennie, és micsoda vagyont hoz ő neked?

– Ugyan! Ami a vagyont illeti – felelt Robin – ő eléggé gazdag. E tekintetben nincs semmi kívánnivalóm; arról van szó, hogy én nem tudom teljesíteni az ő feltételeit, márpedig ő határozottan kijelentette, hogy anélkül nem kellek neki.

Ekkor közbeszóltak a nővérei.

– Anyám – mondta a nagyobbik –, lehetetlen őt komolyan venni; semmire sem ad egyenest választ; jobb, ha békén hagyod, s többé erről nem beszélsz vele; ha azt hiszed, hogy valami mégis igaz az egészszről, akkor tudod, hogyan kell azt a lányt félretenni az útjából.

Robint kissé feltűzelte nővére durvasága, de azért megőrizte nyugalmát és jó modorát.

– Kétféle ember van – mondta anyjához fordulva –, akivel nem lehet vitatkozni. A bölcs ember meg a bolond ember; kissé nehéz, hogy nekem egyszerre mind a két fajtával kell veszekednem.

Erre közbevágott a fiatalabbik nővér:

– Hát csakugyan bolondok lehetünk a bátyám véleménye szerint, ha azt gondolja, el tudjuk hinni, hogy komolyan feleségül kérte Betty kisasszonyt, az meg kosarat adott neki.

– Felelj és ne felelj, mondja Salamon – válaszolt rá a bátyja.
– Ha bátyád azt mondta anyádnak, hogy nem kevesebbszer, mint ötször kérte meg őt, és hogy ő meg határozottan nemet mondott neki, akkor én azt hiszem, a fiatalabb nővérnek nem kell kételkednie ennek igazságában, ha az anyja nem kételkedik.

– Láthatod, hogy az anyám sem értette – mondta a nagyobbik nővér.

– Más az – mondta Robin –, ha azt kívánja, hogy magyarázam meg, és ha azt mondja, hogy nem hiszi.

– De hát, fiam – mondta az öreg hölgy –, ha már hajlandó vagy beavatni minket ebbe a rejtelembe, mik voltak ezek a nehéz feltételek?

– Ezt, anyám – mondta Robin –, már előbb is megmondtam volna, ha ezek itt nem szakítottak volna félbe kötekedő megjegyzéseikkel. A feltétel az, hogy atyámat meg téged rábírjalak, egyeztetek bele, mert kijelentette, nélkül ilyesmiről egy szót se beszél többé velem; márpedig, mint már mondtam, ezt a feltételt soha nem tudom teljesíteni. Remélem, ezzel megadtam a feleletet az én heves nővéreimnek, és most kicsit elpirulnak; ha még erre sem, akkor egy szavam sincs többé.

Ez a válasz mindnyájukat meglepte, habár az anyjukat nem is annyira, mert hiszen neki már elmondtam ezt. A lányok jó darabig némán álltak, de anyjuk szenvedélyesen így szólt:

– Hát igen, ezt már előbb is hallottam, csak nem tudtam elhin-

ni; de ha így van, mindnyájan igaztalanok voltunk Bettyvel, ő pedig szebben viselkedett, mint ahogy valaha is vártam tőle.

– Hát igen – mondta az idősebbik nővér –, ha ez így van, akkor csakugyan tisztességesen viselkedett.

– Bevallom – mondta az anyjuk –, nem az ő hibája, ha Robert bolond volt és beleszeretett; de hogy így felelt neki, ez olyan nagy tiszteletről tanúskodik apátok iránt meg irántam, hogy ki sem tudom mondani, és annál jobban becsülöm a lányt, ameddig csak élek.

– De én nem becsülhetem – mondta Robin –, ha csak a beleegyezésedet nem adod hozzá.

– Ezt még megfontolom egy kicsit – mondta az anyja –, és biztosítlak róla, ha egyéb akadályja nem volna, ez a viselkedése nagyban hozzájárulna, hogy beleegyezzem.

– Bárcsak túl lennénk már rajta – mondta Robert –, és ha éppúgy szíveden viselnéd a boldogságomat, mint a gazdagságomat, már bele is egyeztél volna.

– Hát, Robin – kezdte újra az anyja –, igazán komolyan gondolod? Annyira el akarod venni, mint ahogy mondod?

– Igazán, anyám – felelte Robin –, azt hiszem, nem szép tőled, hogy efelől faggatsz mindazok után, amit mondtam. Én nem mondhatom, hogy elveszem, mert hogyan is lehetnék ebben határozott, amikor láthatod, hogy nem vehetem el a beleegyezésed nélkül? De arra nem lehet kötelezni engem, hogy egyáltalában megházasodjam. Annyit mondhatok csak, és ezt komolyan gondolom, hogy senki mást soha nem veszek el, eszerint határozok hát felőlem. Betty vagy senki, ez a jelszó, és hogy melyik a kettő közül, ezt a kérdést neked kell eldöntened a szívedben, anyám, már amennyiben az én jólelkű nővéreim nem tiltakoznak ellene.

Mindez rettenetes volt számomra, mert az anya kezdett engedni, Robin pedig egyre hevesebben ostromolta. Másfelől az öreg hölgy a nagyobbik fiával is megtanácskozta az ügyet, az pedig a világon minden érvet felhozott, hogy rábeszélje őt a beleegyezésre: felhóván öccsének irántam érzett szenvedélyes szerelmét, hogy én milyen nagylelkű voltam a családdal, amikor

ilyen megtiszteltetés esetén háttérbe szorítottam saját érdekeimet – és még ezer hasonló érvet. Ami pedig az apát illeti, az egyre közügyekben és pénzszerzésben buzgólkodott, ritkán volt otthon, csak a fő gondjai érdekelték, s minden egyéb kérdést a feleségére hagyott.

Könnyen beláthatják, hogy amikor hitük szerint így minden napfényre került, s mindenki úgy gondolta, hogy most már tudják, hogy áll a dolog – az idősebbik fivérnek, akire senki sem gyanakodott, nem volt olyan nehéz, sem olyan veszélyes szabadabban érintkezni velem; sőt az anyja annyira elébe ment a kívánságainak, hogy azt ajánlotta neki, beszéljen ő Betty kisasszonnyal.

– Mert lehet, fiam – mondta az anya –, hogy jobban belelátasz ebbe a dologba, mint én, s jobban meg tudod ítélni, hogy csakis ugyan olyan határozottan elutasította Robint, mint ahogy ő mondja, vagy sem.

Ennél többet az idősebb fivér nem is kívánhatott, úgy tett, mintha engedne anyja kívánságának, hogy beszéljen velem, anyja a maga szobájában hozott össze vele, azt mondta, hogy fiának az ő kérésére némi elintéznivalója van velem, és arra kért, legyek teljesen őszinte a nagyobbik fiához, aztán magunkra hagyott, ő pedig bezárta anyja után az ajtót.

Aztán visszajött hozzám, karjába fogott, nagyon gyöngéden megcsókolt és azt mondta, hosszú beszéde van velem, mert most olyan válságos pontra jutottunk, hogy én egész életemben boldoggá vagy szerencsétlenné tehetem magamat; hogy a helyzet most már odáig érett, hogy ha nem tudok a kívánsága szerint tenni, mind a ketten elvesztünk. Aztán elmondta nekem mindazt, ami Robin meg az anyja és a nővérei és ő maga közt lefolyt, úgy, ahogy már fentebb elbeszéltem.

– Most pedig, kedves kislányom – mondta –, fontold meg, mit jelentene, ha férjhez mennél egy jó családból való, jó helyzetben levő úriemberhez, mégpedig az egész család beleegyezésével, és élveznéd mindazt, amit a világ adhat neked; másrészt pedig mit jelentene, ha lesüllyednél annak a nőnek sötét helyzetébe, aki elvesztette jó hírét; azt is fontold meg, hogy én ugyan titkon a ba-

rátod maradnék, amíg csak-élek, de mivel mindig gyanakodnának rám, te is félnél attól, hogy találkozz velem, én is félnék tőle, hogy az enyém légy. – Nem adott nekem időt a válaszra, hanem így folytatta: – Ami köztünk történt, édes kislányom, azt eltemetjük és elfelejtjük, ha ugyan mind a ketten ebben maradunk. Én mindig őszinte barátod lennék, és lemondanék minden olyan szándékomról, hogy bizalmasabb viszonyba kerüljek veled, ha a testvérem leszel; és a legtisztességesebben érintkeznénk egymással anélkül, hogy bármiért szemrehányást tehetnénk magunknak. Kérlek, fontold meg ezt, és ne állj útjába saját biztonságodnak és szerencsédnek; s hogy bebizonyítsam neked, milyen őszintén gondolom ezt – tette hozzá –, íme felajánlok neked öt-száz font készpénzt, hogy valamennyire kárpótoljalak azokért a szabadságokért, amiket megengedtem magamnak veled szemben, és amikre mind úgy nézünk majd vissza, mint életünk boldonságára, amit remélhetőleg levezekélhetünk.

Mindezt sokkal meghatóbb szavakkal közölte, semmint el tudnám mondani, és nagyobb meggyőző erővel, mint el tudnám ismételni, s azoknak, akik ezt a történetet olvassák, csak azt ajánlhatom, higgyék el, hogy az alatt a másfél óra alatt, amíg szóval tartott, megfelelt minden ellenvetésemre, s beszédét megerősítette mindazokkal az érvekkel, amiket az emberi ész és szellem kitalálhat.

Mindazonáltal nem állíthatom, hogy bármi abból, amit mondott, elegendő hatást tett volna rám, és másféle gondolkodásra térített volna, míg végül teljesen nyíltan meg nem mondta, hogy ha vonakodom, akkor sajnos azt is hozzá kell tennie, hogy soha többé nem folytathatja velem, amit elkezdtünk; mert habár éppen úgy szeret, mint valaha, és éppen olyan kellemes vagyok neki, mint valaha, de az erkölcsi érzéke még nem veszett el annyira, hogy képes volna együtt hálai egy nővel, akinek az ő öccse nőülés céljából udvarol; és ha most úgy búcsúzik el tőlem, hogy én visszautasítom ebben az ügyben, akkor ugyan tekintettel régi ígéretére, amely szerint eltart engem, mindent megtesz a támogatásomra, de ne érjen meglepetésként, ha kénytelen azt monda-

ni: nem engedheti meg magának többé, hogy velem találkozzon, és én ezt nem is várhatom el tőle.

Ezeket az utolsó szavait a megdöbbenés és a kétségbeesés jeleivel fogadtam, s nagy erőfeszitésembe került, hogy el ne ájuljak, mert csakugyan olyan örülten szerettem, hogy azt nem is könnyű elképzelni. Láta kétségbeesésemet; könyörgött, fontoljam meg komolyan a dolgot; biztosított róla, ez az egyetlen mód, hogy kölcsönös szeretetünket megőrizzük, mert ebben a helyzetben mint barátok a legnagyobb szenvedéllyel és mocsoktalan rokoni szeretettel szerethetjük egymást, mentesülve saját jogos szemrehányásainktól és a más emberek gyanújától is; hogy ő mindig hálás lesz a tőlem kapott boldogságáért; hogy ameddig csak él, adósom marad, és ameddig lélegzik, addig fogja fizetni ezt az adósságát. Egy szó, mint száz, így eljuttatott odáig, hogy habozni kezdtem, mert egyfelől élénk színekkel ecsetelte a veszélyeket, amiket egyébként a saját képzeletem is növelt, mert elképzeltem, hogy kidobnak a nagyvilágba, mint egy elhajított ringyót – mert hiszen nem kevesebbről volt szó –, s talán úgy kerülök ebbe a helyzetbe, hogy nem tudok magamról gondoskodni, s az egész világon nem lesz barátom, sem ismerősom, s kiutasítanak a városból is, ahol ilyen körülmények között nem is maradhatnék. Mindez a végsőkig megrémített, ő pedig minden lehetőségre kitért, és a lehető legborzalmasabb módon elém tárta, milyen kétségbeesett helyzetbe kerülhetek. Másrészt azt se mulasztotta el, hogy elő ne adja, milyen kényelmes, boldog életet élhetnék.

Bármit is feleltem neki a szeretetről és korábbi ígéreteiről, ő azzal válaszolt, hogy most kénytelenek vagyunk másképpen eljárni; ami pedig a házassági ígéreteit illeti, azt mondta, hogy a dolgok természete ennek végét vetett azzal, hogy az öccse felesége lehetnék, még mielőtt elérkezett volna az az idő, amire az ő ígéretei vonatkoztak.

Szóval úgy is mondhatnám, hogy kiérvelt a saját érveimből; józan ésszel meghódította a józan eszemet, és kezdtem látni, amire addig nem gondoltam, milyen veszélybe kerültem, tudniil-

lik hogy mindketten cserbenhagynak, egyedül maradok a világban, és magamnak kell boldogulnom.

Ez meg az ő rábeszélése végül rábirt, hogy beleegyezzem, habár olyan vonakodva, hogy könnyű volt belátni: úgy megyek a templomba, mint bárány a vágóhídra. Maradtak némi aggodalmaim abban az irányban is, hogy új férjemnek – akit egyébként csöppet sem szerettem – lesz annyi tapasztalata, hogy majd ha először ágyba fekszünk, számon kér tőlem valamit. De fivérének – nem tudom, előre kitervezte-e – volt rá gondolja, hogy jól berúgassa öccsét, mielőtt ágyba fekszik velem, úgyhogy nagy meglepésemre első éjszaka részeg ágyastársat kaptam. Hogyan csinálta, nem tudom, de én úgy okoskodtam, bizonyára szándékosan intézte úgy, hogy öccse ne legyen képes megítélni, mi a különbség egy lány és egy asszony között; nem is tett rá soha megjegyzést, és soha nem is törte rajta a fejét.

Itt kissé vissza kell kanyarodnom oda, ahol a történetet abba hagytam. Miután az idősebbik fivér így meggyőzte engem, következő dolga az volt, hogy anyját is meggyőzze, és nem is nyugodott meg addig, amíg rá nem bírta anyját, hogy engedjen szabad folyást a dolognak, egyezzen bele a házasságba, s az apát is csak levél útján értesítse róla; úgyhogy az anya hozzájárult, hogy titkon házasodjunk, és magára vállalta, hogy az apa csak utólag tudja meg a dolgot.

Aztán levette lábáról az öccsét, meggyőzte róla, milyen szolgálatot tett neki, amikor anyját beleegyezésre bírta, ami igaz volt ugyan, de nem azért tette, hogy rajta segítsen, hanem hogy saját magán; de ilyen buzgalommal csapta be, s viszonzásul megkapta egy hűséges barát köszönetét, amiért a saját ringyóját áttolta öccse karjába feleség gyanánt. Így tud az érdek száműzni minden érzelmet, s ilyen természetesen tudnak az emberek lemondani a becsületről, méltányosságról, emberiességről, sőt a kereszténységről is, csak hogy magukat mentsek.

Most vissza kell térnem Robin öcsénkhez, ahogy mindig neveztük. Megszerezte anyja beleegyezését úgy, ahogy elmondtam, s a büszkeségtől dagadozva jött hozzám a hírrel, elmondta

az egész történetet olyan látható őszinteséggel, hogy be kell val-
lanom, nagyon elszomorodtam, amiért én vagyok az eszköze,
hogy ilyen derék úriembert becsapjanak. De hát ez ellen nem
volt segítség; kellett nekik, s nem mondhattam meg, hogy a
bátyja ringyója voltam, márpedig nem volt egyéb mód a vissza-
utasítására; így hát nagy meglepetésére lassanként beletörőd-
tem, és egykettőre házasok voltunk.

Az illem tiltja lelepleznem a hitvesi ágy titkait, de helyzetem-
nek semmi sem felelhetett meg jobban, mint az, amit már fön-
tebb említettem, tudniillik, hogy a férjem olyan részeg volt, ami-
kor az ágyba feküdt, hogy reggel nem tudott rá visszaemlékezni,
volt-e dolga velem vagy sem, s én kénytelen voltam neki azt
mondani, hogy volt, bár a valóságban nem volt, csak hogy nyu-
godt lehessek, és ne fürkészhessen egyéb dolgok után.

Ennek a történetnek a szempontjából nem sok jelentősége
volna annak, ha további részleteket mondanék el a családról
vagy magamról az alatt az öt év alatt, amíg a férjemmel éltem,
csak annyit jegyzek meg, hogy két gyermekem volt tőle, s hogy az
ötödik esztendő múltán meghalt. Igazán jó férjem volt, és na-
gyon kellemesen éltünk együtt; de mivel nem sokat kapott a csa-
ládtól, s az alatt a kis idő alatt, amíg élt, nem sok vagyont gyűj-
tött, így hát a halála után helyzetem nem volt valami fényes, és a
házasság nem sokat javított körülményeimen. Igaz, megőriztem
azt az ötszáz font fájdalomdíjat, amit a bátyja fizetett nekem,
amiért beleegyeztem, hogy feleségül megyek az öccséhez; ehhez
az összeghez járult, amit megtakarítottam abból, amit régebben
adott nekem, körülbelül ugyanannyit hagyott rám a férjem is,
úgyhogy mire özvegy maradtam, körülbelül ezerkétszáz font
volt a zsebemben.

Igaz, hogy a két gyermekemet szerencsére átadtam férjem apjá-
nak és anyjának, mellesleg ez volt minden, amit Betty kisasszony
révén kaptak.

Bevallom, férjem elvesztése nem sújtott le kellőképpen, való-
jában azt sem mondhatom el, hogy valaha is úgy szerettem, mint
ahogy kellett volna, vagy ahogy megfelelt volna annak, amilyen

kedvesen bánt velem, mert olyan gyöngéd, jóságos, jólelkű férfi volt, amelyet asszony csak kívánhatott; de mivel a bátyja állandóan szemem előtt volt, legalábbis, amíg még vidéken éltünk, ez állandó csábítás volt nekem, és soha nem tudtam úgy ágyba feküdni a férjemmel, hogy ne a bátyja karjába kívántam volna magamat; és bár a bátyja soha a házasságunk után a legcsekélyebb ilyen természetű gyöngédséggel sem közeledett felém, hanem pontosan úgy viselkedett, ahogy egy fivérnek kell, én képtelen voltam ugyanúgy viselkedni vele; szóval naponta házasságtörést és vérfertőzést követtem el a vágyaimban, és ez kétségkívül éppen olyan valóságos bűn a dolog lényegét tekintve, mintha testileg is megtettem volna.

Még mielőtt férjem meghalt, a bátyja megnősült, s mivel mi akkor már Londonba költöztünk, az öreg hölgy oda írt nekünk, hogy jöjjünk le az esküvőre. Férjem el is ment, de én betegséget színleltem, amellyel nem tudok utazni, s így otthon maradtam; mert nem tudtam volna elviselni, hogy lássam, amint egy másik nőé lesz, bármennyire is tudtam, hogy én soha meg nem kaphatom.

Most hát, mint már elmondtam, magamra maradtam a világban, s mivel még mindig fiatal és csinos voltam, ahogy mindenki mondta, és elhihetik, én magam is így gondoltam, és mivel meglehetősen vagyonkám is volt a zsebemben, nem csekély becsben tartottam magamat. Néhány igen tekintélyes kereskedő udvarolt nekem, különösképpen nagy hévvel az egyik, egy vászonkereskedő, akinek házánál férjem halála után laktam, mivel a nővére az ismerősöm volt. Itt megvolt rá a teljes szabadságom és minden alkalmam, hogy vidáman éljek, és olyan társaságba járok, amelyet csak kívánhattam magamnak, mivel a házigazdám nővére a legbolondabb, legmulatósabb teremtetések közé tartozott, s nem volt annyira úrnője erényének, mint ahogy kezdetben gondoltam róla. Bevezetett egy féktelen társaságba, sőt haza is hozott jó néhány férfit, olyanokat, akiket eléggé kedvelt ahhoz, hogy ilyen kegyben részesítse őket, tudniillik, hogy megláthassák a szép özvegyet, mert így kegyeskedett hívni engem, és nem-

sokára társaságban is ezt a nevet kaptam. És mivel a hír mindig csábítja a bolondokat, itt csodálatosan rajongtak értem, bővében voltam a csodálóknak meg az úgynevezett udvarlókknak, de valamennyi közt egy sem akadt, aki illendő ajánlattal közeledett volna hozzám. Közös szándékukat pedig sokkal jobban észrevettem, semhogy még egyszer ilyesfajta kelepcébe essek. Nem az az eset voltam már, mint régen: pénz volt a zsebemben, és nem álltam szóba velük. Egyszer már kifogott rajtam a szerelemnek nevezett csalás, de el voltam rá tökéelve, hogy ezt a játékot nem játszom többé, hanem vagy házasság lesz a dologból, vagy semmi sem, és vagy jól megyek férjhez, vagy sehogyan sem.

Szerettem a vidám és szellemes férfiak társaságát, és gyakran meg is fordultam közöttük, aminthogy mások között is; de egy kis megfigyelés után észrevettem, hogy a legragyogóbb férfiak jöttek a legostobább ötletekkel; már ahogy az ostobaságot az én kitűzött álmomhoz képest értettem. Másrészt meg azok, akik a legjobb ajánlatokkal jöttek, éppen a legostobább és a legkellemetlenebb emberek voltak. Nem volt ellenemre, hogy kereskedőhöz menjek feleségül, de akkor már olyan kereskedőt akartam, akiben van valami az úriemberből is; ha a férjemnek kedve támad elvinni az udvarhoz vagy a színházba, kardot köthessen és éppen olyan úriembernek lehessen nézni, mint bárki mást; nem pedig olyasvalakinek, akin még meglátszik, hol vásította el a köténye madzagja a kabátját, vagy a kalapja a parókáját: ne olyan legyen, mintha őt kötötték volna a kardjára, és nem a kardját őrá; és ne legyen az arcára írva, hogy milyen áruval kereskedik.

No hát végül is megtaláltam ezt a kétlaki lényt, ezt az úri kereskedőnek nevezett száraz-vizet; és ostobaságom méltó büntetéseképpen beleestem abba a verembe, amit úgyszólván magam ástam magamnak. Azt mondom, én ástam, s nem nekem vetettek tört, megvallom, hanem én adtam kézre magamat.

Ez is posztókereskedő volt. A barátnőm ugyan a bátyjának akart kiárusítani, de amikor már majdnem megegyeztek, kiderült, hogy szeretőnek kelletttem volna, márpedig én kitartottam a

mellett az elképzelésem mellett, hogy egy nő sohase legyen kitar-
tott szerető, ha van pénze eltartani magát.

Így hát a büszkeségem, nem pedig az erkölcsöm, a pénzem,
nem pedig az erényem tartott meg a tisztességben; bár később rá
kellett jönnöm, hogy sokkal jobb lett volna, ha a barátnőm ad el
a bátyjának, mintha én adom el magam egy kereskedőnek, aki
korhely, úriember, boltos és koldus egy személyben.

De olyan előszeretettel viseltetem az úriemberek iránt, hogy
hanyatt-homlok rohantam a romlásba, olyan ostobán, ahogyan
csak asszony képes ilyesmire; mert új férjem, amikor hirtelen
egy rakás pénzhez jutott, olyan nyakló nélküli pazarlásba csa-
pott, hogy mindenem, amim volt, és mindene, amije volt, együtt-
véve sem tarthatott el egy évnél tovább.

Körülbelül negyedévig nagyon szerelmes volt belém, de ebből
nem volt más hasznom, mint az az öröm, hogy láthattam: a pén-
zem nagy részét énám költi; meg hogy megvalljam, a költekező-
se is hasznomra volt.

– Mondd csak, drágám – szólt hozzám egy napon –, ne fogjuk
magunkat, és ne utazzunk el egy hétre, vidékre?

– Mehetünk, drágám – feleltem –, de hová akarnál menni?

– Nekem mindegy – mondta –, de kedvem szottyant, hogy egy
hétig nagy lábon éljünk. Menjünk Oxfordba.

– De hogyan menjünk? – kérdeztem. – Én lovagolni nem tu-
dok, kocsin pedig túl messze van.

– Túl messze! – kiáltott fel. – Semmi sincs túl messze egy hat-
lovas hintónak. Ha én elviszlek, azt akarom, úgy utazz, mint egy
hercegnő.

– Hm – mondtam erre. – Ez bizony hóbortos dolog, drágám,
de ha kedved van hozzá, én nem bánom.

Kitűztük hát az utazás időpontját, meglett hozzá a pompás
kocsink, igen jó lovakkal, egy kocsissal, egy hajtóval, két, igen
szép libériájú inassal, egy lovas kísérelével s egy szintén lovas, tol-
las kalapú apróddal. A szolgák mylordnak szólították az ura-
mat, én pedig a méltóságos grófnő voltam, így utaztunk Oxford-
ba, és igazán kellemes utunk volt, mert azt meg kell neki hagyni,

hogy nincs még egy koldus, aki jobban értett volna hozzá, hogyan kell lordnak lenni, mint az én uram. Megnéztük Oxford összes nevezetességét, megbeszéltük két-három egyetemi tanárral, hogy őlordsága unokaöccsét, akinek ő a gyámja, beadjuk az egyetemre, és ők lesznek a nevelői. Elszórakoztunk néhány szegény diák ugratásával, reményeket keltve bennük, hogy őlordságának káplánjai lehetnek, és felszentelik őket; és miután így igazán előkelően éltünk, legalábbis ami a költségeket illeti, továbbmentünk Northamptonba, és rövidre fogva, tizenkét napos kószálás után hazatértünk, s az egész multság kilencvenhárom fontunkba került.

Hiúság a piperkőcök fő erénye. A férjemben annyira megvolt ez a kiváló tulajdonság, hogy a pénzt sohasem sajnálta. Az egész élete történetének, higgyék el, nem sok jelentősége van, s ezért elég, ha csak annyit mondok el, hogy körülbelül két és negyed év múlva tönkrement, az adósok börtönébe jutott, mert olyan súlyos keresetet indítottak ellene, hogy nem tudott kezességet nyújtani. Onnan, az adósok börtönéből üzent, hogy látogassam meg.

Nekem ez nem volt meglepetés, mert már egy ideje előre láttam, hogy a csőd elkerülhetetlen, s volt rá gódom, hogy amennyire lehet, megtakarítsak valamit magamnak; de amikor értem küldött, sokkal derekasabban viselkedett, mint ahogy vártam tőle. Nyíltan bevallotta, hogy bolondot csinált magából, s hagyta, hogy az egész úgy törjön rá, mint derült égből villámcsapás, pedig megakadályozhatta volna, de most már látja, hogy késő minden, s ezért menjek csak haza, és még az éjszaka vigyek el a házból mindent, ami ér valamit, és helyezzem biztonságba; végül azt mondta még, hogy ha száz vagy kétszáz fontot érő árut ki tudok vinni a boltból, vigyem csak ki azt is.

– Csak énvelem – tette hozzá – ne közölj semmit, azt se, hogy mit viszel el, és azt se, hogy hová, mert ami engem illet, el vagyok rá szánva, hogy kijutok ebből a házból, és megszököm, és ha nem hallasz rólam többé, édesem, minden jót kívánok, és csak azt sajnálom, hogy annyi bajt okoztam neked.

Azt el kell ismerni, hogy sok szépet mondott még a búcsúzás-kor, mert, ismétlem, úriember volt, de az úriemberségéből az volt az egész hasznom, hogy mindvégig nagyon szépen bánt velem, csak éppen elköltötte mindenemet, és rám bízta: lopjam el a hitelezőktől, amit tudok, hogy egy darabig legyen miből élnem.

De azért nyugodtak lehetnek, megtettem, amit mondott, és miután így elbúcsúztam tőle, többé sose láttam, mert módot talált rá, hogy még aznap éjjel vagy a következőn megszökjön az adósok börtönéből. Hogy hogyan, azt nem tudom, mert semmi másról nem értesültem, csak arról, hogy hajnali három körül hazajött, intézkedett, hogy a maradék áruját pénzzé tegyék, és a boltot becsukják; s miután amennyi pénzt csak tudott, felszedett, átszökött, mint már mondtam, Franciaországba, ahonnan még egy-két levelet kaptam tőle, aztán semmit.

Én nem láttam, amikor hazajött, mert miután a fenti utasításokat megadta nekem, s én igyekeztem az időt legjobban kihasználni, semmi dolgom nem volt többé a házban, hiszen nem tudhattam, nem tartóztatnak-e le ott a hitelezők; mert nem sokkal azután kihirdették a csődöt, s így a végrehajtók parancsára engem is el lehetett volna fogni. De a férjem, miután kétségbeesett elszántsággal megszökött az adósok börtönéből, lebecsátkozván a ház tetejéről egy másik ház tetejére, s onnan leugorván majdnem kétemeletnyi mélységbe, amiközben könnyen kitörhetett volna a nyakát is, hazajött, és elvitte az áruit, mielőtt még a hitelezők rátehetnék volna kezüket, azaz még mielőtt megindíthatták volna a csődeljárást, és elküldhették volna a rendőröket, hogy a csődtömeget birtokukba vegyék.

Férjem olyan udvarias volt hozzám – mert mondom, sok volt benne az úriemberből –, hogy még az első levelében Franciaországból megírta nekem, hol tett le zálogba húsz vég finom hollandi vásznat harminc fontért, pedig kilencven fontnál is többet ér, és csatolta hozzá a záloglevelet is, hogy váltsam ki, amit meg is tettem, s idővel több mint száz fontot nyertem rajta, mert a végeket fölshabdaltam, s alkalomadtán egyenként eladtam néhány családnak.

De amikor mindent összeszámoltam, ráébredtem, hogy ezzel együtt, meg azzal is, amit már korábban megmentettem, a helyzetem nagyon is megváltozott, s a vagyonom jócskán megcsappant, mert beleszámítva a holland vásznat és egy vég finom muszlint is, amit már előbb elvittem, s valamelyes ezüstöt meg más holmit, alig tudtam összehozni ötszáz fontnál többet. A helyzetem pedig nagyon furcsa volt, mert habár gyerekem nem maradt – egyetlen gyerekem lett az én posztós úriemberemtől, de azt már régen eltemettük –, mégis furcsa egy elvarázsolt özvegy voltam, mert volt is férjem, meg nem is, és nem is gondolhattam rá, hogy újra férjhez menjek, pedig jól tudtam, hogy a férjem soha többé be nem teszi a lábát Angliába, még ha ötven évig él, akkor se. Így hát, mondom, a házasságtól el voltam tiltva, még ha tett volna is valaki ilyen ajánlatot nekem; és nem volt egyetlen barátom se, akitől tanácsot kérhettem volna, legalábbis egyik sem volt olyan barátom, akire rábízhattam volna helyzetem titkát, mert ha a rendőrök megtudták volna, hol vagyok, elfogtak és eskü alatt kifaggattak volna, és elvettek volna mindent, amit megmentettem.

Ilyen aggodalmak közepette az volt az első dolgom, hogy eltűntem ismeretségi körömből és más nevet vettem fel. A pénzverde negyedébe költöztem, igen eldugott helyen vettem lakást, özvegyi ruhát viseltem, és Flandersnének neveztem magamat.

De akármennyire is visszavonultam, és bár új ismerőseim semmit sem tudtak rólam, mégis hamarosan jókora társaság gyűlt körém; és akár azért, mert a nő ritkaság ebben a negyedben, akár azért, mert ezen a szomorú környéken még jobban áhítoznak a vigasztalásra, mint egyebütt, csakhamar azt tapasztaltam, hogy egy kellemes nőnek nagy a becse az itteni viharvert emberek között; s hogy azok, akik fontonként félkoronát sem tudtak volna visszafizetni hitelezőiknek, és hitelbe ebédeltek a Bikához címzett vendéglőben, mégis tudtak pénzt szerezni vacsorára, ha egy nő tetszett nekik.

Én azonban mindedig megőriztem tartózkodásomat, habár

kezdttem úgy lenni, mint Lord Rochester kedvese,² aki kedvelte a lord társaságát, de további kegyeket nem juttatott neki, azaz kezdtem a ringyóság botrányos hírébe keveredni, annak örömei nélkül; s ez okból meguntván a környéket is, a társaságot is, az elköltözés gondolatával foglalkoztam.

Csakugyan különös szemlélődésre nyílt alkalmam, amikor láttam embereket, akik a legnyomorúságosabb körülmények között éltek, tönkremenetelük után mélyre süllyedtek, családjuk mások irgalmából élt, és rémülettel tekintett rájuk – de amíg csak volt egy pennyjük, sőt még azután is, egyébre sem törekedtek, csak hogy bánatukat a bűnükbe fojtsák, egyre több vétket halmozván fejükre, s igyekezték elfelejteni a régen viselt dolgaikat, amikre pedig legfőbb ideje lett volna visszaemlékezni, szaporították az okot a bűnbánatra, és a régi bűnök gyógyszeréül tovább bűnöztek.

Nincs tehetségem a prédikáláshoz, de ezek az emberek még nekem is túl romlottak voltak. Volt valami rettenetes képtelenség a bűnözésük módjában, mert még saját magukon is erőszakot követtek el: nemcsak a lelkiismeretük ellen cselekedtek, hanem a természetük ellen is, és nem volt nehéz megfigyelni, hogy gyakran sóhajok szakítják félbe dalaikat, és sápadt félelem tanýázik homlokukon, hiába mosolyognak mesterkéltén, sőt kétségbeesésük néha még a szájukon is kitört olyankor, amikor utolsó pénzüktől váltak meg egy feslett lakoma vagy egy bűnös ölelés kedvéért. Hallottam őket, amikor elfordultak, mélyet sóhajtottak és felkiáltottak: „Milyen gyalázatos kutya vagyok! Betty, drágám, most a te egészségedre iszom” – s ilyenkor a tisztességes feleségükre gondoltak, akinek talán félkoronája sem volt, csak három-négy gyereke. Másnap reggel aztán megint vezeklő hangulatban volt az ilyen, talán szegény felesége is eljött hozzá zokogva, beszámolni arról, hogy mit művelnek hitelezői, s hogy őt és a gyerekeket kitették az utcára, vagy valami más ha-

2 Rochester, John Wilmot – angol költő 1647–1680. Léha, könnyű verselő. II. Károly udvaronca.

sonló szörnyű hírrel; mindez növeli önvádjait, de miután az örü-
lésig töprengett ezen és emésztődött miatta, nem lévén erkölcsi
alapelvei, hogy megerősítsék, sem benne és fölötte semmi, hogy
megvigasztalja, hanem sötétséget látván, bármerre néz, ugyan-
ahhoz az enyhítőszerhez folyamodik, azaz tovább iszik, tovább
tivornyázik, s vele teljesen azonos helyzetű emberek társaságába
jutván, megismétli bűnét, s így tesz mindennap egy lépést a puszt-
ulás felé vezető útján.

Én nem voltam eléggé romlott az ilyen cimborákhoz. Ellenke-
zőleg, kezdtem nagyon komolyan megfontolni, mit kéne ten-
nem, mi a helyzetem, és milyen kivezető útra kell lépni. Tudtam,
hogy nincsenek barátaim, nem, egyetlen barátom vagy rokonom
sincs e világon, s hogy az a kevés, ami megmaradt nekem, látha-
tóan fogy, és megértettem, hogy ha az egésznek végére jutok,
semmi sem áll előttem, csak nyomorúság és éhezés. Ilyen meg-
fontolások következtében, és mert, mint már említettem, bor-
zadtam a helytől, ahol élek, elhatároztam, hogy elköltözöm
onnan.

Megismerkedtem egy derék, jófajta asszonnyal, aki özvegy
volt, akár én, de jobb körülmények között élt. Férje egy kereske-
dőhajó kapitánya volt, és az a csapás érte, hogy hazatérőben
nyugat-indiai útjából hajótörést szenvedett; életét ugyan meg-
mentette, de mindenét elvesztette, s ez úgy megtörte szívét, hogy
belehalt; özvegye pedig kénytelen volt a hitelezők üldözése elől a
pénzverde környékén menedéket keresni. Barátainak segítségé-
vel hamarosan rendezte ügyeit, és újra szabadon mozoghatott; s
mivel úgy vette észre, hogy én inkább azért vagyok ezen a vidé-
ken, hogy elrejtőzzem, semmint azért, mert éppen üldöznek, s
mivel azt is látta, hogy én éppen úgy utálok a környéket és a tár-
saságot, mint ő, illetve ő éppúgy, mint én, meghívott, hogy térjek
vele együtt haza az ő otthonába mindaddig, amíg valamilyen ne-
kem való elhelyezkedést vagy megoldást nem találok a világban;
hozzátette: tíz ellen egyet tesz, hogy valamilyen derék hajóskapi-
tány belém szeret, és udvarol nekem a városnak abban a részé-
ben, ahol ő lakik.

Elfogadtam ajánlatát, s nála laktam egy fél évig, és még tovább is ott maradtam volna, de időközben vele történt meg az, amit nekem jósolt: nagyon előnyösen férjhez ment. De amiképpen az ő vagyona megnövekedett, az enyém elenyészőben volt, és nem találtam semmi kínálkozó alkalmat, kivéve két-három hajómestert vagy hozzájuk hasonlókat, de ami a parancsnokokat illeti, azok két csoportra oszlottak: 1. olyanokra, akiknek jól ment a dolguk, azaz jó hajójuk volt s feltett szándékuk, hogy csak előnyösen házasodnak; 2. olyanokra, akik nem voltak alkalmazásban, s azért kellett nekik feleség, hogy hajóhoz segítsék őket, értvén ezen (1) olyan asszonyt, akinek van némi pénze, s lehetővé teszi nekik, hogy megvásárolják egy hajó nagy részét, s ezzel másokat is részesedésre bátorítsanak, vagy (2) olyan asszonyt, akinek, ha nincs is pénze, vannak hajózással foglalkozó barátai, s így a fiatalembert elhelyezéshez segítheti egy jó hajón; de mivel nálam egyik eset sem forgott fenn, valószínű volt, hogy parlagon hagynak heverni.

Tapasztalatból hamarosan megtanultam, milyenek a férjhez menés kilátásai, hogy a házasság itt józan megfontoláson alapszik, az érdekek előbbvitelén, az üzlet fejlesztésén, s hogy a szerelemnek semmi vagy csak nagyon kis része van benne. Hogy, mint a sógornőm mondta Colchesterben, a szépségnek, érzéknek, jó modornak, tehetségnek, jó kedélynek, jó viselkedésnek, tanultságnak, erénynek, jámborságnak, vagy bármilyen más testi-lelki tulajdonságnak sincs elég ajánlóereje; hogy csupán a pénz tehet kellemetessé egy nőt; hogy a férfiak ugyan kedveseiket érzésük és ízlésük szerint választják, s egy szajhától megkíváncsítottak, hogy szép legyen, jó alakú, csinos legyen az arca, kecses a viselkedése, de ha a feleségről van szó, semmiféle torzsága sem retentheti vissza a férfiak hajlamát, semmiféle rossz tulajdonsága az ítéletüket: csak a pénz számít; a hozomány sohasem lehet púpos vagy csúf, a pénz mindig kellemes, bármilyen a feleség.

Másrészt, mivel a piac teljesen a férfiak kezén volt, azt tapasztaltam, a nők elvesztették azt a jogukat, hogy nemet mondjanak; hogy mostanában a nőt nagy kegy éri, ha megkérik a kezét,

s ha egy lány olyan szemtelen volt, hogy kosarat adjon, másodszori visszautasításra már nem nyílt alkalma, még kevésbé arra, hogy megbánja elhibázott lépését, és elfogadja azt, ami egyszer már nem kellett neki. A férfiak annyira válogathattak, hogy a nők helyzete nagyon szerencsétlen volt; a férfiak minden ajtón kopogtathattak, s ha egyik háznál – ami ritka véletlen volt – elutasították őket, biztosak lehettek benne, hogy a következőnél befogadják.

Azonkívül azt is megfigyeltem, hogy a férfiak minden aggály nélkül indulnak hozományvadászatra, ahogy ezt nevezik, akkor is, ha semmi vagyonuk sincs, sem pedig bármi érdemük; s ezt a vadászatukat olyan sikerrel űzik, hogy egy nő még azt sem engedheti meg magának, hogy érdeklődjék annak a jelleme vagy vagyona iránt, aki igényt tart a kezére. Erre példát szolgáltatott egy ifjú hölgy a szomszéd házban, akivel bizalmasabb barátságba kerültem; egy fiatal kapitány udvarolt neki, s bár a szomszédnőnek majdnem kétezer fontnyi vagyona volt, mégis, amikor érdeklődni kezdett udvarlója jelleme, erkölce, vagyona iránt, a kapitány következő látogatása alkalmával a hölgy értésére adta, milyen rossz néven veszi tőle ezt a kíváncsiságát, s közölte vele, hogy a jövőben nem fogja zavarni látogatásaival. Én hallottam erről, és éppen ekkor kezdődött ismeretségünk. Átmentem hozzá, és meglátogattam, ő hosszan beszélt nekem az esetről, és igen őszintén kiöntötte szívét. Rögtön észrevettem, hogy bármennyire is sértve érzi magát, igazában nem tud haragudni érte a kapitányra, sőt nagyon fáj neki, hogy elvesztette, s különösen az, hogy talán egy más, kisebb vagyonú nő nyeri majd el.

Én még csak feltűzeltem az ilyen aljasság ellen – aminek ezt az eljárást neveztem –, megmondtam neki, bármilyen alacsony sorban vagyok is, én megvetném az olyan férfit, aki azt hinné, hogy pusztán a saját ajánlására el kell fogadnom; azt is megmondtam, hogy miután neki szép vagyona van, semmi szüksége rá, hogy a kor szerencsétlen viszonyaihoz alkalmazkodjék; hogy éppen elegendő, ha a férfiak minket sérthetnek meg, akiknek kevés a pénzünk, de ha ő béketűrőssel elszenvedné ezt a megbántást,

egyszer s mindenkorra leszállítaná a saját árát, s a városrész hölgyeinek szemében megvetés tárgya lenne; hogy egy nő mindig talál alkalmat a bosszúállásra azzal a férfival szemben, aki így bánt el vele, és van elég módja az ilyen fickó megalázásának, különben a nők volnának a legeslegszerencsétlenebb teremtsékek a világon.

Neki nagyon kedvére való volt ez a beszéd, és a legkomolyabban azt felelte, hogy ő bizony nagyon örülne, ha éreztetni tudná vele a haragját, és vagy visszanyerhetné, vagy meglenne az az elégtétele, hogy a lehető legnyilvánosabban bosszút áll rajta.

Azt mondtam neki, ha megfogadja tanácsomat, én megmutatnám neki, hogyan érheti el mindkét kívánságának a teljesülését, és kötelezném magamat, hogy visszahozom azt a férfit az ajtaja elé úgy, hogy koldul majd a bebocsáttatásért. A hölgy mosolygott erre, és hamarosan értésemre adta; ha a kapitány újra kopogtatna az ajtaján, az ő neheztelése bizony nem olyan nagy, hogy sokáig hagyná állni odakint.

De azért készségesen meghallgatta tanácsomat, én pedig azt mondtam neki: első teendője, hogy igazságot szolgáltatson magának, mégpedig úgy, hogy míg a hír szerint a kapitány azt terjesztette hölgytársaságban, hogy ő hagyta el az én barátnőmet, és saját magának igényelte a visszautasítás előnyét, a barátnőm viszont igyekezzék alkalomadtán közölni a nőekkel, hogy ő érdeklődött a kapitány körülményei iránt, s úgy találta, nem az a férfi, akinek állítja magát.

– Azt is mondja meg nekik, kisasszony – tettem hozzá –, hogy nem az az ember, akire maga várt, s úgy ítélte, nem okos dolog vele érintkezni, mert hallotta róla, hogy rossz a természete, és eldicsekszik azzal, hogy hányszor elbánt a nőekkel, és különösen arról beszéljen, milyen lazák az erkölcei.

Ebben az utóbbi állításban volt is valami igazság, de nem vettem észre, hogy a barátnőm ezért kevésbé becsüli.

Az ifjú hölgy hajlott a szóra, s azonnal hozzá is látott, hogy módot találjon az elhíresztelésre. Ez nem került nagy fáradságába, mert miután elmesélte néhány pletykás ismerősének, a vá-

rosnak e részében egyébről se fecsegték tea mellett, és én is mindenütt hallottam róla, ahova csak ellátogattam, s mivel tudták rólam, hogy ismeretségben vagyok magával az ifjú hölgygel, gyakran kikérték a véleményemet, én pedig megerősítettem a pletykát a kellő súlyosbításokkal, s a lehető legsötétebb színekkel ecseteltem a kapitány jellemét, sőt mint titkos értesülésemet, hozzátettem olyasmit is, amiről a pletykafészek nem tudtak, tudniillik, hogy azt is hallottam, milyen rossz körülmények között él a kapitány, mert sürgős szüksége van pénzre, hogy helytálljon kötelezettségeiért a parancsnoksága alatt álló hajó tulajdonosaival szemben: saját része ugyanis nincs még kifizetve, és ha gyorsan ki nem egyenlíti, gazdái kirakják őt a hajóról, és valószínűleg a főkormányosa kapja meg majd a parancsnokságot, mivel felajánlotta, hogy kifizeti azt a részt, amire a kapitány ígéretet tett.

Hozzátettem még – mert őszintén bosszantott ez a csibész –, hogy az is fülembe jutott; él egy felesége Plymouthban, egy másik pedig Nyugat-Indiában – hiszen mindenki tudta, hogy az ilyesmi nem szokatlan az ilyesféle úriemberek életében.

Mindez úgy hatott, ahogy mind a ketten kívántuk, mert a szomszédbeli úrilány apja meg anyja – akik fölötté és vagyona fölött gyámkodtak – elzárták lányukat a kapitány elől, és az apa kitiltotta őt a házból. Így tehát még egy hely akadt, ahol a nők volt bátorsága nemet mondani, bármilyen szokatlan volt is ez, és akárhol próbálkozott a kapitány, mindenütt szemére vetették gőgjét, s hogy nem tűri, ha a nők érdeklődni akarnak a jelleme meg egyéb körülményei iránt.

Ekkorra már kezdte észrevenni, milyen hibát követett el, s amikor látta, hogy a folyónak ezen a partján a nők mind résen állnak, átment Ratcliffbe, és bejutott néhány ottani hölgyhöz; de hiába, hogy a lányok a kor végzetének engedelmeskedve, ott is boldogan mentek, ha kérték őket: a kapitánynak olyan balszerencséje volt, hogy híre követte őt a vízen át is, és igaz, hogy kaphatott volna elég asszonyt, csak éppen nem a vagyonosabbak közül, márpedig neki ilyenre volt szüksége.

De ez még nem volt minden: az én barátnőm egy másik fortélyt is kieszelt, tudniillik rávette egy rokonát, egy fiatal úriembert, látogassa meg őt kétszer-háromszor egy héten, szép hintóban, előkelő libériájú inasokkal, és két pletykapostája velem együtt gyorsan mindenfelé elterjesztette a híret, hogy ez az úriember udvarol az ifjú hölgynek, mégpedig olyan úriember, akinek ezer font jövedelme van egy évben, és most beleszeretett az én barátnőmbé, aki átköltözni készül nagynénjéhez a városba, mivel ez az úriember nem szívesen jön a hintóján Rotherhithebe, tekintve, hogy ott olyan szűkek és girbegurbák az utcák.

Ez a hír azonnal megtette hatását. A kapitányt minden társágban kinevették, s már arra gondolt, hogy felköti magát; minden módot megpróbált, hogy újra közeledjen a barátnőmhöz, a világ legszenvedélyesebb leveleit firkálta neki, s hogy rövid legyek, nagy igyekezettel elérte, hogy újra tisztelgessen nála, mint ő mondta, csak azért, hogy a jó híret tisztázza.

Ezen a találkozáson a barátnőm teljes bosszút állhatott rajta: szemére vetette, vajon mit képzel róla, kicsoda ő, hogy egy férfival olyan súlyos következményű egyezsége jut, amilyen a házasság, és még csak nem is érdeklődik a körülményei iránt; és amennyiben azt hiszi, hogy őt bele lehet erőszakolni a házasságba, mert ugyanolyan helyzetben van, amilyenben talán a szomszédai, tudniillik, hogy el kell fogadnia az első jöttment keresztény embert, akkor nagyon téved; hogy egy szó, mint száz, a kapitány jelleme igazán csúnya, vagy pedig nagyon rossz színben tűnt fel a felebarátai előtt, és amennyiben nem tud tisztázni néhány kérdést, amire vonatkozólag az én barátnőmnak jogos kétélyei támadtak, akkor nincs is több szava hozzá, legfeljebb azal az elégtétellel szolgálhat neki, hogy tudtára adja: ő bizony nem fél nemet mondani se neki, se bárki másnak.

Aztán hozzátette még azt is, amit a jelleméről hallott, azaz, amit az én tanácsomra ő maga terjesztett róla: hogy nem fizette ki a parancsnoksága alatt álló hajónak azt a részét, amit a tulajdonának állított, s ezért a gazdái elhatározták, hogy kirakják őt a parancsnokságból, s a főkormányosát teszik a helyébe; hogy

milyen botrányos híre van az erkölceinek, mert ilyen meg olyan nőket írnak a rovására, és azt is, hogy van egy felesége Plymouthban, egy másik pedig Nyugat-Indiában, meg ehhez hasonlókat; végül megkérdezte tőle, vajon nincs-e rá jó oka, hogy amíg ezeket a kérdéseket nem tisztázzák, kikoszarazza őt, és ragaszkodjék hozzá, hogy kielégítő felvilágosításokat kapjon ilyen fontos dolgokban.

A kapitányt annyira zavarba hozták a vádak, hogy egy szót sem tudott szólni, s a barátnőm a zavarából kezdett arra következtetni, hogy mindez igaz, habár jól tudta, hogy ő saját maga ezeknek a híreknek forrása.

Kisvártatva a kapitány valamennyire magához tért, s attól kezdve ő volt a legalázatosabb, a legszerényebb s a legkitartóbb férfi, aki valaha is udvarolt.

A hölgy nagyban folytatta a tréfát. Megkérdezte tőle, vajon mit gondol róla; talán olyan szorult helyzetben van ő, hogy el tudja tűrni, el kell tűrnie az ilyen bánásmódot? Vajon nem látja-e, hogy még azok sem kellene neki, akik érdemesnek tartották nagyobb tisztelettel közeledni hozzá, mint a kapitány – arra az úriemberre céltott ezzel, akit ő maga bírt rá, hogy színleg udvaroljon neki.

Ezekkel a fogásokkal rábírta a kapitányt, hogy alávesse magát mindannak, ami a barátnőmet kielégítheti, akár a körülményeit, akár a viselkedését illetőleg. Kétségbevonhatatlan bizonyítványokat hozott arra, hogy kifizette a maga részét a hajóból; bizonyítványokat hozott gazdájától, amelyek szerint az a hír, hogy el szándékoznak venni tőle a hajó parancsnokságát, alaptalan álhír; egy szó, mint száz, a kapitány éppen az ellenkezője volt annak, ami azelőtt.

Így hát meggyőztem barátnőmet, hogy a férfiak a házasság tekintetében csak azért kerülhettek olyan fölénybe a mi nemünkkel szemben, mert azt hiszik, hogy bőséges a választékuk, s a nők könnyen kaphatók, és mindez csak azért lehetséges, mert a nőkben nincs elég bátorság a védekezéshez, és hogy Lord Rochesternek igaza volt, amikor azt írta:

*Van mindig gyógyszere a nő bajának :
Megrontóján, a férfin bosszút állhat.*

Ezek után ez az ifjú hölgy olyan jól játszotta szerepét, hogy akármennyire is el volt rá szánva, hogy hozzámegy, sőt ez volt szívének legfőbb szándéka, mégis azt a látszatot keltette a kapitányban, mintha az ő kezét elérni a legnehezebb dolog volna a világon, és ezt nem is valamilyen gőgös, tartózkodó viselkedéssel érte el, hanem a kellő okossággal, amennyiben megfordította a szerencsét, és saját játszójával fizetett neki vissza: mint ahogy a kapitány azelőtt fennhéjázva fölébe helyezte a maga személyét mindenféle érdeklődésnek, úgyhogy a barátnőm emiatt szakított vele – most alávetette a kapitányt minden lehetséges vizsgálatnak a körülményei tekintetében, de ő maga semmiféle betekintést nem engedett a kapitánynak a saját helyzetébe.

A kapitánynak be kellett érnie vele, hogy elnyeri a barátnőmet feleségül. Ami pedig az ő vagyonát illeti, nyíltan megmondta a kapitánynak, hogy mivel ismeri az ő helyzetét, méltányos, hogy ő is tisztában legyen leendő férje körülményeivel. Csakhogy a kapitány pusztán híresztelésből ismerte a barátnőm helyzetét, de annyiszor bizonygatta, milyen szenvedélyes szerelmet érez iránta, hogy nem támaszthatott többre igényt, mint hogy nagy könnyölgésekre elnyerje a barátnőm kezét, mert hát ide vezet a szerelmesek áradozása. Egyszóval nem adott módot a kapitánynak, hogy sokat kérdezősködjék az ő vagyoni helyzete felől, és ennek ki is használta minden előnyét, mert a pénze egy részét úgy helyezte el, hogy a kapitány semmit sem tudott róla, nem férhetett hozzá, és boldog lehetett, hogy a maradékot megkapta.

Igaz, hogy a barátnőm azonkívül is egész jól el volt látva, azahogy körülbelül ezernégyszáz fontot adott át a férjének, a többivel pedig egy idő múlva hozakodott elő, mint a saját mellékjövedelmével, s a kapitány, mint nagy kegyet fogadta, hogy habár ez nem az ő pénze, mégis könnyebbséget szerez neki a felesége különkiadásainak tekintetében. Hozzá kell tennem azt is, hogy ennek a viselkedésnek következtében maga az úr nemcsak

hogy alázatosabban buzgólkodott elnyerni a barátnőmet, hanem amikor már megkapta, akkor is annál figyelmesebb férj lett belőle. Nem tudom megállni, hogy ne figyelmeztessem a hölgyeket: bizony ők maguk helyezik önmagukat a feleség megszokott helyzeténél is alacsonyabbra, pedig minden részrehajlás nélkül mondhatom, hogy az már amúgy is alacsony; ismétlem, ők maguk helyezik önmagukat a megszokott helyzetüknél alacsonyabbra, ők maguk készítik elő saját megaláztatásukat, amikor már előre eltűrik, hogy a férfiak így megsértsék őket, pedig meg kell vallanom, nem látom be ennek szükségességét.

Szolgáljon hát arra ez az eset, hogy a hölgyek belássák: nincs annyi előny a másik oldalon, mint ahogy a férfiak hiszik, és ha igaz is lehet, hogy a férfiaknak túl bőséges választékot nyújtunk, és ha akadnak is nők, akik maguk mondanak le a becsületükről, s túl olcsón és túl könnyen adják oda magukat, de ha a férfiak olyan nőket akarnak, akiket érdemes megkapni, meg fogják látni, hogy éppen olyan nehezen elérhetők, mint mindig is voltak, akik viszont mások, azokban, ha már egyszer megvannak, olyan hibák derülnek ki, hogy kíváncsabbnak bizonyulnak a nehézségekkel járó hölgyek, és a férfiak nem sok kedvet éreznek majd folytatni a könnyű udvarlásokat, és végül nem tartják sokra azokat az asszonyokat, akik első szóra jönnek.

Alig lehet kétséges, hogy a hölgyek mindig nyernek a férfiak szemében, ha nem egykönnyen adják meg magukat, és megmutatják udvarlóiknak, hogy nem hajlandók a fitymálást eltűrni, és nem ijednek meg, ha nemet kell mondaniuk. A férfiktól nagy sértés, ha a nők nagyobb számát emlegetik nekünk, s hogy a háborúk, a tenger, a kereskedelem és egyéb körülmények annyira megfogyasztották a férfiakat, hogy a két nem létszáma nincsen egymással arányban. Én egyáltalában nem vagyok hajlandó beismerni, hogy az asszonyok száma olyan nagy, vagy a férfiak száma olyan kicsi. Mert ha eltűrik, hogy megmondjam az igazat, a nők hátrányos helyzete a férfiakra nézve botrányos, mert csak egyetlen oka van: tudniillik annyira romlott a mi korunk, s a férfinek annyira elzüllött, hogy azoknak a férfiaknak a száma,

akikkel tisztességes nő érintkezhetik, csakugyan nagyon kicsi, és csak itt-ott akad olyan férfi, aki alkalmas arra, hogy tisztességes nő rábízassa magát.

De még ebből a körülményből sem következik egyéb, csak az, hogy a nőknek annál kényesebbnek kell lenniök, mert honnan tudjuk, milyen a jelleme éppen annak a férfinak, aki a kezünket kéri. Azt állítani, hogy a nőknek éppen ezért könnyelműbbnek kell lennie, annyi, mintha azt mondanók, hogy annál többet kell kockáztatnunk, minél nagyobb a veszély – márpedig ez igazán képtelenség.

Ellenkezőleg éppen azért, mert az elárultatás veszélye annyi-
val nagyobb, a nőknek tízezerszer több okuk van rá, hogy óvato-
sak és tartózkodóak legyenek; és ha a hölgyek belátnák ezt, s
óvatosabban járnának el, fölfedeznének minden kelepécét, amit
nekik állítanak, mert sommásan szólva, manapság csak nagyon
kevés férfi jellemes, és ha a hölgyek csak egy kicsit is érdeklődné-
nek, könnyen átláthatnának a férfiakon, és megmenekülnének a
veszélytől. Ami pedig azokat a nőket illeti, akik nem gondolják,
hogy a saját biztonságuk megéri a törődést, s akik olyan türel-
metlenül viselik a jelen helyzetüket, úgy vetik magukat bele a há-
zasságba, mint a ló rohan a csatába, azoknak nem mondhatok
egyebet, csak azt, hogy olyan hölgyek ők, akikért csak imádkoz-
ni lehet, akár a súlyos betegekért, és hasonlatosak ők azokhoz az
emberekhez, akik kockára tennék a vagyonukat egy lottójáté-
kon, ahol százezer számra jut egyetlen nyeremény.

Nincs józan ember, aki kevesebbre tartana egy nőt, amiért
nem adja meg magát az első rohamra, vagy nem fogadja el az
ajánlatát anélkül, hogy ne érdeklődjön a személye és jelleme
iránt; ellenkezőleg a világ leggyarlóbb teremtményének kell tar-
tania – s a férfiak manapság is így tartják –, és enyhén szólva nem
lehet nagy véleménynel olyan nőnek az eszéről és képességeiről,
akinek csak egy dobása van egész életében, és ezzel az egy dobás-
sal elveti magától egész életét, és a házasságot, akár a halált, úgy
tekinti, mint ugrást a sötétbe.

Sokért nem adnám, ha kissé okosabb viselkedésre bírhatnám

saját nememet e tekintetben, mert az élet minden területe közül, azt hiszem, éppen ez az, amitől a legtöbbet szenvedünk, és nem egyéb ez, mint a bátorság hiánya, félelem, hogy egyáltalában nem megyünk férjhez, és abba a rettenetes helyzetbe jutunk, amit vénlányságnak neveznek. Mondom, ez a nők kockázata, de ha egyszer a hölgyek felül tudnának emelkedni ezen a félelmen, és helyesen intéznék a sorsukat, sokkal bizonyosabban ki tudnák kerülni ezt a veszélyt, ha a boldogságukra nézve ilyen fontos kérdésben nem mondanának le a magukéről, mint ha úgy viselkednek, ahogy viselkednek; és ha nem mennének férjhez olyan gyorsan, kárpótolnák magukat azzal, hogy jobban mennek férjhez. Mindig túl gyorsan megy férjhez az, aki rossz férjet kap, és sohasem megy férjhez túl későn az, aki jó férjet kap; egy szó, mint száz, nincs olyan nő – kivéve, ha nyomorék, vagy ha elvesztette a jó híret –, aki, ha ügyesen intézi a dolgát, előbb-utóbb jól férjhez ne menjen; de ha elsiet a dolgot, tízezer esélye van egy ellen, hogy örökre elrontotta.

De visszatérek saját helyzetemre, amely ebben az időben nem csekély mértékben kényes volt. Olyan körülmények közé jutottam, hogy egy jó házassági ajánlatra a lehető legnagyobb szükségem volt, de hamarosan rájöttem: ennek nem az a módja, hogy olcsóvá és könnyűvé tegyem magamat. Hamarosan kezdett kiderülni, hogy az özvegynek nincs vagyona, és ha már ezt mondogatták, akkor ez volt a legrosszabb, amit mondhattak rólam, hiszen jól nevelt, csinos, okos, szerény és kellemes voltam, legalábbis annak tartottam magam, mindegy, hogy jogosan vagy jogtalanul; de mondom, mindez mit sem számított a rút anyagiak nélkül. Szóval az özvegynek, azt mondták, nincs pénze.

Elhatároztam tehát, hogy meg kell változtatnom az állomáshelyemet, s új szerepben kell fellépnem más helyen, sőt más nevet is kell fölvennem, ha erre módot találok.

Közöltem gondolataimat bizalmas barátnőmmel, a kapitány feleségével, akinek olyan hűséges szolgálatokat tettem a kapitánnyal való ügyében, és aki most ugyanolyan készségesen hajlandó volt nekem, ha kívánom, hasonló szolgálatokat tenni.

Nem sokat töprengtem, hanem föltártam előtte helyzetemet: a tőkém csekély volt, mert az említett ügyemet úgy zártam le, hogy körülbelül ötszáznegyven fontom maradt belőle, ebből valamit már elköltöttem, de azért maradt még körülbelül négyszázhatvan fontom, jó sok szép ruhám, egy aranyóráám és néhány ékszerem, habár nem valami ritka értékesek, és maradt körülbelül harminc-negyven fontot érő vászنام, amit még nem adtam el.

Kedves és hűséges barátnőm, a kapitány felesége, olyan hálás volt azért a szolgálatért, amit az említett ügyben tettem neki, hogy nemcsak állhatatos barátnőm maradt, hanem ismerve helyzetemet, gyakran kaptam tőle ajándékokat, amikor pénzhez jutott, s ezek teljesen fedezték az eltartási költségeimet, úgyhogy a magaméból semmit sem kellett költenem; végül pedig egy szerencsétlen ajánlattal hozakodott elő, mégpedig a következővel: mivel megfigyeltük – amint ezt már elmondtam –, hogy a férfiak minden aggályoskodás nélkül olyan személyiségeknek adják ki magukat, mintha megérdemelnének egy vagyonos nőt, tehát méltányos, ha a saját módszerükkel bánunk velük, és ha lehet, becsapjuk a csalót.

Hogy rövidre fogjam, a kapitány felesége ilyen tervet ültetett a fejembe, és azt mondta, ha rábízom magamat, minden bizonynyal kapok egy vagyonos férjet, és még hozzá később se vetheti majd a szememre, hogy nem volt semmim. Én azt feleltem, teljesen rábízom magam az ő irányítására, s ebben az ügyben sem a nyelvem nem szól, sem a lábam nem lép egyet sem az ő utasítása nélkül, feltéve, hogy kihúz majd minden nehézségből, amibe belevisz – mire ő azt mondta, hogy ezért kezeskedik.

Az első lépés, amit velem megtétt, az volt, hogy nevezzem unokatestvéremnek, s menjek vidékre egy rokonának házába, oda irányított, s oda aztán elhozta férjét is az én meglátogatásomra, s miközben a kuzinjának nevezett, úgy intézte a dolgokat, hogy a férje meg ő együttesen és a legszívélyesebben meghívtak, jöjjenek a városba, és lakjan náluk, mert most már egészen más helyen laktak, mint azelőtt. Következő lépés az volt, hogy

megmondta férjének : legalább ezerötszáz font vagyonom van, és valószínű, hogy még többhöz is jutok majd.

Elég volt ennyit mondani a férjének, részemről semmi egyébre nem is volt szükség. Csak ülnöm kellett csendben és várnom, mi történik, mert az egész szomszédságban azonnal elterjedt, hogy X. kapitány fiatal özvegye jó parti, legalább ezerötszáz fontja van, sőt talán jóval több, és hogy ezt a kapitány mondta ; amint-hogy a kapitány, ha efelől bármikor kérdést intéztek hozzá, minden gondolkodás nélkül megerősítette ezt, bár egyebet nem tudott a dolgról, csak amit a feleségétől hallott, és ezt teljesen ártatlanul adta tovább, mert valóban el is hitte, hogy így van. E vagyom jó híre után hamarosan meg voltam áldva annyi imádóval – legalábbis annak mondták magukat –, hogy válogathattam a férfiak között, ami csak megerősíti azt, amit az előbb állítottam. Így állván az ügyem, nagyon ravasz játékot kellett játszanom, és mégse kellett egyebet tennem, csak kiválogatni mindnyájuk közül a céljaimra legmegfelelőbb embert, azaz akiről leginkább hittem, hogy vagyonom tekintetében beéri a szóbeszéddel is, és nem fürkészi túlságosan a részleteket ; ez volt az egyetlen, amit tehettem, mert a helyzetem nem tűrte az alaposabb vizsgálódást.

Minden nagyobb nehézség nélkül kitaláltam, melyik az én emberem, pusztán abból a módból, ahogy udvarolt nekem. Hagytam, hadd áradozzanak a fogadkozásai, hogy olyan szerelmes belém, amilyen szerelem még nem volt a világon ; hogy nem kíván egyebet, csak tegyem boldoggá – persze tudtam, mindez azon a hiedelmen alapul, hogy nagyon gazdag vagyok, bár én magam ezt egy szóval sem mondtam neki.

Ez volt az én emberem, de erős próbára akartam tenni, hiszen egyes-egyedül így védekezhettem, mert tudtam, ha megtorpan, végem van, aminthogy neki is vége van, ha elvesz engem ; és ha én nem aggályoskodom az ő vagyona tekintetében, ez a biztos módja annak, hogy neki támadjon kételye az enyémmel szemben ; s ezért mindenekelőtt minden adandó alkalommal úgy tettem, mintha kétségbe vonnám őszinteségét, s azt mondtam, talán csak a vagyonomért udvarol. Erre betömté számat viharos

fogadkozásaival, de azért én még mindig úgy tettem, mintha kétkednék.

Egy reggel lehúzta gyémántgyűrűjét, s ezt a sort írta szobám ablakának üvegére:

Magát szeretem, magát egyedül.

Elolvastam, megkértem, adja kölcsön a gyűrűjét, s a gyűrűvel ezt írtam alája:

Aki szerelmes, mind így hegedül.

Visszavette gyűrűjét, és felírta ezt a másik sort:

Csak az erény az igazi vagyon.

Megint kölcsönkértem a gyűrűjét, és alája írtam:

Erény a pénz, arany a hatalom.

Lángvörös lett, amikor látta, hogy ilyen talpraesetten felelek neki, dühében azt mondta, hogy majd meghódít, és ezt írta fel:

Pfuj, az aranya – szeretem magát.

Erre mindent föltettem a költészet utolsó kockájára, mint látni fogják, mert merészen ezt írtam föl az ő legutóbbi sora alá:

Szegény vagyok – lássuk, mi lesz tovább.

Részemről ez volt a szomorú igazság; hogy elhitte-e vagy sem, azt nem tudhattam, de akkor úgy éreztem, elhiszi. De azért odarohant hozzám, átölelt, mohón megcsókolt, s a lehető legnagyobb szenvedéllyel így tartott átkarolva, majd tollat és tintát kért, azt mondta, nem győzi türelemmel azt az unalmas üvegre

írást, hanem elővett egy darab papírt, és újra nekikezdett az írásnak:

Csak jöjjön hozzám, bármilyen szegény.

Elvettem a tollát, és rögtön így folytattam:

Titkon reméli, hogy füllentek én.

Azt mondta, ez nem szép tőlem, mert nem igazságos, és arra kényszerítem, hogy ellentmondjon nekem, ami nem fér össze a jó modorral, és ezért ha már ilyen észrevétlenül belevittem ebbe a rímfaragásba, arra kér, hadd folytathassa még. Így hát újra írni kezdett:

Szerelmén kívül máshoz nincs közöm.

Én is újra írtam:

Érje be azzal, hogy nem gyűlölöm.

Ezt kegyes válasznak fogta fel, amiért is letette a fegyvert, azazhogy a tollat; mondom, kegyes válasznak fogta fel – hát még ha tudta volna, milyen nagy kegy ez tőlem. De azért úgy fogta fel, ahogy én értettem, tudniillik azt vette ki belőle, hogy hajlandó vagyok elfogadni az udvarlását, aminthogy volt is erre okom, mert ő volt a legjobb kedélyű vidám fickó, akivel valaha is találkoztam; és gyakran elgondoltam, mennyivel nagyobb bűn az ilyen embert becsapni; de feljogosított rá a kényszerűség, amely rászorított a helyzetemnek megfelelő elrendezésre; és bármennyire is amellet szolt az irántam érzett szerelme meg a jó természet, hogy ezzel nem szabad visszaélni, ugyanakkor még erősebben szolt amellet, hogy ez a férfi jobban elviseli majd a csalódást, mint valamilyen vad indulatú nyomorult, aki semmit sem nyújthat egy nőnek, csak olyan szenvedélyeket, amelyekkel tönkreteheti.

Azonkívül, bár én gyakran emlegettem tréfából – legalábbis ő

azt hitte, hogy tréfából – a szegénységemet, de tudtam, mire rájön, hogy ez igaz volt, már elvágтам minden szemrehányás lehetőségét, mért hiszen – akár tréfából, akár komolyan – kijelentette: elvesz engem tekintet nélkül a vagyonomra; én pedig – akár tréfából, akár komolyan – kijelentettem, hogy nagyon szegény vagyok; szóval kétféleképpen is törbe csaltam, és ha el is mondhatja majd később, hogy becsapták, azt semmiképpen sem mondhatja, hogy én csaptam be.

Ezután egyre sürgetőbben ostromolt, és mivel láttam: nem kell attól félnem, hogy elveszítem, sokkal tovább játszottam meg a közönyöst, mint ahogy különben az okosság parancsolta volna; de arra gondoltam, hogy ez az óvatosság és közöny milyen előnyhöz juttat vele szemben, ha majd be kell vallanom neki helyzetemet, és annál kevésbé siettem el a dolgot, mert láttam: ebből arra következett, hogy vagy annál gazdagabb vagyok, vagy annál megfontoltabb, és ezért semmit sem akarok kockáztatni.

Egy nap odáig mentem, hogy azt mondtam neki: igaz, megkaptam tőle szerelme bizonyítékát, amennyiben úgy akar elvenni, hogy nem érdeklődik a vagyonom után, és ennek illendő viszonzásául én is oly kevésbé érdeklődöm csak az övé iránt, amennyire ez az eszélyességgel összefér, de remélem, engedélyez nekem néhány kérdést, amelyre tetszése szerint adhat vagy nem adhat választ. Az egyik ilyen kérdés arra vonatkozott, hogyan akarunk élni és hol, mert hallottam, hogy nagy ültetvénye van Virginiában,³ és rögtön azt is megmondtam neki, hogy nincs sok kedvem az áttelepedéshez.

E beszélgetés során önként beavatott minden ügyébe, és őszintén, nyíltan elmondta nekem egész helyzetét, s ebből azt láttam, hogy egész jól áll a szénája, vagyónának nagy részét pedig három virginiai ültetvénye képezi, ami tisztességes jövedelmet hoz

3 Virginia – a legrégebbi angol gyarmat. Lakosainak egy része száműzetésre ítélt bűnösökből és négerekből tevődött össze.

neki, évi háromszáz fontot, de ha ott élne, akkor négyszer annyit hozna.

„No, jól van – gondoltam erre –, majd odaviszel engem, amint kedved van rá, de ezt persze nem mondom meg neked előre.”

Azon tréfálkoztam, ő hogyan festene majd Virginiában, de amikor láttam, hogy mindent megtenne, amit kívánok, fordítottam egyet a beszélgetés során. Azt mondtam, van rá jó okom, hogy ne kívánjak ott lenni, mert ha az ültetvényei ott ilyen sokat érnének, nekem bizony nincs olyan vagyonom, ami méltó volna egy évi ezerkétszáz font jövedelmű úriemberhez – márpedig ő azt mondja, ennyit hoznának a birtokai.

Azt felelte, hogy ő nem kérdezte, mennyi az én vagyonom; kezdettől fogva megmondta nekem, hogy nem is kérdezősködik ilyesmi iránt, márpedig ő állja a szavát; de akármi okom is van rá, biztosít róla: soha nem fogja kívánni tőlem, hogy eljöjjek vele Virginiába, sem ő maga nem megy oda nélkülem, amennyiben én kedvet nem kapok rá, hogy ott éljek.

Elhihetik, hogy mindez nagyon is megfelelt az én kívánságaimnak, és az ügy nem is alakulhatott volna részemre kellemesebben. Ilyen sokat kockáztattam, mégpedig olyan közönyösséggel, amin ő gyakran csodálkozott, és ezt csak azért említem meg, hogy újra célozzak rá a hölgyeknek: semmi, csak az, hogy hiányzik a bátorságunk az ilyen közönyösséghez, az teszi olyan olcsóvá a női nemet, és teszi rá alkalmassá, hogy olyan rosszul bánjanak vele, ahogyan bánnak; ha megkockáztatnák, hogy olykor-olykor elvesztenek egy beképzelt majmot, aki sokkal többre tartja magát a saját érdeménél, akkor bizonyára kevesebbszer vennék őket semmibe, és többször udvarolnának nekik. Ha csakugyan elárultam volna, mennyi az én nagy vagyonom, és hogy összesen sincs teljes ötszáz fontom, amikor pedig ő ezerötszáz fontot remélt – most már annyira a horgomra csaltam, s olyan sokáig játszottam vele, hogy nyugodt lehettem: a legrosszabb körülmények között is meg akarna kapni. Amint-hogy csakugyan, amikor később megtudta az igazat, ez nem lep-
te meg annyira, mint amennyire meglephette volna, mivel a leg-

csekélyebb szemrehányást sem tehettem nekem, hiszen mindvégig megőriztem a közönyösség látszatát, és egy szót sem szólhatott, legföljebb, hogy azt hitte, több pénzem van, de ha kevesebb volna, akkor sem bánná meg a választását, csak éppen nem képes olyan jól eltartani, mint ahogy szándékában volt.

Egyszóval megházasodtunk, és pedig részemről boldog házasság volt, mármint a férj tekintetében, mert ő volt a legjobb kedélyű férfi, akit asszony valaha megkapott, csak éppen a helyzete nem volt olyan jó, ahogy képzeltem, másrészt persze ő sem javította meg házasságával annyira helyzetét, mint remélte.

Amikor megházasodtunk, eljött az ideje, hogy átadjam neki azt a kis árumat, amit őriztem, és hogy okosan megértessem vele: ennyim van és nem többem. És minthogy erre feltétlenül szükség volt, egy nap, amikor egyedül voltunk, felhasználtam az alkalmat, hogy erről kurta párbeszédbe bocsátkozzam vele.

– Drágám – mondtam –, két hete hogy megházasodtunk. Nem volna itt az ideje, hogy megtudd: olyan asszonyt kaptál-e, akinek van valamije, vagy olyat, aki semmit sem hozott magával?

– Te tudod, hogy itt van-e az ideje, drágám – felelte –, én boldog vagyok, hogy megkaptam azt az asszonyt, akit szeretek. Eddig se sokat zavartalak azzal, hogy ilyesmi iránt érdeklődjek.

– Ez igaz – mondtam –, de van-e körül egy kis bonyodalom, és azt se tudom, hogyan beszéljek róla.

– Miről van szó, édesem? – kérdezte.

– Valamiről – feleltem –, ami elég kellemetlen énnekem, és még kellemetlenebb teneked: hallottam, hogy X. kapitány – a barátnőm férjét említettem – azt mondta neked, hogy jóval több pénzem van, mint ahogy én valaha magamról állítottam, és elhiheted, én soha nem biztattam, hogy ezt mondja.

– Hát igen – mondta erre –, lehet, hogy X. kapitány ezt mondta nekem. Hát aztán? Ha nincs annyid, az ő lelkén szárad, de te sohasem mondtad nekem, mennyid van, így hát, ha semmid sincs, azt sincs okom a szemedre vetni.

– Amiért ilyen méltányos vagy és ilyen nagylelkű – feleltem erre –, kétszeresen fájjalom, hogy csak ilyen kevés a pénzem.

– Minél kevesebb a pénzed, édesem, annál rosszabb mindketőnknek. De remélem, nem azért vagy szomorú, mert attól félsz, kevésbé szeretlek majd, amiért nincs hozományod. Nem, nem, ha nincs semmid, mondd meg őszintén: talán megmondom a kapitánynak, hogy becsapott, de sohasem mondhatom, hogy te becsaptál; mert hát nem közölted-e saját kezűleg, hogy szegény vagy? Így hát nem is várhattam mást.

– Ó, édesem – feleltem –, örülök, hogy házasságunk előtt nem mesterkedtem a félrevezetéssal. Ha a házasságunk után csaplak be, az nem a legrosszabb; sajnos igaz, hogy szegény vagyok, de nem annyira szegény, hogy semmim se legyen – és ezzel elvettem néhány bankjegyet és átadtam neki százhatvan fontot.

– Ez is valami, édesem, és még nem is minden.

Azzal, amit az előbb mondtam, annyira elvettem minden reményét, hogy kétszeres örömmel fogadta a pénzt, bármilyen kis összeg volt is önmagában; bevallotta, hogy ez több, mint amit ezek után várt, s a szavaimból azt vette ki, hogy nincs egyéb vagyonom, csak a szép ruháim, az aranyóráim és egy vagy két gyémántgyűrűm.

Két-három napon át hagytam, hadd lelje örömét ebben a százhatvan fontban, de aztán, amikor egy nap elmentem hazulról, úgy tettem, mintha ezért mentem volna el, s még száz fontot hoztam neki aranyban, s azt mondtam, íme még egy kis hozomány; hogy rövid legyek, egy hét múlva hoztam neki még száznyolcvan fontot és körülbelül hatvan font értékű vásznat, s elhittettem vele, hogy ezt a vásznat azzal a száz fonttal együtt, amit aranyban adtam neki, el kellett fogadnom hatszáz fontnyi követeléseim kiegyenlítéséért, ami annyit jelent, hogy csak öt shillinget kaptam egy fontért.

– Most pedig, drágám – mondtam neki –, sajnos, meg kell mondanom, hogy ez minden, átadtam neked az egész vagyonomat.

Hozzátettem, hogy ha az illető, aki hatszáz fontommal tarto-

zott, be nem csapott volna, ezer font hozományt hoztam volna neki, de legalább hűséges voltam hozzá, semmit sem tartottam meg magamnak, mert ha több pénzem lett volna, azt is megkapta volna.

Annyira megnyerte őt a kedvességem, és úgy megörült a pénznek – mert rettentően félt, hogy egyáltalában semmim sincs –, hogy nagyon hálás volt érte. Így bújtam ki az alól a vád alól, hogy pénz nélkül, csalással jó partinak számítottam, és hogy ennek látszatával rászedtem egy férfit, hogy feleségül vegyen; ezt egyébként az egyik legveszedelmesebb lépésnek tartom, amit nő megethet, mert ezzel idézi elő leginkább, hogy később rosszul bánnak vele.

Férjem, hogy igazságot szolgáltatassak neki, végtelenül jólelkű ember volt, de nem volt ostoba. S amikor látta, hogy a jövedelme nem felel meg annak az életmódnak, amit folytatni szándékozott volna, ha annyit hozok neki, mint amennyit remélt, és mivel a virginiai ültetvényeiről is csalódással tért vissza, sokszor célzott rá, mennyire szeretne átmenni Virginiába, és a saját birtokán élni; és gyakran magasztalta, milyen olcsón, milyen dúsan és milyen kellemesen lehet ott élni.

Rögtön megértettem, mit akar ezzel, s egy reggel nagyon nyíltan beszéltem vele, és megmondtam, hogy látom, a birtokát ilyen messziről nem tudja kihasználni ahhoz képest, amit akkor hozna, ha ő is ott helyben élne; hogy látom, kedve van odamenni, és ott élni; s hozzátettem, hogy nyilván belátom, csalódott a feleségében, és ha már ezen a téren nem váltottam be a reményeit, a legkevesebb, amit a kárpótlására tehetek, hogy megmondom neki: nagyon szívesen elmegyek vele Virginiába, hogy ott éljünk.

Ezer kedvességet mondott nekem, amiért ezt felajánlottam neki. Azt mondta, hogy igaz, csalódott, amikor vagyont várt, de nem csalódott a feleségében, mert nálam jobb feleséget el sem tud képzelni, ez az ajánlatom pedig olyan kedves, hogy nem is tud rá szavakat találni.

Hogy rövidere fogjam a történetet, megállapodtunk abban,

hogya elutazunk. Azt mondta, hogy igen szép, jól berendezett háza van odaát, s hogy az anyja él, és ő lakik a házban, meg a nővére, egyéb rokona nincs is; s hogy amint megérkezik, anyja átköltözik egy másik házba, a sajátjába, de a halála után azt is ő örökli, úgyhogy az egész ház az enyém lesz – és később meggyőződttem róla, hogy mindez így is van.

A hajóra, amelyiken utazni készültünk, berakattunk sok szép bútort, amit a házunkba szántunk, meg egy csomó vég vásznat, meg más szükséges holmit meg egy rakomány eladni való árut, aztán elindultunk.

Nem tartozik ide, hogy beszámoljak hosszú és veszélyekkel teli utazásunkról: sem én, sem a férjem nem vezettünk naplót. Csak annyit mondhatok, hogy rettenetes átkelés után, miközben kétszer kerültünk szörnyű viharba, egyszer pedig még borzasztóbb dolog ért, tudniillik kalózok támadtak meg, átjöttek a hajónkra, és elvitték majdnem minden készletünket, s mindezeknél nagyobb ijedelmekre a férjemet is el akarták hurcolni, csak a könyörgéseimre engedték szabadon – mondom, mindezen szörnyűségek után megérkeztünk Virginiába, York Riverbe, s végül ültetvényünkön férjem anyja az elképzelhető legnagyobb gyöndérséggel és szeretettel fogadott.

Itt mindnyájan együtt éltünk, anyósom az én kérésemre továbbra is ott lakott a házban, mert olyan jó anya volt, hogy nem szívesen váltunk volna meg tőle, a férjem továbbra is megőrizte hozzám való kedvességét, s úgy gondoltam, én vagyok a legboldogabb teremtmény a világon, amikor egy meglepő és furcsa véletlen egy perc alatt véget vetett egész boldogságomnak, s a lehető legszerencsétlenebb helyzetbe juttatott.

Anyám igen vidám, jólelkű öregasszony volt – öregasszonynak nevezhetem, mivel a fia elmúlt már harmincéves; mondom, nagyon kellemes, jó érzés volt együtt lenni vele, különösen azzal szokott szórakoztatni, hogy rengeteg történetet mesélt erről az országról meg az itt lakó emberekről.

Többek közt gyakran elmondta, hogy e gyarmat lakói legnagyobb részben ugyanilyen lesújtó körülmények között jönnek át

Angliából; hogy általában véve kétféle ember van köztük, vagy olyanok, akiket a hajótulajdonosok hoznak át, hogy itt eladják őket szolgálknak – vagy pedig olyanok, akiket valamilyen halálbüntetéssel járó bűn miatt deportáltak ide.

– De amikor már itt vannak – mondta anyám –, nem nagyon lehet megkülönböztetni őket: az ültetvényesek megvásárolják őket, s aztán együtt dolgoznak a földeken, amíg kitöltik idejüket. Ha elmúlt a kiszabott idejük, hozzásegítik őket, hogy saját maguknak legyen ültetvényük, mert a kormányzat juttat nekik egy darab földet, akkor nekifognak, hogy feltörjék és megműveljék, és dohányt vagy búzát ültessenek bele a saját hasznukra; és mivel a kereskedők adnak nekik felszerelést és szerszámokat hitelbe a jövő évi termésükre, minden évben valamivel többet ültetnek be, mint az előzőben, s amire szükségük van, azt megvásárolják a várható termésből. Így hát, lányom – tette hozzá –, sok newgate-i börtöntöltelékéből nagy ember lesz itt, és a békebírák, a polgárőrség tisztjei meg a városi hivatalnokok között nem egy akad, akinek a kezébe bele van égetve a bélyeg.

Így folytatta a történetet, de aztán félbeszakította azzal, hogy a maga sorsára tért, és jó kedélyű bizalommal elmondta nekem, hogy ő maga is a második fajta lakosokhoz tartozik: törvényesen került át, mert bizonyos ügyben túl messze merészkedett, és így lett bűnözővé.

– És nézd csak, itt a bélyeg, lányom – és megmutatta nagyon finom, fehér karját és kezét, amelynek belső felébe bele volt égetve a bélyeg, ahogy már ilyen esetekben lennie kell. Ez a történet engem nagyon megindított, de anyám mosolyogva azt mondta: – Nem kell csodálkoznod az ilyesmin, lányom, mert ebben az országban néha a legkiválóbb emberek is kezükbe égetve viselik a bélyeget, és nem szégyellik bevallani. Ott van X. őrnagy, betörő volt, ott van Ba. . . er bíró, ő boltokból lopott, és mind a ketten ott viselik a bélyeget a kezükön, de még több hozzájuk hasonlót is meg tudnék nevezni.

Gyakran beszélgettünk ilyenekről, és anyósom rengeteg hasonló példát említett. Egy idő múlva, amikor olyasvalakinek a

történetét mondta el, akit csak néhány hét előtt deportáltak, bizalmasan faggatni kezdtem, mondjon valamit a saját történetéből, és ezt meg is tette a lehető legnyíltabban és legőszintebben: hogyan került Londonban fiatalon nagyon rossz társaságba, amire az adott alkalmat, hogy anyja gyakran elküldte ennivalóval egy nőrokonukhoz, aki a Newgate-börtönben raboskodott nagy nyomorúságban és éhezve, később halálra ítélték, de a terhességére való tekintettel haladékot kapott, majd mégiscsak elpusztult a börtönben.

Anyósom ekkor hosszasan kitért annak a rettenetes helynek szörnyűségeire.

– Lányom – tette hozzá –, te talán nem sokat tudsz erről, az is lehet, hogy semmit sem hallottál róla, de elhiheted, mi itt mindnyájan tudjuk, hogy az az egy Newgate-börtön több tolvajt és gazembert nevelt, mint az ország valamennyi rablóbandája és bűnszövetkezete: felében ez az átkozott hely népesíti be ezt a gyarmatot.

Ezután olyan hosszasan és részletesen folytatta saját történetét, hogy kezdtem magamat nagyon kényelmetlenül érezni, és amikor aztán olyan részlethez érkezett, amelynél nem kerülhettem el, hogy meg ne mondja a nevét, azt hittem, ott helyben azonnal összeesem. Észrevette, hogy kijöttem a sodromból, s megkérdezte, rosszul vagyok-e, és hogy mi bajom. Azt feleltem neki, annyira hatott rám a szomorú történet, amelyet elmondott, hogy egészen felkavart, és arra kértem, ne beszéljen többet róla.

– De hát, édesem – mondta anyósom, nagyon kedvesen –, miért kell, hogy ez téged búsítson? Ezek a dolgok jóval a te idő előtt történtek, és engem most már csöppet sem szomorítanak, sőt bizonyos elégtétellel nézek rájuk vissza, minthogy ezeknek köszönhetem, hogy idekerültem.

Aztán elmondta, hogyan került egy jó családhoz, ahol ő maga is jól viselkedett, úgyhogy amikor úrnője meghalt, a gazdája elvette feleségül, s tőle született a férjem meg a férjem nővére, s hogy a férje halála után szorgalmával és ügyességével ő virágoztatta fel az ültetvényeket mostani állapotukba, így hát a birtok

legnagyobb részét ő szerezte, nem pedig a férje, hiszen ő már tizenhat éve özvegy.

A történetnek ezt a részét nem nagy figyelemmel hallgattam, mert nagyon szerettem volna visszavonulni, és átadni magamat érzelmeimnek, és ám ítélje meg bárki, milyen gyötrelemben vergődött a lelkem, amikor rá kellett ébrednem, hogy ez az asszony minden bizonnyal senki más, mint az én saját édesanyám, és hogy most már két gyerekem van, egy harmadikkal pedig viselő vagyok, a saját fivéremtől, és a saját fivéremmel hálok minden éjszaka.

Most hát egyszerre én lettem a legboldogtalanabb asszony a világon. Ő, bár soha senki ne mondta volna el nekem ezt a történetet, akkor minden rendben lenne, és nem lenne bűn, hogy a férjemmel háltam, ha semmit se tudnék arról, hogy rokonom.

Nos hát, olyan súly nyomta a lelkemet, hogy le sem tudtam hunyni a szememet; egyelőre nem láttam értelmét, hogy fölfedjem, de azt is céltalannak láttam, hogy eltitkoljam, sőt meg voltam róla győződve, hogy álmomban is erről beszélnek, és elmondanám a férjemnek, akár akarnám, akár nem. Ha fölfedem a titkomat, a legkevesebb, amit várhatok, hogy elvesztem a férjemet, mert sokkal rendesebb és tisztességesebb ember annál, hogysem továbbra is a férjem legyen, ha már megtudta, hogy a nővére vagyok. Így hát a legnagyobb kétségek között hanyódtam.

Rábízom bárkire, ítélje meg, milyen nehézségek álltak előttem. Távol voltam szülőföldemtől, óriási távolságra, s a visszatérés lehetetlennek látszott. Nagyon jó helyzetben éltem, de ez a helyzet önmagában véve tűrhetetlen volt. Ha fölfedtem volna magamat anyámnak, nehéz lett volna őt meggyőzni a részletekről, a bizonyításra pedig nem volt módom. Másrészt, ha ő kezdett volna engem faggatni, vagy bennem kételkedni, végem lett volna, mert már a pusztá gyanú is azonnal elválasztott volna férjemtől, anélkül, hogy megnyertem volna magamnak akár anyámat, akár őt; úgyhogy férjem megdöbbenése és anyám tétovázása között bizonyos lehettem romlásomban.

Időközben, mivel nagyon is biztos voltam a tényekben, nyil-

vánvaló vérfertőzésben és fajtalanságban éltem, s mindezt az erényes hitves képe mögött; a bűnösségemet, igaz, nem nagyon éreztem, de azért volt a dologban valami visszataszító természetellenesség, úgyhogy mégiscsak elémelyedtem a férjemtől.

Mindazonáltal a leghiggadtabb megfontolás után úgy döntöttem: feltétlenül titokban kell ezt tartanom, és semmit sem szabad elárulnom sem az anyámnak, sem a férjemnek; így hát az elképzelhető legnagyobb szorongásban éltem további három évig.

Ez alatt az idő alatt anyám gyakran mesélgetett nekem régi történeteket a hajdani kalandjairól, amelyek azonban semmiképpen sem érintettek engem kellemesen, mert ha nem is mondta ki nyílt szavakban, mégis mindazzal együtt, amit én magam hallottam első nevelőimtől, annyit kivehettem anyám történeteiből, hogy ifjúkorában ringyó és tolvajnő volt; de igazán azt hiszem, hogy azóta mindkettőt őszintén megbánta, és igen jámbor, józan, vallásos asszony lett belőle.

De hát bármilyen volt is az ő élete, annyi bizonyos, hogy az én életem nagyon nehezé tette a lelkiismeretemet, mert hiszen, mint már mondtam, a legromlottabb fajtalanságban éltem, és mint ahogy nem várhattam ettől semmi jót, valójában nem is származott belőle semmi jó, és egész látszólagos szerencsém elmúlt, s nyomorúságban és romlásban végződött. Beletelt ugyan egy időbe, amíg idejutottunk, de ezután már semmi sem sikerült nekünk, s ami a legrosszabb volt, a férjem is furcsán megváltozott, makacs, féltékeny, barátságtalan lett, és én annál türelmetlenebbül viseltem el a rigolyáit, mivel az ő viselkedése is jogtalan és igazságtalan volt. Ezek a dolgok annyira elfajultak, s végül már olyan rosszban voltunk egymással, hogy azt követeltem, váltsa be ígétét, amelyet önként tett nekem, amikor beleegyeztem, hogy eljövök vele Angliából, tudniillik, hogy amennyiben nem tetszik nekem az élet ideát, visszatérhetek Angliába bármikor, ha úgy látom jónak, egyévi haladékot adván neki ügyeinek elrendezésére.

Mondom, ragaszkodtam hozzá, hogy beváltsa ígétét, és azt

is be kell vallanom, hogy ezt nem a lehető legkedvesebb modorban követeltem tőle, hanem arra hivatkoztam, hogy rosszul bánnik velem, hogy távol vagyok a barátaimtól, és sehol sem kereshetek igazságot, s hogy minden ok nélkül féltékeny rám, hiszen életmódom kifogástalan, és soha nem adtam neki ürügyet a féltékenységre, míg ha visszaköltözöm Angliába, nem lenne alkalma a veszekedésre.

Olyan állhatatosan ragaszkodtam a szándékomhoz, hogy nem kerülhette el a döntést, akár úgy, hogy szavát tartja, vagy megszegi; és bár felhasználta minden ügyességét, és igénybe vette anyját is, meg másokat is, hogy megváltoztassák elhatározásomat, én rendíthetetlen maradtam. A dolog nyitja ugyanis a szívemben volt, és ez minden igyekezetét megghiúsította, mert a szívem, az elidegenedett tőle mint férjemtől. Utálkoztam már a gondolatától is, hogy egy ágyban fekszem vele, és felhasználtam a betegség és a rosszkedv minden ürügyét, hogy hozzám ne érhessen, mert semmitől sem félttem annyira, mint hogy megint teherbe esem, ami bizonyosan megakadályozná vagy legalábbis elhalasztaná utazásomat Angliába.

Végül aztán annyira felmérgecskítettem, hogy hirtelen és végzetes elhatározásra jutott, mégpedig egyszerűen arra, hogy nem enged Angliába; igaz, hogy megígérte nekem, de ez esztelenység volt, mert ez tönkretenné az anyagi helyzetét, felforgatná egész családját, és lehetetlenné tenné őt a világban; ezért nem is szabadna ilyet kívánnom tőle, és nincs a világon az a feleség, aki, ha szíven viseli családját és férje jólétét, ilyesmihez ragaszkodik.

Ez megint csak nehéz helyzetbe juttatott, mert ha nyugodtan meggondoltam a dolgot, s ha a férjemet úgy ítélt meg, amilyen valójában volt, tehát alapjában véve szorgalmas, lelkiismeretes embernek, és tekintetbe vettem, hogy semmit sem tud arról, milyen szörnyű helyzetbe került – be kellett vallanom, hogy a javaslatom teljesen értelmetlen, és hogy ilyesmit sohasem kívánhat az a feleség, akinek fontos családjának a java.

Csakhogy az én elégedetlenségem más természetű volt: már

nem úgy néztem rá mint a férjemre, hanem mint közeli rokonomra, saját anyám fiára, és el voltam rá szánva, hogy valamilyen módon megszabadulok tőle, csak azt nem tudtam még, hogyan.

A rosszhiszeműek azt mondják a női nemről, hogy ha valamit a fejünkbe vettünk, lehetetlen eltéríteni bennünket a szándékunktól; tény az, hogy folyton azon töprengtem, hogyan üthetném nyélbe az elutazásomat, és végül azt ajánlottam a férjemnek, hogy nélküle indulok útnak. Ez a végsőkig ingerelte, és nemcsak rossz feleségnek nevezett, hanem természetéből kivetközött anyának, s azt kérdezte, hogyan tudok borzadály nélkül elgondolni olyasmit, hogy anya nélkül hagyom a két gyermekemet – mert az egyik meghalt –, és többé sohase lássam őket. Igaz, hogy ha a dolgok rendjén lettek volna, nem lett volna szabad ezt tennem, de most valóban az volt a vágyam, hogy többé ne lássam őket, sem őt soha többé; ami pedig a természetből való kivetkezetség vádját illeti, erre könnyen válaszolhattam magamban, hiszen tudtam, hogy ez az egész kapcsolat a legnagyobb mértékben természetellenes.

Férjemmel azonban sehogyan sem tudtam zöld ágra vergődni: sem velem nem akart jönni, sem egyedül nem akart elengedni, márpedig a beleegyezése nélkül nem mozdulhattam el onnan, ezt mindenki nagyon jól tudja, aki ismerős annak az országnak a törvényeivel.

Sok családi viszály keletkezett köztünk emiatt, s ezek a veszekedések kezdtek már veszedelmesen elmérgesedni, mert én egészen elidegenedtem tőle szívemben, s így nem vigyáztam a szavamra, hanem olykor kihívóan beszéltem; hogy rövid legyek, mindent megtettem, hogy szakítson velem, hiszen mindenekfölött erre vágyódtam.

Ő nagyon rossz néven vette a viselkedésemet, amire csakugyan volt is oka, mert végül vonakodtam már az ágyába feküdni is, és mivel minden alkalmat felhasználtam rá, hogy nyílt szakításig vigyem a dolgot, egyszer azt mondta nekem, hogy azt hiszi, őrült vagyok, és ha nem változtatok a viselkedésemen, gond-

nokság alá helyez, ami más szóval annyit jelent, hogy az örültek-házába. Azt feleltem, hogy majd meglátja, milyen távol vagyok az örültségtől, és sem neki, sem más gazembernek nem áll hatalmában, hogy engem megöljön. Bevallom, ugyanakkor mélységesen megrémültem attól a gondolattól, hogy örültekházába tesznek, mert ez egyszer s mindenkorra megakadályozta volna még a lehetőségét is annak, hogy fölfedjem az igazságot, hiszen akkor egy szavamnak se hittek volna.

Ez a fenyegetés arra az elhatározásra bírta, hogy lesz, ami lesz, nyíltan fölfedem a helyzetemet, de hogy hogyan és kinek, ez megoldhatatlan gondot okozott. Ekkor aztán megint veszekedésre került a sor a férjemmel, mégpedig olyan heves veszekedésre, hogy dühömben majdnem arcába vágtam az egészet; s habár uralkodtam magamon annyira, hogy részletekre nem került sor, de azért el is mondtam annyit, hogy férjem teljesen megzavarodott, és ez végül is napfényre hozta az egész történetet.

Kezdetben nyugodtan tiltakozott, amiért annyira el vagyok rá tökéelve, hogy Angliába utazom; én védekeztem, egyik kemény szó követte a másikat, ahogy az már családi veszekedések során szokásos, azt mondta, nem úgy bánok vele, mintha a férjem volna, és nem úgy beszélek a gyerekeimről, mintha az anyjuk volnék, szóval nem érdemlem meg, hogy úgy bánjanak velem, mint egy feleséggel; hogy ő megpróbált mindent, hogy szépszerével észre térítsen; hogy olyan jóságosan és nyugodtan érvelt, ahogy egy férjnek vagy keresztény embernek érvelnie kell, én pedig ezt olyan csúnyán viszonyoztam, hogy inkább úgy bántam vele, mint egy kutyával, semmint férfival, és inkább, mint a legmegvetendőbb idegennel, semmint a férjemmel; hogy őneki nagyon a kedve ellenére van, ha erőszakot alkalmaz velem szemben, de most már belátja, hogy erre szükség van, és így a jövőben kénytelen lesz olyan rendszabályokhoz nyúlni, amikkel rá tud bírni kötelességem teljesítésére.

Ezzel a végsőig feltűzelte a véretem, semmi sem ingerelhetett volna jobban. Azt feleltem neki, hogy ami a szelidségét meg az erőszakosságát illeti, én mind a kettőt egyformán megvetem;

hogya ami az Angliába való utazásomat illeti, el vagyok rá szánva, lesz, ahogy lesz; ami pedig azt illeti, hogy nem úgy bánok vele, mint a férjemmel, és nem úgy viselkedem, mint a gyerekeim anyja, ebben több is lehet, mint ahogy ő pillanatnyilag gondolná, de annyit máris mondhatok neki, hogy sem ő nem törvényes férjem, sem a gyerekek nem törvényes gyerekeim, és van rá okom, hogy egyikükre se legyek több tekintettel, mint amennyivel vagyok.

Bevallom, mikor ezt kimondtam, megsajnáltam őt, mert halottápadtra vált, és elnémult, mint akibe mennykő csapott, egy percig azt is hittem, hogy elájul; szóval olyasvalami érte őt, mintha megütötte volna a guta; reszketett, valami nedves-ség vagy verejték folyt végig az arcán, és közben mégis hideg volt, mint a halott, úgyhogy kénytelen voltam italt hozni, hogy életet öntsek belé. Magához tért, de még mindig beteg volt, hányt, utána rögtön ágyba feküdt, és még másnap reggel is nagy láza volt.

De azért elmúlt ez a betegség is, meggyógyult, habár csak lassan, s amikor kissé jobban lett, azt mondta nekem, halálosan megsebeztem a nyelvemmel, és mielőtt még magyarázatot kér tőlem, egyvalamit meg kell kérdeznie. Félbeszakítottam, s azt mondtam, sajnálom, hogy annyit is elárultam, hiszen látom, milyen izgalomba hozta ez őt, de arra kérem, ne beszéljen nekem magyarázatról, mert az csak rontana a helyzeten.

Ezek a szavaim fokozták türelmetlenségét, és teljesen elképesztették, mert most már kezdte gyanítani, hogy van ebben valamilyen megoldatlan rejtély, de hogy mi, arról sejtelve sem volt; egyéb nem jutott eszébe, csak az, hogy él még egy másik férjem is, de biztosítottam róla, hogy ilyesminek árnyéka sem igaz, aminthogy csakugyan a másik férjem valóságosan halott volt számomra, és meg is mondta nekem, hogy úgy tekintsem, mintha meghalt volna, e tekintetben hát a legcsekélyebb nyugtalan-ságot sem éreztem.

De most láttam már, hogy túlságosan belebocsátkoztunk ebbe az ügybe, semhogy továbbra is el lehessen leplezni, s a férjem

maga adott rá alkalmat, hogy megszabaduljak titkomtól, és ez nagy meglepedésemre szolgált. Három-négy hétig fáradozott, hogy kiszedje belőlem, vajon csak azért mondtam azokat a szavakat, hogy dűhre ingereljem, vagy van-e valamilyes igazság is a mélyükön. Én azonban hajthatatlan maradtam, semmit sem akartam megmagyarázni addig, amíg bele nem egyezik, hogy Angliába utazzam, de ő azt mondta, hogy ehhez, amíg él, soha nem járul hozzá; én viszont azt mondtam, hatalmamban áll, hogy hajlandóvá tegyem őt, ha nekem úgy tetszik, sőt ő fog nekem könyörögni, hogy menjek – ez pedig felcsigázta kíváncsiságát, és most már egyre sürgetőbben unszolt kimagyarázkodásra.

Végül elmondta az egész történetet anyjának, és rám uszította, hogy ő tudja meg tőlem. Anyja fel is használta minden ügyességét, de én rögtön elhallgattattam, amikor megmondtam neki, hogy az egész rejtély kulcsa benne magában van, hogy csak az iránta érzett tiszteletem bír rá a titkolózásra, és nem is tudok erről többet beszélni, éppen ezért könyörgök neki, hogy ne is ragszkodjon hozzá.

Ez a célzás megdöbbenette és elnémitotta, azt se tudta, mit szóljon vagy mit gondoljon, de aztán ezt az egész sejtetést az én ravaszságomnak tudta be, és tovább is unszolt a fia nevében, hogy ha lehet, közelebb hozzon bennünket egymáshoz. Erre én azt feleltem, hogy az ő szándéka jó, de lehetetlen, hogy a kíváncsiságát teljesítsem, és ha feltárnám neki azt az igazságot, amit követel, és ha tudná, miről van szó, ő is belátná, hogy ez lehetetlen, és nem követelné tőlem tovább. Végül úgy tettem, mintha unszolása levenne a lábamról, s azt mondtam, hogy hajlandó vagyok rábízni egy igen nagy jelentőségű titkot, amint majd maga is meg fogja látni, hogy csakugyan ilyesmiről van szó, és kész vagyok rá, hogy az ő szívébe rejtsem a titkomat, ha ünnepélyesen megfogadja, hogy hozzájárulásom nélkül nem közli a fiával.

Sokáig tétozott, hogy ezt megígérje, de mintsem hogy meg ne tudja a fontos titkot, ebbe is beleegyezett, én pedig sok kerte-

lés után hozzákezdttem, és elmondtam neki az egész történetet. Először is azt mondtam el, milyen nagy része van neki az egész szerencsétlen viszályban, ami a fia és köztem kitört, azáltal, hogy elmondta nekem a saját történetét s a Londonban viselt nevét; s azt a meglepetést, amit ebből az alkalomból rajtam észrevettem, éppen ez okozta. Aztán elmondtam neki a saját történetemet meg a nevemet, és sokféle jelnek a segítségével, amiket ő sem tudott tagadni, bebizonyítottam neki, hogy senki más nem vagyok, mint az ő saját gyereke, a lánya, aki az ő méhéből született Newgateben, ugyanaz, aki megmentette őt a bitótól, azzal, hogy akkor a hasában volt, az a gyerek, akit ő ilyen meg ilyen kezekben hagyott, amikor deportálták.

Leírhatatlan az ámulat, amely anyámon erőt vett: nem volt hajlandó elhinni a történetet, sem visszaemlékezni a részletekre, mert rögtön előre látta, milyen megzavarodást idéz ez elő a családban; de minden olyan pontosan megegyezett azokkal a történetekkel, amiket ő mesélt nekem saját magáról, s amiket, ha ő maga el nem mondt volna, talán szívesen le is tagadott volna, hogy végül is kénytelen volt elhallgatni, és nem tehetett egyebet, mint hogy átkaroljon, megcsókoljon, és heves zokogással sirjon fölöttem, miközben hosszú ideig egyikünk sem szólt egy szót sem. Végül aztán kitört:

– Boldogtalan gyermekem! Micsoda borzasztó véletlen hozott téged ide? És még hozzá a fiam karjába? Szerencsétlen lány! Hiszen mindnyájunknak végünk van! Férjhez mentél a saját fivéredhez! Három gyerek, és kettő még él belőlük, és mindnyájan ugyanabból a húsból és vérből! A fiam és a lányom együtt hálnak mint férj és feleség! Micsoda keveredés! Micsoda gyalázat! Szerencsétlen család! Mi lesz velünk? Mit lehet ehhez szólni? Mit lehet itt tenni?

Így siránkozott sokáig, nekem pedig nem volt erőm beszélni, és ha lett volna is, nem tudtam volna, mit mondjak, mert minden szava sebet ejtett a lelkemen. Ezzel a megdöbbenéssel váltunk el egymástól ezúttal, habár anyám jobban meg volt lepve, mint én, mert neki nagyobb újdonság volt ez, mint nekem. De azért újra

megígérte, hogy semmit sem szól erről a fiának, ameddig újra nem beszéltünk.

Gondolhatják, hogy nem sok idő múlva másodszor is megtárgyaltuk az ügyet; ekkor, mintha csak anyám szívesen elfelejtene azt a történetet, amit ő mesélt nekem magáról, vagy mintha el tudná képzelni, hogy én elfelejtettem a részleteit, elkezdte újra a maga történetét, de sok változtatással és kihagyással, én azonban felfrissítettem az emlékezetét sok dologban, amiről, úgy látszott, már elfelejtkezett, s aztán olyan pontosan elmondtam az egész ügyet, hogy anyámnak lehetetlen volt tagadnia, hanem újra jajveszékelésben tört ki, és siránkozni kezdett a balsorsán. Amikor egy kissé magához tért, megint tüzetes vitába kezdtünk arról, mit tegyünk legelőször, még mielőtt beszámolunk az ügyről a férjemnek. De hát mire is vezethetett minden tanácskozásunk? Egyikünk se látott megoldást, egyikünk se tudta, hogyan volna legcélszerűbb ezt a szörnyűséget férjemmel közölni. Lehetetlen volt kitalálni, vagy akár meg is sejteni, milyen indulattal fogadná, vagy milyen rendszabályokhoz nyúlna. És ha nem volna annyi önuralma, hogy el ne híresztelje; könnyű volt előre látni, hogy ez az egész család romlását jelentené; ha pedig végül felhasználná a törvény adta előnyeit, gyalázattal elküldhetné, én pedig perelhetném a magam kis hozományát, s talán rá is költhetném az egészet a perre, aztán koldulhatnék, közben őt talán már néhány hónap múlva egy másik asszony karjában láthatnám, és én volnék a legnyomorultabb minden élőlény között.

Anyám ezt be is látta, és velem érzett, de továbbra se tudtuk, mit tegyünk. Egy idő múlva nyugodtabb megfontolásra is képesek voltunk, de akkor meg az volt a baj, hogy anyám véleménye meg az enyém merőben különbözött egymástól, és nem is lehetett őket összeegyeztetni; mert anyámnak az volt a véleménye, hogy temessem el végképpen az egész ügyet, és éljek tovább is a fiával mint férjemmel, amíg valamilyen esemény majd alkalmasabbá teszi a fölfedését; közben pedig ő igyekszik majd kibékíteni bennünket, s visszaállítani kölcsönös bizalmunkat és a családi

békét, hogy továbbra is egymással hálhassunk, mint eddig, s így az egész ügyet halálos titokban tartanók.

– Mert, lányom – mondta anyám –, mindkettőnknek végünk van, ha ez kitudódik.

Hogy erre rávegyen, megígérte, hogy megkönnyíti a helyzetemet, halála után rám hagy, amit csak lehet, és nekem biztosítja, függetlenül a férjemtől, úgyhogy ha a dolog később kiderül, meg tudjak állni a saját lábamon, és a férjemmel szemben is meg tudjam védeni jogaimat.

Ez a javaslat nem felelt meg az én véleményemnek, habár anyám részéről nagyon méltányos és jóságos volt, csakhogy az én gondolataim egészen más úton jártak.

Megmondtam anyámnak, lehetetlen, hogy a dolgot saját szívünkben őrizzük, és minden úgy maradjon, ahogy volt. És megkérdeztem tőle, hogyan is gondolhatja, hogy el tudnám viselni azt az érzést, hogy saját fivéremmel hállok. Továbbá megmondtam neki, hogy a titok fölfedését csak addig lehetne bizonyítani, ameddig ő él, mert ha elismer gyerekének, senki sem kételkedhetik ebben; de ha meghalna a leleplezés előtt, engem aljas perszónának tartanának, aki ilyen ürügyet kohol, hogy otthagyja férjét; vagy az is lehet, hogy bolondnak, tébolyultnak nyilvánítanának. Azt is elmondtam neki, hogy férjem egyszer már megfenyegetett, hogy örültekházába csuk, és engem ez izgatott föl, sőt voltaképpen ez kényszerített rá, hogy neki eláruljam a titkot, amint ezt meg is tettem.

Megmondtam neki, hogy mindebből, és miután a tőlem telhető legkomolyabban megfontoltam az ügyet, olyan elhatározásra jutottam, amiről remélem, neki is tetszeni fog, mint középút az eddigi eshetőségek között, tudniillik anyám igyekezzék a fiánál elérni, hogy engedjen el engem Angliába, mint ahogy kívántam, és lásson el a kellő anyagi eszközökkel, vagy áruval, vagy pénzzel, hogy ott élni tudjak, s azt hitesse el vele mindvégig, hogy előbb-utóbb még ő is jónak láthatja majd, ha átjöhet hozzám.

Ha majd aztán elmentem, anyám nyugodtan és fokozatosan árulja el neki az egész titkot saját belátása szerint úgy, hogy a fiát

ne érje túlságosan nagy meglepetésként, nehogy túlságosan nagy megrázkódtatásba és dührohamokba essen; és igyekezzék anyám elejét venni annak, hogy a fia rosszul bánjon a gyerekekkel, vagy újra megnősüljön, ameddig nem hall biztos hírt arról, hogy meghaltam.

Ez volt az én tervem, és jó okaim voltak rá; e dolgok következtében csakugyan elidegenedtem a férjemtől, sőt mint a férjemet, halálosan gyűlöltem, és sehogyan sem tudtam legyűrni az így következtetett utálatomat; ehhez az utálathoz járult az az érzés is, hogy ez törvénytelen, vérfertőző házasság, mindez odahatott, hogy a vele élést a legundorítóbb dolognak éreztem a világon; és azt hiszem, ez az érzés odáig fokozódott, hogy éppolyan szívesen tudtam volna megölni egy kutyát, mint ahogy tőle az ilyesmit eltűrtem volna, amiért is nem tudtam elviselni a gondolatot, hogy egy takaró alá feküdjek vele. Nem akarom azt mondani, hogy igazam volt, amikor idáig juttattam a dolgokat, miközben nem tudtam magamat rászánni, hogy a helyzetet fölfedjem neki; de hát arról számolok be, ami történt, nem pedig arról, aminek történnie kellett volna, vagy aminek nem lett volna szabad megtörténnie.

Anyám meg én sokáig ilyen teljesen ellentétes véleménynel voltunk, és lehetetlen volt megegyezésre jutni; sok vitánk volt efölött, de egyikünk sem tudott a másiknak engedni, sem pedig a másikat meggyőzni a maga igazáról.

Én megmaradtam amellett, hogy utálok saját fivéremmel hálni, anyám pedig annál, hogy lehetetlen a fiát rábírnia, hogy egyezzen bele az angliai utazásomba; így folytatódott ez a bizonytalanság, nem különböztünk össze annyira, hogy veszekedjünk, csak annyira, hogy ne tudjuk elhatározni, mit tegyünk ennek a rettenetes szakadéknak az áthidalására.

Végül kétségbeesett lépésre határoztam magamat, és meg is mondtam anyámnak az elhatározásomat, tudniillik, hogy rövidesen én magam mondom meg az egészet a férjemnek. Anyám rettentően megrémült ennek még a gondolatára is, de én arra kértem, legyen nyugodt, azt mondtam, hogy majd fokozatosan

és szelíden világosítom fel férjemet, és mindazzal a ravaszsággal és jóindulattal, ami csak hatalmamban áll, és majd lehetőleg a kellő pillanatra halasztom, amikor jókedvében találom. Azt mondtam anyámnak, nem kétkedem benne, eléggé képmutató tudok lenni ahhoz, hogy több szeretetet színleljek iránta, mint amennyit valóban érzek, akkor sikerül a tervem, és egyetértésben és jóindulatban válhatunk el, mert eléggé tudnám szeretni a fiát mint a fivéremet, ha nem is tudom úgy szeretni, mint a férjemet.

Mindezenközben a férjem ostromolta az anyámat, hogy ha lehet, tudja meg, mit jelentett az a rettenetes kifejezésem – így mondta –, amire akkor céloztam, nevezetesen, hogy nem vagyok a törvényes felesége, és a gyerekeim nem az ő törvényes gyerekei. Anyám hitegette őt, azt mondta, nem tud engem magyarázatra bírni, de úgy látja, valami nagyon nyugtalanít engem, mégis azt reméli, idővel majd kiszedi belőlem, közben pedig arra intette, bánjon velem gyöngédebben, és nyerjen meg a régebbi jóságával; elmondta neki, hogy megrémít és elijeszt engem azokkal a fenyegetéseivel, hogy örültekházába csuk, vagy az ehhez hasonlókkal, és azt tanácsolta neki, semmi esetre se hajszoljon kétségbeesésbe egy asszonyt.

A férjem megígérte neki, hogy szelídebb lesz hozzám, s megkérte őt, biztosítson róla, hogy ő még éppúgy szeret, mint valaha, és egyáltalán nem szándékszik az örültekházába küldeni, bármit is mondott felindulásában; és azt kívánta anyjától, erre beszéljen rá ő is engem, hadd éljünk egymással úgy, mint régebben.

Rögtön éreztem ennek a megállapodásnak a hatását. Férjem viselkedése azonnal megváltozott, egészen más embernek mutatkozott velem szemben, senki sem lehetett jóságosabb és udvariasabb, mint ahogy ő velem viselkedett minden alkalommal, én pedig nem tehettem egyebet, mint hogy ezt valamelyest viszonozzam, és ezt tőlem telhetőleg meg is tettem, de erre csak nagyon sután voltam képes, mert semmitől sem féltem úgy, mint az ő becézgetéseitől, s az a gondolat, hogy újra másállapotba kerülhetek tőle, vad kétségbeesésbe ejtett; ebből pedig nyilvánvaló

volt számomra, hogy elkerülhetetlenül szükséges minden további halogatás nélkül megtárgyalnom vele az ügyet, és ezt meg is tettem az elképzelhető legnagyobb óvatossággal és tapintattal.

Ez a megváltozott viselkedése így folytatódott velem szemben majdnem egy hónapig, egészen új életet kezdtünk élni egymással, és ha én bele tudtam volna törődni, hogy ez így menjen tovább, azt hiszem, addig tartott volna, amíg csak együtt élünk. Egy este, amikor együtt ültünk és beszélgettünk egy kis ponyva-ernyő alatt, amelyik lugasul szolgált a kert bejáratánál, a férjem nagyon jó, kellemes kedvében volt, és mindenféle kedvességet mondott arról, hogy milyen örömet okoz neki a mi mostani egyetértésünk, meg az elmúlt viszályunk kellemetlenségeiről is beszélt, és arról, mennyire megnyugtatja őt, hogy most már azt remélhetjük, ilyesmire soha többé nem kerül sor közöttünk.

Én erre mélyet sóhajtottam, és azt mondtam, a világon nekem okoz legnagyobb örömet az a jó egyetértés, amelyiket mindig megőriztünk, és nekem fáj legjobban, ha ennek vége szakad; de sajnos meg kell neki mondanom, hogy van egy szerencsétlen körülmény a mi helyzetünkben, és ez nagyon súlyosan nyomasztja a szívemet, és nem tudom, hogyan közöljem vele, márpedig ez engem szerencsétlenné tesz, és elveszi minden nyugalmaimat.

Unszolt, hogy mondjam meg, miről van szó. Azt feleltem, nem tudom, hogyan mondjam meg neki, mert amíg eltitkoltam előle, addig csak én vagyok boldogtalan, de ha ő tudna róla, akkor mind a ketten azok lennénk, és ezért részemről még az a legnagyobb gyöngédség, ha homályba burkolok valamit, és csak azért titkolódzom előtte, pedig ez a titoktartás, úgy érzem, előbb-utóbb a haláloamat okozza.

Leírhatatlan, hogy mennyire meglepődött a közlésemen, és milyen türelmetlenül unszolt, hogy áruljam el neki titkomat. Azt mondta, nem lehetek hozzá jó, sőt nem lehetek hozzá hűséges, ha így titkolódzom előtte. Azt feleltem, hogy én is így gondolom, és mégsem tudom neki elárulni. Ő meg visszatért arra, amit régebben egyszer mondtam neki, s azt kérdezte, reméli, hogy ez a titok nem arra vonatkozik, amit felindulásomban beszéltem,

mert ő elhatározta, hogy mindazt elfelejti, és úgy tekinti, mint az én felingerelt lelkem pillanatnyi meggondolatlanságát. Én azt feleltem, bárcsak én is el tudnám felejtetni az egészet, de erre nem vagyok képes, túlságosan nyomaszt, és lehetetlen nem gondolnom rá.

Ő erre azt mondta, hogy elhatározta, semmiben sem akar velem összekülönbözni, s ezért többet nem unszol erre, hanem megígéri, hogy beletörődik mindabba, amit teszek vagy mondok, és tőlem csak azt kéri, hogy bármiről van is szó, ez ne zavarja többé a nyugalmunkat és kölcsönös gyöngédségünket.

Ez volt a legkellemetlenebb, amit nekem mondhatott, mert hiszen valójában kívántam az ő további unszolását, azt a látszatot, hogy rákényszerít kimondani azt, aminek az eltitkolása nekem egyet jelentett a halállal. Így hát nyíltan azt válaszoltam neki: nem mondhatom, hogy örülök, ha nem unszol tovább, bár azt sem tudom, hogyan tudnék eleget tenni az unszolásának.

– De mondd csak, drágám – mondtam –, milyen feltételekbe vagy hajlandó beleegyezni, ha erről az ügyről mindent elmondok neked?

– Bármilyen feltételbe – válaszolta –, amit csak joggal kívánhatsz tőlem.

– No hát akkor – mondtam erre – add a saját kézírásoddal, hogy amennyiben úgy látod, semmiben sem vagyok hibás, és a magam akaratából semmivel sem járultam hozzá azokhoz a bajokhoz, amik ebből következnek, akkor nem kárhoztatsz érte, nem bánsz velem rosszul, nem sértesz meg, és nem akarod velem megszenvedtetni azt, ami nem az én hibám.

– Ez – felelte – a világ legésszerűbb kívánsága, hogy ne kárhoztassalak azért, ami nem a te hibád. Adj tollat, tintát – mondta, és én rohantam tollért, tintaért, papírért, ő pedig leírta ezt a feltételt azokkal a szavakkal, amiket én javasoltam neki, és aláírta a nevét. – Nos, mi következik még?

– Az következik – feleltem –, hogy nem kárhoztatsz, amiért nem árultam el neked a titkot, még mielőtt tudtam róla.

– Ez is nagyon méltányos – mondta erre –, egész szívemből megígérem – ezzel leírta ezt is, és aláírta.

– Akkor hát, drágám – mondtam –, már csak egy feltételem van, mégpedig az, hogy mivel ez senkire sem tartozik, csak rád és énám, a világon senkinek el nem árulod, kivéve anyádat, és hogy bármilyen intézkedést akarsz tenni a titok felfedezése után, mivel énám éppúgy tartozik, mint terád, és mivel én éppen olyan ártatlan vagyok benne, mint te magad, semmit sem teszel felindulásodban, semmit az én káromra, vagy anyád kárára, tudtom és beleegyezésem nélkül.

Ez egy kissé meghökkentette, a szavaimat ugyan tisztán leírta, de újra meg újra elolvasta, mielőtt aláírta volna, több ízben habozott és elismételte:

– Az anyám kárára! És a te károdra! Micsoda rejtélyes dolog lehet ez?

De végül is aláírta.

– Most már, édesem – mondtam –, többet semmit sem kell az aláírásoddal megígérned, de mivel a legváratlanabb, legmeglepőbb dolgot hallod majd, ami valaha egy családot érhetett, arra kérlek, ígérd meg, hogy olyan önuralommal és lélekjelenléttel fogadod, ami józan férfihoz illik.

– Megteszek mindent, ami tőlem telik – mondta –, azzal a feltétellel, hogy tovább nem hagysz bizonytalanságban, mert megremítesz ezekkel az előzményekkel.

– Akkor hát – kezdtem neki – erről van szó: mint ahogy már régebben, fölhevülésemben mondtam, hogy nem vagyok a törvényes feleséged, és hogy a gyerekeink nem törvényes gyerekek, úgy most is teljes nyugalommal és gyöngédségben, de kellő fájdalommal közölnöm kell veled, hogy én a nővéred vagyok, te meg a fivérem, anyánk gyermekei vagyunk, aki most is él, itt, ebben a házban, és aki meg van győződve annak az igazságáról, amit sem tagadni, sem vitatni nem lehet.

Láttam, hogy elsápad, és a tekintete megzavarodik, és azt mondtam:

– Most emlékezz az ígéretedre, és fogadd lelki nyugalommal,

mert mondhattam volna-e többet, ami erre előkészítsen? – De azért behívtam egy szolgát, hozattam neki egy pohár rumot (ez megszokott szesz abban az országban), mert elájult. Amikor egy kissé magához tért, azt mondtam neki: – Elhiheted, hogy ez a történet hosszú magyarázatot kíván, s ezért légy türelmes, és szedd össze a lelki erődet a meghallgatására, én pedig olyan rövidre fogom, ahogy csak tudom – s ezek után elmondtam neki mindazt, amit a tényekből szükségesnek tartottam, s különösképpen azt, ahogyan az anyám elárulta nekem, amit már fontosabban elbeszéltem. – Most pedig, drágám, láthatod, volt okom rá, hogy feltételeket szabjak, és azt is láthatod, hogy nem én vagyok az oka ennek a helyzetnek, nem is lehettem az oka, és hogy semmit sem tudhattam róla azelőtt.

– Erről teljesen meg vagyok győződve – felelte –, de azért rettenetes meglepetés nekem; mégis tudok kiutat belőle, mégpedig olyan kiutat, amelyik kivezetne minden nehézségünkből, és neked még csak nem is kellene Angliába menned.

– Ez furcsa volna – feleltem –, olyan furcsa, mint ez az egész történet.

– Dehogy – mondta ő –, én egykettőre elintézem, hiszen senki sincs itt útban, csak én magam.

Kissé megzavarodva nézett maga elé, miközben ezt mondta, de én akkor még nem rémültem meg ettől, mert én is azt hittem, amit általában mondanak, hogy akik az ilyesmit megteszik, sohasse beszélnek róla, akik pedig beszélnek az ilyesmiről, sohasse teszik meg.

De még rosszabbra is fordult az állapota, megfigyeltem, hogy egyre tűnődőbb és mélabúsabb lesz, szóval úgy vettem észre, hogy kissé meghibbant az agya. Igyekeztem a lelkére beszélni, hogy fontoljuk meg együttesen, mit kell tenni az ügyünkben, és néha magához is tért, és kellő lelkierővel beszélt róla, de a helyzet súlya túlságosan nyomasztotta gondolatait, s odáig jutott, hogy két öngyilkossági kísérletet is elkövetett, egy ízben felakasztotta magát, és ha anyja éppen abban a pillanatban be nem

lép a szobába, meg is halt volna, de anyánk egy néger szolga segítségével levágta és felélesztette.

Állapota most már nyomorúságosra fordult. Az iránta érzett szánsalom kezdte újra feltámasztani a szeretetet, amelyet kezdetben csakugyan éreztem, és őszintén igyekeztem, hogy a tőlem telhető leggyöngédebb viselkedéssel áthidaljam a köztünk tátongó szakadékot, de lelki bánata már olyan méretet öltött, hogy megtámadta szellemét, és kezdte alattomosan felemészteni életét, habár még nem fenyegette rögtön halállal. Ebben a kétségbeejtő helyzetben nem tudtam, mitévő legyek. Az ő élete láthatóan lehanyaglóban volt, és én talán újra férjhez mehettem volna ott, mégpedig nagyon előnyösen, ha rá tudtam volna szánni magam, hogy ott maradjak abban az országban; de az én lelkem is nyughatatlan volt, csak arra sóvárogtam, hogy Angliába mehessek, és semmi sem volt kedvemre való, ha ezt el nem érem.

Hogy rövid legyek, az én fáradhatatlan könyörgésemre férjem, aki, mint már megjegyeztem, láthatóan hanyatlott, végül beadta a derekát; így hát végzetem tovább sodort, az út szabad volt előttem, és anyám támogatásával igen értékes árurakományt vittem magammal angliai utamra.

Amikor fivéremtől – mert most már így kell hogy nevezzem – elbúcsúztam, megállapodtunk, hogy miután megérkeztem, ő elhíreszteli, hogy Angliából megkapta halálom hírét, s így újra nősülhet, ha akar. Megígérte és kötelezte magát, hogy levelez majd velem, mint testvérével, s egész életemben segíteni és támogatni fog, ha pedig előbb hal meg, mint én, elegendő örökséget hagy anyjára, hogy ő gondoskodjék rólam mint lányáról, és ennek az ígéretének fivérem bizonyos tekintetben eleget is tett, de ez valahogy olyan furcsán történt, hogy később nagy volt a meglepetésem, amint majd a maga idejében meghallják.

Augusztus havában indultam el Angliába, miután nyolc évet töltöttem abban az országban, és most olyan újabb viszontagságok vártak rám, amilyenekben talán csak nagyon kevés nőnek volt része.

Egyenletesen jó utunk volt mindaddig, amíg harminckét nap

múlva az angol partok közelébe nem értünk, de ott aztán két vagy három vihar ért bennünket, ezek közül az egyik Írország partja felé sodort, és Kinsale-ben kötöttünk ki. Vagy tizenhárom napig maradtunk ott, felszereltük magunkat a parton, és újra tengerre szálltunk, de megint csak rossz időnk volt, a viharban összetört a hajó főárboca. De végül beértünk a milfordi kikötőbe, Walesben, ami ugyan messze volt a célunktól, de ha már egyszer épségben kivettem a lábamat Britannia szigetének szilárd talajára, elhatároztam, hogy nem merészkedem többé a vízre, mert olyan rettentő volt számomra; kivittem a partra ruháimat és pénzemet, valamint szállítóleveleimet és egyéb papírjaimat, s úgy döntöttem, hogy Londonba megyek, a hajót pedig hagyom, jusson el, ahogy tud, a kikötőjébe; az a kikötő pedig, ahova igyekezett, Bristol volt, ahol fivérem legbarátabb üzletfele élt.

Körülbelül három hét múlva jutottam el Londonba, ott nemsokára meghallottam, hogy a hajó megérkezett Bristolba, de ugyanakkor tudtam meg azt a szomorú hírt is, hogy a nagy viharban, amelyikbe jutott, amikor a főárboca eltörtött, nagy károk érték, és rakományának jó része tönkrement.

Most új fejezete nyílt életemnek, még hozzá eléggé fenyegetőnek ígérkezett. Virginiának véglegesen búcsút mondtam. Amit magammal hoztam, egész tekintélyes érték lett volna, ha épen megérkezik, és annak segítségével tűrhetően férjhez mehettem volna újra; de ahogy a dolgok álltak, összevéve sem maradt belőle több két-háromszáz fontnál, és semmi reményem sem volt, hogy a veszteséget pótolhatom. Teljességgel barátok nélkül maradtam, sőt még ismerőseim sem voltak, mert úgy láttam, semmiképpen sem szabad korábbi ismeretségeimet felújítani; az én ravasz barátnőm pedig, aki valaha mint vagyonos özvegyet hozott forgalomba, halott volt már, a férje szintén.

Nemsokára Bristolba kellett utaznom, hogy utánanézzek áruimnak, és miközben ezzel az üggyel törődtem, felhasználtam az alkalmat, hogy szórakozásképpen Bathba utazzam, mert még távolról sem voltam öreg, és örökvidám kedélyem most még csak javult; úgy viselkedtem, mintha vagyonos asszony volnék,

holott vagyontalan voltam, és azt reméltem, történhetik egy s más, ami javít a helyzetemen, ahogyan annak idején megesett.

Bath a gáláns világ fürdőhelye: költséges és csapdával teli. Én ugyan azzal a szándékkal mentem oda, hogy elfogadom, ami kínálkozik, de tartozom magamnak azzal az igazsággal, hogy kijelentsem: csak tisztességes utakra gondoltam, és eleinte eszembe sem jutott olyan megoldásokhoz nyúlni, amilyenekre később ráfanyalodtam.

Itt maradtam az egész utószezonban – ahogy ezt ott mondják –, és szert tettem egy szerencsétlen ismeretségre, amelyik inkább előkészítette a talajt azoknak a könnyelműségeknek, amiknek később engedtem, semhogy felvértezett volna ellenük. Elégge kellemesen éltem, jó társaságba jártam, azaz vidám, előkelő társaságba, de csüggesztő volt látnom, hogy ez az életmód alaposan eret vág rajtam, s mivel nem volt állandó jövedelemem, az, hogy így a tőkéből kellett költenem, biztos módja volt az elvérzésnek, ez pedig néhanapján sok szomorú gondolatra adott alkalmat. De ezeket a gondolatokat elhessegettem, és azzal kecsegtettem magamat, hogy majd kínálkozik valamilyen előnyös megoldás.

Csakhogy ilyesmire nem a kellő helyet választottam. Most nem Redriffben éltem, ahol, ha kellő méltósággal jelenek meg, valamelyik derék tengerészkapitány beszélgetést kezdene velem a házasság tisztességes feltételeiről, hanem Bathban voltam, ahol a férfiak találnak néha barátnőt, de igen ritkán keresnek feleséget, s így a nők csak olyan ismeretségeket remélhetnek ott, amelyek valahogyan ebbe az irányba fejlődnek.

Az első szezont eléggé jól töltöttem, mert ismeretséget kötöttem ugyan egy úriemberrel, aki szórakozni jött Bathba, de nem léptem vele semmilyen vétkesnek mondható kapcsolatba. Viszsaautasítottam néhány alkalmi, gáláns ajánlatot, és ezeket az ügyeimet egész jól intéztem. Nem voltam eléggé romlott ahhoz, hogy a bűnt magáért a bűnért kövessem el, olyan rendkívüli ajánlatot pedig nem kaptam, ami azzal a fő dologgal csábított volna, amire vágyakoztam.

Így múlt el az első szezón, azazhogy megismerkedtem egy nővel, akinek a házában laktam is, és akinek, habár nem volt rossz hírű a háza, mégsem voltak a legjobb erkölcsi alapelvei. Minden alkalomkor olyan kifogástalanul viselkedtem, hogy a legcsekélyebb folt sem esett a jó híremen, és mindazoknak a férfiaknak, akikkel érintkeztem, olyan jó hírük volt, hogy velük való érintkezésem a legcsekélyebb szóbeszédre sem adott alkalmat; aminthogy közülük sem jutott senkinek eszébe, hogy mód volna bűnös kapcsolatra, amennyiben felajánlanák; de volt egy úr, akit már említettem, s aki szívesen kereste szórakoztató társaságomat – így mondta –, amelyet kegyeskedett nagyon kellemesnek találni, de abban az időben még csak ennyiben maradtunk.

Sok mélabús órát töltöttem Bathban, miután a társaság szétzéledt, mert ha el is mentem néha Bristolba ügyeim intézésére és újabb pénz fölvételére, mégis inkább Bathban laktam továbbra is, mivel jó viszonyba kerülvén azzal az asszonnyal, akinek a házában nyáron laktam, úgy láttam, hogy télen sokkal olcsóbban élhetek ott, mint bárhol másutt. Mondom, itt töltöttem a telet, olyan kedvetlenül, mint amilyen vidáman az őszt töltöttem; de mivel bizalmasabb viszonyba kerültem az említett asszonnyal, akinek a házában laktam, nem kerülhettem el, hogy ne közöljek vele valamit arról, ami a legjobban nyomasztotta a lelkemet, azaz különösképpen szorongatott helyzetemről. Azt is megmondtam neki, hogy anyám és fivérem él Virginiában jó körülmények között; és mivel csakugyan írtam is anyámnak, és ecsezteltem helyzetemet s elszenvedett nagy veszteségemet, így azt sem mulasztottam el, hogy új barátnőmmel ne tudassam: segítséget várok onnan; csakugyan vártam is, és mivel a hajók Bristolból a virginiai York Riverbe és vissza általában véve hamarabb fordultak meg, mint ha Londonból indultak volna, és mivel a fivérem főként Bristollal állt üzleti kapcsolatban, úgy gondoltam, sokkal jobb, ha itt várom meg a választ, mint ha Londonba megyek.

Új barátnőm nagy megértéssel viseltetett a helyzetem iránt, és olyan kedves volt hozzám, hogy az ellátási költségeimet télen át

annyira leszállította, hogy meggyőződött róla: semmit sem keres rajtam, ami pedig a lakást illeti, azért télen át nem is fizettem semmit.

Amikor megjött a tavaszi szezon, továbbra is a lehető legkedvesebb volt hozzám, és továbbra is nála laktam, amíg nem voltam kénytelen elköltözni. Volt néhány tekintélyes ismerőse, aki gyakran lakott a házában, különösképpen az az úr, akiről említettem már, hogy előző télen az én társaságomat választotta. Most megjött egy másik úriember társaságában és két szolga kíséretében, és ugyanabban a házban lakott. Az volt a gyanúm, hogy a háziasszonyom hívta meg, tudatván vele, hogy még mindig nála lakom – de ezt tagadta.

Szóval megjött ez az úr, és továbbra is engem tüntetett ki különös bizalmával. Tökéletes úriember volt, ezt be kell vallani, társasága éppoly kellemes volt nekem, mint az enyém neki, már amennyiben hihettem a szavának. Mindig rendkívüli tiszteletről tett tanúságot velem szemben, s olyan nagy véleménynyel volt az erényemről, hogy gyakran ki is jelentette: azt hiszi, ha bármilyen másféle ajánlatot tenne nekem, én megvetéssel visszautasítanám. Hamarosan megtudta tőlem, hogy özvegyasszony vagyok; hogy a legutóbbi hajók egyikével érkeztem Virginiából Bristolba, s hogy Bathban várom meg, míg a következő virginiai hajók megérkeznek, mert számottevő rakományt remélek onnan. Én pedig megtudtam tőle, hogy felesége van, de a hölgynek megzavarodott az elméje, és saját rokonai ápolják, amibe az én ismerősöm beleegyezett, mert ki akart kerülni minden szemrehányást, ami azért érhetné, mert elhanyagolja gyógyítását; közben pedig Bathba jött, hogy gondolatait eltérítse e szomorú körülményektől.

Háziasszonyom saját kezdeményezéséből minden alkalmat felhasznált, hogy kapcsolatunkat támogassa, s igen előnyös jellemzést adott róla mint tisztességes, erényes, nagy vagyonú emberről. És nekem se volt okom, hogy mást mondjak róla, mert habár egy emeleten laktunk, és ő gyakran bejött a szobámba, még olyankor is, amikor ágyban feküdtem, és én is meglátogat-

tam őt a szobájában, de sohasem akart tőlem egyebet, legfeljebb megcsókolni, és nem kívánt tőlem semmi mást, csak majd sok idő múlva, amint hallani fogják.

Ezt a rendkívüli szerénységet sokszor emlegettem a háziasszonyomnak, ő pedig mindig azt felelte rá, hogy már kezdettől fogva ilyennek tartotta; de azt is mondogatta, hogy azt hiszi, számíthatok ennek az úriembernek ajándékaira a társaságomért, mert csakugyan úgy tett, mintha egészen le akarna kötni magának. Én azt feleltem a háziasszonyomnak, hogy én a legcsekélyebb alkalmat sem adtam ennek az úrnak, hogy azt higgye, igényt tartok az ajándékára, vagy hogy akár el is fogadnám tőle. Háziasszonyom azt mondta erre, hogy a dolognak ezt a részét magára vállalja, és olyan ügyesen intézte, hogy miután beszélt vele, és mi négyszemközt maradtunk, ez az úr elkezdte kissé firtatni körülményeimet, hogy mennyire boldogultam, amióta partot értem, és nincs-e szükségem pénzre. Én nagyon hetykén kitértem kérdései elől. Azt feleltem, igaz, hogy a dohányrakományomat kár érte, de nem veszett el egészen; hogy a kereskedő, akire rábíztam, olyan tisztességesen képviselte érdekeimet; hogy eddig nem kerültem pénzzavarba, és remélem, takarékos életmóddal kihúzó addig, amíg újabb rakomány érkezik, amit a következő hajókkal várok; hogy időközben csökkentettem a kiadásaimat, és míg a múlt szezomban komornát tartottam, most megvagyok nélküle; és míg akkor hálósobám és ebédlőm volt az első emeleten, most csak egy szobám van a második emeleten, és így tovább. De most éppolyan elégedetten élek, mint akkor, mondtam, és hozzátettem, hogy az ő társasága sokkal vidámabbá tette az életemet, mint amilyen különben lenne, és ezért nagyon hálás vagyok neki, s ezzel egyelőre elvágtam az útját bármiféle ajánlatnak. Nemsokára új rohamot intézett ellenem, s azt mondta, úgy látja, nem merem neki elárulni a helyzetemet, és ezt nagyon sajnálja; biztosított róla, hogy nem azért érdeklődött irántam, hogy kíváncsiságát kielégítse, hanem csak hogy segítsen nekem, ha van rá alkalom; de mivel nem akarom bevallani, hogy bármi segítségre szükségem van, ő csak egy dolgot kér tő-

lem: ígérjem meg, ha bármiképpen szorongatott helyzetbe jutok, őszintén elmondom neki, és ugyanolyan nyíltan élek a segítségével, mint ahogy ő felajánlja; hozzátette még, hogy mindig tapasztalni fogom, milyen igaz barátom, ha talán most még nem is merek megbízni benne.

Nem mulasztottam el semmit, amivel kifejezhettem, milyen végtelenül hálás vagyok neki, és tudára adhattam, hogy kellőképpen méltánylom a jóságát; és valóban ettől fogva már nem tanúsítottam iránta olyan tartózkodást, mint addig, bár mindkét részről megmaradtunk a legszigorúbb erény határai között; de bármilyen őszinte is volt a beszélgetésünk, nem tudtam eljutni addig az őszinteségig, amit ő kívánt, azaz hogy megmondjam neki, hogy szükségem van pénzre – habár titkon nagyon örültem az ajánlatának.

Néhány hét elmúlt ezután, és még mindig nem kértem tőle pénzt, amikor a háziasszonyom, ez a ravasz perszóna, aki gyakran unszolt, hogy kérjek tőle, de látta, hogy nem visz rá a lelkem, kitalált egy történetet, és amikor egyszer éppen kettesben ülünk, minden ceremónia nélkül benyit hozzám.

– Ó, maga szegény özvegy! – így szólt. – Ma reggel rossz híreim vannak a maga számára.

– Mi történt? – kérdeztem. – A virginiai hajókat elfogták a franciák? – mert ettől félttem.

– Nem, nem – felelte –, de az az ember, akit tegnap küldött Bristolba a pénzért, visszajött, és azt mondja, nem kapott semmit.

Nekem semmiképpen sem tetszett ez az ötlete; úgy éreztem, nagyon is úgy fest, mintha sürgetni akarnók ismerősömet, amire pedig semmi szükség nem volt, és láttam, hogy semmit sem vesztek vele, ha tartózkodóan viselkedem, így hát kurtán és rendreutasítón feleltem a háziasszonyomnak:

– El sem tudom képzelni, miért mondta volna ezt, mert biztosíthatom róla, hogy elhozta nekem a teljes összeget, amiért küldtem, itt is van – mondtam, s elővettem az erszényemet, benne kö-

rülbelül tizenkét guinea-vel, és hozzátettem: – Az a szándékom, hogy fokozatosan maga kapja meg a legnagyobb részét.

Az úr láthatóan kissé viszolygott a háziasszonyom szavaitól, éppen úgy, mint én, és úgy fogta fel, ahogy én elképzeltem, azaz meglehetősen tolaakodó viselkedésnek; de amikor látta, hogy én így felelek, rögtön magához tért. Másnap délelőtt újra szóba hoztuk ezt, s észrevettem, hogy teljesen meg van elégedve velem; mosolyogva azt mondta, reméli, nem fogok pénz szükségébe kerülni anélkül, hogy ezt neki meg ne mondanám, hiszen nem ezt ígértem neki. Én azt feleltem, hogy nagyon visszatetsző volt nekem, amikor háziasszonyom ilyen nyilvánosan beszélt olyasmiről, amihez semmi köze, de azt hiszem, szerette volna megkapni, amivel tartoztam neki, körülbelül nyolc guinea-vel, amit én meg is szándékoztam adni neki, és most már meg is adtam, még előző este.

Nagyon jó kedvében volt, amikor azt hallotta tőlem, hogy kifizettem a háziasszonyomat, és akkor másra tereltük a beszélgetést. De másnap reggel hallván, hogy előbb keltem föl, mint ő, átszölt hozzám, én pedig feleltem neki. Megkért, hogy jöjjea be a szobájába; még ágyban volt, amikor beléptem, odahívott, hogy üljea le az ágya szélére, mert, azt mondta, valami fontos mondanivalója van számomra. Néhány nagyon kedves szó után megkérdezte, hajlandó vagyok-e becsületesnek lenni vele szemben, és őszinte választ adni valamire, amit kérdezni kíván tőlem. Némi akadékoskodás után az „őszinte” szó hallatára, és miután megkérdeztem tőle, hogy adtam-e neki valaha is olyan választ, amelyik nem volt őszinte, megígértem, amit kívánt. Akkor hát, így szólt, az a kérése, mutassam meg neki az erszényemet. Én rögtön belenyúltam a zsebembe, ránevettem, elővettem az erszényemet, három és fél guinea volt benne. Erre megkérdezte, ebből áll-e az egész pénzem. Én megint csak nevetve azt feleltem neki, hogy távolról sem.

Akkor hát azt kívánta, ígérjem meg neki, hogy most rögtön áthozom minden pénzemet az utolsó fityingig. Azt mondtam, rendben van, átmentem a szobámba, s áthoztam neki egy kis tit-

kos fiókomat, amelyikben még hat guinea-m volt meg valami ezüstpénz is, mindet kiszórtam az ágyra, és megmondtam neki, hogy ez az egész vagyonom, becsületesen bevallva az utolsó shillingig. Ő odapillantott, de nem számolta meg, hanem mindent visszahányt a fiókba, aztán kihúzott a zsebéből egy kulcsot, megkért, hogy nyissam ki azt a kis diófa ládát, amelyik az asztalon áll, s hozzam oda neki az egyik fiókját, amit én meg is tettem. Ebben a fiókban egy csomó aranypénz volt, azt hiszem, majdnem kétszáz guinea, de hogy pontosan mennyi, azt nem tudtam. Megfogta a fiókot, aztán a kezemet, és beledugta a fiókba azzal, hogy vegyek ki belőle egy marékka; én húzódoztam, de ő keményen szorította a kezemet, belenyomta a fiókba, és ki kellett belőle venni annyi guinea-t, amennyit egyszerre föl tudtam marcolni.

Amikor ez megvolt, akkor a marék aranyat az ölembe kellett ejtenem, ő pedig fogta az én kis fiókomat, kiszórtá egész pénzemet az övé közé, az ölembe, és azt mondta, vigyem át az egészet a szobámba.

Azért mondom el ezt a történetet olyan részletesen, mert olyan jó humor van benne, és hogy megmutassam, milyen kedélyesen érintkeztünk egymással. Nem sokkal ezután kezdett mindennap valami kivetnivalót találni a ruháimon, csipkéimen, kalapjaimon, szóval unszolt, hogy vegyek jobbakat, amire mellesleg boldogan hajlandó voltam, habár ennek nem adtam tanújelét. A világon semmit se szerettem jobban, mint a szép ruhákat, de azt mondtam neki, takarékoskodnom kell a pénzzel, amit kölcsönzött, különben nem tudnám majd visszafizetni. Erre kezen megmondtá, hogy mivel őszinte tiszteletet érez irántam, és ismeri körülményeimet, nem kölcsönadta azt a pénzt, hanem nekem ajándékozta, és úgy gondolta, még is érdemlem tőle, amiért olyan teljesen neki áldoztam a társaságomat. Ezután szolgálót is fogadtatott velem, saját háztartást kellett vezetnem, és miután a barátja elutazott, megkért, hadd étkezhessen nálam, ami-be én nagyon szívesen beleegyeztem, abban a hitben – ami be is

bizonyosodott –, hogy semmit sem veszthetek rajta, sőt a házi-asszony is megtalálta közben a számítását.

Így éltünk majdnem három hónapig, amikor a társaság kezdett szétoszlani Bathból, s ő arról beszélt, hogy el kell mennie és mennyire örülne, ha én is vele mennék Londonba. Ez az ajánlata kissé kényelmetlenül érintett, mert nem tudtam, milyen helyzetben élnék ott, és hogyan bánna velem. De míg ezt vitattuk, súlyosan megbetegedett, tudniillik üzleti ügyben elutazott egy Shepton nevű helyre Somersetshire-ben, ott olyan rosszul lett, hogy nem is tudott visszautazni, így hát visszaküldte hozzám a szolgáját Bathba azzal a kéréssel, hogy béreljek kocsit, és menjek utána. Mielőtt elutazott, a pénzét és egyéb értékes holmiját nálam hagyta, én meg most nem tudtam, mit csináljak ezzel, hát biztonságba helyeztem, amennyire tudtam, lezártam a lakást, és elmentem hozzá, csakugyan nagyon betegen találtam, ezért rábeszéltem, hogy hordágyon hozzuk át Bathba, ahol könnyebben lehet segítséghez és orvosi tanácshoz jutni.

Ő beleegyezett, én meg áthozattam Bathba, ami, úgy emlékszem, tizenöt mérföldnyi távolságra volt. Itt továbbra is magas lázban feküdt, öt hétig őrizte az ágyat, én pedig egész idő alatt olyan szeretettel ápoltam és gondoztam, mintha csak a felesége lettem volna; igazán mondom, ha a felesége lettem volna, akkor sem tehettem volna érte többet. Olyan gyakran és olyan sokat virrasztottam mellette ülve, hogy végül nem engedett már többet éjszakánként ott üldögélni, hanem szalmazsákon vettetett ágyat a szobájában, s azon feküdtem az ő ágya lábánál.

Nagyon szívemre hatott az állapota és az a félelem, hogy elvesztem ilyen jó barátomat, amilyennek mutatkozott és ígérkezett, s órákon át ültem és sirtam mellette. Végre aztán kezdett az állapota javulni, és reményt nyújtott rá, hogy meggyógyul, ami be is következett, bár csak sokára.

Ha nem úgy volna, mint ahogy el akarom mondani, nem húzódoznék attól, hogy bevalljam, amint azt más esetekben kétségkívül megtettem; de biztosítom róla olvasóimat, hogy egész eddigi érintkezésünk közben, eltekintve attól, hogy olyankor is

meglátogattuk egymást a szobánkban, amikor ő vagy én ágyban feküdtünk, és eltekintve a szükséges szolgálatokat, amiközben betegsége idején éjjel-nappal ápoltam – a legcsekélyebb illetlen szó vagy cselekedet nem esett közöttünk. Ő, bár így lett volna végig!

Egy idő múlva erőre kapott, és gyorsan magához tért, én erre el akartam vitetni a szalmazsákomat, de ő nem hagyta, ameddig meg nem tudott lenni anélkül, hogy valaki éjszaka mellette üljön, s csak akkor költöztem vissza saját szobámba.

Sok alkalommal kifejezte háláját a gyöngédségemért, s amikor meggyógyult, nekem ajándékozott ötven guinea-t a gondoskodásomért és, úgy mondta, amiért kockára tettem életemet, hogy megmentsem az övét.

Ezután nagy fogadkozások következtek, hogy milyen őszinte és változhatatlan szeretetet érez irántam, de az ő erényének meg az enyémnek teljes tiszteletben tartásával. Én azt mondtam erre, hogy ez nagyon szívem szerint való. Ő végül kijelentette, hogy ha meztelenül feküdne egy ágyban velem, éppen olyan szentül megőrizné erényemet, mint ahogy meg is védené egy kéjenc támadásától. Én hittem állításának, és ezt meg is mondtam neki, de ez őt nem elégítette ki, hanem azt mondta, csak alkalomra vár, hogy kétségtelen bizonyosságát nyújtsa szavainak.

Jó idővel ezután alkalmam volt rá, hogy üzleti ügyeimben Bristolba utazzam, amikor is ő kocsit bérelt számomra, és el akart kísérsni, s így is lett; és ennek az utazásnak során kapcsolattunk még meghittebbé vált. Bristolból elvitt Gloucesterbe, ez az utazás pusztán szórakozás céljából történt, és hogy szabad levegőn legyünk, s itt véletlenül nem kaptunk egyéb szállást a fogadóban, csak egyetlen, nagy, kétágyas szobát. A fogadós megmutatta nekünk a szobáit, s amikor a mi szobánkig jutott, igen nyíltan így szólt útitársamhoz:

– Uram, nem tartozik rám, vajon ez a hölgy a felesége vagy sem, de ha nem az, akkor éppen olyan tisztességesen feketnek ebben a két ágyban, mintha két szobában hálnának – s ezzel le-

eresztett egy nagy függönyt, amely végighúzódott a szobán, és teljesen elkülönítette egymástól az ágyakat.

– Rendben van – mondta barátom igen készségesen –, ezek az ágyak megteszik, egyébként pedig túlságosan közeli rokonok vagyunk ahhoz, hogy együtt háljunk, de éppen ezért nyugodtan megszállhatunk egymás mellett – s ezzel a megjegyzéssel rögtön tisztességes színben tüntette föl helyzetünket.

Amikor aztán lefekvésre került a sor, illedelmesen kiment a szobából, amíg ágyban nem voltam, aztán lefeküdt az ő szobarszében a másik ágyba, de így fekve még sokáig beszélgettünk egymással.

Végül megismételve, amit mondani szokott, hogy feketne meztelenül egy ágyban velem, anélkül, hogy a legcsekélyebb méltatlanságot kívánná tőlem, kiugrott az ágyából.

– Most pedig, drágám – így szólt –, meglátja, milyen becsületes leszek magával, és hogy szavamát tudom állni – s ezzel elindult az én ágyam felé.

Én egy kissé ellenálltam, de be kell vallanom, nem nagyon álltam volna ellen neki akkor sem, ha egyáltalán nem ígér semmit; így hát egy kis küzdelem után, mozdulatlanul feküdtem, és hagytam, hadd jöjjön az ágyamba. Amikor már ott volt, átkarolt, és így feküdtem vele egész éjszaka, de nem csinált velem semmit, és nem is kívánt tőlem egyebet, csak hogy, mint már mondtam, karjába öleljen, reggel pedig fölkel, felöltözött, és meghagyott éppen olyan ártatlannak, amilyen a születésem napján voltam.

Ez meglepő dolog volt számomra, és talán meglephet másokat is, akik tudják, hogyan működnek a természet törvényei, mert a barátom erős, élénk, eleven férfi volt. Nem is vallásos alapelvekből cselekedett így, hanem merő szeretetből; azt állította, hogy bár engem talál a legvonzóbb nőnek a világon, de mivel szeret, nem tud méltatlanságot elkövetni ellenem.

El kell ismernem, hogy ez nemes alapelv, de mivel ilyesmit soha azelőtt nem láttam, teljesen megdöbbenett. Úgy folytattuk az utazást, mint addig, és visszaérkeztünk Bathba, ahol annyiszor jöhetett át hozzám, amennyiszer akart, és gyakran meg-

ismételte ugyanezt az önmérsékletet, és én gyakran feküdtem mellette, s bár olyan meghitten viselkedtünk, mint férj és feleség, mégse akarta soha átlépni a határt, s erre nagyon büszke volt. Nem mondom, hogy ez nekem annyira tetszett, mint ő képzelte, mert bevallom, sokkal romlottabb voltam nála.

Így éltünk majdnem két évig, azzal a megszakítással, hogy ez alatt az idő alatt háromszor Londonba utazott, s egyszer négy hónapig maradt oda; de hogy igazságot szolgáltatassak neki, mindig ellátott elegendő pénzzel, s így távollétében is jól élhettem.

El kell ismernem, hogy ha így folytattuk volna, lenne okunk a kérkedésre; de ahogy bölcs emberek mondják, nem jó a tűzzel játszani. Ezt saját magunkon tapasztalhattuk, és itt megint igazságot kell neki szolgáltatni azzal, hogy bevallom: nem ő kezdeményezte fogadalmunk megszegését. Egy éjszaka megint együtt feküdtünk átmelegedve és vidáman, mivel, azt hiszem, mindketten kissé többet ittunk a szokottnál, bár korántsem annyit, hogy megártott volna, és némi bolondozás után, amit nem tudok elmondani, amikor szorosan karjába ölelt, azt mondtam neki – szégyennel és lelki borzalommal ismétlem el –, hogy a szívem szeretné őt feloldani a fogadalmától egyetlen éjszakára, nem többre.

Rögtön szavamon fogott, és ezután már nem tudtam neki ellenállni, aminthogy valójában nem is éreztem kedvet az ellenállásra, bármi lesz is.

Ezzel megtört erényünk hatalma, és a barátnő helyét felcseréltem arra a dallamtalan, durván hangzó címre, hogy kurva. Reggel mind a ketten bűnbánó hangulatban voltunk, én szívből sírtam, ő kifejezte sajnálkozását, de ez volt minden, amit bármelyikünk megtehetett akkor már, és miután ilyen módon nyitva állt az út előttünk, s így felnyitottuk az erény és lelkiismeret sorompóit, nem volt előttünk többé akadály.

Egész héten át unalmas, ostoba társalgás folyt közöttünk, én pirulások közepette néztem rá, s időnként erre a mélabús megjegyzésre fakadtam:

– És ha másállapotba kerültem, mi lesz velem akkor?

Vigasztalásul azt mondta, hogy ameddig én hű leszek hozzá, addig ő is hű lesz hozzám, és ha már idáig jutottunk – bár neki ez sohasem állt szándékában – mégis, ha másállapotba kerültem, ő gondot visel majd a gyerekekre is, meg rám is. Ez mindkettőnknek erőt adott. Biztosítottam róla, hogy ha másállapotba kerültem, inkább meghalok bába segítsége nélkül, de nem nevezem meg őt mint gyermekem atyját; ő pedig biztosított róla, ha másállapotba kerültem, soha nem fogok segítséget látni. Ezek a kölcsönös biztosítások mindkettőnket felbátorítottak, s ezután már annyiszor ismételtük meg a bűnt, ahányszor kedvünk támadt rá, amíg végül megtörtént, amitől féltem, és csakugyan másállapotba kerültem.

Miután megbizonyosodtam erről, és őt is meggyőztem róla, fontolóra vettük, hogyan intézzük a dolgot, s én azt ajánlottam, avassuk be titkunkba a háziasszonyomat, s kérjünk tőle tanácsot, amiben meg is egyeztünk. Háziasszonyom, mint olyan asszony, aki, úgy tapasztaltam, hozzászokott az ilyesmihez, könnyen vette a dolgot; azt mondta, ő tudta, hogy végül sor kerül majd erre, és nem engedte, hogy ez elrontsa a kedvünket. Amint már mondtam, kiderült róla, hogy ilyesmiben nagyon tapasztalt öregasszony; kezébe vett mindent, elvállalta, hogy szerez bábát, és dajkát, elhárít minden kérdezősködést, és megőrzi jó hírünket – és mindezt csakugyan nagyon ügyesen elintézte.

Amikor közeledett szülésem ideje, azt kívántam az én úriemberemtől, hogy utazzon el Londonba, vagy tegyen úgy, mintha elutazna. Amikor már csakugyan el is ment, háziasszonyom tudatta a községi hivatalnokokkal, hogy egy hölgy lebetegedés előtt áll a házában, de ő jól ismeri az illető férjét, megmondta a nevét is, mégpedig Sir Walter Cleave-nek nevezte; azt mondta róla, hogy érdemes úriember, ő kezeskedik mindenért, és így tovább. A községi hivatalnokok beérték ezzel, és én lebetegedésem során éppen olyan tekintélyt élveztem, mintha valóban Lady Cleave lettem volna; és a szülésemben Bath három-négy legelőkelőbb s a szomszédban lakó polgárasszonya volt segítségemre, ami persze kissé megnövelte a költségeket. Én emiatt gyakran ki-

fejeztem sajnálkozásomat a barátomnak, de ő azt mondta, ne törődjem ezzel.

Mivel bőségesen ellátott pénzzel a lebetegedésem külön kiadásaira, minden a lehető legtetszetősebben folyt le, de én nem akartam sem kérkedni, sem pazarolni, azonkívül jól ismervén a világot, tudtam, hogy az ilyesféle ritkán tart sokáig, s ezért gondom volt rá, hogy annyi pénzt tegyek el rosszabb napokra, amennyit csak tudok, elhítetvén a barátommal, hogy mindent elköltöttem a lebetegedésem előkelő külsőségeire.

Ilyen módon azzal együtt, amit már előbb adott nekem, a lebetegedésem végén kétszáz guinea-m volt, beleértve azt is, ami a magaméból maradt.

Szép fiút hoztam a világra, elbűvölő gyereket, s a barátom, mikor meghallotta, nagyon kedves, szeretetteljes levelet írt, s azt mondta benne, hogy azt hiszi, jobb benyomást keltenék, ha Londonba utaznék, amint jól érzem magamat; hogy ő már gondoskodott számomra lakásról Hammersmithben, ahol úgy tüntetjük fel, mintha Londonból jönnék; egy idő múlva aztán visszatérhetnénk Bathba, és ő is velem jönne.

Nekem nagyon megfelelt az ajánlata, béreltem is egy kocsit e célra, magammal vittem a gyerekeimet, a dajkáját, aki gondozta és szoptatta, és egy szolgát, és elindultam Londonba.

Barátom eléм jött Readingbe saját kocsiján, én átültem abba, otthagyván a gyereket és a szolgálókat a bérelt kocsiban, így kísért el a barátom új lakásomba, Hammersmithbe, ami nagyon tetszett nekem, mégpedig teljes joggal, mert igen csinos szobáim voltak.

Úgy is mondhatnám, hogy szerencsém ezzel delelőjére ért, és semmire sem vágyakoztam, csak arra, hogy feleség lehessenek, ami azonban ebben az esetben lehetetlen volt, nem volt rá mód, s ezért igyekeztem kihasználni minden alkalmat, hogy megtakarítsak, amit tudok, mint már fentebb említettem, szűkösebb időkre; mert jól tudtam, hogy az ilyesféle dolog nem tart örökké; hogy a férfiak, ha szeretőt tartanak, gyakran váltogatják, megunják őket, vagy féltékenyek lesznek rájuk, vagy valami ha-

sonló dolog történik; néha pedig a hölgyek, akikkel ilyen jól bántak, nem vigyáznak rá, hogy okos viselkedéssel táplálják azt a tiszteletet, amit a férfi a személyük iránt érez, és megőrizték azt a becses portékát, a hűségüket, s akkor aztán méltán hajítják el őket megvetéssel.

De ebből a szempontból biztonságban éreztem magamat, mert nem éreztem hajlamot a változtatásra, nem is volt módom ismeretséget kötni, és így semmi sem vitt kísértésbe, hogy valami mást keressek. Nem volt más társaságom, csak az a család, amelyiknél laktam, s egy lelkész felesége a szomszédban, úgyhogy amikor barátom távol volt, nem látogattam meg senkit, s valahányszor csak megérkezett, mindig a hálószobámban vagy a társalgómban talált, még levegőre sem mentem, csak ővele.

Hogy így éltem vele, és ő így élt velem, minden bizonnyal ez volt a legkevésbé szándékos dolog a világon; gyakran kijelentette, hogy kezdetben, amikor megismert, sőt még azon az éjszakán is, amikor először szegtük meg saját szabályainkat, neki semmiképpen sem állt szándékában, hogy velem háljon; hogy mindig őszinte vonzalmat érzett irántam, de semmiképpen sem érzett valóságos hajlamot, hogy megtegyük azt, amit tettünk. Én biztosítottam róla, hogy ezzel sohasem gyanúsítottam, és ha gyanúsítottam volna, nem engedtem volna olyan könnyűszerrel azoknak a szabadosságoknak, amik oda vezettek, hanem minden meglepetésként jött, s onnan származott, hogy azon az éjszakán túlságosan hallgattunk kölcsönös vonzalmunkra; aminthogy csakugyan azóta gyakran megfigyeltem, és mint figyelmeztetést tovább is adom e történet olvasóinak, mennyire óvakodnunk kell attól, hogy hajlamainkat laza és sikamlós szabadosságokkal tápláljuk, mert különben azt kell majd látnunk, hogy erényes elhatározásaink éppen abban a helyzetben mondanak csődöt, amikor legnagyobb szükségünk lenne a támogatásukra.

Igaz, hogy az első perc óta, amikor érintkezni kezdtem vele, elhatároztam, hogy amennyiben velem kíván hálni, megengedem neki, de csak azért, mert szükségem volt a segítségére, és nem láttam más módot rá, hogy megtartsam őt magamnak. De

amikor azon az éjszakán együtt voltunk és, mint már mondtam, olyan messze merészkedtünk, tapasztaltam a gyöngeségemet: a vonzalomnak nem lehetett ellenállni, hanem kénytelen voltam engedni, még mielőtt ő kért rá.

Ő azonban olyan méltányos volt irántam, hogy ezt sohasem hányta szememre, más alkalommal sem adott kifejezést annak, hogy akár a legcsekélyebb mértékben visszatetszett volna neki a viselkedésem, hanem mindig fogadkozott, hogy éppen olyan gyönyörűségét leli a társaságomban, akár az első órában, amikor találkoztunk.

Igaz, hogy nem volt felesége, azazhogy mintha nem is létezett volna számára, de lelkiismereti meggondolások gyakran elragadják a férfit, különösen a jóérzésű férfit szeretője karjából, ahogy végül vele is történt, bár más alkalomból.

Másrészt, habár én sem voltam mentes a saját lelkiismeretem titkos szemrehányásaitól, amiért ilyen életet élek, és ezek néha legnagyobb elégedettségem idején is elfogtak, de a szegénység és éhezés rettenetes kilátása ijesztgetett, mint valami borzalmas kísértet, úgyhogy nem lehetett hátranézni, hanem mint ahogy a szegénység vitt ebbe az életbe, úgy a szegénység is tartott meg benne, és én gyakran el is határoztam, hogy teljesen föl hagyok ezzel az élettel, ha majd elegendő pénzt tudok félretenni, hogy fenntartsam magamat. De ezek súlytalan gondolatok voltak, és valahányszor a barátom megjött, el is oszoltak, mert az ő társasága olyan élvezetes volt, hogy nem lehetett mélabúsnak lenni, ha jelen volt: ezek a tűnődések mind azoknak az óráknak a szüleményei voltak, amikor magamban maradtam.

Hat évig éltem ebben a boldog és mégis boldogtalan helyzetben, ami alatt három gyereket hoztam neki világra, de közülük csak az első maradt életben; ebben a hat évben kétszer költöztem, de a hatodik évben visszatértem első lakásomba, Hammersmithbe. Itt lepett meg egy reggel az én úriemberemnek gyöngéd, de szomorú levele, amelyben közölte, hogy nagyon beteg, és fél egy új rohamtól, de mivel a felesége rokonai ott tartózkodnak a házában, lehetetlen, hogy nála legyenek, de azt is kifejez-

te, hogy ez mennyire lesújtja, és azt szeretné, ha úgy gondozhatnám és ápolhatnám, mint régen.

Ez a hír nagyon nyugtalanított, és hajtott a türelmetlenség, hogy megtudjam, mi van vele. Körülbelül két hétig vártam, és semmit sem hallottam; ez meglepett, és kezdtem nagyon kínosan érezni magamat. Azt hiszem, elmondhatom, hogy a következő két hétben közel jártam a megőrüléshez. A legfőbb nehézséget az okozta, hogy nem tudtam pontosan, hol tartózkodik, mert először úgy értettem, hogy a felesége anyjánál lakik, de amikor Londonba mentem, azon a címen keresztül, amelyekre a leveleimet küldtem neki, hamarosan megtudtam, hogyan érdeklődjem iránta, és kiderítettem, hogy Bloomsburyben lakik, egy házban, ahová egész családját átköltöztette, s hogy a felesége és felesége anyja ugyanabban a házban él, de a feleségének nem volt szabad megtudnia, hogy a férjével egy házban lakik.

Itt hamarosan meghallottam, hogy halálán van, s ez engem majd megölt, annyira akartam tudni róla az igazat. Egy éjszaka kíváncsiságtól hajtva szolgálólánynak öltöztem, kerek főkörtöben és szalmakalapban, s elmentem a kapujához, mintha a szomszédbeli hölgy küldött volna onnan, ahol az úr azelőtt lakott, átadtam a gazdám és úrnőm tiszteletét, és azt mondtam, azért küldtek, hogy megtudjam, hogy van X. úr, és milyen volt az éjszakai nyugalma. Az üzenet átadása közben alkalmat találtam arra, amit kívántam, mert beszélgetésbe elegyedtem az egyik szolgálóval, hosszan pletykáztunk, és megtudtam minden részletet a barátom betegségéről, amelyikről kiderült, hogy mellhártyagyulladás, köhögés és láz kíséretében. A lány elmondta azt is, hogy ki mindenki lakik a barátom házában, és hogy van a felesége, mégpedig, hogy az ő tudomása szerint a rokonai reménykednek, hogy visszanyeri az értelmét; de ami magát az urat illeti, a doktorok azt mondják, nem sok reménye van, reggel már azt gondolták, meghal, és azóta csak egy kicsit lett jobban, de nem hiszik, hogy túléli a következő éjszakát.

Súlyos hír volt ez nekem, és kezdtem már belátni, hogy jólétem véget ér, és okos voltam, amikor jó háziasszony módjára,

félretettem valamennyit, amíg élt, mert most semmi kilátásom sem volt arra, hogy fenn tudom tartani magamat.

Az is nagyon nyomasztotta lelkemet, hogy fiam volt, egy édes, szép gyerek, több mint ötéves, és semmi gondoskodás nem történt róla, legalábbis tudtommal nem. Ilyen töprengésekkel és szomorú szívvel tértem haza este, és kezdtem magamban meghányi-vetni, mit csináljak, hogyan rendezzem el hátralevő életemet.

Gondolhatják, nem tudtam nyugodni, hogy nagyon hamarosan újra ne érdeklődjem, mi lett vele, és mivel én magam nem merészeltem odamenni, több küldöncöt is küldtem különböző ürügyekkel, amíg végül kétheti további várakozás után megtudtam, hogy még nagyon beteg, de azért van remény, hogy életben marad; aztán már többé senkit nem küldtem a házához, és egy idő múlva meghallottam a szomszédságban, hogy már fölkel, aztán pedig azt, hogy már kijár.

Akkor nem kételkedtem benne, hogy hamarosan hallok róla, és kezdtem megnyugodni, hogy körülményeim, legalábbis úgy gondoltam, rendeződnek. Vártam egy hétig, két hétig, és nagy meglepetéssel majdnem két hónapig, és semmit sem hallottam róla, csak azt, hogy felgyógyulván vidékre ment, jó levegőre, lábadozni. Ezután még két hónap telt el, akkor megtudtam, hogy visszajött városi házába, de még mindig nem hallottam róla semmit.

Több levelet is írtam neki a szokott címre és megtudtam, hogy kettőt vagy hármat elvitt belőlük, de a többit nem. Újra írtam sürgetőbb módon, mint valaha, és az egyik levélben tudattam vele, hogy kénytelen leszek én magam meglátogatni és előadni neki körülményeimet, a kifizetendő lakbért, a gyerek hiányzó ellátását és saját szánalmas helyzetemet; hogy meg vagyok fosztva minden támogatástól, pedig ünnepélyesen megígérte, hogy gondoskodik az ellátásomról. Ezt a levelet lemásoltam, és meghallván, hogy majdnem egy hónap óta ott hever abban a házban, és nem vitték el, módot találtam rá, hogy a másolatát kezébe nyomják egy kávéházban, ahová, mint megtudtam, járni szokott.

Ez a levél válaszra kényszerítette, amelyből megtudtam, hogy el kell hagynia, de azt is megtudtam, hogy valamivel régebben már küldött egy levelet, és ebben azt kívánta, menjek le újra Bathba. A levele tartalmára rögtön rátérek.

Az igazság az, hogy a betegágyban töltött idő alatt az olyasféle kapcsolatokat, amilyen a miénk volt, más szemmel nézzük, más színben látjuk, mint azelőtt: szeretőm a halál kapujában állt és az örökkévalóság küszöbén, s úgy látszik, illő megbánás fogta el, és szomorú meggondolásokkal fordult elmúlt, gáláns és léha élete felé; többek között a velem való bűnös kapcsolata, ami csakugyan nem volt se több, se kevesebb, mint állandó házasságtörés, az is annak mutatkozott, ami a valóságban volt, nem aminek ő gondolta hajdanában, s ezért most méltó és vallásos borzadállyal tekintette.

Nem mulaszthatom el azt a megjegyzést, ami irányadó lehet a női nemnek a gyönyör hasonló eseteiben, hogy valahányszor az ilyen bűnt őszinte megbánás követi, mindig ott lesz a kíséretében a volt szerelem tárgyának gyűlölete; és minél nagyobbnak látszott azelőtt a szeretet, annál inkább arányban lesz vele a gyűlölet. Ez mindig így lesz, aminthogy nem is lehet másképp, mert nem lehet igazán és őszintén borzadni a bűntől, ha megmarad a szerelem a bűn okozója iránt; a bűntől való borzadással együtt jár a gyűlölet a bűntárs iránt, ez nem is várható másképpen.

Ezúttal is így tapasztaltam, bár ezt az úriembert a jó modora és igazságossága visszatartotta attól, hogy végletekig vigye a dolgot, de rövidre fogva a következőket tette ebben az ügyben: legutolsó levelemből s a többiből, amit azután már elvitt, megértette, hogy nem mentem el Bathba, és hogy az ő levele nem jutott el hozzám, mire a következőket írta nekem:

Asszonyom,

meglepett, hogy múlt hó 8-i levelem nem jutott a kezébe; szavamat adom rá, hogy elvitték a lakására, mégpedig a szolgálója kezéhez.

Szüükségtelen közölnöm magával, milyen helyzetben voltam egy

ideig, hogy már a sír szélén jártam, ahonnan az ég váratlan és meg nem érdemelt irgalmából visszatértem az életbe. Nem csodálkozhatik rajta, hogy ebben a helyzetben a mi szerencsétlen kapcsolataink nem a legkisebb teher volt a lelkiismeretemen. Többet nem is kell mondanom: amit meg kell bánni, azon javítani is kell.

Szeretném, ha arra gondolna, hogy visszatér Bathba. Csatolok egy ötvenfontos bankjegyet, hogy rendezhesse lakását, és fedezze az utazása költségét, és remélem, nem lepi meg, ha hozzáteszem, hogy kizárólag azért, nem pedig bármiféle megbántásért a maga részéről, többé nem láthatom. A gyerekről illendően gondoskodni fogok, akár ott hagyja, ahol van, akár magával viszi, ahogy tetszik. Kívánom magának, hogy hasonló gondolatai támadjanak és javára váljanak.

Vagyok stb.

Ez a levél mintha ezer sebet ütött volna rajtam; saját lelkiismeretem szemrehányásait nem is tudom kifejezni, mert nem vakultam meg a saját bűnömmel szemben, és elgondoltam, hogy kisebb véték lett volna, ha tovább élek a fivéremmel, hiszen abból a szempontból nem volt bűn a házasságunk, hogy egyikünk sem tudott a bűnösségéről.

De arra egyszer sem gondoltam, hogy ezenközben egész idő alatt férjes asszony voltam, felesége X. úrnak, a vászonkereskedőnek, aki ugyan kényszerítő körülményeinél fogva elhagyott, de az nem állt hatalmában, hogy feloldjon a köztünk levő házassági szerződés alól, vagy hogy törvényes szabadságot adjon új házasságomhoz, úgyhogy én ez alatt az egész idő alatt nem voltam más, mint szajha és házasságtörő asszony. Én akkor csak a szabadosságaimat hánytam a magam szemére, és hogy ezt az úriembert törbe csaltam, mert valójában nekem volt főszerepem a bűnben; hogy őt most a lelkére ható, meggyőző kegyelem kiragadta a szakadékból, de én úgy maradtam magamra, mintha Isten kegyelme is elhagyott volna.

Ilyen szemlélődések közepette éltem tovább igen eltűnődve és nagyon szomorúan majdnem egy hónapig, és nem mentem le

Bathba, semmi kedvet sem érezvén együtt lenni azzal az asszony-
nyal, akinél régebben voltam, különben úgy gondoltam, megint
valamilyen romlott életmódra ösztökélne, mint már azelőtt is;
azonkívül attól is viszolyogtam, hogy megtudja, milyen módon
hajítottak el.

Most azonban nagyon nyugtalanított a kisfiam sorsa. A halált
jelentette nekem, ha el kell válnom a gyerektől, de ha arra a ve-
szélyre gondoltam, hogy jöhet idő, amikor vele együtt leszek el-
hagyatott, és nem tudom majd eltartani, mégis elhatároztam,
hogy elhagyom. Végül aztán úgy döntöttem, hogy a közelében
maradok, s így meglesz az az elégtételem, hogy láthatom, a nél-
kül a teher nélkül, hogy gondoskodnom kellene róla.

Így hát egy rövidebb levelet írtam az én úriemberemnek,
amely szerint mindenben engedelmeskedtem a parancsainak, ki-
véve abban, hogy Bathba visszamenjek; hogy bár a tőle való el-
válás olyan seb, amit soha nem tudok kiheverni, de teljesen meg
vagyok róla győződve, hogy a meggondolásai helyesek, és távol
legyen tőlem, hogy ellenszegülni kívánjak az ő megjavulásának
és bűnbánatának.

Aztán saját körülményeimet ecseteltem a legmegindítóbb sa-
vakkal, amilyenekre csak képes voltam. Azt írtam neki, hogy re-
mélem, az a szerencsétlen szorongatottságom, amely kezdetben
nagylelkű barátságra indította, most is arra indítja, hogy egy kis-
sé törődjék velem, habár kapcsolatunknak bűnös része abbama-
radt, és azt hiszem, egyikünk sem szándékozik már újrakezdeni;
hogy én is szeretném éppen olyan őszintén megbánni bűnömet,
mint ő, de kérem őt, segítsen olyan helyzetbe, hogy ne legyek ki-
téve annak a kísértésnek, amit a szegénység és nélkülözés rette-
netes kilátása hoz magával, és ha a legcsekélyebb mértékben is
attól tart, hogy terhére lehetek, arra kérem, segítsen hozzá, hogy
visszamehessek anyámhoz Virginiába, ahonnan jöttem, mint azt
ő is tudja, és ez véget vetne minden ilyen irányú félelmének. Az-
zal fejeztem be, hogy amennyiben hajlandó nekem még ötven
fontot küldeni elutazásom megkönnyítésére, én egy végleges
nyugtával viszonozom, és megígérem, hogy soha többé semmiféle

tolakodással nem zavarom, legfőlőbb azért, hogy a gyerek jólétéről halljak, mert ha anyámat élve találom, és körülményeim elrendeződnek, elküldök a gyerekért, és az ő gondja alól is mentesítem.

Ez valójában csalás volt, hiszen nem szándékoztam Virginiába menni, amiről korábbi ügyeim elbeszélése mindenkit meggyőzhetett; hanem csak arról volt szó, hogy ha lehet, megkapjam ezt az utolsó ötven fontot, mert jól tudtam, hogy többé aztán egy pennyt sem várhatok tőle.

Mégis az érv, amit felhasználtam, tudniillik, hogy végleges nyugtát küldök neki, és soha többé nem háborgatom, csakugyan hatott, s elküldött nekem egy váltót az összegről valakinek a közvetítésével, aki egyúttal magával hozott egy végleges nyugtát, hogy írjam alá, amit én végérvényesen meg is tettem, s így bármennyire is szomorúságomra és akaratom ellenére, ez az ügy teljesen befejeződött.

És itt nem állhatom meg, hogy meg ne jegyezzem, milyen szerencsétlen következményekkel jár, ha férfi és nő között, mint köztünk is, túl nagy a szabadság, az ártatlan szándékok, a baráti szeretet meg az ehhez hasonlók ürügyén; mert a húsnak rendszerint akkora része van az ilyen barátságokban, hogy nagy a valószínűsége, hogy végül is a hajlam felülkerekedik a legünnepélyesebb elhatározásokon, s a bűn áttöri az illem gátjait, amelyeket a valóban ártatlan barátságnak a legszigorúbban védenie kellene. De rábízom e történet olvasóira, fűzzék ők hozzá helyénvaló gondolataikat, amiket ők majd jobban meg tudnak valósítani, mint én, aki olyan hamarosan megfeledkeztem magamról, s ezért intelmeim nem lehetnek nagyon hatásosak.

Megint egyedülálló nő voltam, legalábbis annak mondhattam magamat: nem volt a világon az a házastársi vagy szeretői kötelezettség, ami alól fel ne lettem volna oldva, kivéve férjemet, a vászonkereskedőt, akiről immár majdnem tizenöt éve semmit se hallottam; senki sem kárhoztathatott, amiért magamat teljesen szabadnak éreztem, tekintettel különösen arra, hogy ez a férjem is búcsúzáskor azt mondta, amennyiben nem hallok róla ha-

marosan, ezt tekintsem annak, hogy meghalt, és szabadon férjhez mehetek, akihez kedvem van.

Most aztán kezdtem a számadásaimat rendezni. Sok levelemler, sürgetésemre, valamint anyám közbenjárására második rakomány árut is kaptam a fivéremtől – ahogy most már nevezem – Virginiából, kárpótlásul a veszteségért, amit első rakományom szenvedett, s ezt is csak azzal a feltétellel, hogy végleges nyugtát küldök neki bristoli levelezője útján, amit bármilyen kemény feltételnek éreztem is, kénytelen voltam megígérni. Olyan jól intéztem ezt az ügyemet, hogy átvettem az áruimat, még mielőtt a nyugtát aláírtam, s akkor aztán mindig találtam valamilyen ürügyet, hogy kitérjek a dolog elől, s az aláírást halogassam, míg végül azt állítottam, hogy írnom kell a fivéremnek, mielőtt a nyugtát aláírom.

Ezt a szerzeményemet beleszámítva, és még mielőtt megkaptam az utolsó ötven fontot, úgy számoltam, hogy vagyonom mindent egybevéve körülbelül négyszáz fontot tesz ki, úgyhogy ezzel az utolsó összeggel együtt több mint négyszázötven fontom volt. Száz fonttal többet takaríthattam volna meg, de az a szerencsétlenség ért, hogy az aranyműves, akinek kezére ezt a száz fontot bízam, csődbe ment, s így hetven fontot elvesztettem a pénzemből, mert ennek az embernek az egyezsége nem biztosított többet a hitelezőknek, mint száz fontra harminc fontot. Volt egy kevés ezüstneműm is, de nem sok, és elég jól el voltam látva ruhákkal és fehérneművel.

Ezzel a tőkével kellett újrakezdenem az életet e világban, de meg kell gondolniok, hogy már nem ugyanaz a nő voltam, mint amikor Redriffben éltem, mert mindenekelőtt majdnem húsz évvel öregebb voltam, és a korom egyáltalában nem vált a külsőm előnyére, éppúgy nem, ahogy a bolyongásom Virginiába és vissza; és habár semmit sem mulasztottam el, ami előnyösebben tüntethetett föl – kivéve, hogy fessek magamat, amire sohasem vetemedtem –, de azért mindig látható lesz a különbség a huszonöt és a negyvenkettő között.

Számtalan tervet szőttem jövőendő életmódomra, és kezdtem

nagyon komolyan meggondolni, mitévő legyek, de semmi sem kínálkozott. Gondot fordítottam rá, hogy a világ valamivel többnek nézzon, mint ami vagyok, és azt híreszteltem magamról, hogy gazdag nő vagyok, s hogy a vagyonom a kezemben van, amiből az utóbbi állítás teljesen igaz volt, az előzőből meg annyi, amennyit már elmondtam. Nem volt semmi ismeretségem, ez volt egyik legnagyobb bajom, és ennek az volt a következménye, hogy nem volt tanácsadóm, és mindenekfölött senkim sem volt, akinek bizalommal elmondhattam volna helyzetem titkát; és tapasztalhattam, hogy mindjárt a nélkülözés után a baráttalanság a legrosszabb állapot, amibe egy nő juthat; azért mondom, hogy nő, mert nyilvánvaló, hogy a férfiak tanácsadói és irányítói lehetnek saját maguknak, s a nőknél jobban tudják, hogyan kell kijutniok a nehézségekből, és hogyan kell intézniök ügyeiket; de ha egy nőnek nincs barátja, akivel megbeszélheti ügyeit, s aki tanácsot ad, és segít neki, akkor tíz az egyhez, hogy vége van; sőt minél több a pénze, annál nagyobb a veszély, hogy ártanak neki és becsapják; ez volt az én esetem is a száz font ügyében, amelyiket az aranyműves kezében hagytam, amint fentebb elbeszéltem, mert a fedezete, úgy látszik, már előzőleg kikapadt, de én, aki senkitől sem kérhettem tanácsot, nem tudtam erről, és így vesztettem el a pénzemet.

Ha egy asszony ilyen elhagyatottan és tanácstalanul marad a világban, olyan, mint egy pénzeszsák vagy egy ékszer, amit elejtenek az országúton az első járókelő prédájául; ha történetesen erényes és tisztességes elvek szerint élő férfi találja meg, az kihirdeteti a kikiáltóval, s a tulajdonos hallhat még róla; de hány-szor nem kerül az ilyesmi olyannak a kezébe, aki minden aggály nélkül eltulajdonítja, ameddig aztán egyszer jó kezekbe kerül?

Ez volt nyilvánvalóan az én esetem is, mert most egy szabadjára engedett, útjavesztett teremtes voltam, s magaviseletemben nem volt sem segítségem, sem támaszom, sem vezetőm; tudtam, mire töreksem és mire van szükségem, de egyáltalában nem tudtam, hogyan érjem el közvetlen módon a célomat. Arra volt szükségem, hogy biztonságos életmódba jussak, s ha története-

sen egy rendes, jó férjjel találkozom, olyan hűséges felesége lettem volna, akit maga az erény formált. És ha másmilyen lettem, ez csak azért volt, mert a bűn mindig benyitott, mégpedig a szükség ajtaján, nem pedig a hajlam ajtaján; a hiányából is túlságosan megismertem a rendezett élet értékét, semhogy bármi olyat tettem volna, amivel eljátszhattam ezt a szerencsét; sőt éppen, mert annyi nehézségen mentem keresztül, csak annál jobb, sokkal jobb feleség lett volna belőlem; aminthogy valahányszor feleség voltam, soha nem adtam okot férjemnek a legcsekélyebb nyugtalanságra sem a viselkedésem tekintetében.

De mindez semmit sem számított; semmiféle biztató kilátás nem állt előttem. Vártam, szabályosan éltem és olyan takarékosan, ahogy csak körülményeim között lehetett, de semmi sem kínálkozott, semmi sem mutatkozott, s az alaptőkém szemmel láthatóan apadt. Nem tudtam, mitévő legyek; a közeledő szegénység rémülete súlyosan nyomasztotta lelkemet. Volt némi pénzem, de nem tudtam, hogyan helyezzem el, különben sem tudtam volna kamatjából megélni, legalábbis Londonban nem.

Végül új kilátás nyílt meg előttem. A házban, ahol laktam, élt egy észak-vidéki asszony, aki úrinőszámba ment, és beszélgetésünk során semmit sem emlegetett gyakrabban, mint hogy milyen könnyen lehet megélni, és hogy milyen olcsó minden az ő vidékén; milyen bővében van ott minden, és milyen keveset kérnek érte, milyen jó társaságot lehet ott találni, és ehhez hasonlók; amíg végül azt mondtam neki, hogy szinte arra csábít, menjek oda, és éljek az ő hazájában; mert özvegyasszony létemre van ugyan elegendő pénzem, amiből éljek, de nincs rá módom, hogy a pénzemet gyarapítsam, márpedig London nagyon költséges hely; hogy úgy látom, itt nem tudok megélni évi száz fontnál kevesebből, hacsak le nem mondok minden társaságról, nem tartok szolgálót, nem adok semmit a megjelenésemre, s magányba nem temetkezem, mintha csak a szükség kényszerítene erre.

Elmulasztottam megjegyezni, hogy ő is azt hitte, amit mindenki, hogy nagyon gazdag nő vagyok, legalábbis három-négyezer fontom van, ha nem több, és mind saját kezemben; s ez a

hölgy nagyon kedves volt hozzám, különösen amikor azt hitte, hajlandó vagyok az ő házába menni. Azt mondta, él egy nővére Liverpool közelében; hogy a fivére ott igen tekintélyes úriember, és nagy birtoka van Írországbán is; hogy ő haza akar utazni körülbelül két hónap múlva, és ha én hajlandó vagyok elkísérni, éppen olyan szívesen látnak, mint őt magát, egy hónapra vagy többre is, ha kedvem van hozzá, amíg majd meglátom, hogyan tetszik nekem az a vidék; és ha elhatározom, hogy ott letelepszem, ő kezeskedik, hogy a családja gondoskodik rólam, ha ők maguk nem is tartanak lakókat, de majd beajánlanak valamilyen kellemes családhoz, ahol megelégedésemre elhelyeznek majd.

Ha ez az asszony ismerte volna valóságos körülményeimet, sohasem állított volna ennyi tört, nem tett volna ennyi fárasztó lépést, hogy megfogjon egy szegény, elhagyatott teremtet, aki nem sokat ért, ha meg is fogták; aminthogy csakugyan én, akinek helyzete majdnem kétségbeejtő volt, s azt gondoltam, már nem is lehetnék sokkal rosszabb helyzetben, nem sokat törődtem vele, mi történhetik velem, föltéve, hogy személyemben meg nem bántanak; így hát türtem, habár csak jó sok meghívás, valamint az őszinte barátság és igazi gyöngédség számos megnyilvánulása után – mondom, türtem, hadd beszéljen rá, hogy vele menjek, s ennek megfelelően elő is készültem az utazásra, habár nem tudtam pontosan, hova is megyek.

Most aztán nagy bajba kerültem: ami kevesem volt e világban, az pénzben volt, kivéve, mint már említettem, némi ezüstenmūt, fehérnemūt meg a ruháimat; ami a bútorokat meg a háztartási felszerelést illeti, az csak kevés volt; vagy semmi, mert mindig bérelt lakásokban laktam; de nem volt egyetlen barátom sem a világon, akire rábízhattam volna azt a keveset, amim volt, vagy aki tanácsot adhatott volna, hogyan rendelkezsem felőle. A bankra gondoltam meg a többi londoni társaságra, de nem volt barátom, akire rábízhattam volna ennek intézését, az pedig, hogy magammal vigyek bankjegyeket, váltókat, intézvényeket és ilyesmiket, ezt nem találtam biztonságosnak, mert ha elvesz-

nek, elvész a pénzem, és akkor végem van, másrészt ki is rabolhatnak, vagy talán meg is gyilkolhatnak értük egy idegen helyen; s így nem tudtam, mit tegyek.

Egy reggel eszembe jutott, hogy magam megyek a bankba, ahol gyakran jártam, hogy átvegyem néhány váltóm kamatát, s ahol a hivatalnok, akihez fordulni szoktam, nagyon becsületes volt velem, s különösen egy esetben, amikor rosszul számoltam meg a pénzemet, és kevesebbet vettem át, mint ami járt nekem, s már eljöttem, visszahívott, és átadta a különbözetet, amjit pedig zsebre tehetett volna.

Elmentem hozzá, s megkérdeztem tőle, hajlandó-e arra a fáradságra, hogy a tanácsadóm legyen, mivel szegény, baráttalan özvegyasszony vagyok, és nem tudom, mitévő legyek. Azt mondta nekem, hogy ha a véleményét kívánom bármiben, ami az ő ügykörébe tartozik, minden tőle telhetőt megtesz, hogy ne érjen kár, de ajánlaná egy derék, becsületes ismerőst is, aki ugyanilyen üzletnek a hivatalnoka, habár nem az ő bankjukban, de az ítélete helyes, és a tisztességében megbízhatom.

– Mert – tette hozzá – kezeskedem érte és minden lépéséért; ha megkárosítja, asszonyom, csak egy penny erejéig is, a saját zsebemből fizetem meg. A barátom gyönyörűségét leli abban, hogy segítségére legyen az embereknek ilyen ügyekben; ezt felebaráti szeretetből teszi.

E szavaira kissé haboztam, de némi szünet után azt feleltem, hogy inkább benne bízam volna meg, mert őt tisztességesnek találtam, de ha ez nem lehetséges, inkább az ő ajánlását fogadom el, mint bárki másét.

– Merem állítani, asszonyom – mondta –, hogy éppen úgy meg lesz elégedve a barátommal, mint velem, és ő mindenkor képes segíteni önnek, én pedig sajnos nem vagyok ebben a helyzetben.

Úgy látszott, hogy mindkét keze tele van a bank ügyeivel, és kötelezte magát, hogy nem foglalkozik más ügyekkel, mint a saját hivatalával; hozzátette, hogy a barátja semmit sem fogad el tőlem a tanácsáért vagy segítségéért, és ez csakugyan felbátorí-

tott. Megállapodtunk, hogy még aznap este, miután a bankot bezárták, találkozom vele és barátjával. Amint megláttam a barátját, és elkezdett beszélni az ügyről, teljesen meg voltam róla győződve, hogy nagyon tisztességes emberrel van dolgom, ez rá volt írva az arcára ; s híre, mint később meghallottam, mindenütt olyan jó, hogy nem maradt semmi okom a kétségekre.

Első találkozásunk után, amikor is csak arról beszéltem, amit már előzőleg elmondtam, abban maradtunk, hogy másnap eljövök, s ő azt mondta, hogy időközben érdeklődhetem felőle, de nem tudtam, hogyan fogjak ehhez, mivel semmi ismeretségem nem volt.

Megállapodásunk szerint másnap találkoztunk, s akkor szabadabban megtárgyaltam vele az ügyemet. Részletesen elmondtam körülményeimet ; hogy Amerikából jöttem, s teljesen elhagyott és baráttalan özvegyasszony vagyok ; és hogy van egy kis pénzem, de csak egy kicsi, s majd beleőrülök a félelembe, hogy elveszítem, mivel nincs e világon egy barátom sem, akire a pénzem kezelését bízhatnám ; hogy Észak-Angliába készülök, hogy ott olcsón éljek és a tőkémeket ne fogyasszam ; hogy szívesen helyezném el a pénzemet a bankban, de nem merek váltókat magammal vinni ; s hogyan és kivel lehetne ezt levelezés útján intézni, azt nem tudom.

Azt felelte, hogy elhelyezhetem a pénzemet a bankban a számlámra, s ha bevezetik a könyvekbe, az feljogosít rá, hogy bármikor fölvegyem a pénzt ; s ha északon leszek, intézkvényt küldhetnek a pénztárosnak, és megkapom a pénzt, amikor akarom ; de akkor ezt folyószámlának tekintik, és a bank nem ad rá kamatot ; hogy vehetnék rajta részvényeket is, s ott őriznék letétben a részemre, de akkor, ha rendelkezni kívánnék felőle, föl kellene jönnöm a városba, hogy átruházzam, s még az is némi nehézséggel járna, hogy felvegyem a félévi osztalékot, amennyiben nem vagyok itt személyesen, vagy nincs egy barátom, akiben megbízhatnék, hogy az ő nevében lennének a részvényeim, és ez ugyanazzal a nehézséggel járna, mint az előbbi ; s ezzel áthatóan rám nézett és mosolygott kissé. Végül azt mondta :

– Miért nem keres egy intézőt, asszonyom, aki átvenné magát a pénzével együtt, s akkor egyszer s mindenkorra megszabadulna a gondjától?

– Igen, uram, meg talán a pénztől is – feleltem –, mert igazán úgy gondolom, hogy ennek a módszernek a kockázata éppolyan nagy, mint bármilyen más eljárásé – de emlékszem, hogy titokban azt mondtam magamban: „Bár egyenes kérdést intézne hozzám; nagyon is megfontolnám, hogy nemet mondjak-e.”

Még sokáig folytatta ebben a hangnemben, és néhányszor már azt gondoltam, hogy komoly a szándéka, végül azonban őszinte fájdalomra megtudtam, hogy van felesége; de amikor bevallotta, hogy felesége van, fejét csóválta, és gondterhelten azt mondta, hogy tulajdonképpen van is felesége, meg nincs is. Már azt kezdtem gondolni, hogy ugyanolyan helyzetben van, mint az én legutóbbi szerelmem, és hogy a felesége eszelős vagy valami ilyesmi. De ezúttal nem sokáig beszélünk tovább, hanem azt mondta, hogy nagyon sürgős ügyei várják, amennyiben azonban hajlandó vagyok elmenni a házába, miután ügyeivel végzett, megfontolná, mit lehet tenni értem, hogy dolgaimat biztonságban intézzük. Azt mondtam neki, hogy elmegyek, és tudni akartam, hol lakik. Leírta a címet, és mikor átadta és felolvasta, így szólt:

– Itt van, asszonyom, ha rám meri bízni magát.

– Igen, uram – feleltem –, azt hiszem, rá merhetem bízni magamat önre, hiszen azt mondja, hogy felesége van, nekem pedig nincs szükségem férjre; azonkívül rá merem bízni önre a pénzemet, amin kívül semmim sincs e világon, s ha azt elveszteném, akkor már bárkire rábízhatnám magamat.

Ekkor elmondott egyet-mást tréfából, nagyon tetszetősen és illedelmesen, és én örültem volna is neki, ha komolyan gondolta volna; de végül átvettem a címet, és abban maradtunk, hogy még aznap este hét órákor ott leszek a házában.

Amikor odamentem, különféle javaslatokat tett, hogyan helyezzem el a pénzemet a bankban oly módon, hogy kamatot is kapjak rá. De mindig felmerült valamilyen nehézség, amit ő nem

talált biztonságosnak ; és olyan őszinte, érdek nélküli becsületeséget láttam benne, hogy kezdtem azt gondolni, bizonyára megtaláltam azt a becsületes embert, akire szükségem van, és soha jobb kezekbe nem került a pénzem ; így hát teljes őszinteséggel azt mondtam neki, hogy még sohasem találkoztam férfival vagy nővel, akiben megbízhattam, vagy akiben biztonságot találhattam volna, de látom, ő olyan érdek nélkül törődik az én biztonságommal, hogy szívesen megbíznám őt annak a kevésnek az intézésével, amim van, amennyiben hajlandó intézője lenni egy szegény özvegyasszonynak, aki nem tud neki fizetést adni.

Erre mosolygott, felállt, és nagy tisztelettel köszönte meg. Azt mondta, nagyon kedves, hogy ilyen jó véleménnyel vagyok róla ; hogy ő nem csapna be engem, és minden tőle telhetőt megtenne a hasznomra, s nem várna érte fizetést ; de semmiképpen sem fogadhatja el azt a bizalmat, ami az önérdek gyanújába hozhatná őt, és ha én meghalnék, vitába keveredhetne az örököseimmel, márpedig nagyon utálatos volna neki, ha ilyen dolgokba bonyolódna.

Azt feleltem, hogy ha ez minden ellenvetése, ezeket hamarosan elhárítom, és meggyőzőm róla, hogy itt a legkisebb helye sincs semmilyen nehézségnek, mert elsősorban ami azt illeti, hogy ő gyanúba keveredne, ha valaha, most volt az ideje, hogy gyanúsítsam, és ne bízzam a javaimat az ő kezébe ; és ha valaha is gyanúsítanám, lerázhatja magáról ennek a gondját, és nem kell tovább foglalkoznia vele. Aztán biztosítottam róla, hogy nincsenek örököseim, sem semmiféle rokonom Angliában, és nem lesz más örökösöm vagy végrehajtóm, csak ő maga, amennyiben meg nem változtatom helyzetemet, akkor pedig az ő megbízatása és ezzel kapcsolatos gondja egyszerre megszűnik, ilyesmi azonban ez idő szerint nincs szándékomban ; de megmondtam neki, hogy ha ilyen helyzetben halok meg, minden az övé lesz, aminthogy meg is érdemli, ha olyan hűséges lesz hozzám, mint ahogy erről meg vagyok győződve.

E beszélgetés közben arca egészen megváltozott, és megkérdezte tőlem, hogyan is érezhetek ilyen jóakaratot az irányában ;

és látható örömmel azt mondta, teljes tisztességgel és az én kedvemért azt kívánná, bár egyedülálló férfi volna. Én mosolyogtam és azt feleltem, hogy mivel nem egyedülálló férfi, az én ajánlatomban nem gyaníthat semmiféle szándékot, és ilyet kívánni nem megengedett dolog és bűn is a feleségével szemben.

Azt felelte, hogy nincs igazam.

– Mert – így szólt – mint már mondtam, van is feleségem, meg nincs is, és egyáltalában nem volna bűn, ha azt kívánnám, hogy kössék fel.

– Én nem ismerem a maga ebbeli helyzetét, uram – mondtam erre –, de nem lehet ártatlan dolog, ha a felesége halálát kívánja.

– Mondom magának – felelte újra –, hogy ő a feleségem is, meg nem is, maga nem tudhatja, hogy mi vagyok, sem azt, hogy ő micsoda.

– Igaz, uram – feleltem erre –, nem tudom, micsoda maga, de azt hiszem, hogy tisztességes ember, és ez az oka, hogy megbízom magában.

– Úgy van – mondta erre –, az is vagyok; de valami más is vagyok, asszonyom; mert hogy őszinte legyek magával, felszarvazott férj vagyok, ő pedig egy ringyó.

Ezt mintegy tréfálkozva mondta, de olyan zavart mosollyal, hogy észrevettem, milyen mélyen érinti ez, és miközben mondta, nagyon komor volt a tekintete.

– Akkor valóban más a helyzet, uram – feleltem –, mármint abban a tekintetben, amiről beszélt. De, mint ön is tudja, egy felszarvazott férj is lehet tisztességes ember, és ennyiben csöppet sem változott a helyzet. Azonkívül azt hiszem, hogy amennyiben a felesége ilyen tisztességtelen, maga túlságosan tisztességes, ha a feleségének vallja. De hát ehhez semmi közöm.

– Hát igen – mondta ő –, arra gondolok, hogy megszabadulok tőle, mert, hogy őszinte legyek magával, asszonyom – tette hozzá –, én sem vagyok megelégedve a felszarvazott férj állapotával; biztosíthatom róla, hogy a végletekig bosszant, de nem tudok rajta segíteni: aki ringyó akar lenni, meg is marad ringyónak.

Én fordítottam egyet a beszélgetés témáján, és a saját ügyemre

tereltem a szót. De láttam, hogy ő nem tud napirendre térni fölötte, így hát hagytam beszélni, ő pedig tovább mondta ügyének minden körülményét, amelyek túl hosszadalmasak ahhoz, hogy itt előadjam; elég annyi, hogy távol lévén Angliától egy ideig, mielőtt elfoglalta mostani állását, a feleségének időközben két gyereke lett egy katonatisztól; amikor pedig visszaérkezett Angliába, a felesége kérésére és fogadkozására visszavette, és nagyon jól bánt vele, az asszony mégis megszökött tőle egy vászonkereskedő segédjével, ellopta tőle mindazt, amihez hozzájutott, de azért továbbra is belőle, a férjéből él.

– Úgyhogy, asszonyom – tette hozzá –, nem szükségből ringyó, mert rendszerint a nyomor a csalétek, hanem hajlamból, magának a bűnnek a kedvéért.

Én sajnáltam őt, s azt kívántam neki, szabaduljon meg a feleségétől szépszerével, és szerettem volna tovább beszélni a magam ügyéről, de nem lehetett. Végül egyenesen a szemembe nézett.

– Nézze csak, asszonyom – mondta –, maga azért jött, hogy tanácsot kérjen tőlem, és én olyan hűségesen a szolgálatára leszek, mintha a testvérem volna; de most szerepet kell cserélnünk, ha már egyszer rákényszerít azzal, hogy olyan barátságos hozzám, és azt hiszem, nekem kell tanácsot kérnem magától. Mondja, mit tegyen egy szegény, megcsalt férfi egy ringyóval? Mit tehetek, hogy jogaimhoz jussak vele szemben?

– Jaj, uram – feleltem –, ez az ügy túl kényes ahhoz, hogy tanácsot adhassak benne, de én úgy látom, hogy ha egyszer megszökött magától, akkor nagyon szerencsésen megszabadult tőle, mi egyebet kívánhat?

– Hát igen, hogy elment, annyi szent – mondta erre –, de azért még egyáltalában nem végeztem vele.

– Az igaz – jegyeztem meg –, csakugyan, még adósságba verheti magát, de a törvény módot ad magának, hogy ennek is elejét vegye; ahogy mondják, nyilvánosan megtagadhatja érte a felelősséget.

– Nem, nem – felelte –, nem erről van szó; minderről gondos-

kodtam már; az ügynek nem erről a részéről beszélek, hanem meg szeretnék szabadulni tőle, hogy újra nőülhessek.

– Hát, uram – mondtam én –, akkor el kell tőle válnia; ha be tudja bizonyítani, amit mond, bizonyára elérheti ezt is, és akkor szabad lesz.

– Ez nagyon hosszadalmas és költséges – felelte.

– De hát – mondtam én megint –, ha tud szerezni olyan nőt, aki tetszik magának, és aki megbízik a szavában, azt hiszem, a felesége csak nem vitatná el magától azt a szabadságot, amivel ő maga él.

– Az biztos – felelte –, de nehezen lehetne tisztességes asszonyt ilyesmire rávenni; ami pedig a másfajta nőket illeti, elegendő volt a feleségemből, nem akarom, hogy többé ringyókkal legyen dolgom.

Nekem rögtön eszembe jutott: „Én teljes szívemből megbíznék a szavában, ha föltette volna ezt a kérdést” – de ezt csak magamban gondoltam. Neki ezt válaszoltam:

– Így becsukja a kaput bármely tisztességes nő elől, aki hallgatna magára, mert elítéli mindet, aki meg merészelne bízni magában. Maga úgy okoskodik, hogy olyan nő, aki magát most elfogadja, nem lehet tisztességes.

– Nos hát – mondta –, bárcsak meg tudna róla győzni, hogy egy tisztességes nő elfogadna engem. Én megkockáztatnám – s ezzel hirtelen felém fordult. – Hajlandó engem elfogadni, asszonyom?

– Ez nem becsületes kérdés – feleltem – mindazok után, amiket mondott; de azért, nehogy azt higgye, csak arra vártam, hogy mindezt visszavonhassam, inkább nyíltan azt felelem magának: Nem. Én nem. Nekem egészen másféle ügyem van magával, és nem azt vártam, hogy komédiába fordítja az én komoly kérésemet, amivel magához jöttem nehéz ügyemben.

– De hát, asszonyom – mondta erre –, az én ügyem van olyan nehéz, mint a magáé, és nekem van olyan szükségem tanácsra, mint magának, mert azt hiszem, ha nem talállok valahol vigaszra, beleőrülök, és esküszöm, nem tudom már, hová forduljak.

– Higgye el, uram – feleltem –, könnyebb tanácsot adni a maga ügyében, mint az enyémben.

– Beszéljen hát – mondta –, könyörgöm, ha már ennyire bátorít.

– Uram – feleltem –, ha a maga ügye csakugyan ilyen egyszerű, akkor törvényesen is elválhatik, és azután talál majd elég tisztességes nőt, akinek becsületesen is felteheti a kérdést: a mi nemünk nem olyan gyér, hogy ne akadjon feleségre.

– Rendben van hát – mondta erre –, én komolyan beszélek: elfogadom a maga tanácsát, de kérdezhetek előbb magától komolyan valamit?

– Bármit – feleltem –, csak azt nem, amit már az előbb megkérdezett.

– Nem, ezzel a felelettel nem érhetem be, mert voltaképpen ugyanazt a kérdést akarom feltenni.

– Olyan kérdést tehet fel, amilyen magának tetszik, de hát erre már megkapta a válaszat. Azonkívül, uram, lehet-e rólam olyan rossz véleménynel, hogy előre megválaszolhatnék ilyen kérdést? Akadhat-e olyan nő a világon, aki elhiszi magának, hogy komolyan beszél, vagy hogy más szándéka is van, nemcsak őt ugratni?

– De higgye el, én nem ugratom magát, komolyan beszélek, gondolja meg.

– De, uram – feleltem kissé komolyabban –, én a saját ügyemben jöttem magához; kérem, közölje velem, mit tanácsol, mit tegyek?

– Majd meggondolom, mire újra eljön.

– Azt nem, hiszen maga lehetetlenné tette, hogy még egyszer eljöjjenek.

– Ugyan miért? – kérdezte, és kissé meglepettnek látszott.

– Mert nem várhatja el, hogy meglátogatom azok után, hogy erről beszélt.

– No jó, maga megígéri, hogy mégis eljön újra, én pedig egy szót sem szólok erről, amíg el nem válok. De kérem, készüljön fel rá, hogy jobb hajlandósággal legyen, mire az megtörtént,

mert maga lesz a feleségem, vagy pedig nem is akarok elválni ; ezt a maga nem remélt jóságának köszönhetem, ha nem másnak, de vannak rá egyéb okaim is.

Nem mondhatott volna olyat, ami nekem jobban esett volna ; de azt is tudtam : egyetlen módja, hogy biztosítsam magamnak, ha tartózkodó leszek mindaddig, ameddig az ügy ilyen távolinak látszik, és van még elég idő, hogy akkor fogadjam el, ha majd képes lesz szavának állni. Így hát igen tiszteletteljesen azt mondtam, hogy ezeknek a dolgoknak a megfontolására lesz elég idő, ha majd abba a helyzetbe jut, hogy beszélhet róluk ; azt is megmondtam neki, hogy időközben elmegyek tőle igen messzire, és addig találhat elég nőt, aki jobban tetszik neki. Itt egyelőre félbeszakítottuk beszélgetésünket, s ő megígértette velem, hogy másnap újra eljövök a saját ügyemben, amit némi unszolásra meg is ígértem, bár, ha mélyebben tekinthetett volna belém, megláthatta volna, hogy erre igazán nem kellett volna unszólnia.

Megbeszélésünk szerint elmentem másnap este, és magammal vittem a szolgálómat, hadd lássa, hogy szolgálóm is van. Azt akarta, tartsam ott a szolgálót, de én nem akartam, hanem hangosan megparancsoltam neki, jöjjön vissza értem kilenc órákor. De új ismerősöm tiltakozott ez ellen, és azt mondta, majd ő biztonságban hazakísér, ami nekem nem volt nagyon kedvemre való, mert hátha csak azért teszi ezt, hogy megtudja, hol lakom, és érdeklődjön a jellemem meg a körülményeim iránt. De azért ezt is megkockáztattam, mert az ottani emberek mind csak azt tudták rólam, hogy gazdag nő vagyok és igen szerény, jámbor lélek ; és akár igaz volt ez, akár nem, láthatják, milyen szükséges minden nőnek, aki valamire vinni akarja a világban, hogy megőrizze erénye hírét, még akkor is, ha talán magát a dolgot fel is áldozta volna.

Azt láttam, és ez se szolgált kisebb örömömre, hogy gondoskodott számomra vacsoráról. Azt is tapasztaltam, hogy nagyon csinosan lakik, nagyon tetszetősen bútorozott házban, és ennek igazán örültem, mert mindenre úgy tekintettem, mintha már az enyém volna.

Most második megbeszélést tartottunk ugyanarról a fő témáról, mint legutóbb, ami láthatóan nagyon nyomta szívét. Biztosított a szerelméről, aminthogy ebben csakugyan nem is volt okom kételkedni; kijelentette, hogy már az első pillanatban kezdődött, amikor beszéltem vele, és sokkal előbb, mintsem megemlítettem, hogy rábízom javaimat.

„Nem számít, mikor kezdődött – gondoltam –, elég, ha tartós lesz.”

Aztán azt mondta, mennyire megnyerte őt az én ajánlatom, hogy rábízom vagyonomat.

„Az is volt a szándékom, hogy megnyerjelek – gondoltam –, de akkor még azt hittem, hogy egyedülálló férfi vagy.”

Miután megvacsoráztunk, észrevettem, nagyon ösztökél, hogy megigyam két-három pohár bort, de ez elől én kitértem, és csak egy vagy két pohárral ittam. Aztán azt mondta, ajánlatot akar tenni nekem, és ígérjem meg, hogy nem veszem rossz néven akkor sem, ha nem fogadhatom el. Azt feleltem, hogy remélem, nem akar tisztességtelen ajánlatot tenni, különösen nem a saját házában, és ha ilyesmiről van szó, arra kérem, ne is említse, ne hogy kénytelen legyek neheztelni rá, ami nem fér össze az iránta érzett tisztelettel és a bizalommal, amit belé helyeztem, amikor a házába jöttem; és arra kértem, engedjen, hadd menjek el, s ezután kezdtem is felhúzni a kesztyűmet és indulásra készülni, persze ugyanakkor éppúgy nem volt szándékomban, hogy menjek, mint az ő szándékában sem, hogy menni hagyjon.

Szóval, könyörgött, hogy ne beszéljek elmenésről; biztosított róla, milyen távol áll attól, hogy bármi olyasmit ajánljon nekem, ami tisztességtelen, s ha egyáltalában ilyesmire gondolok, inkább egy szót se szól róla.

Ez a fordulat csöppet sem volt kedvemre való. Azt feleltem, hajlandó vagyok meghallgatni bármit, amit mondani akar, feltéve, hogy nem mond semmit, ami méltatlan hozzá, vagy amit nem illik meghallgatnom. Erre elmondta ajánlatát, ami a következő volt: menjek hozzá feleségül, habár még nem kapta meg a válást attól a ringyótól, a feleségtől; s hogy meggyőzzön a szándéka

tisztes voltáról, megígéri, hogy nem kívánja tőlem, hogy vele éljek, vagy lefeküdjek vele, ameddig a válást el nem éri. A szívem már az első szónál igent mondott erre az ajánlatra, de szükséges volt, hogy kissé tovább játsszam vele szemben a képmutatót; úgy tettem tehát, mintha hevesen visszautasítanám ajánlatát azáltal, hogy nem becsületes; azt mondtam neki, hogy ilyen ajánlatnak nem lehet más következménye, csak hogy mindkettőnket nagy nehézségekbe keverjen; mert ha végül nem kapná meg a válást, mi mégsem tudnánk felbontani a házasságunkat, de nem is tudnánk megmaradni benne, s azt mondtam neki, fontolja meg, hogy amennyiben meghiúsul a válása, milyen helyzetbe kerülünk mind a ketten.

Szóval, addig érveltem ez ellen, amíg meg nem győztem róla, hogy nem olyan ajánlat ez, aminek bármi értelme volna; mire aztán áttért egy másik ajánlatra, tudniillik, hogy írjak alá és pecsételjek meg vele egy szerződést, amely kötelez, hogy férjhez menjek hozzá, amint a válást elnyeri, és ami érvénytelen, ha nem tudja elnyerni.

Azt feleltem, hogy ez már eszélyesebb ajánlat a másiknál, s most első ízben tudom őt olyan gyarlónak képzelni, hogy komolyan gondolja, de nekem nem szokásom első kérésre igent mondani, hanem majd megfontolom.

Úgy játszottam ezzel a szerelmessel, mint horgász a pisztránggal: láttam, hogy erősen a horgomra kapott; így hát tréfálkoztam az új ajánlatán, és halogattam a választ. Azt mondtam neki, nem sokat tud rólam, és arra kértem, érdeklődjön irántam; azt is hagytam, hogy hazakisérjen a lakásomig, bár nem akartam arra kérni, hogy bejöjjön, hanem azt mondtam neki, hogy ez illetlen volna.

Rövidre fogva, megkockáztattam, hogy kitérjek a szerződés aláírása elől, és ennek oka az volt, hogy az a hölgy, aki meghívott, jöjjek vele Lancashire-be, olyan határozottan ragaszkodott hozzá, olyan nagy szerencsét és szép dolgokat helyezett ott kilátásba, hogy kísértést éreztem elmenni és megpróbálni. „Talán – mondtam magamban – nagyot javíthatok a helyzetemen”, ab-

ban a tekintetben pedig nem bántott aggály, hogy elhagyom az én derék polgáromat, akibe nem voltam annyira szerelmes, hogy ott ne hagyjam egy gazdagabbért.

Szóval, elhárítottam a szerződést, és azt mondtam neki, elme-
gyek északra, ő tudni fogja, hova írjon nekem abban az ügyben,
amit rábíztam; iránta érzett tiszteletemnek kellő zálogát adom
azzal, hogy majdnem mindent, amim e világon van, az ő kezében
hagyok; és szavamat adom neki a tekintetben, hogy amint bevé-
gezte a válópörét, és erről beszámol nekem, feljövök Londonba,
és akkor majd komolyan beszélünk az ügyről.

Aljas szándékkal mentem el, azt meg kell vallanom, habár
még sokkal rosszabb szándékkal vittek oda, mint majd a követ-
kezőkéményekből kitűnik. Szóval, elmentem a barátnőmmel – ak-
kor annak tartottam – Lancashire-be. Egész úton az őszinte,
színelés nélküli szeretet legvégtetesebb jeleivel halmozott el; a
kocsi árát kivéve mindennel ő tartott el; fivére pedig úri hintóval
jött a fogadásunkra Warringtonba, onnan pedig annyi ceremó-
niával vittek bennünket Liverpoolba, amennyit csak kívánhat-
tam.

Liverpoolban is, egy kereskedő házában három-négy napig
nagyon szépen megvendégeltek bennünket; elhallgatom a nevét
amiatt, ami következik. Aztán azt mondta a barátnőm, hogy el-
visz egy nagybátyja házába, ahol nagyon előkelően fognak meg-
vendégelni; s a nagybátyja, ahogy a barátnőm nevezte, négylo-
vas hintót küldött értünk, és majdnem negyven mérföld távol-
ságra vittek bennünket, hogy hová, azt nem tudom.

Megérkeztünk azonban egy úriháza, ahol nagyszámú csalá-
dot találtam, hatalmas parkot és csakugyan rendkívüli társasá-
got. A barátnőmet itt kuzinnak nevezték. Megmondtam neki,
hogy ha az volt a szándéka, hogy ilyen társaságba visz, közölnie
kellett volna velem, hogy jobb ruhákkal lássam el magam. Ez a
hölgyek fülébe jutott, és nagyon kedvesen megmondták nekem,
hogy az ő vidékükön nem annyira ruháról ítélik meg az embert,
mint Londonban; hogy a kuzinjuk kellőképpen felvilágosította
őket értékemről, és nincs szükségem ruhákra ahhoz, hogy becsü-

lést szerezzek magamnak ; szóval nem aszerint kezeltek, ami voltam, hanem aszerint, amit hittek rólam, tudniillik, hogy nagy vagyónú özvegy hölgy vagyok.

Első felfedezésem az volt itt, hogy az egész család római katolikus, a kuzin is ; de azért a világon senki sem bánhatott volna velem jobban, s olyan udvariasságot tanúsítottak velem szemben, ami akkor illetett volna, ha az ő meggyőződésüket valloam. Az igazság az, hogy nem volt semmiféle olyan hitem, hogy kényes lehettem volna a vallás tekintetében, és hamarosan megtanultam kedvezően nyilatkozni a római egyházzal ; különösképpen azt mondtam nekik, hogy mindazon különbségekben, amik vallás tekintetében keresztények között fennállnak, nem látok egyebet, csak nevelésbeli előítéleteket, és amennyiben az apám véletlenül római katolikus lett volna, nem kételkedem benne, hogy nekem éppúgy tetszett volna az ő vallásuk, mint most az enyém.

Ez a legnagyobb mértékben lekötölte őket, és abban a jó társaságban, amelyik éjjel-nappal kellemes csevegéssel vett körül, akadt két-három öreg hölgy is, aki a vallás témájával ostromolt. Voltam olyan előzékeny, hogy minden lelkiismereti aggályoskodás nélkül részt vettem a miséjükön, és alkalmazkodtam minden mozdulatukhoz, amit megmutattak nekem, de nem akartam olcsón adni magamat, s így csak általánosságban biztattam őket, hadd reméljék, hogy római katolikus lesz belőlem, ha oktatnak a katolikus tanban, ahogy ők nevezték – és ennyiben maradtunk.

Körülbelül hat hétig maradtam ott, aztán vezetőm elvitt egy faluba, körülbelül hat mérföldre Liverpooltól, ahol a fivére – ahogy nevezte – saját hintóján látogatott meg, két szép libériás inassal, és első dolga az volt, hogy udvaroljon nekem. A helyzetből ítélve azt lehetne gondolni, hogy engem nem lehetett becsapni, és valóban így gondoltam magam is, ütőkártyám lévén odahaza, amiről elhatároztam, hogy nem is dobom el, hacsak nem tudom nagymértékben javítani az esélyeimet. De ez a fivér minden látszat szerint olyan parti volt, akit érdemes meghallgatni, a jövedelmét legalább évi ezer fontra becsülték, de a testvére

azt mondta, hogy a birtoka, amelynek nagyobb része Írországban fekszik, évi ezerötszáz fontot is hoz.

Én, aki gazdag nő voltam, azaz ilyennek számítottam, fölötte álltam annak, hogy megkérdezzék tőlem, mekkora a vagyonom, és az én ál-barátnőm, hitelt adva az ostoba szóbeszédnek, ötszáz fontról ötezer fontra emelte, sőt, mire megérkeztünk a vidékre, már tizenötezer fontnak mondta. Az ír ember – mert úgy hallottam, az volt – eszeveszetten ráharapott erre a csalétekre; röviden – udvarolt, ajándékokat vett nekem, és örült adósságokba keveredett, hogy udvarlási költségeit fedezni tudja. Hogy igazságot szolgáltatassak neki, a megjelenése rendkívül előkelő úriemberre vallott; magas volt, jó alakú és rendkívül ügyes társalgó; olyan természetesen beszélt a parkjáról, az istállóiról, a lovairól, a vadőreiről, az erdeiről, a bérlőiről és cselédeiről, mintha kastélyban élt volna, és mindazt, amiről beszélt, szinte a szemem előtt láttam.

Soha egy szóval sem kérdezősködött a vagyonomról vagy birtokomról, hanem biztosított róla, hogy ha majd Dublinba megyünk, özvegyi tartásként évi hatszáz fontot hozó jó földet ruház rám, és hogy hajlandó erről megállapodást vagy szerződést kötni, itt rögtön nyélbe üthetjük.

Ez bizony olyan beszéd volt, amihez nem szoktam hozzá, és ezért elvesztettem minden mértéket; egy asszonyördög is lógott a nyakamon, és a nap minden órájában elmondta, milyen nagy lábon él a bátyja. Egyszer azzal állt elő, hogy mit parancsolok, milyen színre fessék és hogyan díszítsék a hintómat, máskor meg hogy milyen ruhát viseljen az apródom; hogy rövid legyenek, a szemem elkáprázott, nem volt erőm nemet mondani, és hogy ne nyújtsam a történetet, beleegyeztem a házasságba; hanem hogy a dolgot valahogyan titokban tartsuk, elmentünk messzebb a vidéken, és egy plébános esketett, de biztosítottak róla, hogy éppen olyan érvényesen összehat bennünket, akár egy anglikán lelkész.

Nem mondhatnám, hogy nem voltak meggondolásaim ebben az ügyben, amiért olyan tisztességtelenül elhagytam az én hűsé-

ges polgáromat, aki őszintén szeretett, és azon igyekezett, hogy megszabaduljon egy botrányos ringyótól, mivelhogy az kegyetlenül becsapta. Az én elhagyott kérőm végtelen boldogságot remélt új választásától, és ez a választottja most egy másik férfinak adta oda magát, majdnem olyan botrányos módon, ahogy az a ringyó.

De annak a nagy birtoknak és a szép dolgoknak csillogása, amivel az a becsapott lény, aki most engem csapott be, a nap minden órájában megvakította képzeletemet, magával sodort, és nem hagyott rá időt, hogy eszembe jusson London, vagy bármi, ami ott történt, még kevésbé a kötelezettségem olyasvalaki iránt, akinek végtelenül nagyobb volt a valódi értéke, mint az, amivel most rendelkezhettem.

De a dolog megtörtént; most új férjem karjaiban voltam, ő pedig még mindig ugyanannak látszott, mint aminek előbb, egész a pompázásig előkelőnek, s nem kevesebb, csak évi ezer font fedezhette azt az életet, amelyet minden látszat szerint folytatott.

Miután már körülbelül egy hónapja voltunk házasok, kezdett arról beszélni, hogy menjünk West Chesterbe, és ott szálljunk hajóra Írország felé. De nem sürgetett, mert még majdnem három hétig maradtunk ott, aztán elküldött Chesterbe egy kocsit, amelyiknek élénk kellett jönnie a Fekete Sziklához, ahogy azt a helyet nevezik, Liverpoollal szemben. Oda egy szép hatevezős bárkán mentünk, amit naszádnak neveznek; szolgálói, lovai és poggyásza kompon utaztak. Mentegetődzött, amiért nincs ismeretése Chesterben, de majd előremegy, hogy szép lakást szerezzen nekem egy magánházban. Megkérdeztem tőle, meddig maradunk Chesterben. Azt mondta, semeddig sem, legfőljebb egy vagy két éjszakára, hanem rögtön kocsit bérel Holyheadig. Erre azt mondtam, semmi esetre se fáradozzon azzal, hogy egy vagy két éjszakára magánlakást szerez, hanem mivel Chester nagy hely, nem kételkedem benne, hogy nagyon jó és kényelmes fogadókát találunk ott, így hát egy fogadóba szálltunk, nem messze a székesegyháztól; elfelejtettem már, mi volt a cégére.

Itt a férjem az írországi utazásunkról beszélvén, megkérdezte,

nincsenek-e Londonban elintézendő ügyeim, mielőtt útra kelünk. Azt feleltem, hogy nincsenek, legalábbis nem nagyon fontosak, csak olyanok, amiket éppen úgy el tudok intézni levél útján Dublinból.

– Asszonyom – szólt nagyon tiszteletteljesen –, úgy hiszem, hogy vagyonának legnagyobb része, amelyről húgom azt mondja, hogy főképpen készpénzben fekszik az Angol Bankban, elégséges helyen van; de amennyiben átruházásra volna szükség, vagy bármi módon a tulajdonjogának megváltoztatására, szükséges lehet, hogy Londonba menjen, és ezeket a dolgokat elintézzze, mielőtt átkelünk Írországba.

Úgy tettem, mintha ezen nagyon csodálkoznék, és azt mondtam neki, nem tudom, mire céloz; tudommal semmiféle értékem nincsen az Angol Bankban, és remélem, nem állíthatja, hogy valaha is ilyesmit mondtam neki. Nem, felelte, én nem mondtam ilyesmit, de a húga azt mondta, hogy vagyonom legnagyobb része ott van.

– Én csak azért említettem meg, drágám – tette hozzá –, hogy amennyiben van ezzel kapcsolatban valami elrendeznivaló vagy rendelkezni való, ne legyünk kénytelenek vállalni a visszautazás kockázatát és fáradságát – és még azt is hozzátette, hogy nem szívesen tenne ki engem többször is a tengeri utazás veszélyének.

Szavai megleptek, és kezdtem azon tűnődni, mi lehet ennek az értelme, és rögtön eszembe jutott, hogy barátnőm, aki fivérének nevezte őt, olyan színben tüntetett föl előtte, ami engem meg nem illetett; s úgy gondoltam, ennek végére járok, még mielőtt elhagyjuk Angliát, és mielőtt még isten tudja, kinek a kezére bízom magamat egy idegen országban.

Erre másnap reggel behívtam szobámba a férjem hűgát, közöltem vele, milyen beszélgetés folyt le a bátyja közt meg én köztem, és ünnepélyesen felszólítottam, mondja meg nekem, mit mondott neki, és milyen alapon hozta létre ezt a házasságot. Bevallotta, hogy azt mondta neki, én nagyon gazdag asszony vagyok, és hozzátette, hogy Londonban ezt mondták neki.

– Ezt mondták? – kérdeztem én hevesen. – Mondtam-e én ezt valaha neked?

Nem, felelte, igaz, én soha ezt nem mondtam neki, de azt többször is mondtam, hogy amim van, az a saját rendelkezésemre áll.

– Ezt mondtam – feleltem rá gyorsan –, de azt sohasem mondtam, hogy annyim van, amennyit vagyonnak lehet nevezni. Nem, még azt se mondtam, hogy száz fontom van, vagy száz fontot érő vagyonom ezen a világon. És ha vagyonom lett volna, hogyan lehetett volna ezzel összeegyeztetni, hogy idejövök Észak-Angliába veled, csakis arra a hírre, hogy itt olcsón lehet élni.

E szavakra, amiket hevesen és fennhangon mondtam, férjem bejött a szobába, és én arra kértem, jöjjön csak, üljön le, mert fontos mondanivalóm van mindkettejüknek, amit feltétlenül szükséges meghallgatnia.

Kissé zavartnak látszott a miatt a biztonság miatt, amellyel én a látszat szerint beszéltem, s bejött és leült mellettem, miután előzőleg becsukta az ajtót; mire én nekikezdtam, mert nagyon ingerült voltam, és hozzáfordultam:

– Félek, drágám – mert hozzá gyöngéden beszéltem –, hogy szörnyen becsapták, és soha helyre nem hozható méltatlanságot követtek el magával, amikor rávették, hogy engem feleségül vegyen, mivel ebben az én kezem nincsen benne, kérem, hogy engem becsülettel mentsen fel alóla, s a kárhoztatás érte azt illesse, akit kell, és senki mást, mert én teljességgel mosom kezeimet.

– Micsoda méltatlanság érhetett engem, drágám, azzal, hogy feleségül vettem magát? Remélem, hogy mindenképpen becsületemre és előnyömre lesz.

– Rögtön megmagyarázom magának, és félek, nem lesz rá oka, hogy azt higgye, tisztességesen bántak magával, de meg fogom róla győzni, drágám – ismételtem –, hogy az én kezem nem volt benne.

Ekkor megdöbbenően és megzavarodottan nézett, és azt hi-

szem, kezdte már gyanítani, mi következik, de azért csak rám tekintett, és mindössze ennyit mondott:

– Folytassa – s ezzel csendben ült, mintha csak hallani akarná, mi egyéb mondanivalóm van, én pedig folytattam.

– Azt kérdeztem magától tegnap este – így szóltam hozzá –, kérkedtem-e valaha is magának a vagyonommal, vagy mondtam-e valaha, hogy vagyonom van az Angol Bankban vagy bárhol máshol. Maga pedig bevallotta, ami igaz is, hogy nem mondtam ilyesmit, és kérem, mondja meg itt, a húga előtt, adtam-e valaha is okot, hogy ezt higgye rólam, vagy hogy egyáltalában beszéltünk-e valaha erről?

Ő pedig újra bevallotta, hogy nem mondtam semmi ilyet, de megjegyezte, hogy mindig úgy jelentem meg, mint gazdag nő, hogy meg volt róla győződve, hogy az vagyok, és reméli, nem csapták be.

– Engem nem az érdekel, hogy magát becsapták-e vagy sem – feleltem erre –, ami azt illeti, félek, hogy becsapták és engem is; hanem csak tisztázni akarom magam az alól a vád alól, hogy én csaptam volna be. – Megkérdeztem most a húgát, beszélt-e neki valaha a vagyonomról vagy birtokomról, vagy említettem-e neki valaha valamilyen részletet ezzel kapcsolatban, és ő bevallotta, hogy soha ilyesmit nem mondtam. – És kérek – fordultam hozzá –, légy hozzám igazságos és vádolj, ha tudsz, állítottam-e valaha, hogy vagyonom van, és ha az lett volna, akkor miért jöttem volna valaha is erre a vidékre veled abból a célból, hogy megtakarítsam azt a keveset, amim van, és olcsón éljek?

Egy szavamat se tudta tagadni, csak azt felelte, hogy neki Londonban azt mondták, nagy vagyonom van, amelyik az Angol Bankban fekszik.

– Most pedig, kedves uram – mondtam megint új férjemhez fordulva –, legyen hozzám igazságos és mondja meg, ki csapott be mindkettőnket, magát is, meg engem is, amikor elhitette magával, hogy gazdag nő vagyok, és rávette, hogy udvaroljon nekem, és megkérje a kezemet?

Egy szót se tudott szólni, csak ujjal mutatott rá, majd némaságát megtörve, olyan dühöngő indulat fogta el, amilyenben még életemben nem láttam férfit, káromkodott, leringyózta és elmondta mindennek, ami csak eszébe jutott; kijelentette, hogy tönkretette őt, hogy azt mondta neki, tizenötezer fontom van, amiből a húga ötszáz fontot kapott volna a házasság nyélbe ütéseért. De aztán azt is hozzátette, most már felém fordulva, hogy ez a nő egyáltalában nem is a testvére, hanem a szajhája volt két éve; hogy már kapott is tőle száz fontot előlegül az alkura, és ő, mármint a férjem, teljességgel elveszett, ha a dolgok úgy állnak, ahogy mondtam; s őrjöngésében megesküdtött, hogy rögtön vérét ontja ennek a nőnek, amitől az is, meg én is nagyon megrémültünk. A nő kiáltozott, hogy neki is így mondták abban a házban, ahol laktam. De a férjemet csak még jobban felmérgeztette, hogy ez a nő ilyesmibe vitte bele, és a dolgokat idáig hagyta jutni a pusztá szóbeszéd alapján; majd újra hozzám fordulva nagyon becsületesen megmondta, hogy sajnos, mind a ketten rajtavesztettünk.

– Mert, hogy őszinte legyek, édesem – tette hozzá –, énnekem nincs vagyonom; ami kevesem volt, azt ez a boszorkány kido-batta velem, csak hogy ilyen pompával jelenhessek meg.

Az én vélt sógornőm felhasználta az alkalmat, hogy férjem ilyen komolyan tárgyal velem: kisurrant a szobából, és többé nem láttam az életben.

Én meg éppen úgy meg voltam zavarodva, mint a férjem, és nem tudtam mit mondani. Volt rá okom, hogy azt gondoljam, én jártam rosszabbul, de amikor azt mondta, hogy elveszett, és neki sincs semmi vagyona, közel jutottam a megőrüléshez.

– Akkor hát – mondtam neki – itt pokoli szemfényvesztés történt, mert íme, férj és feleség vagyunk, egy kettős család alapján, neked, úgy látszik, véged van a csalódás miatt, és ha nekem lett volna vagyonom, én is becsapódtam volna, hiszen azt mondod, semmid sincsen.

– Az igaz, hogy becsapódtál volna, édesem – felelte –, de véged azért nem lett volna, mert tizenötezer fontból mind a ketten

nagyon szépen megéltünk volna ezen a vidéken ; azt pedig elhátároztam, hogy abból a vagyonból minden garast rád költök ; én nem károsítottalak volna meg egy shillinggel sem, ami előnyöm pedig nekem lett volna belőle, azt visszafizettem volna a szeretettemmel és a gyöngédségemmel életem végéig.

Ez igazán nagyon tisztességes volt tőle, és csakugyan azt hiszem, hogy azt mondta, amit érzett, s hogy kedélyénél és viselkedésénél fogva minden férfi közül ő volt a legalkalmasabb, hogy boldoggá tegyen ; de az, hogy nincs birtoka, hogy adósságokba verte magát ebből a nevetséges számításból ezen a vidéken, kilátásainkat gyászossá és ijesztővé tette, és azt se tudtam, mit szólnak vagy mit gondoljak.

Azt mondtam neki, nagy szerencsétlenség, hogy ennyi szerelem és ilyen jó természet, amilyet én benne felfedeztem, így a nyomorúságba süllyed ; hogy nem látok magunk előtt egyebet a romlásnál, mert ami engem illet, sajnos, az a kevés, amim van, arra sem elég, hogy egy hétig meglegyünk belőle – s ezzel elővettem egy húszfontos bankutalványt és tizenegy guinea-t, azt mondtam neki, ez az egész, amit kis vagyonomból megmentettem, s abból, amit az a perszóna elmesélt nekem, hogyan lehet megélni ezen a vidéken, azt reméltem, hogy ez elég lesz nekem három-négy évre ; hogy ha ettől is meg lennék fosztva, itt állnék minden nélkül, márpedig ő tudja, milyen helyzetbe kell jutni egy nőnek, ha nincs pénz a zsebében ; de azért azt mondtam neki, ha elfogadja, itt van.

Mélységes meghatottsággal azt felelte – s úgy véltem, könnyeket látok a szemében –, hogy hozzá se nyúl ; még a gondolatától is borzad, hogy engem megkopasszon és szerencsétlenné tegyen ; maradt még ötven guinea-je, egyebe sincs a világon – azt elővette, kiszórta az asztalra, felszólított, hogy vegyem el, még ha enélkül éheznie is kellene.

Én ugyanilyen meghatottan azt válaszoltam, hogy hallani se bírom, ha így beszél ; ellenkezőleg, ha bármilyen lehetséges módot ajánl, hogy együtt éljünk, én mindent megtennék, ami tőlem

telik, és hajlandó vagyok olyan szűkösen élni, ahogyan csak kívánja.

Könyörgött, hogy ne beszéljek többé így, mert ebbe beleőrül; azt mondta, úriembernek született, habár szegényes vagyonhoz jutott csak, és hogy csak egy lehetőség van, amire gondolni tud, de ez is csak akkor jöhet szóba, ha válaszolok egy kérdésére, azonban erre sem szeretne kényszeríteni. Én azt mondtam, hogy hajlandó vagyok rá őszintén felelni; már hogy ez a felelet kielégíti-e vagy sem, azt nem tudnám megmondani.

– Akkor hát, édesem, mondd meg egyenesen – kérdezte –, abból a kevésből, amid van, megélhetünk-e bárhogyan, bárhol, vagy pedig nem futja belőle?

Szerencsémre egyáltalában nem földtem föl magamat, sem a körülményeimet, nem, még csak a nevemet sem; és látván, hogy bármilyen jólelkűnek és becsületesnek látszik is, nem várhatok tőle egyebet, legfőljebb, hogy abból éljünk, aminek, tudtam, hamarosan a nyakára hágnánk – elhatároztam, hogy mindent eltitkolok előle, kivéve a bank utalványát, és a tizenegy guinea-t, és már nagyon boldog lettem volna, ha csak ezt veszem el, és visszakérülök oda, ahonnan fölszedett. Igazában volt nálam a banknak még egy másik utalványa is harminc fontról, ez volt az egész, amit magammal hoztam, azért is, hogy legyen miből élnem a vidéken, meg azért is, mert nem tudhattam, mi kínálkozik, tekintve, hogy ez a perszóna, a közbenjáró, aki mindkettőnköt így rászédett, furcsa dolgokat hitetett el velem a tekintetben, hogy előnyösen férjhez mehetek, márpedig bármi is történjék, nem szívesen maradtam volna pénz nélkül. Ezt az utalványt eltitkoltam, s ezért annál nagylelkűbb lehettem a többire nézve, tekintetbe véve az ő körülményeit, mert igazán szívből sajnáltam.

De visszatérve erre a kérdésre, azt feleltem neki, hogy én soha tudva be nem csaptam, és ezentúl se akarnám becsapni. Sajnos, meg kell neki mondanom, hogy abból a kevésből, amim van, nem tudnánk megélni: az arra se volt elegendő, hogy én egyedül megéljek belőle az ország déli részén, és ez volt az oka annak,

hogy rábízta magam arra a nőre, aki őt fivérének mondta, engem meg biztosított, hogy egy Manchester nevű városban, ahol még sohasem jártam, a lakásom és az ennivalóm nagyon szépen kifutja évi hat fontból; s mivel az egész jövedelemem nem több évi tizenöt fontnál, úgy gondoltam, ebből könnyen megleszek és várhatok, amíg sorsom jobbra fordul.

Erre fejét csóválta és elnémult, s igen szomorú esténk volt, de azért megvacsoráztunk kettesben, s együtt háltunk azon az éjszakán, s mire a vacsora végére jártunk, már kissé összeszedte magát és felvidult, s hozatott egy üveg bort.

– Ugyan, édesem – mondta –, ha rosszul is állunk, a csüggedésnek semmi haszna, légy hát vidám, amennyire tudsz; én majd igyekszem valamilyen lehetőséget találni az életre. Ha te magad meg tudsz élni, már az is jobb a semminél. Nekem újra szerencsét kell próbálnom, a férfinak férfi módon kell gondolkodni, mert ha az ember elveszti a bátorságát, annyi, mintha megadná magát a balszerencsének.

Ezzel megtöltötte poharát, ivott az egészségemre, s amíg csak a bort le nem hajtotta, erősen fogta a kezemet, és fogadkozott, hogy ő csak velem törődik.

Igazi gáláns lélek volt, és csak annál nagyobb volt a bánatom. Egy kicsit már az is megkönnyebbülés, ha tisztességes férfi tesz tönkre bennünket, nem pedig bitang; de itt még hozzá az ő részéről volt a nagyobb csalódás, mert ő igazán elköltött egy csomó pénzt, és az is érdekes, milyen szánalmas okoskodással intézte a dolgot az a nő. Először is érdemes meggondolni, milyen aljas volt az a perszóna, aki, csak hogy ő maga száz fonthoz jusson, hagyta, hogy az a szegény férfi háromszor-négyszer annyit elköltsön, bár talán az volt mindene a világon, sőt még több is volt, mint a mindene. Aztán meg egy kis tea melletti pletykáldáson kívül annak a teremtésnek a leghalványabb oka sem volt rá, hogy azt mondja, van valami vagyonom, vagy gazdag nő vagyok, vagy bármi ehhez hasonlót. Igaz, elég aljas már az a szándék is, hogy rászedjen egy gazdag nőt, már ha az lettem volna, szegényes körülményeket pompás lepelbe öltöztetni, az is csalás,

még hozzá elég komisz csalás; de azért ebben az esetben volt egy kis különbség, mégpedig az ő javára, mert nem volt ő az a gazember, aki mint valami mesterséget gyakorolja a nők rászedését, és, mint némelyek megtették, hat-hét gazdag nőt is megszerez egymás után, aztán kifosztja és faképnél hagyja őket; hanem született úriember volt, aki szerencsétlenül járt, és alacsony sorba jutott, de azért derék életet élt; igaz ugyan, ha gazdag nő lettem volna, éktelenül megdühödtem volna arra a cafatra, hogy becsapott, de valójában, ami a férfit illeti, nem méltatlanul jutott volna vagyonhoz, mert igazán szép ember volt, a felfogásában nagylelkű, jó eszű és tele jó kedéllyel.

Sokat és bizalmasan beszélgettünk ezen az éjszakán, mert egyikünk sem aludt sokat. Olyan bűnbánó volt, amiért ilyen csalódásban részesített, mintha csak főbenjáró bűnt követett volna el, és a kivégzése előtt állna; újra felajánlotta minden shillingjét, amije csak volt, és azt mondta, hajlandó beállni katonának, hogy pénzhez jusson.

Megkérdeztem tőle, miért akarta velem azt elkövetni, hogy elvisz Írországba, amikor nyilván ott nem tudott volna eltartani. Erre átölelt.

– Drágám – mondta –, nekem egyáltalában nem volt soha szándékomban, hogy Írországba menjek, még kevésbé, hogy téged odavigyelek, hanem csak azért jöttem ide, hogy elkerüljek az emberek szeme ügyéből, akik hallották, mit akarok csinálni, s hogy senki se kérhessen tőlem pénzt, mielőtt nem szereztem anynyit, hogy megadhassam nekik.

– De hát, akkor hová – kérdeztem –, hová megyünk legközelebb?

– Hát akkor, édesem – mondta –, bevallom az egész tervet, már amit kifőztem: az volt a szándékom, hogy itt majd kérdezek egyet-mást a vagyonod felől, és ezt, mint látod, meg is tettem, és ha, mint reméltem, valamennyire is beszámolsz a részletekről, találtam volna rá ürügyet, hogy egy időre elhalasszuk az írországi utazásunkat, s Londonba menjünk. Akkor aztán, édesem, az volt a szándékom, bevallom neked, hogy állnak a saját ügyeim,

és tudtodra adom, hogy valóban milyen furfanggal éltem, csak hogy hajlandó légy feleségül jönni hozzám. Aztán már egyebet nem is lehetett volna tennem, csak a bocsánatodat kérnem, és megmondanom, milyen buzgón igyekeztem volna, hogy mindazt, ami történt, elfeledtessem veled az eljövendő napok boldogságában.

– Igazán azt hiszem – mondtam erre –, hogy hamarosan meghódítottál volna, és most az is a bánatom, hogy nem vagyok abban a helyzetben, amiben megmutathatnám neked, milyen könnyen megengesztelődtem volna irántad, és elnéztem volna mindazokat a fogásokat, amikkel törbe csaltál, viszonzásul a jó természetédért. De hát, édesem, mit tehetünk most? Mind a ketten rajtavesztettünk, és mi hasznunk belőle, hogy kibékültünk, ha egyszer azt látjuk, hogy nincs, amiből megéljünk?

Sokféle ötletünk támadt, de semmi alkalmas dolog nem kínálkozott, mivel semmink se volt, amivel neki tudtunk volna kezdeni. Végül arra kért, ne beszéljek erről többet, mert, azt mondta, meghasadna belé a szíve; így hát más dolgokról beszéltünk egy kicsit, amíg végül férji búcsút vett tőlem, és elaludtunk.

Reggel előbb kelt föl, mint én, mert majdnem egész éjszaka ébren hevervén, nagyon álmos voltam, és majdnem tizenegy óráig maradtam ágyban. Ezalatt ő befogatta lovait, magával vitte három szolgáját, a fehérneműjét és egész poggyászát, és elment, hátrahagyva részemre az asztalon egy kurta, de megindító levelet, mégpedig a következőt:

Édesem,

utolsó kutya vagyok, becsaptalak, de ebbe egy aljas perszóna vitt bele, ellenkezve alapelveimmal és életem általános szokásaival. Bocsáss meg, édesem! A legnagyobb őszinteséggel kérek tőled bocsánatot, én vagyok a legnyomorultabb ember, amiért rászedtelek. Olyan boldog voltam, hogy az enyém voltál, és most olyan szerencsétlen vagyok, amiért kénytelen vagyok szökni tőled. Bocsáss meg, édesem, még egyszer kérlek, bocsáss meg! Nem vagyok képes végignézni, hogy tönkreteszlek, és arra sem vagyok képes,

hogy eltartsalak. Házasságunk annyi, mintha meg sem történt volna, mert én többé nem tudlak viszontlátni, és ezennel feloldozlak alóla; ha előnyösen férjhez tudsz menni, ne utasítsd vissza énmiattam. Esküszöm hitemre és férfi becsületszavamra, hogy soha meg nem zavarom a nyugalmadat, ha tudok róla, ami egyébként nem valószínű. Másrészt azonban, amennyiben nem mennél férjhez, és engem jó szerencse ér, te osztozni fogsz benne, bárhol is légy.

A megmaradt pénzből valamennyit betettem a zsebedbe; foglalj helyet magadnak és szolgálódnak a postakocsin, és menj Londonba. Remélem, ez a pénz fedezi majd a költségedet odáig, és nem kell a magadéhoz nyúlnod. Újra és őszintén bocsánatot kérek tőled, és mindig is bocsánatot fogok kérni, valahányszor rád gondolok. Isten veled, édesem, örökre! A legnagyobb szeretettel

J. E.

Soha semmi, ami az életben történt velem, nem hasított ilyen mélyen a szívembe, mint ez a búcsú. Gondolatban ezerszer is szemére hánytam, hogy elhagyott, mert én elmentem volna vele a világ végéig, még ha koldulni kellett volna is a kenyeremet. Benyúltam a zsebembe, tíz guinea-t találtam benne meg az aranyóráját és két kis gyűrűt, az egyik gyémántgyűrű volt, egymaga is megért körülbelül hat fontot, a másik pedig egyszerű aranygyűrű.

Leültem és két óra hosszat csak néztem ezeket a dolgokat, alig szóltam egy szót, amíg a komornám be nem lépett, és nem szólt, hogy kész az ebéd. Csak keveset ettem, s ebéd után heves zokogásba törtem ki, egyre-másra nevéen szólítva őt, tudniillik Jamesnek hívták.

– Ó, Jemmy – mondtam –, gyere vissza, gyere vissza! Neked adom mindenemet, amim van, veled koldulok, veled éhezek.

Így rohangu a szobában őrjöngve fel-alá, időközben néha leültem, aztán újra járkáltam, szólítottam, hogy jöjjön vissza, aztán újra sírtam, és így töltöttem a délutánt, körülbelül hét óráig, amikor majdnem ránk sötétedett az este, augusztus lévén, s

akkor elmondhatatlan meglepetésemre visszajött a fogadóba, és egyenesen az én szobámba.

Az elképzelhető legnagyobb felindulásban voltam, és ő is ugyanúgy. El sem tudtam képzelni, miért történt ez így, és csak tépelődtem, vajon örüljek-e neki vagy szomorkodjak miatta, de a szeretetem felülkerekedett minden egyében, és lehetetlen volt eltitkolni örömömet, ami túl nagy volt ahhoz, hogy mosolyogjak, hanem könnyekbe tört ki. Ő meg alighogy belépett a szobába, hozzám rohant, átölelt, karjába szorított, és szinte belém fojtotta a lélegzetet csókjaival, de egy szót sem szólt. Végül én kezdtem el.

– Édesem – mondtam –, hogy is tudtál elmenni tőlem?

Erre nem felelt, mert meg se tudott szólalni.

Amikor elragadtatásunk egy kissé lecsillapodott, elmondta, hogy több mint tizenöt mérföldre eljutott, de nem volt hozzá ereje, hogy tovább menjen, és vissza ne jöjjön engem még egyszer meglátni, és még egyszer elbúcsúzni tőlem.

Elmondtam neki, hogyan töltöttem időmet, és milyen hangosan hívtam, hogy jöjjön vissza. Ő azt mondta, hogy nagyon tisztán hallott engem Delmare Forestnél, amelyik tizenkét mérföldre van innen. Én mosolyogtam.

– Csak ne gondold – mondta –, hogy tréfálok, mert ha életemben valaha is hallottam a hangodat, akkor hallottam, amint hangosan hívtál, és néha úgy rémlett, látlak is, ahogyan utánam rohansz.

– És hát – kérdeztem –, mit mondtam? – mert a szavaimat nem ismételtam el neki.

– Hangosan hívtál, és azt mondtad: „Ó, Jemmy! Ó, Jemmy! Gyere vissza, gyere vissza!”

Kinevettem.

– Drágám – mondta –, ne neved, mert hidd el, hallottam a hangodat olyan tisztán, ahogy te most hallod az enyémet; ha akarod, elmegyek a bíróság elé, és megesküszöm rá.

Erre kezdtem meglepődni, megdöbbenni, sőt meg is rémülni, és elmondtam neki, amit valójában műveltem, és hogyan hívtam

őt, mint ahogy már fentebb leírtam. Miután ezen elmulattunk egy darabig, így szóltam hozzá:

– Most már többé nem megy el tőlem, inkább elmegyek veled a világ végéig.

Azt felelte, hogy nagyon neheze fog esni, ha engem el kell hagynia, de mivel meg kell lenni, reméli, oly könnyen veszem, amennyire csak tudom, de ami őt illeti, előre látja, hogy ez a pusztulást jelenti számára.

Azt mondta azonban, hogy azt is meggondolta, miért hagyjon magamra, hogy egyedül menjek Londonba, ami hosszú út, márpedig ő éppúgy elindulhat azon az úton is, mint bármely másikon, s ezért elhatározta, hogy elkísér odáig, vagy legalábbis csaknem odáig; de ha aztán búcsú nélkül elmegy, ne vegyem tőle rossz néven – és ezt meg is ígértette velem.

Elmondta, hogyan bocsátotta el a három szolgáját, adta el a lovaikat, s küldte el a legényeket szerencsét próbálni, s mindezt nagyon rövid idő múlva, egy útba eső városban, már elfelejtettem, hogy hol.

– És – tette hozzá – amikor magamra maradtam, könnyezve gondoltam el, mennyivel boldogabbak a gazdájuknál, mert elmehetnek a legközelebbi úr házába szolgálatot keresni, míg én nem tudom, hová menjek, mit kezdjek magammal.

Azt mondtam neki, olyan nagyon boldogtalan voltam, amiért el kellett válnom tőle, hogy már nem is lehettem volna rosszabbul; és most, hogy visszatért, én nem megyek el tőle, ha ő hajlandó magával vinni, bárhová is megy. Közben pedig beleegyeztem, hogy menjünk együtt Londonba, de abba már nem tudtam beletrödni, hogy végül elmenjen, és el se búcsúzzon tőlem, hanem azt mondtam neki tréfálkozva, hogy ha ezt megteszi, megint visszahívom olyan hangosan, mint az előbb. Aztán elővettem az óráját és visszaadtam neki, meg a két gyűrűjét és tíz guinea-jét is, de ő nem akarta elfogadni, ami erős gyanút ébresztett bennem, hogy az a szándéka: elmegy útközben, és magamra hagy.

Az igazság az, hogy a férjem helyzete, levelének szenvedélyes szavai, az a gyöngéd, úri bánásmód, amiben az egész ügy folya-

mán részesített, az a gond, amit irántam tanúsított, az a mód, ahogyan elbúcsúzott, és a megmaradt kis vagyonából olyan nagy részt juttatott nekem – mindez együttvéve olyan hatást tett rám, hogy nem tudtam elviselni a gondolatot, hogy meg kell válnom tőle.

Két nappal ezután elhagytuk Chestert, én postakocsin, ő lóháton. Chesterben elküldtem a szolgálómat. James nagyon ellemezte, hogy komorna nélkül maradjak, de azt mondtam neki, hogy mivel a lányt vidéken fogadtam fel – Londonban nem tartván cselédet –, kegyetlenség lett volna, ha magammal viszem a szegény teremtetést, aztán kidobom, amint Londonba érek; az úton pedig fölösleges teher lett volna; ezzel meggyőztem, s e tekintetben megnyugodott.

Eljött velem egészen Dunstable-ig, körülbelül harminc mérföldre Londontól, ott azt mondta, hogy a végzet és a saját balsorsa kényszeríti, hogy elhagyjon, s hogy nem okos dolog, ha ő Londonba megy, aminek az okait fölösleges megtudnom – s láttam, hogy készülődik is elmenni. A postakocsi, amiben utaztunk, rendszerint nem állt meg Dunstable-ben, de mivel én egy negyedóraig ott szerettem volna maradni, a kocsisok hajlandók voltak megállni egy ideig a fogadó kapujában, mi pedig bementünk a házba.

Bent a fogadóban azt mondtam neki, hogy már csak egy szívesseget kérek tőle; mivel nem tud tovább jönni, engedje meg, hogy egy-két hétig vele maradjak ebben a városban, hadd gondolkozzunk azalatt, mivel lehetne megakadályozni a végleges elválást, ami olyasmi, hogy mindkettőnkre romlást hoz; s hogy valami fontosat akarok neki ajánlani, amiről talán úgy találja, hogy előnyűnkre fordítható.

Ez olyan ésszerű ajánlat volt, hogy nem utasíthatta vissza, így hát előhívtuk a fogadósnét, azt mondta neki, hogy a felesége rosszul lett, és olyan beteg, hogy képtelen továbbutazni a postakocsin, amikor máris szinte halálosan fáradt, és megkérdezte tőle, nem tud-e nekünk lakást szerezni egy magánházban két-három napra, ahol egy kissé kipihenhetem magamat, mert az uta-

zás nagyon elgyengített. A fogadósné, egy nagyon jóra való, jó modorú és igen udvarias asszony rögtön odajött hozzám; azt mondta, van két-három nagyon jó szobája a háznak teljesen csendes részében, és ha megnézném őket, ő nem kételkedik benne, hogy tetszenének nekem, és megkaphatnám az ő egyik cselédjét is, akinek nem volna egyéb dolga, csak hogy az én szolgálatomra legyen. Ez olyan kedves volt tőle, hogy nem is tehettem egyebet, mint hogy elfogadjam; így hát elmentem megnézni a szobákat, nagyon tetszettek, csakugyan nagyon gazdagon bútorozott, nagyon kellemes szobák voltak; ennél fogva kifizettük a postakocsit, levettük a poggyászsunkat, és elhatároztuk, hogy ott maradunk egy ideig.

Itt megmondtam neki, hogy szeretnék vele élni mindaddig, amíg a pénzem el nem fogy egészen, de nem akarom, hogy ő csak egy saját shillingjét is elköltse. Efölött némi kedves civódás esett közöttünk, de megmondtam neki, ez az utolsó alkalom, amikor a társaságát élvezhetem, és azt kívántam, hadd legyen ebben az egy dologban én az úr, minden egyéb az ő akarata szerint történjék – ebbe bele is egyezett.

Itt aztán egy este, amikor kísértáltunk a mezőre, megmondtam neki, hogy most hozakodom elő azzal az ajánlattal, amelyikről beszéltem; elő is adtam, hogyan éltem Virginiában, hogy ott van az anyám, és azt hiszem, még mindig él, bár a férjem már néhány éve meghalt. Elmondtam neki, hogy ha tönkre nem mennek az áruim, amiknek az értékét mellel jöcskán felnagyítottam, éppen elég gazdag partit csinált volna, hogy ne kelljen így elválnunk egymástól. Aztán részletesen beszámoltam neki azoknak az embereknek a szokásairól, akik abban az országban telepedtek le, hogy az ottani alkotmány folytán nagy darab földet kapnak, s ha nem, olyan olcsón lehet ott földet vásárolni, hogy említésre sem érdemes.

Aztán teljes és alapos képet adtam neki az ültetvények természetéről; s hogy ügyes ember, ha csak két-háromszáz font értékű angol árut visz is magával, néhány szolgálával és szerszámokkal,

gyorsan alapot teremthetne egy család részére, néhány éven belül pedig vagyont szerezhet.

Elmondtam neki, miféle termést hoz ott a föld, hogyan kell a talajt megművelni és termékennyé tenni, s mennyi az évi hozam, és bebizonyítottam neki, hogy ilyen kezdet után már néhány év múlva éppolyan bizonyosak lehetünk benne, hogy gazdagok leszünk, mint amilyen bizonyosak vagyunk benne most, hogy szegények vagyunk.

Szavaim meglepték, majdnem egy álló hétig ez volt minden beszélgetésünk tárgya, s ezalatt, ahogy mondani szokták, fehérén feketével kimutattam, hogy amennyiben okosan és derekasán viselkedünk, teljességgel lehetetlen, hogy ott ne boldoguljunk és meg ne vagyonosodjunk.

Aztán elmondtam, milyen módot találnék rá, hogy körülbelül háromszáz fontot szerezzek, és kifejtettem az érveimet, milyen jó módszer lenne ez arra, hogy véget vessünk viszontagságainknak, és megjavítsuk helyzetünket a világban, amit mind a ketten reméltünk, és hozzátettem, hogy hét év után odáig vinnénk, hogy jó kezekben hagyva ültetvényünket, visszatérjünk, s itt éljünk, és élvezzük ültetvényünk jövedelmét; fel is hoztam rá néhány példát, olyanokét, akik így cselekedtek, és most nagy jó módban élnek Londonban.

Szóval, annyira szorongattam ezzel, hogy már majdnem bele is egyezett, de valamin mindig megakadtunk, amíg végül szerepet nem cseréltünk, s ő nem kezdett el beszélni majdnem ugyanilyen célzattal Írországról.

Elmondtam, hogy az olyan ember, aki bele tudna illeszkedni a vidéki életbe, és szert tudna tenni kis tőkére, amivel földet szerezhet, évi ötven fontért olyan gazdaságot kaphat ott, amelyet máshol csak kétszáz fontért; hogy a föld olyan gazdag és olyan termést hoz, hogy nem sok befektetéssel bizonyosak lehetünk benne: olyan szépen meg tudunk élni belőle, ahogy egy három-ezer font jövedelmű úriember Angliában; ő már ki is tervelte magában, hogy engem Londonban hagy, ő meg átmegy oda, és próbát tesz, s ha úgy látja, hogy kellő alapot talál a megélhetésre,

megfelelően annak a tiszteletnek, amit irántam érez – és nem kétkedik benne, hogy ezt meg tudja csinálni –, visszajön értem, és elvisz magával.

Rettentően féltem, hogy ilyen javaslat után szavamon fog, tudniillik, hogy tegyem készpénzzé kis jövedelmemet, amit ő majd átvisz Írországba, és ott kísérletet tesz vele; de ő sokkal méltányosabb volt annál, semhogy ezt kívánja, vagy akár el is fogadja, ha én felajánlom; meg is előzött ebben, mert hozzátette, hogy odamegy szerencsét próbálni, és ha látja, hogy tud valamit kezdeni, amiből megéljünk, akkor, ha majd én átmegegyek, hozzáadom az én vagyonomat is, és magunkhoz méltó életet élünk; de az enyémből egy shillinget sem kockáztat, amíg egy kis pénzzel kísérletet nem tesz, és biztosított róla, ha látja, hogy Írországban nincs mit keresni, visszajön hozzám, és csatlakozik az én virgíniai tervemhez.

Olyan komolyan vette azt a tervét, amely szerint ő próbálkozik először, hogy nem tudtam ellentmondani; annyit azonban megígért, hogy nem sokkal a megérkezése után hallat magáról, és tudatja velem, vajon a kilátásai megfelelnek-e várakozásának, s így, amennyiben nincs lehetőség a sikerre, én megragadom az alkalmat, hogy előkészítsem a másik utazásunkat, és biztosított róla, hogy akkor szívvel-lélekkel velem tart Amerikába.

Ennél többet nem tudtam elérni nála, s ez a vita elfoglalt bennünket majd egy hónapig, én pedig közben élveztem a társaságát, amelyiknél szórakoztatóbbat addigi életemben soha még nem találtam. Ez alatt az idő alatt beavatott a saját életének történetébe, amelyik csakugyan meglepő és végtelen változatossággal teli, kalandjaiból és eseményeiből futná egy sokkal elevezebb történetre, mint amit valaha is nyomtatásban olvastam – de később lesz még alkalmam többet is mondani róla.

Végül elváltunk, igaz, részemről a legerősebb vonakodással, aminthogy ő is nagyon kellenül vett búcsút, de a szükség rákényszerítette, mert, mint ahogy utóbb sokkal inkább megértettem, nagyon jó okai voltak, amikért nem akart Londonba jönni.

Megadtam a címet, ahova írjon, habár még mindig megőriz-

tem a nagy titkot, azaz nem közöltem vele igazi nevemet, hogy ki vagyok, és hol lehet megtalálni; hasonlóképpen ő is megadott egy címet, ahova levelet írjak, és azt mondta, hogy ott bizonyosan megkapja.

Egy nappal az elválásunk után Londonba mentem, de nem egyenesen a régi lakásomba, hanem egy másik, megnevezhetetlen okból titkosan vettem ki lakást a St. John's Streeten, vagy ahogy közönségesen mondják, Clerkenwell-St. Jonesban; itt aztán teljesen egyedül lévén, volt időm üldögdélni és komolyan elgondolkodni az elmúlt hét hónap kalandozásain – mert nem kisebb ideig voltam távol. A legutóbbi férjemmel töltött kellemes órákra végtelen gyönyörrel tekintettem vissza, de ez a gyönyör nagyot csökkent, amikor egy idő múlva azt tapasztaltam, hogy bizonyosan másállapotban vagyok.

Ez nagyon kellemetlen körülmény volt, tekintve azt az előttem álló nehézséget, hogy hol találjak helyet a lebetegedésemre, mert abban az időben a világ legkényesebb dolgai közé tartozott, hogy egy asszonyt, aki idegen, és nincsenek barátai, ilyen körülmények között befogadjanak anélkül, hogy valaki kezességet vállalna érte, ilyen barátom pedig nekem nem volt, és sehol sem tudtam volna szert tenni rá.

Mindezenközben gondot fordítottam rá, hogy levelezést folytassak bankbeli barátommal, azaz inkább ő fordított rá gondot, hogy levelezzen velem, mert hetenként egyszer írt; és bár nem költöttem el a pénzemet olyan gyorsan, hogy újat kellett volna kérnem tőle, de én is gyakran írtam neki, tudatván, hogy még élek. Hátrahagytam a címemet Lancashire-ben, úgyhogy ezek a levelek elérkeztek hozzám, és mialatt St. Jonesba vonultam vissza, nagyon lekötelező levelet kaptam tőle, amelyben megnyugtatót, hogy válópere sikeresen folyik, habár közben nem várt nehézségekbe ütközött.

Nekem nem volt kedvem ellenére az a hír, hogy a pöre hosszasdalmasabb, mintsem várta; mert ha nem is voltam abban a helyzetben, hogy igent mondjak neki, nem lévén olyan ostoba, hogy feleségül menjek hozzá, amikor tudtam, hogy más férfitől várok

gyereket – amit némelyek, akiket ismerek, meg mertek kockáztatni –, de arra sem voltam hajlandó, hogy elveszítsem, szóval elhatároztam, hogy hozzámegyek, amennyiben nem változtatja meg szándékát, mire felépülök; mert azt már világosan láttam, hogy a másik férjemről nem hallok többet, és mivel ő amúgy is váltig unszolt, hogy menjek csak férjhez, és biztosított róla, hogy ezt egyáltalában nem veszi tőlem zokon, és nem támaszt soha igényt velem szemben, így hát minden aggályoskodás nélkül elhatároztam, hogy meg is teszem, ha tudom, és ha másik barátom tartja az ajánlatát – márpedig a leveleiből, e lehető leggyöngédebb és legudvariasabb levelekből ítélve, jó okom volt feltételezni, hogy nem változtatta meg szándékát.

Most már hasasodtam, azok, akiknél laktam, észre is vették, és kezdtek megjegyzéseket tenni rá, és amennyire az udvariasság engedte, célozgattak, hogy gondolnom kell az elköltözésre. Ez rendkívül kellemetlen helyzetbe hozott, nagyon mélabús lettem, mert csakugyan nem tudtam, mitévő legyek, volt pénzem, de nem voltak barátaim, és szembe kellett néznem azzal a lehetőséggel, hogy nemsokára gyerek lesz a nyakamon, akiről gondoskodnom kell, márpedig ilyen nehézséggel most először találkoztam, mint eddigi történetemből kitűnik.

Ennek az ügynek során még nagyon meg is betegedtem, s a bánatom tetemesen növelte a bajt. Végül bebizonyosodott, hogy a betegségem nem több váltóláznál, de az a félelmem támadt, hogy elvetélés lesz belőle. Nem kellene félelemről beszélnem, mert valójában örültem volna az elvetélésnek, habár eszembe sem jutott, hogy bármit is tegyek a koraszülés elősegítésére; mondhatom, ennek még a gondolatától is irtóztam.

De azért, amikor erről beszéltünk, háziasszonyom azt javasolta, hívassak bábát. Kezdetben aggályaim voltak ez ellen, de egy idő múlva beleegyeztem, csak annyit mondtam neki, hogy nem ismerek semmiféle bábát, s így az ügyet rábízom.

Úgy látszik, a háziasszonyom – mint ez rögtön kitűnik – nem volt annyira járatlan a magaméhoz hasonló ügyekben, mint

ahogy eleinte gondoltam róla: éppen a megfelelő – azazhogy a nekem megfelelő – bábáért küldött.

Az asszony a maga foglalkozásában tapasztalt asszonynak látszott, úgy értem, hogy tapasztalt bábának; mert volt egy másik hivatása is, amelyben éppolyan járatos volt, mint a legtöbb nő – ha ugyan nem még járatosabb. A háziasszonyom megmondta neki, hogy nagyon mélabús vagyok, s hogy azt hiszi, ez megártott nekem, aztán a jelenlétemben így szólt hozzá:

– B.-né, azt hiszem, ennek a hölgynek a baja olyan természetű, hogy nagyon is magára tartozik, s ezért ha bármit is tud tenni érte, kérem, tegye meg, mert nagyon kedves úriasszony – s ezzel kiment a szobából.

Nem értettem őt, de amint kiment, a Sötét Anyó nagyon komolyan kezdte megmagyarázni, mire célzott.

– Asszonyom – mondta –, maga, úgy látszik, nem érti, mire célzott a háziasszonya, és ha majd megérti, semmi szükség rá, hogy ezt vele közölje. Arra célzott, hogy a maga körülményei esetleg megnehezítik a lebetegedését, és nem szívesen leplezné le magát. Szükségtelen erről többet beszélni, csak annyit mondok, hogy amennyiben hajlandó volna az ügyéről annyit közölni velem, amennyi szükséges, mert nem szeretem ilyesmibe beleütni az orromat, akkor talán abban a helyzetben lehetnék, hogy segíthetek magán, megkönnyíthetem a dolgát, és ezzel kapcsolatban kiverhetek minden szomorú gondolatot a fejéből.

Minden szó, amit ez a nő mondott, olyan volt nekem, mint a szíverősítő, új életet, új lelket öntött belém, a vérem azonnal elkezdett gyorsabban keringeni, egész más ember lett belőlem, megjött az étvágyam, és rögtön utána javult az állapotom. Még sok mindent mondott ugyanilyen célzattal, aztán unszolt, hogy csak legyek nyílt hozzá, a legünnepélyesebben titoktartást fogadott, aztán elhallgatott egy darabig, mintha csak azt várná, hogy meglássa, milyen hatást tett rám, és mit szólok hozzá.

Sokkal jobban éreztem, milyen szükségem van ilyen asszonyra, semhogy el ne fogadtam volna az ajánlatát. Azt mondtam, az én ügyem részben olyan, amilyennek sejti, részben pedig nem,

mert valójában férjnél vagyok, van férjem, de ez idő szerint olyan messze van, hogy nem tud nyilvánosan megjelenni.

Ő félbeszakított, és azt mondta, ez nem az ő dolga; az ő szemében férjes asszony minden hölgy, aki a gondjába jut.

Minden asszony, aki másállapotba jut, tudja, ki a gyerek apja, s hogy ez az apa férj vagy nem férj, az nem az ő dolga, az ő dolga csak az, hogy segítségemre legyen a mostani körülményeim között, akár van férjem, akár nem. – Mert, asszonyom – tette hozzá –, ha olyan férje van, aki nem tud megjelenni, az annyi, mintha nem is volna férje, s ezért hogy feleség vagy szerető, az nekem egyre megy.

Rögtön láttam, hogy akár ringyó vagyok, akár feleség, itt ringyónak számítok, így hát ezt rá is hagytam. Azt feleltem, hogy amit mondott, igaz, de ha el kell mondanom neki az ügyemet, úgy kell elmondanom, ahogy történt; ezért elmeséltem, amilyen kurtán tehettem, és e szavakkal fejeztem be:

– Nem azért terhelem ezzel, asszonyom, mintha sok köze volna a maga dolgához, hiszen megmondta, hogy nem érdekli; hanem csak azért, hogy tudja: engem nem zavar, akár nyíltan, akár titokban folyik le, mert ez nekem teljesen mindegy; az én nehézségem csak az, hogy senkit sem ismerek az országnak ebben a részében.

– Értem, asszonyom – felelte –, nem tud kezességet szerezni, hogy megakadályozza a község akadékoskodását, ami ilyen esetekben szokásos, és talán azt sem igen tudja, hová helyezze el a gyereket, ha majd megjön.

– Az utóbbi – mondtam – nem aggaszt annyira, mint az előbbi.

– Nos, asszonyom – kérdezte a bába –, rám meri-e bízni magát? Én nem érdeklődöm maga iránt, de maga érdeklődhetik énirántam. A nevem B., ilyen meg ilyen utcában lakom – ezzel megnevezte az utcát – a bölcsős cégér alatt. Bábaasszony a foglalkozásom, és sok hölgy van, aki mindig az én házámba jön lebetegedni. Általános kezességet adtam a községnek, hogy mentesítem őket minden költségtől azzal kapcsolatban, ami az én

házamban jön világra. Az egész ügyben már csak egy kérdezni-valóm van, asszonyom, s ha arra megfelel, a többire nézve teljesen nyugodt lehet.

Rögtön elértettem, mire céloz, s azt feleltem:

– Asszonyom, azt hiszem, értem magát. Hála istennek, ha barátoknak híján is vagyok a világnak ebben a részében, pénznek nem vagyok híján, legalábbis annak, amennyi ehhez szükséges, habár pénzben sem bővelkedem éppen. – Ezt azért tettem hozzá, mert nem akartam nagy várakozásokat kelteni benne.

– Hát igen, asszonyom – mondta erre –, csakugyan ez az, ami nélkül semmit sem lehet kezdeni ilyen esetekben, de meglátja, hogy nem akarom becsapni, és nem követelek magától semmit, ami méltánytalan, mert mindenről értesül majd előre, hogy intézkedni tudjon erre az alkalomra, és hogy aszerint költsézzék vagy takarékoskodják, ahogy helyénvalónak látja.

Azt feleltem, láthatóan annyira megérti a helyzetemet, hogy nincs is mit kérnem tőle, csak azt az egyet, hogy mivel a pénzem elegendő, de nem sok, úgy intézkedjék, hogy a lehető legkisebb költséggel járjon számomra az ügy.

Azt válaszolta, hogy elhozza majd nekem a költségek jegyzékét két két vagy három változatban; tetszésem szerint választhatok; én ezt örömmel fogadtam, és ebben maradtunk.

Másnap el is hozta, s a három számlája így festett:

	s.	d.
1. Háromhavi lakbér és teljes ellátás à heti 10 s.	6	0 0
2. Dajka és a lebetegedés alatt ágynemű használata egy hónapra	1	10 0
3. A keresztelő lelkész, a keresztszülők és az írnok költségei	1	10 0
4. Keresztelői vacsora öt személyre	1	0 0
A bábaasszony bére és a községgel való elintézés költségei	3	3 0
A szolgálnak	0	10 0
	13	13 0

Ez volt az első számla; a második ugyanilyen tételekből állt:

	s.	d.
1. Háromhavi lakás és ellátás, à heti 20 s.	12	0 0
2. Dajka és ágynemű és csipke használata egy hónapra	2	10 0
3. A keresztelő lelkész stb. mint fentebb	2	0 0
4. Vacsora és édességek	3	3 0
A bábaasszony bére, mint fentebb	5	5 0
A szolgálónak	1	0 0
	<u>25</u>	<u>18 0</u>

Ez volt a másodosztályú számla, a harmadik, mint az asszony mondta, egy fokozattal efölött volt, arra az esetre, ha az apa vagy a barátok jelentkeznek:

	s.	d.
1. Háromhavi lakás és ellátás két szobával és egy cselédkamrával	30	0 0
2. Dajka egy hónapra és a legfinomabb gyermekágyi fehérnemű	4	4 0
3. A keresztelő lelkész stb.	2	10 0
4. Vacsora borral és felszolgálással	6	0 0
A bábaasszony költségei stb.	10	10 0
A szolgálónak a saját szolgálón kívül csak	0	10 0
	<u>53</u>	<u>14 0</u>

Átfutottam mind a három számlát, mosolyogtam, és azt mondtam neki, ebből azt látom, hogy mindent tekintetbe véve nagyon méltányosak az igényei, és nem kételkedem, hogy nagyon jó elhelyezést találok nála.

Ő azt mondta, hogy ezt majd akkor ítéld meg, ha látom. Én azt feleltem, hogy akármennyire is bánt, meg kell mondanom, hogy sajnos én a legolcsóbb felei közé fogok tartozni.

– És talán, asszonyom – tettem hozzá –, éppen ezért a legkevésbé szívesen fog látni.

– Nem, egyáltalában nem – jegyezte meg –, mert míg egy harmadosztályú vendégem van, kettő van a másodosztályból és négy az elsőből, és az egyiken aránylag éppen annyit keresek, mint a másikon, de ha kételkedik a gondoskodásomban, megengedem, hogy bármilyen barátja megnézzé, jól ápolják-e nálam vagy sem.

Aztán megmagyarázta számlájának részleteit.

– Először is, asszonyom – mondta –, szeretném, ha meggondolná, hogy itt háromhavi ellátást vettem föl mindössze heti tíz shillingért, és merem állítani, hogy nem fog panaszkodni a főztömre. Gondolom, itt sem él olcsóbban, ahol most lakik?

– Nem, csakugyan nem – feleltem –, még ilyen olcsón sem, mert heti hat shillinget fizetek a szobáért, az ellátásomról pedig magam gondoskodom, ami sokkal többbe kerül nekem.

– Aztán, asszonyom – mondta –, ha a gyerek nem maradna életben, ami néha megtörténik, a lelkész tételeit megtakarítja; és ha nem hívja meg a barátait, megtakaríthatja a vacsora költségeit is; így, ha ezeket a tételeket kihúzza, asszonyom, a lebetegedése legfeljebb öt font három shillinggel lesz több, mint amennyit egyébként költene az életére.

Ez volt a legésszerűbb dolog, amit valaha is hallottam; így hát mosolyogtam, és azt mondtam, hogy eljövök hozzá, és a vendége leszek, de azt is megmondtam, hogy mivel még több mint két hónapom van hátra addig, talán kénytelen lennék három hónapnál tovább nála maradni, s szeretném tudni, nem lenne-e kénytelen akkor elküldeni engem, még mielőtt ez tanácsos volna. Azt mondta, hogy nem, mert a háza nagy, s azonkívül ő senkit sem küld el, aki nála betegedett le, mindaddig, míg nem megy el szívesen, és ha több hölgy jelentkezik, örvend ő olyan kedveltségnek a szomszédai körében, hogy húsz hölgynek is tud szerezni elhelyezkedést, ha szükség van rá.

Láttam, hogy a maga módján kitűnő hölgy, és rövidre fogva a dolgot, megállapodtunk, hogy az ő kezére bízom magamat. Az-

tán másról beszélt, körülnézett, hogyan lakom itt, hiányolta, hogy nem részesülök elegendő kiszolgálásban és kényelemben, és azt mondta, hogy az ő házában nem így bánnak majd velem. Én azt feleltem, hogy félszeg voltam, és nem mertem szólni, mert a háziasszony idegenebbül nézett rám, vagy legalábbis úgy éreztem, amióta beteg lettem, merthogy másállapotban vagyok; és féltem, hogy egy vagy más módon megsért, feltételezván, hogy nem sok jót tudnék mondani magamról.

– Ó, kedvesem – mondta erre –, önagysága egyáltalában nem idegen az ilyesmiben; ő is igyekezett ellátni a magához hasonló helyzetben levő hölgyeket, de nem tudott kezességet adni a községnek; azonkívül nem az a kényes hölgy, akinek maga tartja; de mivel úgyis itt akarja hagyni, ne vesszen vele össze, hanem én majd utánanézek, hogy ameddig itt van, kissé jobban tartsák, és ez nem fog magának többbe kerülni.

Akkor nem értettem őt, de azért megköszöntem neki, aztán elváltunk. Másnap reggel küldött nekem egy frissen sült csirkét meg egy üveg aszúbort, és a szolgálóval azt üzente, hogy a szolgálatomra áll mindennap, ameddig még itt maradok.

Ez meglepően jó és kedves volt tőle, és én szívesen el is fogadtam. Este megint elküldött hozzám, hogy megtudja, nincs-e szükségem valamire, a szolgálónak pedig elrendelte, hogy jöjjön el hozzám másnap reggel újfent. A lány arra is parancsot kapott, hogy főzzön nekem csokoládét, mielőtt elmegy hazulról, délután pedig elhozott egy egész borjúmirigyet meg egy tál levest ebédre; ilyen módon táplált távolról, ami nagyon jólesett, és gyorsan össze is szedtem magamat, mert valóban a minapi betegségemet főképpen a korábbi csüggedésem okozta.

Azt vártam, hogy mint az már ilyen embereknél lenni szokott, a szolgáló, akit hozzám küldött, valamilyen, Drury Lane-en⁴ nevelkedett, arcátlan repedtsarkú lesz, és nagyon nyugtalan is voltam emiatt, úgyhogy első éjszaka nem is szívesen adtam neki fek-

4 Drury Lane – londoni utca, egyben az utcanők tanyája is. Itt épült a Drury Lane Theatre 1663-ban.

helyet a házban, és olyan éberem rajta tartottam a szememet, mintha csak körözött tolvaj lett volna.

Az én hölgyem rögtön megsejtette, miről van szó, visszaküldte a lányt egy levélkével, amely szerint megbízhatom a szolgáló tisztességében; ő minden tekintetben felel érte, aminthogy soha nem fogad fel cselédet igen jó kezesség nélkül. Erre aztán teljesen megnyugodtam, aminthogy a lány magaviselete csakugyan mindennél meggyőzőbb bizonyosság volt, mert szerényebb, nyugodtabb, derekabb lány soha semmiféle családhoz nem került, márpedig én később ilyennek ismertem.

Amint eléggé felépültem ahhoz, hogy kijárjak, elmentem a lánnyal megnézni a házat és a szobát, amit majd kapok; és minden olyan csinos és tiszta volt, hogy egy szavam se lehetett, hanem csodálatosan elégedett voltam mindazzal, amit tapasztaltam, mert ez, tekintetbe véve az én szomorú körülményeimet, várakozásomon felüli volt.

Lehetnek, akik azt kívánják tőlem, hogy számoljak be valamennyire annak a nőnek gonosz üzelmeiről, akinek a keze közé jutottam; de a bűnnek túlságos bátorítása volna, ha a világ megtudná, milyen könnyű intézkedésekkel szabadították meg itt a nőket a titkon szerzett gyermek terhétől. Ennek a méltóságteljes matrónának többféle üzelmei voltak, az egyik az, hogy ha egy gyerek megszületett, még ha nem is az ő házában – mert alkalomadtán sok titkos munkára is elhívták –, mindig voltak készenlétben emberei, akik egy kis pénzért átvették a gyereket a gondjaiból, valamint a község kezéből is, s ezekre a gyerekekre, ahogy ő mondta, tisztességesen gondot viseltek. Hogy mi lett mindezekből, tekintetbe véve, hogy a saját elbeszélése szerint milyen sokkal akadt dolga, azt el sem tudom képzelni.

Sokszor vitatkoztam vele erről. De ő rögtön készen állt azzal az érveléssel, hogy ő csak megmenti az életét sok ártatlan bányának – mert így nevezte őket –, akit talán megölnének; és sok aszszony életét is, aki szerencsétlenségén kétségbeesve különben talán arra csábulna, hogy elpusztítsa gyermekét. Én elismertem, hogy ez igaz, és nagyon hasznos dolog is, feltéve, hogy ezek a sze-

gény gyerekek utána jó kézbe kerülnek, s nem hanyagolják el őket, és nem bánnak velük rosszul a nevelőszüleik. Ő azt felelte, hogy erre mindig gondot fordít, és csak olyanokhoz ad gyereket dajkaságba, akik jó emberek, és akikben meg lehet bízni.

Ezt semmivel sem cáfolhattam meg, és így kénytelen voltam ezt mondani:

– Asszonyom, én nem vonom kétségbe, hogy maga megteszi a magáét, de az a fő kérdés, hogy mit csinálnak majd ezek az emberek.

Ő pedig megint betömte a szájamat azzal, hogy erre feltétlen gondot visel.

Mindabban, amit erről a tárgyról beszélt, csak egy dolog hagyott bennem rossz szájízt, tudniillik egyszer, amikor beszélünk, hogy már messzire jutottam a terhességemben, valami olyasmit mondott, amiből úgy tetszett, mintha hamarabb meg tudna szabadítani a terhemtől, amennyiben erre hajlandó vagyok; vagyis nyíltan, angolul beszélve, tudna valamit adni nekem, amitől elvetélnék, már amennyiben szeretnék a bajaimnak ily módon véget vetni; de én gyorsan megértettem vele, hogy borzadok a gondolatától is; és hogy igazságot szolgáltatassak neki, ezt rendkívül ügyesen hozta szóba, és nem is tudnám megmondani, hogy valójában ez volt-e a szándéka, vagy csak mint elrettentő dolgot említette az ilyen üzelmet; mert olyan jól válogatta meg a szavait, és olyan gyorsan elérte a véleményemet, hogy rögtön elutasítóan beszélt, még mielőtt én nyilatkozhattam volna.

Hogy a történetnek ezt a részét a lehető legkurtábbra fogjam, elhagytam St. Jones-i lakásomat, és elmentem új nevelőanyámhoz – mert így nevezték őt a házban –, és ott valóban olyan udvariasan bántak velem, olyan gondot fordítottak rám, és minden olyan jó volt, hogy meglepődtem, és kezdetben nem is tudtam megérteni, milyen haszna van ebből nevelőanyámnak; de később rájöttem, hogy a lakók ellátásából nem akart hasznót húzni – aminthogy nem is sokat nyerhetett rajta –, hanem a számlája többi tételében találta meg a számítását, és elhihetik nekem,

hogy ezeken éppen eleget keresett, mert alig hihető, hogy milyen forgalmat ért el otthon is, meg házon kívül is, és mind csupa titkos ügy volt, vagyis nyílt, angol szóval, szajhaügy.

Mialatt én a házában laktam, ami majdnem négy hónapig tartott, nem kevesebb, mint tizenkét gáláns hölgyet fektetett gyermekágyba a saját fedele alatt, és azt hiszem, körülbelül harminckettőt kezelt házon kívül; ezek közül az egyik éppen az én St. Jones-i öreg háziasszonyomnál lakott, aki éppen olyan jól bánt vele, mint énvelem.

Különös tanúbizonysága volt ez a kor növekvő bűnösségének, és akármilyen rossz is voltam én magam, ez nagyon megriasztotta az érzékenységet; kezdtem émelyedni a helytől, ahol éltem, és mindenekelőtt az ottani üzelmektől; de azért meg kell mondanom, hogy soha nem láttam – és azt hiszem, nem is lehetett volna látnom – a házban a legkisebb illetlenséget sem, egész idő alatt, míg ott tartózkodtam.

Soha nem lehetett látni, hogy férfi jött volna fel a lépcsőn, kivéve a betegágyban fekvő hölgyek látogatására, akkor is az öreg hölgy mindig jelen volt, mert háztartása becsületbe vágó kérdésének tekintette, hogy ott férfi nőt ne érintsen, nem, még a saját feleségét sem; azt sem engedte meg, hogy bármilyen férfi, bármilyen ürüggyel a házban aludjon, nem, még a saját feleségével sem; és erre mindig azt mondta: azzal nem törődik, hány gyerek születik a házában, de azt nem tűri, hogy csak egyet is nemzzenek tudtával.

Ebben talán szigorúbb is volt a szükségesnél, de mindenesetre ez a nézete hasznos tévedés volt, ha egyáltalában tévedés volt, mert ezzel fenntartotta foglalkozásának tekintélyét, és az volt a híre, hogy gondját viseli ugyan a nőknek, ha már elromlottak, de egyáltalában nem szolgál eszközül arra, hogy elrontsák őket – azért mégis bűnös mesterség, amit űzött.

Miközben itt voltam, és még mielőtt lebetegedtem, levelet kaptam bankbeli megbízottamtól, csupa kedvesség, gyöngédség volt, s a legkomolyabban unszolt, térjek vissza Londonba; a levelet majdnem két héttel később kaptam meg, mert először Lan-

cashire-be küldte, s onnan továbbították utánam. Azzal fejezte be, hogy elnyerte a döntést a felesége ellen, és hajlandó eleget tenni kötelezettségének velem szemben, amennyiben én elfogadom ajánlatát, és ezt megtoldotta gyöngédségének és szeretetének számos kifejezésével – amikkel bizonyára sokkal jobban takarékoskodik, ha tudja, milyen körülmények között vagyok, aminthogy ezt a gyöngédségét és szeretetét csakugyan nem nagyon érdemeltem meg.

Válaszoltam erre a levelére, mégpedig liverpooli keltezéssel, de küldönc útján, mintha borítékban érkezett volna egy londoni barátnőmhöz. A levélben öröömnek adtam kifejezést, amiért visszanyerte szabadságát, de egyúttal némi meggondolásomnak is a tekintetben, megházasodhatik-e újra törvényesen, s azt mondtam, remélem, ezt a kérdést nagyon komolyan megfontolja, mielőtt elhatározásra jut, mert ez sokkal súlyosabb következményekkel járna, semhogy hozzá hasonlóan józan ember elharmarkodott lépésre ragadtassa magát; s befejezésül sok szerencsét kívántam neki bármihez, amit ebben határoz, anélkül hogy saját szándékomba beavattam volna, vagy bármilyen választ is adtam volna arra a javaslatára, hogy jöjjek hozzá Londonba, hanem csak futólag említettem, hogy előreláthatólag az év vége felé térek vissza, ez a levél pedig áprilisban kelt.

Lebetegedésem május közepére esett, újabb erős fiúgyermeket hoztam a világra, én magam pedig jó erőben voltam, mint ilyen alkalmakkor mindig. Nevelőanyám bábaasszonyi működését az elképzelhető legnagyobb tudással és ügyességgel végezte, és felülmúlta minden e téren addig szerzett tapasztalatomat.

Szülésem közben és utána a betegágyban olyan gondot viselt rám, hogy ha saját anyám lett volna, akkor sem tehetett volna többet. De senkit ne bátorítson rendetlen életre ennek az ügyes hölgynek a működése, mert ő már nyugvóhelyére költözött, és merem állítani, hogy utána senki sincs, aki csak a közelébe próbálhatna jönni.

Azt hiszem, lebetegedésem után három héttel történt, hogy újabb levelet kaptam bankbeli barátomtól azzal a meglepő hír-

rel, hogy végső ítéletet kapott a válóperében, azonnal el is küldte a feleségének, és az ő új megházasodásával kapcsolatos minden aggályomra olyan választ adhat, amit én nem várhattam, ő meg nem kívánt: felesége, aki már előbb is megbánást érzett, amiért megcsalta őt, amint meghallotta, hogy férje ezen a fokon is megnyerte a pert, igen sajnálatos módon még aznap este megölte magát.

Nagyon szépen adott kifejezést a felesége szerencsétlensége fölött érzett részvétének, de tisztázta magát az alól a vád alól, hogy bármi része volna benne, hiszen ő csak igazságot szerzett magának egy ügyben, amelyben példátlanul becsapták és megbántották. De azért azt mondta, rendkívül lesújtja őt e csapás, és nem is maradt a világon kilátása más örömrre, csak az a reménye, hogy én majd eljövök, és megvigasztalom a társaságommal; és valóban hevesen unszolt, hogy ne vonjam meg tőle ezt a reményt, s legalább azt tegyem meg, hogy jöjjenek el Londonba s találkozzam vele, akkor majd a továbbiakat megbeszélhetjük egymással.

E hírek megdöbbenettek, és most már kezdtem komolyan elgondolkodni körülményeimen s azon az elmondhatatlan szerencsétlenségen, hogy gyerek van a nyakamon, és nem tudtam, mitévő legyek. Végül leplezve célozgattam ügyemre a nevelőanyámnak; már néhány napja bánatosnak látszottam, és ő szüntelenül faggatott, hogy mi bánt. Azt végső szükségemben sem mondhattam meg, hogy házassági ajánlatot kaptam, miután olyan gyakran emlegettem, hogy van férjem, úgyhogy igazán nem tudtam már, mit mondjak neki. Bevallottam, hogy valami nagyon bánt, de azt is megmondtam, hogy erről senki élő emberrel nem beszélhetek.

Tovább faggatott napokon át, de én megmondtam, hogy ezt a titkot lehetetlen bárkinek is elárulnom. De ahelyett, hogy beérte volna ezzel a válasszal, egyre erőszakosabban unszolt; erősködött, hogy sok hasonlófajta titkot bíztak rá, nagyobbakat is, hogy a foglalkozásához tartozik mindenről hallgatni, s hogy ha az ilyesféle dolgokat elárulná, az a romlását jelentené. Megkér-

dezte, tapasztaltam-e valaha is, hogy más emberek ügyeiről fecske, és hogyan is gyanúsíthatom ilyesmivel? Azt mondta, ha őelőtte könnyíték a szívemen, az annyi, mintha senkinek sem mondanám el, mert ő hallgat, mint a sír; hogy annak már nagyon különös esetnek kell lennie, amiből ő ne tudna kisegíteni engem; de ha titkolódzom, megfosztom magamat minden lehetséges segítségtől, őt pedig attól az alkalomtól, hogy hasznomra legyen. Szóval, olyan boszorkányos rábeszélőképessége volt, olyan meggyőző ereje, hogy képtelen voltam titkolódnizni előtte.

Így hát elhatároztam, hogy feltárom neki szívemet. Elmondtam lancashire-i házasságom történetét, hogyan csalódtunk mind a ketten: hogyan kerültünk össze, és hogyan váltunk el; hogyan oldozott fel a kötelezettségem alól, már amennyiben ez rajta állt, és adott nekem teljes szabadságot az új házasságra, fogadkozván, hogy ha hírért veszi, soha többé igényt nem támaszt rám, és nem zavarja meg nyugalmaomat, s nem is szegényít meg; hogy úgy gondolom, szabad vagyok, de rettentően félek a kockázattól s az esetleges felfedezés következményeitől.

Aztán elmondtam, milyen jó ajánlatot kaptam. Megmutattam a barátom leveleit, amelyekben Londonba hív, s hogy milyen szeretettel írta őket, de kihúztam a nevét meg az egész történetet a felesége haláláról, csak azt nem, hogy egyáltalában meghalt.

Nevetni kezdett az aggályoskodásomon, hogy meg merjek-e házasodni, s azt mondta, az a másik nem is volt házasság, hanem csak család mind a két részről, és mivel kölcsönös megegyezéssel váltunk el, a szerződést természetesen megsemmisítettük, és a kötelezettség alól kölcsönösen feloldottuk egymást. Érvei olyan bőségben voltak ehhez, hogy csak úgy pergett a nyelve; szóval halomra döntötte minden meggondolásomat, igaz, hogy ebben segítségére volt az én saját hajlandóságom is.

De aztán eljutottunk a legnagyobb és legfőbb nehézséghez, a gyerekekhez; azt bizony, mondta, el kell távolítanunk, mégpedig úgy, hogy soha senki ne tudja fölfedezni. Tudtam, hogy szó sem lehet férjhez menésről, ha el nem titkolom, hogy gyerekem van,

mert a férjem a gyerek korából ítélve hamarosan felfedezné, hogy születésének, sőt már a nemzésének ideje is a mi megbeszélésünk utánra esett, és ez véget vetett volna az egész ügynek.

De a szívem annyira elszorult arra a gondolatra, hogy teljesen el kell válnom a gyerektől, és ahogy a dolgot megítéltem, talán meggyilkolják, vagy elpusztul, mert elhanyagolják és rosszul bánnak vele – ami egyet jelent a meggyilkolással –, hogy nem is tudtam borzadás nélkül gondolni erre. Bárcsak minden nő, aki hajlandó eltenni az útból gyermekét, ahogy mondani szokták, a jó hírnevük kedvéért, meggondolná, hogy ez nem egyéb, mint leleményes módja a gyilkosságnak, azazhogy büntetlenül megöljék gyerekeiket.

Mindenki előtt, aki valamit is ért gyerekekhez, nyilvánvaló, hogy gyámoltalanul jövőnk világra, és magunktól képtelenek vagyunk kielégíteni szükségleteinket vagy akár csak közölni is őket, és hogy gyámolítás nélkül el kellene pusztulnunk; ez a gyámolítás pedig nemcsak segítő kezet kíván, akár az anya kezét, akár valaki másét, hanem két dolog is szükséges ehhez a segítő kézhez: gondosság és ügyesség; e nélkül a kettő nélkül a megszülető gyerekek fele meghalna, sőt még ha nem is vonnák meg tőlük a táplálékot, a megmaradók fele is nyomorékká vagy hülyévé lenne, elvesztené a tagjait vagy talán az eszét is. Nem kételkedem benne, hogy részint ez az oka, amiért a természet az anyák szívébe szeretetet plántált a gyerekeik iránt; enélkül képtelenek lennének magukra vállalni a felnevelésükhöz szükséges gondot, virrasztást, fáradságot.

Mivel pedig a gyerekek életének elengedhetetlen feltétele ez a gond, elhanyagolni a gyerekeket annyi, mint meggyilkolni őket; és odaadni őket olyan emberek kezébe, akiknek szívébe a természet nem ültette el ezt a szükséges szeretetet, annyi, mint a legnagyobb mértékben elhanyagolni a gyerekeket, sőt néha több is annál: annyi, mint az elvesztésükre törni, úgyhogy ilyenkor a gyilkosság szándékáról beszélhetünk, akár életben marad a gyerek, akár meghal.

Mindezeket magam előtt láttam, és pedig a legsötétebb és leg-

ijesztőbb képekben; és mivel nagyon őszintén beszéltem nevelő-
anyámmal, akit most már anyámnak szoktam hívni, föltártam
előtte mindazokat a komor gondolatokat, amik ezzel kapcsolat-
ban foglalkoztattak, és megmondtam neki, milyen kétségbeesés
fogott el. Úgy látszott, ezeket az aggodalmaimat komolyabban
veszi, mint az előzőket; de mivel ezekben a dolgokban sokkal
jobban megkeményedett, semhogy vallásos meggondolások le-
hetősége vagy a gyilkosságra vonatkozó kétségek meghathatták
volna, éppen olyan megindíthatatlan volt abban is, ami a szere-
tetet illeti. Megkérdezte tőlem, nem bánt-e velem betegségem
alatt éppen olyan gondosan és gyöngéden, mintha édesgyereke
lettem volna. Megmondtam neki, hogy ezt elismerem.

– És ha majd elment tőlem, édesem – kérdezte –, milyen érzés-
sel gondolok majd magára? És milyen érzés volna nekem, ha azt
hallanám, hogy felakasztották? És nem gondolja-e, hogy van-
nak asszonyok, akik, ha már ez a foglalkozásuk, és ezzel keresik
kenyerüket, abban látják becsületüket, hogy éppen olyan gon-
dot viseljenek a gyerekekre, mintha a sajátjuk volna? Úgy van,
lányom, ne féljen ettől, mert hát hogyan nevelkedtünk fel mi ma-
gunk? Bizonyos benne, hogy a saját édesanyja nevelte föl? És
mégis szép és egészséges, lányom – mondta az öreganyó, s köz-
ben megsimogatta arcomat. – Sohase aggódjon ezen, lányom
– folytatta tovább, most már tréfálkozva –, én nem tartok gyil-
kosokat magam körül, hanem a lehető legjobb dajkákat foga-
dom föl, és az ő kezük között éppolyan kevés gyerek pusztult el,
mintha csak mindet a saját édesanyja dajkálta volna. Ezekből
nem hiányzik sem a gondosság, sem az ügyesség.

Érzékeny pontomon érintett, amikor azt kérdezte, bizonyos
vagyok-e benne, hogy saját édesanyám nevelt föl; ellenkezőleg,
abban voltam bizonyos, hogy nem az édesanyám nevelt; és már
erre a szóra remegtem és elsápadtam. Ez a némbor, mondtam
magamban, csak nem lehet boszorkány, sem a szellemekkel nem
érintkezhetik, hogy megtudja tőlük, ki vagyok én, mielőtt még
én magam is tudhatnám; és rémülten néztem a szemébe; de az-
tán meggondoltam, lehetetlen, hogy bármit is tudjon rólam, s er-

re magamhoz tértem, és megkönnyebbültem, de ez nem ment hamar.

Észrevette, milyen zavar fogott el, de nem tudta, mire vélje; így hát továbbra is csak azt vitatta, mennyire nincsen alapja, ha azt hiszem, megölik a gyerekeket, pusztán mert nem mindet az anyja neveli, és meg akart győzni róla, hogy azokkal a gyerekekkel, akiket ő helyez el, éppen úgy bánnak, mintha a saját anyjuk dajkálná őket.

– Ez igaz lehet, anyám – feleltem –, elhiszem, de azért a kételkedésemnek nagyon erős okai vannak.

– Ugyan már – mondta erre –, hadd halljak belőlük néhányat.

– Hát először is – feleltem –, maga átad egy összeget ezeknek az embereknek, hogy elvegyék a gyereket szülei kezéből, és gondot viseljenek rá, ameddig él. Márpedig tudjuk, anyám, hogy ezek szegény emberek, és csak akkor nyernek rajta valamit, ha a lehető leggyorsabban megszabadulnak a tehertől; és mivel akkor járnak legjobban, ha a gyerek meghal, hogyan is kételkedhetném benne, hogy nem nagy gondot okoz nekik az élete?

– Ez mind csak olyan gondolat és képzelődés – mondta. – Én mondom magának, az ő hitelük a gyerek életétől függ, és vannak olyan gondos anyák, mint bárki maguk közül.

– Ó, anyám – mondtam erre –, boldog volnék, ha biztos lehetnék benne, és meggyőződhetnék róla, hogy a kisbabámmal gondosan bánnak, de hát lehetetlen, hogy ebben megnyugvást szerezzek, hacsak nem látom, ha pedig látnám, az a romlásomat és a végemet jelentené, már ahogy az ügyem most áll; így hát nem tudom, mit tegyek.

– Ez aztán szép dolog – mondta nevelőanyám. – Látni is akarná a gyerekét, meg nem is akarná látni a gyerekét; titokban is akarna maradni, meg fel is akarná magát fedni, mind a kettőt egyszerre. Ez lehetetlen, édesem, így hát nem marad más hátra, úgy kell tennie, ahogy más lelkiismeretes anyák cselekedtek maga előtt, és be kell érnie azzal, ahogy lennie kell, ha nem is úgy van, ahogy szeretné.

Megértettem, hogy kiket nevez lelkiismeretes anyáknak: lel-

kiismeretes ringyókat mondott volna, de nem akart megsérteni, mivel ez esetben valójában nem is voltam ringyó, hanem törvényesen férjnél voltam, már amennyiben az előző házasságomat nem tekintjük érvényesnek.

De bármi voltam is, még nem jutottam el addig a keménységig, amit ez a mesterség magával hoz; úgy értem, nem voltam olyan természetellenes nő, hogy ne törődtem volna a gyerekem biztonságával, és ez a becsületes érzés annyira megvolt bennem, hogy már-már ott tartottam: lemondok a bankbeli barátomról, aki annyira unszolt, hogy jöjjelek el, és menjek hozzá férjhez, nem is igen volt mód megtagadni a kérését. Végül az én öreg nevelőanyám odajött hozzám, s szokása szerint megnyugtatót.

– Nézze, drágám – mondta –, kimódoltam, hogyan szerezhet bizonyosságot afelől, hogy a gyerekével jól bánnak, mégpedig úgy, hogy azok, akik gondjukba fogadják, soha ne tudjanak magáról.

– Ó, anyám – feleltem –, ha ezt meg tudja tenni, örök életemre leköttelez.

– Nos hát – mondta erre –, hajlandó-e évenként egy kis különkiadásra, ami több annál, amit adni szoktunk ezeknek az embereknek, ha szerződünk velük?

– De mennyire – feleltem –, szíves örömet, feltéve, hogy rejtve maradhatok.

– Ami ezt illeti – mondta –, nyugodt lehet, mert a dajka soha nem merészel érdeklődni maga iránt; maga pedig évenként egyszer vagy kétszer velem jöhet, megnézheti a gyerekét, megláthatja, hogyan bánnak vele, és megnyugodhatik, hogy jó kézben van, mégpedig úgy, hogy senki sem fogja tudni, kicsoda maga.

– De hát – kérdeztem – gondolja, hogy ha elmegyek meglátogatni a gyerekemet, el tudom titkolni, hogy én vagyok az anyja? Gondolja, hogy ez lehetséges?

– És ha fel is fedi magát – mondta erre –, attól a dajka még nem lesz okosabb, mert megtiltjuk neki, hogy érdeklődjön maga iránt, különben elveszti a pénzt, amit maga évenként ad neki, és a gyereket elveszít tőle.

Ezzel nagyon meg voltam elégedve. Így hát a következő héten felhoztak egy parasztasszonyt Hertford környékéről, aki hajlandó volt végleg átvenni a gyereket a kezünkől tíz font készpénzért. De amennyiben hajlandó vagyok évenként öt fonttal többet adni, kötelezi magát, hogy valahányszor kívánjuk, elhozza a gyereket a nevelőanyám házába, vagy mi megyünk le hozzá, és megnézzük, hogyan bánik vele.

Az asszony igen egészséges, megnyerő külsejű asszony volt, egy földműves felesége, de nagyon jó ruhát és fehérneműt viselt, minden igen tetszetős volt rajta, s nehéz szívvel és könnyezve rábíztam a gyereket. Le is mentem Hertfordba, megnéztem ott őt meg a lakását, ami eléggé tetszett nekem; és mindenfélét ígértem az asszonynak, ha jó lesz a gyerekhez, így hát rögtön az első szóra tudhatta, hogy én vagyok az anyja. De annyira az Isten háta mögött élt, hogy nem volt módja érdeklődni utánam, így hát eléggé biztonságban éreztem magamat. Röviden, beleegyeztem, hogy ő kapja meg a gyereket, s odaadtam neki a tíz fontot, azaz-hogy a nevelőanyámnak adtam, az meg az én szemem előtt adta oda a szegény asszonynak, aki kötelezte magát, hogy soha nekem vissza nem küldi a gyereket, és soha nem is követel többet a tartásáért vagy a fölneveléséért; én viszont megígértem, hogy amennyiben igazán jól gondot visel rá, valamivel többet is adok neki, valahányszor elmegyek meglátogatni; így tehát én nem köteleztem magamat, hogy az öt fontokat fizetem, csak megígértem a nevelőanyámnak, hogy fizetni fogom; és így leráztam ezt a nagy gondomat olyan módszerrel, amelyik ugyan nem egészen nyugtatta meg a lelkemet, de ahogy az ügyeim akkor álltak, mégis ez volt a legalkalmasabb módszer mindazok közül, amikre abban az időben gondolni lehetett.

Ekkor aztán elkezdtem kedvesebb stílusban írni a bankbeli barátomnak, és különösképpen július kezdete táján írtam neki egy levelet, amelyben megígértem, hogy valamikor augusztusban fölmegek Londonba. Válaszolt rá az elképzelhető legszenvedélyesebb szavakkal, és arra kért, értesítsem idejében, s akkor elém jön kétnapi járőföldre. Ez az ajánlata pokolian zavarba ej-

tett, nem is tudtam, mit feleljek rá. Már arra is el voltam szánva, hogy elmegyek postakocsin West Chesterbe, kizárólag azért, hogy magam megnyugtatótására onnan visszatérjek, s így a barátom saját szemével megláthasson a postakocsin; mert habár semmi alapom nem volt rá, az a gyanúm támadt, hogy még tán azt hiszi, valójában nem is tartózkodom vidéken.

Igyekeztem ezt a gondolatot kivenni a fejemből, de hiába; ez az érzés annyira elfogott, hogy nem lehetett neki ellenállni. Végül ahhoz az új elhatározásomhoz, hogy vidékre megyek, hozzájárult még egy szempont: nagyszerűen félrevezetné nevelőanyámat, és végképpen elleplezné minden egyéb ügyemet, hiszen neki fogalma sem volt róla, vajon az én udvarlóm Londonban él-e vagy Lancashire-ben; s amikor közöltem vele elhatározásomat, teljesen meg volt róla győződve, hogy mégiscsak Lancashire-ben lakik.

Megtettem intézkedéseimet az utazásra, aztán tudtára adtam nevelőanyámnak is, és a szolgálót, aki kezdettől fogva gondomat viselte, elküldtem, foglaljon nekem helyet a postakocsiban. Nevelőanyám azt akarta, hogy a lány legyen szolgálatomra egészen a végső állomásig, s aztán jöjjön fel újra a kocsival, de én meggyőztem őt, hogy ez nem volna célszerű. Búcsúzáskor azt mondta, ő nem is akarja megbeszélni velem, hogy levelezzünk, mert hiszen világosan látja: szeretem én annyira a gyerekeket, hogy úgyis írok majd neki, és meg is látogatom, ha majd újra Londonba jövök. Biztosítottam, hogy így lesz, ezzel elbúcsúztam, és nagyon örültem, hogy kiszabadulok ebből a házból, bármilyen kényelmes elhelyezkedést találtam is itt.

A postakocsin nem a végállomásig foglaltam helyet, hanem csak egy Stone-nak nevezett városig, Cheshire-ben, ahol nemcsak hogy semmiféle dolgom nem volt, hanem senkit nem is ismertem a városban. De tudtam, ha az embernek pénz van a zsebében, mindenütt otthon van, így hát két-három napig megszálltam ott, amíg, lesve az alkalmat, helyet nem találtam egy másik postakocsin, és útra nem indultam vissza Londonba, levélben értesítve az én úriemberemet, hogy ezen meg azon a napon

Stony-Stratfordban leszek – a kocsis azt mondta, ott megszállunk.

Véletlenül egy soronkívüli kocsit fogtam el, néhány Írországba utazó úr bérelte ki West Chesterig, s most visszatérőben nem volt pontosan helyhez és időhöz kötve, mint a szabályos postakocsijáratok; úgyhogy mivel vasárnap kénytelenek voltunk megpihenni, barátomnak volt rá ideje, amire különben nem lett volna, hogy elkészüljön, és elém jöjjön.

Mégis, az értesítés olyan késve érkezett, hogy Stony-Stratfordot nem tudta idejében elérni ahhoz, hogy ott velem töltsé az éjszakát, hanem másnap reggel találkoztam vele egy Brickhillnek nevezett helyen, éppen amikor beérkeztünk a városba.

Bevallom, nagyon megörültem, amikor megláttam, mert éjszaka egy kis csalódást éreztem. Kétszeresen tetszett nekem azáltal, ahogy megjelent, mert nagyon szép négylovas hintóval jött s egy szolgálával a kíséretében.

Azonnal ki kellett szállnom a postakocsiból, amelyik megállt egy brickhilli fogadónál; bevezetett ebbe a fogadóba, kifogatta a kocsiját, és ebédet rendelt. Én megkérdeztem tőle, mit akar ezzel, hiszen folytatni akarom utamat. Ő azt mondta, nem úgy, szükségem van egy kis pihenésre az úton, ez nagyon jófajta fogadó, habár a város kicsi; úgyhogy ne menjünk tovább aznap este, bármi lesz is belőle.

Én nem nagyon tiltakoztam, mert ha már ilyen messzire elém jött, és ilyen költségbe verte magát, méltányos volt, hogy egy kis-sé én is udvarias legyek hozzá, úgyhogy ebben a kérdésben engedékeny voltam.

Ebéd után elmentünk megtekinteni a várost, a templomot, megnézni a földeket meg a vidéket, ahogy idegenek szokták; s a templom megtekintése közben a fogadósunk volt a vezetőnk. Megfigyeltem, hogy az én úriemberem elég tüzetesen érdeklődik a lelkész iránt, s rögtön az a sejtelmem támadt, hogy bizonyára azt akarja javasolni, esküdjünk meg; a következő gondolatom meg rögtön az volt, hogy nem utasítanám vissza, mert hogy őszinte legyek, az én körülményeim között nem voltam abban a

helyzetben, hogy nemet mondjak, és semmi okom nem volt, hogy még egyszer ilyesmit megkockáztassak.

De miközben mindez a fejemben járt – az egész csak néhány pillanatig tartott –, megfigyeltem, hogy a fogadós félrevonta őt, és a fülébe súgott, de azért nem nagyon halkan, mert ennyit meghallottam belőle: – Uram, ha szüksége van... – a többit nem tudtam meghallani, de úgy látszik, ez volt az értelme: „Uram, ha szüksége van papra, van egy barátom, aki a közelben lakik, és szolgálatára áll, a titoktartásában pedig megbízhatik.” Az én úriemberem elég hangosan felelt ahhoz, hogy meg is halljam:

– Köszönöm, azt hiszem, szükségem lesz rá.

Alighogy visszaértünk a fogadóba, ellenállhatatlan szóáradattal esett nekem, hogy ha már ilyen szerencsés, és találkozott velem, s minden egybevág, meggyorsítaná a boldogságát, ha a mi ügyünket itt lezárnók.

– Hogy érti ezt? – kérdeztem kissé elpirulva. – Még hogy egy fogadóban és itt az úton? Isten őrizze! Hogy is beszélhet így?

– Ó, nagyon is beszélhetek így – mondta –, azért jöttem, hogy így beszéljek, be is bizonyítom, hogy csak ezért jöttem – s ezzel elővett egy köteg iratot.

– Megijeszt – mondtam erre. – Mi legyen mindez?

– Ne ijedjen meg, édesem – mondta és megcsókolt. Most először volt olyan bátor, hogy édesének nevezett, aztán megismételte: – Ne ijedjen meg, majd meglátja, mindez micsoda – s ezzel mindet elém terítette.

Először is ott volt az okirat vagyis ítélet, amely elválasztotta a feleségétől, és tanúsította, hogy az asszony ringyóként viselkedett, aztán ott voltak a pap meg az egyházfi bizonyítványai abból az egyházközségből, ahol az asszony élt, tanúsítva, hogy eltemették, s megjelölve az elhalálozási módját; a halottkém bizonyítványának másolata, amely szerint esküdszék ült össze az ügyében, s az esküdszék ítélete: „*Non compos mentis.*”⁵ Mindez arra szolgált, hogy engem megnyugtasson, habár mellesleg, ha

5 Non compos mentis – nem épelméjű. (latin)

mindent tudott volna, tisztában lett volna vele, hogy én nem voltam olyan kényes, hanem elfogadtam volna őt nélkül is; de azért mindet átnéztem, amilyen alaposan csak tudtam, s azt mondtam neki, hogy ez csakugyan mind igen világos, de nem kellett volna őket magával hoznia, mert van elég időnk. Lehet, felelte, hogy nekem van elég időm, de őneki nincs elég ideje, csak ez a jelen pillanat. Más összegöngyölt papírt is láttam ott, és megkérdeztem, hogy ez micsoda.

– Nos hát – felelte – éppen erre a kérdésére vártam. – És ezzel elővett belőle egy kis sagrén dobozt, abból pedig egy nagyon szép gyémántgyűrűt, és átadta nekem. Nem utasíthattam volna vissza, még ha akartam volna sem, mert ráhúzta az ujjamra, így hát csak meghajoltam köszönetül. Aztán elővett egy másik gyűrűt: – És ezt – mondta – egy másik alkalomra –, és ezzel bedugta a zsebébe.

– De azért hadd lássam én is – mondtam mosolyogva –, sejttem, mi az, és azt hiszem, maga megőrizte.

– Akkor örültem volna meg, ha ezt nem teszem – felelte, de még mindig nem mutatta meg, pedig nagy kedvem volt megnézni, ezért hát így szóltam:

– De hát hadd lássam.

– Várjon csak – felelte –, először nézzen ide. – Ezzel újra szétbontotta az összegöngyölt papírt, felolvasta, és íme, engedély volt, hogy megházasodjunk.

– De hát – mondtam – maga megbolondult? Teljesen bizonyos volt benne, hogy első szóra engedek, vagy pedig el volt rá szánva, hogy nem fogad el semmiféle visszautasítást?

– Az utóbbi az igaz – felelte.

– Ha ugyan nem téved – mondtam.

– Nem, nem – felelte –, engem nem szabad visszautasítani, engem nem lehet visszautasítani – s ezzel olyan szenvedélyesen kezdett csókolni, hogy nem tudtam tőle szabadulni.

Ott állt az ágy a szobában, mi pedig föl-alá jártunk hevesen vitatkozva, végül meglepetésszerűen átkarolt, rávetett az ágyra, s velem együtt magát is, s még mindig erősen karjába szorítva, de

anélkül, hogy az illemt legcsekélyebb mértékben is megsértette volna, olyan ismételt könyörgésekkel és érvekkel udvarolt a beleegyezésemért, szerelmet vallva és esküdözve, hogy nem enged el, amíg meg nem ígérem, hogy végül így szóltam:

– Azt hiszem, maga tényleg el van rá szánva, hogy nem tűr visszautasítást.

– Nem, nem – mondta –, nem szabad, hogy elutasítson, nem akarom, hogy elutasítson, nem lehet, hogy elutasítson.

– Jó, jó – mondtam és könnyedén megcsókoltam –, akkor nem is fogom visszautasítani. De engedjen már fölállni.

A beleegyezésem meg az a kedvesség, ahogy beleegyeztem, olyan önkívületbe ejtette, hogy azt kezdtem gondolni, ezt máris házasságnak fogja fel, és nem ragaszkodik a formához; de igazságtalan voltam hozzá, mert megfogta kezemet, fölemelt, kétszer-háromszor megcsókolt, megköszönte, hogy olyan kedvesen engedtem neki, s e fölött érzett öröme annyira elragadta, hogy könnyeket láttam a szemében.

Elfordultam, mert az én szemem is tele lett könnyel, és megkértem, hadd vonuljak vissza kissé a szobámba. Ha egyáltalán volt bennem írmagja az igaz megbánásnak az elmúlt huszonnégy évben folytatott förtelmes életemért, hát ekkor volt. Ó, milyen szerencséje az emberiségnek, mondtam magamban, hogy nem tudunk belelátni egymás szívébe! Milyen boldogság lett volna, ha kezdettől fogva ilyen becsületes, ilyen szeretetteljes férfinak lettem volna felesége!

Aztán ez jutott eszembe: „Micsoda fertelmes teremtés vagyok! És hogy becsapom ezt az ártatlan úriembert! Mennyire nem gondolja, hogy miután elvált egy ringyótól, a másik ringyó karjába veti magát! Hogy olyasvalakit készül feleségül venni, aki együtt hált két fivérrel, és akinek három gyereke volt a saját fivérétől! Olyasvalakit, aki a Newgate-ben született, akinek az anyja ringyó volt, most pedig deportált tolvajnö! Olyasvalakit, aki tizenhárom férfival hált már, és akinek azóta is, hogy találkozott vele, újra gyereke lett. Szegény úriember! Mit is szándékoszik elkövetni?” Miután ez az önvádaskodásom elmúlt, ez kö-

vetkezett: „Hát akkor, ha már a feleségének kell lennem, és ha Isten megadja nekem ezt a kegyelmet, hűséges felesége leszek, és szeretni fogom, méltóan ahhoz a rendkívüli szenvedélyhez, amit irántam érez; láthatja majd a kárpótlást azokért a csalásokért, amiket vele szemben elkövettem, és amikről nem tudhat.”

Türelmetlenül várta, hogy kijöjjen a szobából, de amikor látta, hogy késlekedem, lement, és a fogadóssal beszélt a lelkész ügyében.

A fogadós, aki fontoskodó, habár jóakarátú ember volt, elküldött már a papért, és amikor az én úriemberem arról kezdett beszélni, hogy küldjön érte, így felelt:

– Uram, a barátom már itt van a házban – s ezzel minden további szófecsérlés nélkül bemutatta őket egymásnak.

Amikor a barátom szembekerült a pappal, megkérdezte tőle, hajlandó volna-e megesketni egy idegen párt, ha mind a két fél kész a házasságra. A lelkész azt felelte, hogy X. úr már szólt neki erről; hogy reméli, ez nem valami titkos ügy; hogy a barátom komoly úriembernek látszik, s ő feltételezi, a menyasszony sem fiatal lány, s így nem szükséges a hozzátartozók beleegyezése.

– Hogy eloszlassam minden kétségét ez irányban – felelte az én úriemberem –, olvassa el ezt az iratot. – S ezzel elővette az engedélyt.

– Meg vagyok nyugodva – mondta a pap –, de hol a hölgy?

– Rögtön meglátja – mondta az én úriemberem.

E szavakkal feljött az emeletre, addigra én már kiléptem a szobából, ő pedig közölte, hogy lent vár a pap, s hogy miután megmutatta neki az engedélyt, készséggel hajlandó bennünket megesketni.

– De magát látni kívánja – mondta, és megkért, hadd jöhessen föl a pap.

– Van időnk elég. Ráér reggelig is, vagy nem? – kérdeztem.

– Édesem – mondta –, úgy látszik, aggályoskodik, hogy nem valamilyen fiatal lányról van-e szó, akit megszöktettek a szülei-

től, de én biztosítottam róla, hogy mindketten eléggé benne vagyunk már a korban ahhoz, hogy magunk urai lehessünk, és ezért kérte, hogy megnézhesse magát.

– Jól van – feleltem –, cselekedjen a tetszése szerint.

Ekkor felhozta a lelkészt: vidám, rendes úriember volt. Úgy emlékszem, azt mondták neki, hogy merő véletlenségből találkoztunk itt, mert én a chesteri postakocsin érkeztem, az én úriemberem pedig a saját kocsiján jött elém; hogy az elmúlt este kellett volna találkoznunk Stony-Stratfordban, de a barátom nem tudott eljutni odáig.

– Nos, uram – mondta erre a lelkész –, minden rossz fordulatnak megvan a maga előnye. A csalódás az öné volt, uram – szólt az én úriemberemhez –, az előnyt pedig én élvezem, mert ha Stony-Stratfordban találkoztak volna, nem részesülnék abban a megtiszteltetésben, hogy összeadhassam önöket. Fogadós úr, van előírásos imakönyve?

Ijedten összerezsentem.

– Uram – kérdeztem –, hogy érti ezt? Fogadóban esküdni s még hozzá éjszaka!

– Asszonyom – felelte a pap –, ha a templomban kívánja, megtehetjük; de biztosítom róla, hogy az esküvője éppen olyan érvényes itt, mint a templomban; kánonjaink nem írják elő, hogy csak templomban eskettethetünk, máshol nem, ami pedig az időt illeti, az egyáltalában nem számít ebben az esetben; fejedelmeinket gyakran saját szobájukban esketik, s akár este nyolc vagy tíz órákor is.

Sok időbe telt, amíg meg tudott győzni, úgy tettem, mintha nem volnék hajlandó máshol esküdni, csak a templomban. De mindez csak szenvelgés volt; végül azt színleltem, mintha engedném magamat rábeszélni, mire felhívták a fogadóst, a feleségét meg a lányát. A fogadós egyszerre töltötte be az örömapa meg az egyházfi szerepét, így aztán férj és feleség lettünk, és nagyon vidáman voltunk; bár bevallom, az előbbi önvádjaim most is nagyon nyomasztottak, s olykor-olykor mély sóhajtást fakasztottak belőlem, amiket a vőlegényem észrevett, igyekezett is bátorí-

tani, mert szegény ember azt gondolta, hogy némi tétovázás fogott el, amiért olyan gyorsan tettem meg ezt a lépést.

Azon az estén igen jól mulattunk, és mégis mindent olyan titokban tartottak a fogadóban, hogy a házban egyetlen cseléd sem tudott róla, mert a fogadóné és a lánya szolgáltak ki, és a szolgálók közül senkit sem engedtek föl az emeletre. A fogadóné lányát a nyoszolyólányomnak neveztem, másnap reggel pedig elhívtam egy boltost, s a lánynak egy szép hímzett ruhát ajándékoztam, amelyet csak kapni lehetett a városkában, s amikor megtudtam, hogy a városban csipkeverést üznek, az anyjának is adtam egy csipke főkötőt.

Egyik oka a fogadós titkolódzásának az volt, hogy kedve ellenére való lett volna, ha az egyházközség lelkésze meghallja az esetet, de valaki mégiscsak hallhatott róla, mert másnap kora reggel megszólaltak a harangok, s a városi zenészek muzsikálni kezdtek az ablakunk alatt. De a fogadósunk arcátlanul kijelentette, hogy még mielőtt ide érkeztünk, megesküdtünk, csak mivel régebben vendégei voltunk, az ő házánál rendeztük a lakodalmi vacsorát.

Nem volt rá szívünk, hogy még azon a napon elinduljunk, mert miután reggel így felzavartak a harangok, és mert talán azelőtt sem aludtunk eleget, még később is olyan álmosak voltunk, hogy majdnem délig ágyban hevertünk.

Megkértem a fogadónét, hogy ne kapjunk több városi zenét, se harangzúgást, és ő olyan jól elintézte, hogy teljes nyugtunk volt, de egy furcsa esemény jó darabig elrontotta minden mulatságomat.

A ház nagy terme az utcára nézett, én a szoba végébe mentem, és kellemes meleg nap lévén, kinyitottam az ablakot, és ott álltam levegőt szívni, amikor megláttam, hogy három úr jön lovon, és befordul egyenest a szemközti fogadóba.

Nem lehetett letagadni, mert kételkedni sem lehetett benne, bármi jel ürügyén sem, hogy a három lovas közül a második az én lancashire-i férjem volt. Halálra rémültem; életemben még soha így meg nem döbbsentem; azt hittem, megnyílik alattam a

föld; a vér is megfagyott az ereimben, és úgy remegtem, mintha a hideg rázott volna.

Mondom, szó sem lehetett arról, hogy kételkedjem a saját szememben; megismertem a ruháját, megismertem a lovát, megismertem az arcát.

Első gondolatom az volt, hogy a férjem nincs ott, és nem láthatja zavaromat, és ennek nagyon örültem. Alighogy az urak odaát voltak a házban, szokás szerint a szobájuk ablakához léptek, de az én ablakom addigra már be volt csukva, azt elhihetik. De azért nem állhattam meg, hogy át ne kukucskáljak hozzájuk, és akkor újra megláttam őt, hallottam is, amikor az egyik szolgától kér valamit, amire szüksége van, és rettenetes, teljes bizonyosságot szereztem, hogy ez ugyanaz a személy.

Következő gondom az volt, hogy megtudjam, mi dolga van itt, de ez lehetetlen volt. Képzeletem egyik rettenetességet találta ki a másik után; hol arra gondoltam, hogy fölfedezett engem, s azért jött, hogy szememre vesse hálátlanságomat és hitszegésemet; aztán úgy rémlett, mintha már jönne is föl a lépcsőn, hogy rám támadjon; és számtalan gondolat fordult meg a fejemben, olyasmi, ami sohasem fordult meg az ő fejében, és nem is fordulhatott meg, hacsak az ördög nem sugallta neki.

Ez az ijedtségem majdnem két óráig tartott, s közben alig vettem le szememet a fogadójuk ablakáról vagy kapujáról. Végül nagy zajongást hallottam a fogadójuk kapualjából, odarohantam az ablakhoz, és nagy meglepődésemre mindhármukat megláttam, amint kijöttek, és útnak indultak nyugat felé. Ha London irányába mennek, tovább is féltem volna, nehogy újra találkozzam vele és felismerjen; de ő az ellenkező útra tért, és így ettől a szorongásomtól megkönnyebbültem.

Elhatároztuk, hogy mi meg másnap indulunk, de este hat óra felé nagy zűrzavar riasztott fel az utcáról, lovasok nyargaltak, mintha eszüket vesztették volna; és mi más volt ez, mint hogy nagy hajcihővel üldöztek három útonállót, akik kiraboltak két postakocsit és néhány utast Dunstable Hill közelében, s hír érkezett róluk, amely szerint Brickhillben látták őket ilyen meg ilyen

házban, értve ezen éppen azt a házat, ahol azok az előbbi urak megálltak.

A házat azonnal körülfogták és átkutatták, de nem egy tanú bizonygatta, hogy az urak már több mint három órája elmentek. A ház körül is nagy tömeg gyülekezett, s így rögtön meghallottuk a híreket, és most megint mélységesen aggódni kezdtem, de már másképpen. Azonnal megmondtam a háziaknak, hogy mem állítani: azok az utasok tisztességes emberek voltak, mert az egyik úrról tudom, hogy nagyon tisztességes ember, és szép birtoka van Lancashire-ben.

A rendőrkomisszáriust, aki a hajcihőt vezette, azonnal értesítették erről, ő meg ájtött hozzám, hogy egyenesen az én szájam-ból hallja, és én biztosítottam róla, hogy láttam a három urat, amikor éppen az ablaknál álltam, és láttam őket annak a szobának az ablakában, ahol ebédeltek, láttam őket lóra szállni, és kijelenthetem, hogy ismerem egyiküket, aki úriember, s nagyon szép birtoka és feddhetetlen hírneve van Lancashire-ben, ahonnan éppen most érkezem ottani utazásom után.

Az a biztonság, amivel ezt közöltem, meghökkentette a csőcseléket, és annyira meggyőzte a rendőrkomisszáriust, hogy azonnal takarodót fúvatott, megmonda az embereinek, hogy ezek nem azok, akiket keresnek, hanem ő tudomást szerzett róla, hogy ezek tisztességes urak – s így mindnyájan visszamentek oda, ahonnan jöttek. Hogy mi volt az igazság az ügyben, azt nem tudtam, csak annyi volt bizonyos, hogy Dunstable Hillnél kirabolták a postakocsikat, és elvittek ötszázhatvan fontot készpénzben, és elővettek néhány csipkeárust is, akik mindig azon az úton szoktak járni. Ami a három urat illeti, róluk később kell magyarázattal szolgálnom.

Ez a riadalom még egy napra visszatartott bennünket, bár a férjem azt mondta, rablás után mindig legbiztonságosabb az utazás, mert bizonyos, hogy a rablók elég messze elhordják magukat, ha egyszer már fellármázták a vidéket; én azonban nyugtalan voltam, az igazat megvallva, főképpen attól félttem, hogy

régi ismerősöm még mindig az úton lehet, és netalán megláthat engem.

Soha életemben ennél kellemesebb négy napot nem töltöttem. Egész idő alatt úgy viselkedtem, mint egy fiatalasszony, új férjem pedig igyekezett mindenben a kedvemben járni. Ó, bár így folytatódott volna az életem! Hogy elfelejtettem volna minden elmúlt bajomat, hogy kikerültem volna minden jövőendő bánatomat! De az én elmúlt életem olyan nyomorult volt, hogy bűnhődnöm kellett érte, ezen a világon meg a másvilágon is.

Az ötödik napon indultunk el, és mivel a fogadós látta, hogy nyugtalankodom, lóra szállt, fiával meg három derék földijével, jó tüzelőfegyverekkel felszerelve, nem is szóltak nekünk róla, csak követték a postakocsit, amíg biztonságban nem láttak minket Dunstable-ben.

Nem tehattünk egyebet, mint hogy Dunstable-ben nagyon szépen vendégül lássuk őket, ami tíz-tizenkét shillingjébe került az uramnak, és az elvesztett idejük fejében is valamit adott az embereknek, de maga a gazda semmit sem akart elfogadni.

Ez volt a legszerencsésebb elrendezés, ahogy számomra az ügyek fordulhattak; mert ha férjezetlenül érkezem Londonba, vagy őhozzá kellett volna mennem szállásra az első éjszaka, vagy el kellett volna árulnom, hogy egyetlen ismerősöm sincs egész London városában, aki befogadhatná a szegény menyasszonyt első éjszakára, amíg egybe nem kel a vőlegényével. De most minden aggályoskodás nélkül egyenesen hazatértem hozzá, s ott egyszerre vettem birtokba egy jól bebútorozott házat s egy jómódú férjet, úgyhogy nagyon boldog életre volt kilátásom, már amennyiben tudok mit kezdeni ezzel az élettel; ahhoz pedig elég időm volt, hogy megfontoljam valódi értékét annak, amire kilátásom volt. Mennyire különbözött ez attól a léha szereptől, amit eddig játszottam, és mennyivel boldogabb az erényben és jámborságban töltött élet annál az életnél, amelyikre azt mondjuk, hogy az élvezetnek szenteltük!

Ó, bár hosszabbra nyúlt volna életemnek ez a fejezete, vagy ha csak abban az időben, amikor élveztem, megtanultam volna iga-

zán ízlelni édességét, és nem hullottam volna abba a szegénységbe, amelyik az erény legbiztosabb mérge – milyen boldog lettem volna, nemcsak itt, hanem talán örökre! Mert miközben ezt az életet éltem, igazán megbántam egész elmúlt életemet. Borzalommal néztem vissza rá, és őszintén elmondhatom, hogy gyűlöltem magamat érte. Gyakran gondoltam, hogy az én bathi szeretőm, amikor isten keze lesújtott rá, megbánta bűneit, és elhagyott engem, és látni sem akart többé, pedig végtelenül szeretett; de én a leggonoszabb ördögnek, a szegénységnek ösztökélésére visszatértem a bűnös élethez, s szükségem enyhítésére előnyömré fordítottam azt, amit csinos arcnak neveznek, és szépségem a bűn kerítője lett.

Most azonban úgy látszott még, hogy révbé érkeztem elmúlt életem viharos utazása után, és kezdtem hálát adni megszabadulásomért. Nem egy órát töltöttem magányosan és megkönnyeztem elmúlt bolondságaim emlékét, s egy romlott élet szörnyű szertelenségeit, s néha azzal hízelegtem magamnak, hogy bűneimet szívből megbántam.

De vannak kísértések, amikkel szemben nincs ereje az emberi természetnek, és kevesen tudják csak, mi lenne belőlük is, ha ugyanilyen szorultságba jutnának. Aminthogy a mohóság minden bűn gyökere, úgy minden kelepce közül a szegénység a legveszedelmesebb. De abbahagyom ezt a prédikációt, amíg majd a gyakorlat igazolja.

Ezzel a férjemmel a legnagyobb nyugalomban éltünk; csendes, okos, józan ember volt; erényes, szerény, őszinte, üzletvitelében szorgalmas és becsületes. Üzlete szűk körre szorítkozott, jövedelme elegendő volt ahhoz, hogy hétköznapi módon meglegyen mindenünk. Arra persze nem futotta, hogy fogatot tartunk vagy nagy lábon éljünk, ahogy mondani szokták, de ezt nem is reméltem, sőt nem is kívántam, mert amennyire borzadtam hajdani életem könnyelműségétől és szertelenségétől, most szívesebben éltem visszavonultan, takarékosan és szűk körben. Nem volt társaságom, látogatóba nem jártam, csak a családom-

mal törődtem és a férjemnek igyekeztem kedvébe járni, s ebben a fajta életben már kezdtem élvezetet találni.

Öt évig éltünk szakadatlan nyugalomban és megelégedettségben, amikor egy láthatatlan kéz hirtelen csapása szétrombolta egész boldogságomat, és kiűzött a világba, olyan helyzetbe, amelyik éppen az ellenkezője volt az eddiginek.

Férjem kezességet vállalt egy hivatalnoktársáért olyan összeg erejéig, amely sokkal nagyobb volt annál, semhogy a mi vagyónunkat érzékenyen ne érintette volna, márpedig ez a hivatalnok tönkrement, s a veszteség nagyon lesújtotta férjemet; bár én megmondtam neki, hogy ha volna bátorsága szembenézni a balsorsával, ez a veszteség nem olyan nagy, hogy azzal a hitellel, amit élvez, ne tudna könnyen magához térni belőle; mert aki megroskad a bajban, az csak kettőzi hátán a terhet, s aki pusztulni akar, el is pusztul.

De hiába vigasztaltam, a seb túlságosan mély volt, a dőfés nemes szerveket ért, férjem mélabús lett és vigasztalhatatlan, aztán búskomorságba esett és meghalt. Előre éreztem a csapást, és kétségbeesve vártam, mert nyilvánvalóan láttam, hogy ha meghal, végem van.

Két gyermekem volt tőle, nem több, mert kezdett eljönni az az idő, amikor abba kellett hagynom a gyerekszülést, ugyanis negyvennyolc éves voltam már, s azt hiszem, ha életben marad, akkor se lett volna több gyerekem.

Csüggesztő, vigasztalan volt a helyzetem, sok tekintetben rosszabb, mint valaha. Mindenekelőtt elmúlt már a virágzásnak ideje, amikor még remélhettem, hogy valaki udvarol, és szeretőjének kíván; ez a kellemetességem egy idő óta kezdett megromlani, már csak a romjai látszottak; de mindennél nagyobb baj volt, hogy én voltam a legcsüggedtebb, legvigasztalanabb teremtes a földön. Én, aki férjemet bátorítottam és biztattam, hogy ne veszítse el lelkierését a bajban, a magamét nem tudtam megőrizni; nekem volt szükségem arra a bátorságra a szerencsétlenségben, amelyikről azt mondtam férjemnek, hogy annyira szükséges a teher elviseléséhez.

De a helyzetem csakugyan szánalmas volt, mert teljesen barátatlanul és gyámoltalanul maradtam, s a veszteség, amelyet férjem elszenvedett, úgy leapasztotta vagyonát, hogy ha nem is maradtam még adósságban, de könnyen előreláthattam, hogy amit hátrahagyott, abból nem sokáig futja; hogy naponta költeni kell belőle a megélhetésre, s így hamarosan elfogy majd, és tudtam, hogy akkor nem vár rám semmi egyéb, csak a végső kétségbeesés, s ezt olyan élénken láttam lelki szememmel, hogy úgy éreztem, mintha itt volna, még mielőtt valójában közelgett volna; így hát még a félelmem is kettőzte a nyomorúságot, mert úgy képzeltem, mintha minden félshilling, amit egy kenyérért fizettem, az utolsó pénzem lett volna, s holnap már koplalnom kell, és éhen kell halnom.

E kétségbeesésemben nem volt, aki segítsen, nem volt egy barátom, aki vigaszt vagy tanácsot adjon; csak ültem, sírtam és gyötrődtem éjjel-nappal, kezemet tördelve, s olykor őrjöngve, mint egy tébolyult; aminthogy csakugyan gyakran csodálkoztam, hogy megvan még az ép eszem, mert ezek a lelki bántalmak annyira fokozódtak, hogy józan értelmem néha teljesen elveszett a képzelődésekben és rögeszmékben.

Két évig éltem ebben a gyászos állapotban, elköltve azt a keveset, amim volt, állandóan sírva sötét helyzetem miatt, s úgy látszott már, hogy belehalok a legkisebb remény és a segítségre való kilátás nélkül; és most már olyan hosszan és olyan gyakran sírtam, hogy a könnyeim elapadtak, s kezdtem végleg kétségbeesni, mert rohamosan szegényedtem.

Hogy egy kissé föllélegezzem, eladtam a házamat, és lakást béreltem, s minthogy így életmódomat szűkebbre fogtam, eladtam a legtöbb holmimat, ez megint egy kis pénzt hozott, amiből majdnem egy évig éltem, nagyon szűkösen költve és a végső-kig takarékoskodva, de ha a jövő elé tekintettem, a szívem megdermedt a nyomor és nélkülözés elkerülhetetlen közeledtére. Ó, bárki olvassa is ezt a részt, ne mulassza el, hogy komolyan el ne gondolkodjon, mit hoz magával e kétségbeesítő helyzet, s hogyan vergődnének ők barátok híján, kenyér híján; s akkor bi-

zonyára eszükbe jut nemcsak hogy takarékoskodjanak azzal, amijük van, hanem hogy fölnézzenek az égre segítségért, a bölcs ember imájával: „Ne adj szegénységet, különben lopok.”

Hadd emlékeztessem őket, hogy a kétségbeesés ideje a rettenetes kísértésnek is ideje, amikor az ember egész ellenálló ereje elfogy; a szegénység ösztökél, a lélek elcsügged a kétségbeeséstől – és mit lehet tenni? Egy este, amikor nyugodtan mondhatom, úgy éreztem, hogy már lélegezni sem tudok, őrzöngő kétségbeesés fogott el, s mintha nem is tudom, micsoda szellem ösztökélne, azt sem tudtam, mit teszek, miért teszek, csak felöltöztem – mert még mindig voltak szép ruháim –, és elmentem hazulról. Bizonyos vagyok benne, hogy semmiféle terv nem fordult meg a fejemben, amikor elmentem; nem tudtam és nem is gondoltam rá, hova megyek, vagy mi célból; de mivel az ördög vitt el hazulról, és rakta ki nekem csalétkét, úgy bizonyos, hogy az ördög volt az is, aki elvezetett arra a helyre, mert én azt sem tudtam, hova megyek, mit teszek.

Miközben így bolyongtam, nem tudva, hová, a Leadenhall Streeten egy patika előtt haladtam el, s láttam, hogy odabent egy zsámolyon, éppen a pult előtt egy kis fehér vászonba göngyölt csomag hever; mellette egy szolgálólány állt, háttal a csomagnak, s fölfelé nézett a patika mennyezete felé, mert a patikussegéd – úgy gondolom, ő volt – éppen felállt a pultra, szintén háttal az ajtó felé, kezében gyertyával, s a felső polc felé nyúlt, valamit keresve, valamit, amire szüksége volt, úgyszólván mindketten el voltak foglalva, és senki más nem volt a patikában.

Ez volt a csalétek; s az ördög, aki a kelepécét felállította, ösztökélt, mintha csak szólna hozzám, mert emlékszem, és soha el nem felejttem, úgy éreztem, egy hang szólal meg a vállam mögött: „Vedd el a csomagot, siess, még e pillanatban.” Alighogy ez elhangzott, beléptem a patikába, háttal a lánynak, mintha csak egy elhaladó szekér elől álltam volna félre, közben a kezemet hátradugtam, elvettem a csomagot, s elmentem vele, nem vett észre sem a lány, sem a segéd, sem bárki más.

Lehetetlen elmondani, milyen rémület fogta el a lelkemet

egész idő alatt, míg ezt cselekedtem. Amikor elmentem, a szívem szinte megszűnt dobogni, alig tudtam egyenesen lépni, de azért átmentem az utca túlsó oldalára, s befordultam az első sarkon, ez az utca, azt hiszem, a Fenchurch Streetbe torkollott; onnan annyi felé fordultam és kanyarodtam, hogy nem tudnám elmondani, milyen úton jöttem, sem azt, hova mentem; nem éreztem lábam alatt a földet, és minél messzebb kerültem a veszedelemtől, annál jobban siettem, amíg fáradtan és kifúlva kénytelen voltam leülni egy kapu mellett egy kis padra, és akkor láttam, hogy a Thames Streetre értem, Billingsgate közelében. Kissé pihentem, aztán továbbmentem, a vérem tüzelt, a szívem dobogott, ahogy váratlan izgalomban szokott. Szóval olyan megdöbent voltam, hogy azt se tudtam, hova megyek, mit teszek.

Miközben hosszú utat jártam meg ilyen sietve, és így belefáradtam, kezdtem magamhoz térni, és hazamentem a lakásomra, este kilenc órakor érkezvén meg.

Hogy mi célra volt a csomag, és milyen alkalomból tették oda, ahol találtam, azt nem tudtam, de amikor végre kinyitottam, láttam, hogy egy készlet gyermekágyi fehérnemű van benne, nagyon finom és szinte új, igen szép csipkével; volt benne egy egy-pintes ezüst levesestál, egy kis ezüstserleg, hat kanál meg egyéb fehérnemű, egy szép ing, három selyemkeszkenő, s a serlegben, papírba csomagolva tizenhét shilling és hat penny készpénz.

Miközben ezeket kibontottam, egész idő alatt olyan rettenetes félelemben voltam, és olyan rémület ült rajtam, bár teljes biztonságban voltam, hogy le se tudnám írni. Leültem, és hevesen zokogni kezdtem. „Uram – mondtam magamban –, mi vagyok én most? Tolvaj! És ha legközelebb elfognak és elvisznek Newgate-be, és elítélnek életem végéig?” S aztán megint sokáig sírtam, és bizonyos vagyok benne, akármilyen szegény voltam is, ha lett volna hozzá merszem, kétségtelenül visszavittem volna a holmit; de aztán egy idő múlva ez az érzésem is elmúlt. Lefeküdtem hát akkor éjszaka, de nem sokat aludtam; cselekedetem rémsége nyomasztotta lelkemet, és azt se tudom, mit mondtam vagy mit tettem egész éjszaka és az egész rákövetkező nap. Aztán mohón

szerettem volna hallani valami hírt a lopásról, s majd belehaltam, hogy megtudjam, vajon valamilyen szegény lélek holmija volt-e, vagy gazdag nőé. „Talán – mondtam magamban – valamilyen szegény özvegyasszony lehetett, amilyen én vagyok, aki összecsomagolta ezt a holmit, hogy eladja egy kis kenyérért magának meg a szegény kisgyerekének, és most éheznek, és a szívük szakad meg, amiért elvesztették azt a keveset, amit össze tudtak szedni.” Ésez a gondolat minden egyébnél komiszabbul gyötört három vagy négy napon át.

De saját kétségbeesésem elnémította mindezeket a tépelődéseket, és saját kilátásom az éhezésre, amely napról napra jobban ijesztett, fokozatosan keményítette meg szívemet. Akkor még súlyosabban nyomasztotta lelkemet, hogy én már megjavultam, és úgy reméltem, megbántam minden elmúlt rosszaságomat; hogy néhány évig jámbor, komoly, visszavonult életet éltem, de most a helyzetem rettenetes szorongatottsága a pusztulás kapujáig hajszolt testestül-lelkestül; s kétszer-háromszor térdre esem, és ahogy csak tudtam, Istenhez imádkoztam szabadulásért; de nem mondhatok mást, mint hogy az imáim reménytelenek voltak. Nem tudtam, mitevő legyek; odakint csupa félelem, bent csupa sötétség, s elgondoltam, hogy elmúlt életemért még nem bűnhődtem meg, hogy az ég most kezd büntetni, és olyan nyomorúságossá tesz, amilyen romlott voltam.

Ha ennél maradtam volna, talán eljutottam volna az igazi bűnbánatig; de gonosz tanácsadó működött bennem, s állandóan ösztökélt, hogy a legkomiszabb eszközökkel szerezzek magamnak megkönnyebbülést; így egy este megint megkísérett ugyanazzal a gonosz ösztönnel, amelyik azt mondta: „Vedd el a csomagot”, hogy megint elmenjek, és nézzek körül, hátha lesz valami.

Most nappal mentem el, még világosságban, és kószáltam, nem is tudtam, hova, keresve, nem is tudom, mit, amikor az ördög igazán rettenetes kelepécét állított utamba, és pedig olyat, amilyennel sem azelőtt, sem azóta nem találkoztam. Áthaladva az Aldersgate Streeten, láttam egy szép kislányt, a tánciskolából

jött, és egészen egyedül tért haza; s az ösztökélő, mint igazi ördög, ráuszított erre az ártatlan teremtésre. Megszólítottam, a gyerek csacsogott, én pedig kézen fogtam, és így vezettem, amíg egy kövezett fasorhoz nem értünk, amelyik Bartholomew Close-ba visz, oda vezettem be. A gyerek azt mondta, nem erre kell hazamenni. Én azt feleltem:

– De igen, aranyom, erre is lehet. Majd én megmutatom neked az utat hazafelé.

A kislány nyakláncot viselt, aranygolyócskákból, rögtön megakadt rajta a szemem, és a fasor sötétjében megálltam, azzal az ürüggyel, hogy megkötöm a kislány kibomlott cipőjét, közben levettem a nyakláncát, a gyerek meg sem érezte, aztán megint kézen fogtam, ekkor az ördög arra unszolt, öljem meg a gyereket a sötét fasorban, nehogy sírni kezdjen; de ezt a gondolatot borzadásom elfojtotta; hanem aztán megfordultam a gyerekekkel, s megmondtam neki, menjen vissza, mert nem ez az út vezet haza; a kislány azt mondta, hogy majd hazamegy, én pedig elmentem Bartholomew Close-ba, aztán körülkerültem egy másik, Long Lane-be vezető úton, onnan Charterhouse Yardba, aztán ki a St. John Streetre, aztán átmentem Smithfieldbe, le a Chick Lane-en és a Field Lane-en a Holborni-hídig, amikor is belekeveredtem az ott rendszerint elhaladó tömegbe, és most már nem tudtak volna megtalálni; így történt második kirándulásom a világba.

A prédával kapcsolatos gondolatok kiverték a fejből az összes előző gondolatokat, s aggályaim hamar elenyésztek; a szegénység megkeményítette szívemet, s a saját szükségemtől hajtva nem voltam tekintettel semmire. Utolsó ügyem nem nagy gondot okozott nekem, mert hiszen nem ártottam a szegény gyerekeknek, nem gondoltam egyebet, mint hogy jogos korholás volt ez a szülőknek hanyagságuk miatt, amiért hagyták szegény báránykát egymagában hazatérni, és ez a lecke majd megtanítja őket, hogy máskor jobban vigyázzanak.

A nyaklánc körülbelül tizenkét vagy tizennégy fontot ért. Azt hiszem, korábban a kislány anyjái lehetett, mert túl nagy volt

ahhoz, hogy gyerek viselje, hacsak nem talán az anya hiúságból akasztotta nyakába, hogy a gyerek szép legyen a tánciskolában, az sem kétséges, hogy a gyerekért elküldtek egy szolgálót, hogy hazavigye a kislányt, de azt a gondatlan kis szajhát talán fölszedte valamilyen fiú, akivel találkozott, s így a szegény babuska addig bolyongott, amíg az én kezem közé nem került.

De azért nem bántottam a gyereket, még csak meg sem ijesztettem, mert még mindig sok gyöngéd gondolat fért hozzám, és elmondhatom, hogy nem cselekedtem egyebet, csak amire a szükség rászorított.

Ezután jó sok kalandom volt, de még kezdő voltam ebben a mesterségben, nem tudtam, hogyan kell üzni, hacsak az ördög nem ad hozzá tanácsot, igaz, hogy az ördög ritkán késlekedett. Az egyik kalandom különösképpen szerencsésen ütött ki. A Lombard Streeten mentem végig egy este sötétedéskor, amikor éppen a Three King Court végében hirtelen egy fickó rohan el mellettem, gyorsan, mint a villám, és egy csomagot, amit a kezében tartott, éppen mögém hajít, mivel én a ház sarkában álltam, mielőtt az utca a fasorba fordul. Miközben lehajította, odaszólt:

– Az istenért, asszonyom, hagyja csak ott egy darabig – s azzal elrohant.

Utána még ketten szaladtak, a nyomukban pedig egy fiatalember kalap nélkül, aki azt kiáltozta:

– Megállj, tolvaj!

A két hátsó embert annyira szorongatták, hogy kénytelenek voltak elejteni, ami náluk volt, sőt az egyiküket ráadásul el is kapták, a másik megmenekült.

Én mindeközben mozdulatlanul álltam, amíg vissza nem jöttek, magukkal hurcolva a szegény fickót, akit elfogtak, és magukkal cipelve, amit találtak, rendkívül elégedetten, hogy visszakapták a zsákmányt, és elfogták a tolvajt; mellettem pedig elhaladtak, mert én olyan voltam, mint aki csak álldogál és vár, amíg a tömeg szét nem oszlik.

Egyszer-kétszer meg is kérdeztem, hogy mi folyik itt, de az

emberek nem méltattak feleletre, én pedig nem nagyon alkalmatlankodtam, hanem miután a tömeg egészen szétoszlott, felhasználtam az alkalmat, megfordultam, fölvettem, ami mögöttem feküdt, és elsétáltam. Ezt voltaképpen kevesebb aggálllyal tettem, mint az előzőket, mert ezt a holmit én nem loptam, hanem mások lopták a kezembe. Biztonságban hazaértem lakásomra a zsákmánnyal, amely egy vég finom fekete lüszterselyem volt meg egy vég bársony, illetve az utóbbi csak egy végdarab volt, körülbelül tizenegy yardnyi, az előbbi egy egész vég, majdnem tizenöt yard. Úgy látszik, egy posztókereskedő boltját fosztották ki. Azért mondom, hogy kifosztották, mert olyan sok volt az áru, amit elvesztettek; az az áru is, amit megtaláltak, jó sok volt, és azt hiszem, hat-hét különböző vég selyem is volt közte. Hogyan tettek szert ennyi mindenfélére, azt nem tudnám megmondani, de mivel én csak a tolvajt raboltam meg, minden aggály nélkül loptam el ezt a holmit, sőt nagyon örültem neki.

Idáig meglehetősen jó szerencsém volt, és még néhány újabb kalandom is akadt, habár csak csekély haszonnal, de azért jó sikerrel, csak hogy mindennap abban a veszélyben éltem, hogy valamilyen balszerencse ér, és végül bizonyosan felakasztanak. Ez az érzés túl erős volt ahhoz, hogysem semmibe vehettem volna, és visszatartott néhány olyan kísérlettől is, amelyeket pedig, úgy gondoltam, meglehetősen biztonságban végrehajthattam volna; de nem hallgathatok el egy esetet, amelyik néhány napig csalétkül szolgált nekem. Gyakran kijártam a város körüli falvakba, megnézni, nem akad-e valami utamba, s amikor elhaladtam egy ház mellett, Stepney közelében, megláttam az ablakpárkányon két gyűrűt, egy kis gyémántgyűrűt, meg egy sima aranygyűrűt, amit bizonyára valamilyen gondatlan hölgy tett oda, akinek több volt a pénze, mint az előrelátása, és talán csak addig, amíg kezét mos.

Néhányszor elmentem az ablak alatt, hogy megfigyeljem, meglátok-e valakit a szobában vagy sem, és senkit sem láttam ugyan, de azért még nem éreztem magamat biztonságban. Hirtelesen eszembe jutott, hogy megkocogtatom az ablaküveget, mint-

ha csak beszélni akarnék valakivel, mert ha van ott valaki, bizonyosan odajön az ablakhoz, s akkor megmondom, tegyék el azokat a gyűrűket, mert láttam két gyanús fickót, aki nagyon nézegette őket. Ez jó gondolat volt. Egyszer-kétszer kopogtattam, és amikor senki se mozdult, a lehető legkisebb zajjal benyomtam az ablaküveget, úgyhogy összetört, kivettem a két gyűrűt, és odábbálltam. A gyémántgyűrű körülbelül három fontot ért, a másik kilenc shillinget.

Most azonban hiányát éreztem a piacnak, ahol áruimat elhelyezzem, különösen a két vég vásznamat. Semmiképpen sem akartam őket elvesztegetni valami csekélységért, ahogy általában a szegény, szerencsétlen tolvajok, akik talán az életüket kockáztatják valamilyen értékes holmiért, utána meg kénytelenek bagóért odahajítani; hanem elhatároztam, hogy ilyesmit nem teszek, bármilyen fortélyhoz is kellene folyamodnom; de mégsem tudtam, hogyan intézzem a dolgot. Végül elszántam rá magamat, hogy elmegyek az én öreg nevelőanyámhoz, és újra összebarátkozom vele. Az évi öt fontot a kisfiamért pontosan elküldtem neki, amíg tudtam, de végül kénytelen voltam beszüntetni. Levelet azonban írtam neki, s ebben elmondtam, hogy a körülményeim megromlottak, hogy elvesztettem férjemet s nem tudok tovább fizetni, s arra kértem, a szegény gyerek ne szenvedje meg túlságosan anyja szerencsétlenségét.

Most meglátogattam nevelőanyámat, s láttam, hogy valame-lyest még mindig űzi a régi mesterségét, de már nem abban a virágzó helyzetben, mint azelőtt, mert vádat emelt ellene bizonyos úriember, akinek a lányát megszöktették, s ebben, úgy látszott, az öregasszony is közreműködött, úgyhogy hajszála híján bitóra került. Sok elment a per költségeire is, amiért is a háza most csak szegényesen volt bebútorozva, s a tevékenységének már nem volt olyan jó híre, mint régebben; de azért megállt a maga lábán, ahogy mondani szokták, derekas asszony volt, s mivel maradt némi tőkéje, zálogra adott kölcsön, és meglehetősen jól élt.

Nagyon udvariasan fogadott, és szokásos lekötelező modorában azt mondta, semmiképpen sem érez irántam kevesebb be-

csülést, amiért szűkösebb körülmények között élek; továbbá volt rá gondja, hogy a fiammal nagyon jól bánjanak, még ha nem is tudtam érte fizetni, s az asszony, akihez a fiú került, egész jó-módban él, így nem kell aggódnom a fiúért, amíg majd újra tudok érte fizetni.

Én megmondtam neki, hogy nem sok pénzem maradt, de van néhány értékes holmim, csak meg tudná mondani, hogyan tehetném őket pénzzé. Megkérdezte, mi az, amim maradt. Elővettem az aranyláncot, s azt mondtam, még a férjem ajándéka volt, aztán megmutattam két vég vásznat, amiről azt mondtam, még Írországból hoztam magammal Londonba, továbbá a kis gyémántgyűrűt is. Ami azt a kis csomag ezüstneműt meg a kanalakat illeti, már régebben módot találtam, hogy magam helyezzem el őket; a gyermekágyi fehérneműre nézve pedig felajánlotta, hogy ő maga veszi át, azt hívén, hogy ez az én saját holmim. Elmondta, hogy ő most zálogos asszony lett, és majd eladja ezeket a holmikat úgy, mintha nála hagyták volna zálogban; azonnal el is küldött ügyes ügynökökért, azok az ő kezéből minden aggályoskodás nélkül átvették, és jó árakat fizettek érte.

Kezdtem már azt hinni, hogy ez a nagyon hasznos asszony az én szegényes helyzetemben némi munkához segíthetne, mert szíves örömet nyújtam volna bármilyen tisztességes foglalkozás után, ha kaphattam volna ilyet; de tisztességes munkára nem volt alkalom az ő körében. Ha fiatalabb lettem volna, talán segíthetett volna rajtam, de az én gondolataim már elfordultak az ilyesfajta megélhetéstől, mert ötven után – márpedig itt tartottam – teljességgel alkalmatlan voltam erre, s ezt meg is mondtam neki.

Végül meghívott, lakjam a házában, amíg valami tennivalót találok, nem sokba kerülne nekem, s ezt örömmel el is fogadtam. Most egy kissé könnyebben éltem, s kezdtem rá módot keresni, hogy a legutóbbi férjemtől való kisfiamat elhelyezzem; nevelőanyám ezt is megkönnyítette számomra, mindössze évi öt fontért, amennyiben meg tudom fizetni. Ez annyira segített rajtam, hogy jó darabig abbahagytam bűnös mesterségemet, amelyre

legújabbán rátértem; és örömmel álltam volna munkába, csak-hogy ez nagyon nehéz annak, akinek nincs ismeretsége.

Végül mégis kaptam hölgyektől tüzdelni való ágyneműt, alsószoknyákat meg ehhez hasonlókat, és ezt a munkát nagyon szerettem, dolgoztam is keményen, kezdtem is némi megélhetésszerzést tenni; de az a szorgalmas ördög, aki el volt rá szánva, hogy megtartsa a szolgálatában, állandóan ösztökölt: menjek csak el, sétálgassak, azaz lássak utána, nem kínálkozik-e valami a szokott módon.

Egy este vakon engedelmeskedtem parancsának, és sokáig jártam az utcákat, de semmi sem adódott; én azonban nem értem be ennyivel, hanem másnap este is elmentem, s ebből az alkalomból elhaladván egy sörház mellett, láttam, hogy egy kis szoba ajtaja nyitva áll, egyenesen az utcára, az asztalon pedig egy ezüst söröskorsót láttam, az ilyesmi akkoriban divatos volt a vendéglőkben. Úgy látszott, egy társaság iddogált ott, aztán a gondatlan pincérek elfelejtették leszedni az asztalt.

Egyenesen beléptem a kocsmába, az ezüstkorsót a pad sarkába helyeztem, én meg eléje ültem, és a lábammal dobantottam; rögtön bejött egy pincérfiú, egy pint meleg sört rendeltem, mert hideg idő volt; a fiú elrohant, s hallottam, amint lemegy a pincébe a sörért. Míg ez a pincér távol volt, bejött egy másik, és így kiáltott:

– Szólni tetszett?

Én mélabús hangon válaszoltam:

– Nem, a fiú már elment, hogy egy pint sört hozzon nekem.

Miközben itt ültem, hallottam, hogy a söntésnél megszólal egy asszony:

– Az ötösből már mind elmentek? – ez az a fülke volt, amelyikben én ültem.

A fiú pedig azt felelte:

– El.

– Ki szedte le a korsót? – kérdezte az asszony.

– Én – felelte egy másik fiú –, itt van – s nyilván egy másik korsóra mutatott, amelyiket tévedésből egy másik fölkéből hozott

el, vagy pedig a csibész már elfelejtette, hogy nem szedte le, mert annyi bizonyos, hogy még ott volt.

Mindezt megnyugvással hallottam, mert nyilvánvalóan láthattam, hogy a korsó nem hiányzik nekik, és mégis úgy gondolják, hogy már elhozták. Megittam hát a sörömet, szóltam, hogy fizetek, s amikor elmentem, így szóltam:

– Ügyelj az ezüstedényre, fiú – értvén ezalatt egy ezüstkancsót, amelyikben az italt hozta nekem.

A fiú azt mondta rá:

– Igen, asszonyom, köszönöm szépen – én pedig elmentem.

Hazaértem nevelőanyámhoz, s úgy gondoltam, itt az ideje kipróbálni, vajon, ha egyszer a leleplezés veszélyébe kerülök, számíthatok-e a segítségére. Amikor már otthon tartózkodtam egy ideig, s alkalmam volt beszélni vele, azt mondtam, rendkívül fontos titkot kell vele közölnöm, amennyiben tekintettel van rám annyira, hogy a titkot megőrizze. Azt felelte, hogy egy titkomat már híven megőrizte; miért kétkedem benne, hogy a másikat sem árulja el? Erre azt feleltem, hogy a világon a legkülönösebb véletlen esett meg éppen velem, minden szándék nélkül, s ezután elmeséltem neki a korsó egész történetét.

– És magával is hozta, drágám? – kérdezte.

– Bizony hogy magammal hoztam – feleltem, és megmutattam neki. – De mit tegyek most? – kérdeztem. – Nem kell-e visszavinnem?

– Visszavinni! – felelte. – Csak vigye, ha a Newgate-be akar jutni.

– Ugyan – mondtam –, csak nem lehetnek olyan aljasak, hogy lefogjanak, ha egyszer visszaviszem nekik.

– Lányom, maga nem ismeri ezeket az embereket – felelte –, nemcsak hogy a Newgate-be viszik, hanem fel is akasztják, mit sem törődve azzal, hogy olyan tisztességes volt, és visszavitte; vagy elszámolják valamennyi korsójukat, amit valaha elvesztettek, hogy maga fizesse meg.

– Akkor hát mit tegyek? – kérdeztem.

– Hát bizony – felelte –, ha már ilyen ravasz volt, és ellopta,

akkor meg is kell tartania, most már nincs visszaút. Azonkívül, gyermekem, nincs-e rá nagyobb szüksége, mint nekik? Bár minden héten akadna ilyen üzlete!

Ezzel új színben láttam nevelőanyámat, s rájöttem, hogy amióta zálogos asszony lett belőle, olyan emberekkel érintkezik, akik már nem olyan tisztességesek, mint akikkel régebben találkoztam nála.

Nem sokkal azután, hogy nála laktam, ezt még nyíltabban is fölfedezhettem, mint azelőtt, mert olykor-olykor mindig újra láthattam kardmarkolatokat, kanalakat, villákat, korsókat és mindenfajta ilyen árut, amiket elhoztak, de nem zálogba, hanem egyenesen eladásra; s ő mindet megvette, semmit sem kérdezve, hanem, mint a szavaiból kivehettem, jó üzletet csinált velük.

Azt is láttam, úgy gyakorolja ezeket az üzelmeket, hogy mindig beolvasztja az ezüstöt, amit vásárolt, mert így akarja elkerülni a kérdőre vonást; egy reggel aztán bejött hozzám, s azt mondta, most éppen olvaszt, s ha akarom, az én serlegemet is hozzáteszi, nehogy bárki is megláthassa. Én szíves örömet odaadtam; ő megnézte, és megadta a teljes értékét ezüstben; de tapasztaltam, hogy nem így bánt a többi vevőjével.

Egy idő múlva éppen nagyon szomorúan munkámnál ültem, amikor megkérdezte, mi bajom. Azt feleltem, nagyon nehéz a szívem: kevés a munkám, nincs miből élnem, s nem tudom, mihez kezdjek. Nevetett, és azt mondta, menjek el újra szerencsét próbálni, talán utamba akad egy másik ezüstedény.

– Ó, anyám! – feleltem. – Olyan mesterség ez, amiben nem vagyok ügyes, és ha elfognak, egyszer s mindenkorra végem van.

Mire ő:

– Ajánlhatok magának egy tanítónőt, az mindent tud, és úgy kiokosítja magát, hogy maga is ugyanannyit tud majd.

Remegtem erre a javaslatra, mert idáig nem voltak szövetségeseim, sem bárki ismerősöm ebben a népességben. De ő legyőzte minden tartózkodásomat, minden félelmemet, és e szövetséges segítségével nemsokára éppen olyan pimasz és ügyes tolvaj lett

belőlem, amilyen valaha Bugyelláris Molly volt, habár félig se voltam olyan szép, ha ugyan a fáma igazat szól róla.

Társnőm, akihez beajánlott, háromféle ipart űzött: boltokból lopott, üzleti könyveket és zsebkönyveket csent, és aranyórákat akasztott le a hölgyek derekáról; ezen az utóbbi területen olyan ügyesen működött, hogy soha asszony ebben a mesterségben arra a tökélyre nem vitte, mint ő. E három iparból az első és az utolsó nagyon tetszett nekem, és egy ideig inaskodtam mellette éppen úgy, ahogy a kisegítőnő gyakorol a bába mellett, minden fizetség nélkül.

Végül levizsgáztatott. Bemutatta nekem művészetét, és én többször is nagyon ügyesen leakasztottam egy órát az ő derekáról. Végül kitűzte elé a prédát, mégpedig egy másállapotban levő ifjú hölgyet, akinek nagyon édes órája volt. Az ügyet akkor kellett nyélbe ütni, amikor éppen kijött a templomból. Társnőm odament a hölgy egyik oldalára, és éppen amikor a lépcsőkhöz ért, úgy tett, mintha elesne, mégpedig egyenesen a hölgynek esett olyan erővel, hogy nagyon megijesztette, mire mindketten borzasztó kiáltozásba fogtak. Ugyanabban a pillanatban, amikor megtaszította a hölgyet, én megragadtam az órát, éppen a kellő fogással, úgyhogy a lökés következtében magától kijött a horog, a hölgy meg sem érezte. Én rögtön odábbálltam, magára hagyva tanítónőmet, aki lassanként tért magához ijedelméből, a hölgy ugyancsak, s ekkor rögtön hiányzott is az órája.

– Jaj – szól erre a társnőm –, akkor ezt ugyanazok a csibészek tették, akik engem fellöktek, higgye el nekem; kár, hogy a hölgy nem vette észre már előbb, hogy hiányzik az órája, akkor tán elcsíphettük volna őket.

Olyan ügyesen színezte a dolgot, hogy senki sem fogta gyanúba, én pedig egy teljes órával hamarabb érkeztem haza, mint ő. Ez volt az első társas kalandom. Csakugyan nagyon finom óra volt, sok ékkövel kirakva, nevelőanyám húsz fontot fizetett érte, aminek én kaptam a felét. Így léptem a kitanult tolvajok közé, s úgy megkeményedtem, hogy illendőségi vagy lelkiismereti meg-

gondolások már nem férhettek hozzám, bár sohasem hittem volna, hogy ilyesmire is képes vagyok.

Így hát az ördög, aki az ellenállhatatlan szegénység segítségével hajtott bele ebbe a bűnbe, a szokásos mértéken túl is juttatott, még akkor is, amikor nem voltam olyan ijesztő szükségben; mert addigra már némi tehetségem mutatkozott a munkában is, és mivel tudtam már, hogyan kell bánni a tüvel, nagyon valószínű volt, hogy eléggé tisztességesen meg tudom keresni a kenyereimet.

Meg kell jegyeznem, ha ilyen munkára kilátásom lett volna már kezdetben, amikor nyomorúságom közeledtét kezdtem érezni – mondom, ha már akkor kilátásom lett volna, hogy munkával megkereshetem a kenyeremet, soha nem keveredtem volna ebbe a bűnös mesterségbe, sem abba a bűnös bandába, amellyel most összeszűrtem a levét; de a gyakorlat megkeményített, a végsőkéig merészségre kaptam, annál is inkább, mivel már olyan régóta folytattam ezt a mesterséget, és soha el nem fogtak; mert új bűntársammal már jó hosszú ideje üztük, és még csak gyanúba sem keveredtünk, így aztán nemcsak merészek lettünk, hanem meg is gazdagodtunk, s egy időben huszonegy aranyóra volt a kezünkben.

Emlékszem, egy napon, amikor a szokottnál kissé komolyabb hangulatban voltam, kiszámítottam, milyen jó kis tőkére tettem szert – mert majdnem kétszáz font készpénzt tettem el a magam részéből –, s hirtelen eszembe ötlött, nyilván valamilyen jó szellem sugallatából, ha ugyan vannak jó szellemek, hogy mivel kezdetben a szegénység ösztökélt, s a kétségbeesés űzött ilyen szörnyű módszerekhez, most pedig látni való, hogy ez a kétségbeejtő helyzet elmúlt, azonkívül munkával is fenn tudom tartani magamat, és ilyen csinos kis tőkére is támaszkodhatom, miért ne hagynám abba most, amíg még ilyen jól jártam, hiszen nem remélhetem, hogy soha el nem játszom a szabadságomat; ha pedig egyszer rajtakapnak, végem van.

Kétségkívül ez volt az a szerencsés pillanat, amikor, ha erre az áldott sugallatra hallgatok, bárhonnan is jött légyen – még min-

dig marad lehetőségem a nyugodt életre. De végzetem másképpen volt elrendelve; az a szörös ördög, aki ebbe belevitt, túlságosan megkaparintott már, semhogy kiengedett volna a kezéből; hanem ahogy a szegénység vitt bele, a kapzsiság tartott meg benne, amíg aztán már nem volt visszaút. Az érveket, amiket értelmem diktált, hogy rábeszéljen üzelveim abbahagyására – félbeszakította mohóságom, és így szólt: „Folytasd csak, nagy szerencséd volt; folytasd, amíg négy-ötszáz fontot nem szereztél, akkor hagyd abba, s akkor könnyen megélhetsz úgy, hogy egyáltalában nem is kell dolgoznod.”

Így hát engem, aki egyszer már az ördög karma közé kerültem, mintha valami bűbáj tartott volna vissza, nem volt hozzá erőm, hogy kilépjek a körből, míg végül annyira elnyelt a bajok útvesztője, hogy nem tudtam belőle kitalálni.

De azért ezek a gondolatok némi nyomot hagytak bennem, úgyhogy ezentúl több óvatossággal jártam el, mint eddig, többel, mint amivel megbízóim éltek. Társnőm – így neveztem, pedig tanárnőmnek is mondhattam volna – első volt a szerencsétlenségben egy másik növendékével együtt, mert amikor éppen prédára vadásztak, megpróbálkoztak egy cheapside-i vászonkereskedő boltjában, de elcsípte őket egy sasszemű segéd, s elvette tőlük a már ellopott két vég patyolatvásznat.

Ez elegendő volt hozzá, hogy mindkettőjüket elszállásolják Newgate-be, ahol az a szerencsétlenség érte őket, hogy felidéztek néhány korábbi bűnüket is. Minthogy két más ügyben is vádat emeltek ellenük, s a tényeket rájuk bizonyították, mindkettejüket halálra ítélték. Mindketten a másállapotukra hivatkoztak, és mindkettőjükön megállapították a terhességet, habár az én tanítónőm éppen olyan kevéssé volt várandós, mint én.

Gyakran meglátogattam és vigasztaltam őket, s azt vártam, hogy legközelebb rám kerül a sor; de attól a helytől borzadtam, meggondolván, hogy ez volt szerencsétlen születésemnek és anyám szenvedéseinek a helye, nem tudtam elviselni a látványt, és abbahagytam a látogatásokat.

És ó, bár figyelmeztetésnek vettem volna az ő szerencsétlenség-

güket, még mindig boldog lehettem volna, mert hiszen szabad voltam még, semmit sem hoztak föl ellenem: de hát másképp kellett lenni, én még nem töltöttem be a sorsomat.

Társnőmet, mivel mint régi bűnösön, bele volt már égetve a bélyeg – kivégezték; fiatalabb büntársát megkímélték, halasztást kapott, sokáig ült éhezve a börtönben, amíg végül belekerült a neve abba, amit általános bűnbocsátnak neveznek, s így ép bőrrel megúsza.

Társnőmnek ez a rettenetes példája szívemet, lelkemet megrémítette, s jó darabig nem mentem semmiféle kirándulásra; de egy éjszaka nevelőanyám házának szomszédságában felhangzott: „Tűz!” Nevelőanyám kinézett, mert mindnyájan fenn voltunk még, s odakiáltott nekem, hogy ennek meg annak az úrnőnek a háza tetőig lángban áll, s csakugyan úgy is volt. Ekkor oldalba bökött.

– Látod, lányom – mondta –, ez ritka alkalom, mert a tűz olyan közel ütött ki, hogy odamehetsz, még mielőtt az utcát elállja a tömeg. – Rögtön parancsot is adott. – Menj csak, lányom, a házba, rohanj be, és mondd meg a hölgynek, vagy bárkinek, akit látsz, hogy segíteni jöttél nekik, éspedig ez meg az az úrnő küldött – s megmondta az asszony egyik ismerősének a nevét, aki valamivel feljebb lakott ugyanabban az utcában.

El is mentem, és mikor a házhoz értem, persze mindnyájukat megzavarodva találtam. Berohantam, találkoztam az egyik szolgálóval.

– Jaj, drágám – szóltam –, hogy történt ez a szörnyű baleset? Hol az asszonya? Semmi baja? És hol vannak a gyerekek? X.-nétől jövök segíteni maguknak.

A lány elrohant.

– Nagysága, nagysága – sikította, ahogy csak a torkán kifért –, itt egy hölgy, X.-nétől jött, segíteni!

Szegény asszony már jött is felém, félőrülten, hóna alatt egy csomaggal meg két kisgyerekekkel.

– Asszonyom – mondtam neki –, hadd vigyem át ezeket a szegény gyerekeket X.-néhez; engem küldött értük; majd ő vigyáz

szegény bárányokra – s ezzel az egyik gyereket kivettem a kezéből, a másikat pedig ő tette a karomba.

– Jaj, az Isten szerelmére – mondta –, vigye őket hozzá. Ó, hála a jószágáért.

– Akar valami mást is biztonságba helyezni, asszonyom? – kérdeztem. – Majd ő arra is vigyáz.

– Ó, Uramisten! – felelte. – Isten áldja őt; vegye át ezt a csomag ezüstöt, vigye ezt is neki. Ó, micsoda jó asszony! Jaj, teljesen tönkrementünk, végünk van!

S ezzel elrohant tőlem, félig esztét veszítve, utána a szolgáló, én pedig eljöttem a két gyerekkel és a csomaggal.

Alighogy kiértem az utcára, látom, hogy egy másik nő jön felém.

– Ó, asszonyom – szólított meg szánakozó hangon –, elejti azt a gyereket. Nagy szerencsétlenség ez, hadd segítsek magának – és ezzel már nyúlt is a csomagomért, hogy átvegye tőlem.

– Ne azt – mondtam –, ha segíteni akar, fogja kézen a gyereket, és vezesse az utca felső végéig, én is magával megyek, és meghálálom a fáradságát.

Azután amint mondtam, nem tehette, hogy el ne kísérjen, de hogy ne sokat cifrázzam, ez a teremtés ugyanabban kereskedett, mint én, és nem is akart semmi mást, csak a csomagot; de azért eljött velem a kapuig, mert nem tehetett egyebet. Amikor odaértünk, azt súgtam neki:

– Menjen, lányom, tudom, mi a mestersége; csinálhat még elég jó fogást.

Megértett és elment. Dörömböltem a kapun a gyerekekkel együtt, s mivel az embereket már előbb is felébresztette a tűzvész lármája, hamarosan beengedtek, én pedig így szóltam:

– Ébren van az úrnő? Kérem, mondja meg neki, hogy Y.-né arra a szívésségre kéri, fogadja be a két gyereket; szegény asszony egészen odavan, lángban áll a házuk. – Nagyon udvariasan befogadták a gyerekeket, sajnálkoztak a bajba jutott családon, én pedig eljöttem a csomaggal. Az egyik szolgáló megkér-

dezte, nem akarom-e otthagyni a csomagot is. Azt feleltem: – Nem, drágám, ez egy másik helyre való, nem az övé.

Most már jó távolra kerültem a csödülettől, így hát a csomag ezüstöt, amelyik nagyon súlyos csomag volt, egyenesen hazavittem öreg nevelőanyámhoz. Azt mondta, inkább bele se néz, de arra kért, hogy én meg menjek vissza, és nézzek újabb fogás után.

Ugyanezt a szerepet kellett volna játszanom a tűzhöz legközelebb eső ház úrnőjénél, és én igyekeztem is odajutni, de addigra már akkora riadalom tört ki a tűz miatt, annyi fecskendő működött, s az utcán akkora tömeg tolongott, hogy nem tudtam a ház közelébe jutni, bárhogyan is akartam; így hát visszamentem nevelőanyámhoz, a csomagot fölvittem a szobámba, és hozzáfogtam a megvizsgálásához. Borzalommal mondom meg, micsoda kincset találtam benne; elég annyi, hogy a családi ezüst legnagyobb részén kívül – és az is igen tekintélyes volt – találtam egy aranyláncot, régimódi holmi volt, a medalionja törött, úgyhogy azt hiszem, már néhány éve nem volt használatban, de azért az aranya semmivel sem ért kevesebbet; egy kis ládikát tele gyászgyűrűvel, a hölgy jegygyűrűjével, néhány régi aranyérem törött darabjait, egy aranyórát meg egy erszényt, benne régi aranypénzek huszonnégy font értékben, és még több értékes holmit.

Ez volt a legnagyobb és leggonoszabb zsákmány, amire valaha is szert tettem; mert igaz, hogy, mint már fentebb említettem, eddigre már sokkal jobban meg voltam keményedve annál, semhogy más esetekben meggondolásra képes lettem volna, de most valóban a lelkemig hatott, amikor belenéztem ebbe a kincsbe, és eszembe jutott az a szegény, vigasztalan úrhölgy, aki ezenkívül is annyit elvesztett, és bizonyára azt gondolja, hogy megmentette az ezüstjét és a legdrágább ékszereit; mennyire meglepődik majd, ha azt látja, hogy becsapták, s az úrhölgy a szomszéd utcából nem is tudott arról a perszónáról, aki az ő nevében jött el a gyerekekért és a holmikért, s a gyerekeket az ő tudta nélkül bízta rá.

Mondom, bevallom, ennek a tettemnek az embertelensége na-

gyon megindított és szokatlanul meglágyított, mert könny csordult ki a szememből, ha rá gondoltam; de bármennyire is éreztem, milyen kegyetlenség és embertelenség ez, nem tudtam rá szánni magam, hogy a veszteségeit helyrehozzam. A meggondolás elenyészett, és én hamarosan megfeledkeztem a körülményekről, amik kiváltották.

De ez még nem minden; mert jóllehet ezzel az üggyel sokkal gazdagabb lettem, mint addig voltam, de az a korábbi elhatározásom, hogy abba hagyom ezt a rettenetes mesterséget, amikor egy kicsit többet szerzek, nem tért vissza, hanem még mindig többet kellett szereznem; s kapzsiságom annyira felülkerekedett, hogy már nem is gondoltam arra, hogy idővel változtatok életemen, habár nélkül nem remélhettem, hogy biztonságban, nyugalomban élvezhetem azt, amit elnyertem; mindig az járta: még egy kicsit többet, még egy kicsit többet.

Végül annyira engedtem bűnöm ösztönzésének, hogy elvetettem minden megbánást, s minden ilyen természetű meggondolásomnak se volt egyéb eredménye, csak az, hogy legközelebb tán olyan zsákmányhoz jutok, ami kikerekíti a vagyonomat; de habár bizonyosan megkaptam azt az egy zsákmányt, mégis minden fogás újabb fogást hozott magával, s annyira felbátorított mesterségem folytatására, hogy nem volt kedvem abba hagyni.

Ebben a helyzetben, amikor a siker így megkeményített, eltökéltem, hogy folytatom, amit elkezdtem, végül beleestem abba a kelepcébe, amelyben elrendeléseim szerint meg kellett kapnom végső jutalmamat ezért a fajta életért. De még ennek sem jött el az ideje, mert ezen az úton még jó néhány további sikeres kalandom akadt.

Nevelőanyámat egy darabig nagyon nyugtalanította társnőm szerencsétlensége – azé, akit aztán felakasztottak –, mert ez a nő éppen eleget tudott nevelőanyámról, hogy magával vigye az útra, s ez igen aggasztotta az öregasszonyt: valójában nagy rémületben volt.

Igaz, hogy amikor társnőm eltávozott a világból, és nem mondta el, amit tudott, nevelőanyám megkönnyebbült e tekin-

tetben, s talán örült is, hogy felakasztották barátnőmet, akinek lehetősége volt rá, hogy barátnői rovására nyerjen kegyelmet; de amikor elvesztette s átérezte, milyen jószágos volt tőle, hogy nem vitte piacra, amit tudott, nevelőanyám igen őszintén megsiratta. Tőlem telhetőleg megvigasztaltam, ő pedig viszonzásul annyira megkeményített, hogy jobban megérdemeljem ugyanazt a sorsot.

De azért, mint már mondtam, ez az eset óvatosabbá tett, és különösképpen kétszer is meggondoltam a boltokból valólopást, kivált a selyem- és posztókereskedőktől tartottam, mert ezek olyan fickók, akik mindenütt ott tartják a szemüket. Egyszer-kétszer megpróbálkoztam a csipkéseknél és a divatboltokban, különösen az egyikben, ahol újonnan rendezkedett be két fiatalasszony, és még nem volt gyakorlatuk az üzletben. Elvittem onnan egy vég vert csipkét, hat-hét fontot ért, meg egy csomag fonalat. De ez csak egyszer sikerült: olyan fogás volt, amit nem lehetett megismételni.

Mindig biztonságos munkára volt kilátás, amikor új boltról hallottunk, különösen, ha olyan embereké volt, akik még nem szoktak hozzá a boltok vezetéséhez. Ezek számíthattak rá, hogy kezdetben egyszer-kétszer meglátogatjuk őket, és nagyon szemfülesnek kellett lenniök, ha ezt meg akarták akadályozni.

Akadtt ezután egy-két kalandom, de csupa apróság. Jó darabig semmi számottevő dolog nem kínálkozott, s kezdtem már arra gondolni, hogy komolyan fel kell hagynom ezzel a mesterséggel; de nevelőanyám nem szívesen vesztett volna el, nagy dolgokat várt tőlem, s egy nap összehozott egy fiatal nővel meg egy fickóval, aki a férjének adta ki magát, de mint utóbb kiderült, a nő nem volt a felesége, hanem csak összeálltak arra a mesterségre, amiben működtek, meg hát egyébre is. Szóval együtt raboltak, együtt háltak, együtt fogták el és végül együtt akasztották fel őket.

Nevelőanyám közvetítésével bizonyos szövetségre léptem ezzel a kettővel, és ők magukkal vittek három-négy kalandjukra, s én hamarosan megláthattam, hogy otromba és ügyetlen rablás-

kat követnek el, s ebben nem hozhatott nekik sikert egyéb, csak részükről egy nagy adag arcátlanság, a megraboltak részéről pedig jókora nemtörődömség. Így hát ettől fogva elhatároztam, hogy nagyon óvatos leszek a tekintetben, mit kockáztassak velük együtt; és csakugyan, amikor két-három szerencsétlen tervet ajánlottak, én visszautasítottam a javaslatukat, és őket is lebeszéltem. Egyszer azt ajánlották, raboljunk egy órástól három aranyórát, amit ők szemügyre vettek még fényes nappal, és meglesték, hova rakja őket. A fiatalembernek annyi álkulcsa volt, hogy biztosra vette: ki tudja nyitni azt a helyet, ahová az órák az óráit rakta, s így meg is állapodtunk bizonyos intézkedésekben; de amikor alaposabban megnéztem a dolgot, láttam, nem kevesebbet akarnak, mint betörni a házba, márpedig ebben nem akartam részt venni, s így nélkülem fogtak hozzá. Erővel bejutottak a házba, feltörték azt a lelakatolt helyet, ahol az órák voltak, de csak az egyik aranyórát találták meg, meg egy ezüstöt, azt el is vitték, és szépszerével ki is jutottak a házból. De addigra felriadt a család, tolvajt kiáltottak, üldözőbe vették őket, a férfit elfogták, a lány kerekét oldott, de szerencsétlenségére nem meszsze futhatott: elkapták, s megtalálták nála az órákat. Így menekültem meg másodszor is, őket pedig elítélték, és mindkettejüket felakasztották, mert bár fiatalok voltak, de öreg bűnösök; és mint ahogy az előbb már mondtam róluk, hogy együtt raboltak, most együtt kötötték fel őket, s így végződött az én új társulásom.

Most már kezdtem nagyon óvatos lenni, tekintve, hogy kis híján rajtavesztettem, és tekintve, hogy ilyen példa állt előttem; de új kísértőm támadt, aki napról napra ösztönzött – úgy értem, a nevelőanyám –, és most új préda kínálkozott, amit ő közvetített, s így jó részesedést remélt a zsákmányból. Hallott róla, hogy jókora mennyiségű flandriai csipkét rejtettek el egy magánházban, s mivel a flandriai csipkét tilos volt behozni, jó zsákmány lett volna bármilyen fináncnak, aki felfedezi. Nevelőanyám pontosan beszámolt nekem a mennyiségéről is, meg a helyről is, ahová rejtették; így hát elmentem egy finánchoz, megmondtam, hogy

valami fontosat akarok neki elárulni, ha biztosít róla, hogy a haszonból megkapom a kellő részemet. Ez olyan méltányos ajánlat volt, hogy nem is lehetett volna szabályosabb; ő beleegyezett, magával vitt engem meg egy rendőrt, és behatoltunk a házba. Megmondtam, hogy én egyenesen be tudok jutni arra a helyre, s így ezt rám bízta; mivel az üreg nagyon sötét volt, gyertyával a kezemben befurakodtam, kiadogattam neki a végeket, s volt rá gondom, hogy miközben az áru egy részét neki adom, magamnak is biztosítsak annyit, amennyit baj nélkül el tudok helyezni. Az egész majdnem háromszáz font értékű csipke volt, és ebből én ötven font értékűt magamnak tartottam. A csipke nem a házbeliek tulajdona volt, hanem csak egy kereskedő bízta rájuk; így hát nem voltak annyira lesújtva, mint gondoltam.

Hagytam, hadd örüljön a finánc a zsákmányának, mert tökéletesen meg volt elégedve azzal, amit kapott, s megállapodtunk, hogy találkozunk majd egy házban, amit ő jelölt ki, s én oda is mentem, csak előbb elhelyeztem a magam rakományát, amiről neki sejtelve sem volt. Amikor odaértem, alkudozni kezdett, azt híván, nem tudom, hogy jogos igényem van a részesedésre a zsákmányból, s ha rajta áll, kiszúrja a szememet a húsz fonttal; de közöltem vele, hogy nem vagyok olyan tudatlan, mint ő hiszi; pedig közben örültem, hogy egyáltalában határozott összeget kínált. Erre száz fontot kértem, ő fölment harminc fontig; én lementem nyolcvan fontra, ő följebb ment negyven fontra; végül is ötven fontot kínált, és én elfogadtam, csak még egy vég csipkét kértem ráadásul, ami becslésem szerint nyolc-kilenc fontot ért, mondván, hogy ezt magam akarom hordani, és ő bele is egyezett. Így hát ötven fontot kaptam készpénzben még ugyanazon az éjszakán, és ezzel véget is ért az alku; ő nem is tudta meg soha, hogy ki vagyok, vagy hol lehet felőlem érdeklődni, úgyszólván ha fölfedezte volna, hogy az áru egy része elsikkadt valahol, engem nem vonhatott volna érte felelősségre.

Ezt a zsákmányt pontosan megfeleltem a nevelőanyámmal, s ettől fogva azt tartotta rólam, hogy a legkényesebb ügyeket is leleményesen tudom intézni. Ebből a legutóbbi esetemből úgy lát-

tam, ez a legjobb és legkönnyebb fajta munka, amihez hozzájuthatok, s ezért azt tűztem ki magam elé feladatul, hogy kiszimatoljam a csempészett árukat, s miután egyet-mást megvásároltam az eladóktól, rendszerint elárultam őket, de fölfedezéseim közül egyik sem volt számottevő, nem úgy, mint amelyiket éppen elmeséltem; igaz, attól is óvakodtam, hogy olyan nagy kockázatot vállaljak, mint mások, akik azonban nap mint nap pórul jártak.

A következő fontosabb merényletem kísérlet volt egy úriaszszony aranyórája ellen. Egy kvéker imaházban történt, nagy tömeg közepette, és egész komolyan fenyegetett az a veszély, hogy elfognak. Erősen megragadtam az asszony óráját, egészen melléje tolakodtam, mintha csak valaki feléje lökött volna, s ugyanakkor jól megrántottam az órát, de láttam, nem jön le, így hát abban a pillanatban eleresztettem, és kiáltozni kezdtem, mintha csak gyilkoltak volna, hogy valaki a lábamra lépett, és bizonyára zsebmetszők járnak itt, mert valaki megrántotta az órámat; tudniok kell ugyanis, hogy az ilyen kalandokra mindig szépen felöltözve mentünk, én is igen jó ruhát viseltem, oldalamon meg egy aranyórát, s minden látszat szerint voltam olyan hölgy, mint bárki e gyülekezetből.

Alighogy megszólaltam, a másik úrinő is felkiáltott:

– Zsebmetsző! – mert úgy mondta, valaki az ő óráját is le akarta rántani.

Amikor az órájához értem, még egészen közel voltam hozzá, de amikor kiáltottam, megálltam, mintha földbe gyökerezett volna a lábam, őt azonban a tömeg kissé előbbre sodorta, s mire lármát csapott, már némi távolságra volt tőlem, úgyhogy egyáltalában nem gyanúsított, hanem, amikor zsebmetszőt kiáltott, valaki vele kiáltozott:

– De hiszen itt is járt egy: ezt az úrhölgyet is meg akarták lopni.

Szerencsés véletlen folytán kissé távolabb a tömegben mások is zsebtolvajt kiáltoztak, és csakugyan tetten értek és megragadtak egy fiatalembert. Bármilyen szerencsétlenül is járt az a nyo-

morult, az én szempontomból ez nagyon kapóra jött, mert habár eddig is nagyon ügyesen intéztem, most már nem merülhetett föl semmi kétség, a szájtátók a tömegből mind odarohantak, s a szegény fiút kiszolgáltatták az utca dühének, ami olyan kegyetlenség, hogy nem is akarom leírni, de a szerencsétlenek még mindig örülnek, ha ennyivel megússzák, semhogy a Newgate-be küldjék őket, ahol gyakran hosszú ideig ülnek, néha kötélre jutnak, s a legjobb, amire számíthatnak az, hogy elítéltetés után deportálják őket.

Ezúttal kis híján rajtavesztettem, s annyira megrémültem, hogy jó darabig nem próbálkoztam aranyórával. Ennek a kalandnak a során több körülmény is kezemre játszott, hogy megmenekülhettem; legfőképpen az, hogy az asszony, akinek az óráját megrántottam, buta volt, jobban mondva teljesen tudatlan az ilyesfajta merényletek természetében, pedig az ember nem gondolta volna, hogy ilyen buta, hiszen ahhoz volt esze, hogy az óráját jól megerősítse, és ne lehessen leakasztani. De annyira megijedt, hogy gondolkodni sem tudott, hanem mikor a rántást érezte, felsikított, közben azonban hagyta magát előrelökni, a sikítésével ugyan mindenkit felriasztott maga körül, de legalább két percig egy szót sem szólt óráról, sem zsebtolvajról, ezzel pedig kellő időt adott nekem, mert azáltal, hogy, mint már említettem, mögöttem én is felkiáltottam, és a tömegben visszafelé sodródtam éppen úgy, mint ő előre, hiszen a tolongás még tartott – többen, legalább heten-nyolcan kerültek közénk addigra, s mivel én valamivel hamarabb is kiáltottam zsebtolvajt, mint ő, végül is ő éppúgy gyanúba kerülhetett volna, mint én, mert az embereket megzavartuk a kutatásban. Ha azonban meglett volna a lélekjelenléte, ami ilyen alkalomból olyan szükséges, s amint megérezte a rántást, felsikítás helyett rögtön megfordul s megragadja az első embert a háta mögött – nem téveszthetett volna el engem.

Ez a tanács nem használ a tolvajok testvériségének, és nem is valami barátságos cselekedet irántuk, de bizonyosan kulcsot ad a zsebmetszők módszeréhez, s aki meg tudja fogadni, éppolyan

bizonyosan megfogja a tolvajt, mint amilyen bizonyosan elszalasztja, ha nem követi a tanácsomat. Volt egy másik kalandom is, amelyik semmi kétséget sem hagy ez irányban, és tanulságul szolgálhatna az utókornak zsebmetszési esetekre.

Az én jó öreg nevelőanyám – hogy röviden érintsem élete történetét – abbahagyta ugyan ezt a mesterséget, de mondhatnám, született zsebtolvaj volt, és mint később hallottam tőle, végigjárta ennek a művészetnek minden iskoláját, mégis csak egyetlenegyszer fogták el, akkor olyan nyilvánvalóan rajtakapták, hogy deportálásra ítélték; de minthogy nagyon jól pergett a nyelve, s azonkívül pénz is volt a zsebében, módot talált rá, hogy miközben a hajó Írországból készleteket vett fel, kijusson a partra, ahol aztán néhány évig űzte régi mesterségét: aztán másfajta társaságba kerülve, bábaasszony és kerítőnő lett belőle, százféle kópéságot követett el, amiket nekem röviden elmesélt, amikor már bizalmasabb viszonyba kerültünk. Ennek az elvetemült néembernek köszönhettem mindazt az ügyességet, amire szert tettem, mert nem sokan voltak, akik valaha is túltettek rajtam, vagy akik olyan sokáig űzhették ezt balsiker nélkül.

Ezek után az írországi kalandjai után, s amikor abban az országban már szép hírre tett szert, otthagyta Dublint, átjött Angliába, s mivel deportációjának ideje még nem telt le, felhagyott régebbi mesterségével attól való félelmében, hogy megint rossz kezekbe jut, mert abban bizonyos volt, hogy akkor egyszer s mindenkorra elveszett. Itt tehát azt a mesterséget folytatta, amelyiket már Írországból elkezdett, s amiben csodálatos ügyessége és jó beszélőképessége folytán eljutott arra a magaslatra, amit már régebben leírtam, sőt kezdett meggazdagodni, habár később aztán ez az üzletága ellanyhult.

Azért említek meg ennyit ennek az asszonynak a történetéből, hogy jobban megértessem, milyen része volt abban az elvetemült életben, amelyet most folytattam, s amelynek részleteibe ő avatott be, saját kezűleg tanítván, s olyan jó tanácsokat adott, én pedig olyan jól követtem őket, hogy korom legnagyobb művésze lettem belőlem, s olyan ügyesen másztam ki minden veszélyből,

hogy míg több bajtársam a Newgate-be jutott, holott még csak fél éve üzte a mesterséget, én most már több mint öt éve működtem benne, s a Newgate-beliek még csak meg sem ismerkedtek velem, habár sokat hallottak rólam, gyakran vártak is oda, de én mindig ép bőrrel kerültem ki a legnagyobb veszedelmekből is.

Mindazok közül a veszélyek közül, amik most fenyegettek, a legnagyobbak közé tartozott, hogy túlságosan jól ismertek az iparban, s néhányan, akiknek gyűlöletét inkább az irigység ébresztette föl, mint bármiféle sérelem az én részemről, kezdtek rám haragudni, amiért én mindig megugrom, őket meg mindig elfogják, és a Newgate-be hurcolják. Ezek adták nekem a Moll Flanders nevet, aminek nem volt több köze az igazi nevemhez vagy bármilyen névhez, amit valaha is fölvettem, mint a feketének a fehérhez, kivéve hogy régebben egyetlenegyszer Flanders-nének neveztem magamat, akkor, amikor a pénzverde környékére húzódtam; de erről ezek a bitangok soha nem hallottak, aminthogy én sem tudtam meg soha, hogyan jutott eszükbe vagy milyen alkalomból, hogy ezt a nevet adják nekem.

Hamarosan értesültem róla, hogy néhányan a Newgate-be zártak közül fogadkoztak, hogy beárulnak engem; és mivel tudtam, hogy ketten-hárman közülük nagyon is képesek rá, nagy aggodalomban éltem, és jó darabig nem mozdultam ki hazulról. Nevelőanyám azonban, aki biztos játékot játszott, mert társam volt a sikerben, de nem osztozott a kockázatomban – mondom, nevelőanyám kissé türelmetlen volt, amiért, az ő szavai szerint, ilyen semmirevaló, hasznot nem hajtó életet élek; s új tervet eszelt ki, hogy kiruccanjak, mégpedig azt, hogy férfiruhát öltsek, s ezzel egészen újfajta üzelmekbe vezetett be.

Magas voltam és jóvágású, de arcvonásaim kissé lágyak voltak ahhoz, hogy férfias legyek; mégis, mivel ritkán vágtam neki máskor, mint éjszaka, így is megjárta; csakhogy sokáig tartott, amíg megtanultam új ruhámhoz mértén viselkedni. Lehetetlen volt a természettel ellenkező ruhában olyan fürgének, olyan talpraesettnek, olyan ügyesnek lenni, mint ahogy ilyen dolgokban kellett, és mivel esetlenül csináltam, nem voltam sem olyan

sikeres, sem olyan könnyed a menekülésben, mint azelőtt, s eltökéltem, hogy ezzel felhagyok; egyébként ebben az elhatározásban nemsokára megerősített a következő esemény:

Mivel nevelőanyám férfi álruhába öltöztetett, férfival is hozott össze, egy fiatalemberrel, aki elég fürge volt a mesterségében, s körülbelül három hétig egészen jól meg is voltunk egymással. Főfoglalkozásunk az volt, hogy megfigyeltük a boltosok pultjait, s elcsentünk mindenféle árut, amiről láttuk, hogy hanyagul heverni hagyják. E munka közben, ahogy mondtuk, néhányszor „jó vásárt” csináltunk. S mivel mindig összetartottunk, hamarosan összeemelegedtünk, de ő sohasem tudta meg, hogy én nem vagyok férfi, pedig többször hazamentem vele a lakására, amikor a dolgunk megkívánta, sőt négyszer vagy ötször egész éjszakára nála maradtam. De mi nem figyeltünk egymásra, és mint később kiderült, feltétlenül szükséges volt, hogy eltitkoljam előle asszony voltomat. Életkörülményeink, kései hazatéréseink s foglalkozásunk, amely megkövetelte: senkiben se bízunk meg annyira, hogy beengedjük a lakásunkba – mindez lehetetlenné tette, hogy vonakodjam nála aludni, ha nem akartam bevallani, hogy nő vagyok; de úgy adódott, hogy sikerült ezt titokban tartanom.

De az ő balszerencséje meg az én jó szerencsém hamarosan véget vetett ennek az életnek, amelyiktől, be kell vallanom, magam is megcsömörlöttem. Ebben az újféle foglalkozásunkban több eredményt értünk el, az utolsó pedig rendkívüli lett volna. Bizonys utcában volt egy bolt, mögötte raktár, amelyik egy másik utcára nyílt, tekintve, hogy sarokház volt.

A raktár ablakán keresztül láttuk, hogy a polcon meg az előtte álló asztalon egyéb anyagok között öt vég selyem hever, és bár majdnem besötétedett, az emberek el voltak foglalva elől a boltban, s nem volt még idejük becsukni ezeket az ablakokat, vagy talán meg is feledkeztek róla.

A fiatalember annyira megörült ennek, hogy nem tudta tűrtöztetni magát. Azt mondta, ez a keze ügyében hever, hevesen esküdözött, hogy megszerzi, még ha le is rontja érte a házat. Én

egy ideig lebeszéltem róla, de láttam, hogy nincs mit tenni: sebtében nekivágott, elég ügyesen kiszedett egy kockát a tolóablakból, megragadott négy vég selymet, és máris jött felém, de úgy látszik, észrevették, és rögtön borzasztó zajjal és hűhóval üldözőbe vették. Együtt álltunk, igaz, de én még nem vettem át árut a kezéből, hanem ekkor sebtében odaszóltam neki: – Véged van!

Elrohant, mint a villám, én is, de őt hevesebben üldözték, mivel nála volt az áru. Két véget eldobott, ez megállította őket egy kicsit, de a tömeg egyre növekedett, és mindkettőnket üldöztek. Nemsokára megfogták őt a két véggel, a többi meg énutánam futott. Futottam, mint az őrült, s hazajutottam nevelőanyám házába, de néhány éles szemű ember oly szorosan a nyomomban volt, hogy meglátott, egy kis tétovázás után kopogtattak az ajtón, ami által én időt nyertem, hogy ledobjam álöltözetemet, s fölvegyem a saját ruhámat, azonkívül mire odaértek, nevelőanyám már készen állt a mondókájával, nem nyitotta ki kapuját, hanem kikiáltott nekik, és azt mondta, nem jött be semmiféle férfi. Az emberek kitartottak amellet, hogy igenis bement, s fogadkoztak, hogy betörik a kaput.

Nevelőanyám csöppet sem jött zavarba, nyugodtan beszélt velük, azt mondta, szívesen beengedi őket, hogy átkutassák a házat, ha rendőrt hoznak magukkal, de ő nem enged be senki mást, csak akit a rendőr kijelöl, mert esztelenség volna az egész tömeget bebocsátani. Ez ellen nem tehettek semmit, akármilyen nagy tömegben gyűltek is össze. Így hát tüstént rendőrt hívtak, mire nevelőanyám nyugodtan kinyitotta a kaput; a rendőr őt állt a kapuban, mialatt az emberek, akiket kijelölt, átkutatták a házat, nevelőanyám pedig szobáról szobára velük tartott. Amikor az én szobámhoz ért, beszólt hozzám, és hangosan azt mondta:

– Kérlek, húgom, nyisd ki az ajtót, van itt néhány úriember, és be kell jönniök, hogy megnézzék a szobádat.

Egy kislány volt nálam, a nevelőanyám unokája – legalábbis ő úgy mondta –, én szóltam neki, nyissa ki az ajtót, magam pedig ott ültem kézimunkázva, körülöttem szétszórva a holmim, mint-

ha egész nap munkában lettem volna, nem voltam felöltözve, csak hálófőkötő a fejemen, rajtam meg laza háziköntös. Nevelőanyám mentegetődzésbe fogott, amiért megzavarnak, jelezte, hogy milyen alkalomból, s hogy nem tehetett mást, mint hogy kinyissa előttük az ajtókat, hadd nyugodjanak meg, mert ő bármit mondott, nem tudta őket megnyugtatni. Én ülve maradtam, s azt mondtam nekik, kutassanak csak, ha úgy tetszik, mert ha van valaki a házban, annyi bizonyos, hogy nem az én szobámban; ami pedig a ház többi részét illeti, arról nincs mit mondanom, mivel azt sem tudom voltaképpen, mit keresnek.

Köröttem minden az ártatlanság és tisztesség hatását keltette, úgyhogy udvariasabban bántak velem, mintsem vártam volna, de csak miután töviről hegyire átkutatták a szobát, még az ágy alatt is, még az ágyban is és mindenhol, ahol el lehetett volna valamit rejtteni. Miután mindezt elvégezték, és semmit sem találhattak, bocsánatot kértek tőlem, és továbbmentek.

Miután így átkutatták a házat, padlástól a pincéig és pincétől a padlásig, és semmit sem tudtak találni, sikerült lecsendesíteni-ök a csöcseléket, nevelőanyámat azonban a bíróság elé vitték. Ketten megesküdtek, hogy látták, amint a férfi, akit üldöztek, bement a házba. Nevelőanyám pattogott és nagy lármát csapott, amiért a házat így megsértik, s így megrágalmazzák semmiért, hiszen ha egy férfi bejött, akkor azonnal ki is kellett mennie, mert tudtával, és erre hajlandó volt megesküdni, semmiféle férfit nem járt az ő házában egész nap – ami igaz is volt –, az lehet, hogy mialatt ő az emeleten volt, valamiféle fickó rémületében s a kaput nyitva találva, berohant menedéért az üldözés elől, de ő erről semmit sem tudott, s ha így is volt, bizonyos, hogy megint kiment, talán a másik kapun, mert a háznak egy másik kapuja nyílik a fasorba – és így menekült meg.

Ez csakugyan eléggé valószínű volt, s a bíró beírta azzal, hogy megesküdte nevelőanyámat: nem engedett be és nem is látott semmiféle férfit a házban, nem titkolta el, nem adott neki menedéket, nem rejtette el az igazságszolgáltatás elől. Ezt az esküt nyugodtan letehetette, le is tette, aztán elbocsátották.

Nem nehéz elgondolni, micsoda rettegésben voltam ezúttal, s nevelőanyám soha többé nem tudott rávenni, hogy ebbe az álruhába öltözzek, mert, mint neki mondtam, bizonyosan elárulnám magamat.

Szegény társamnak e szerencsétlenségben rosszul állt az ügye, mert a Lord Mayor elé állították, öméltósága Newgate-be küldte, s azok, akik elfogták, hajlandók is, képesek is voltak arra, hogy a pört lefolytassák ellene, kötelezettséget vállaltak, hogy megjelennek az üléseken, és átveszik ellene a vádat.

Mindazonáltal elérte, hogy az ítéletét elhalasszák, mert megígérte, hogy fölfedi cinkosait, különösképpen azt az embert, aki vele együtt bele volt keverve ebbe a rablásba; nem is mulasztott el semmit, ami tőle tellett, azaz beárulta a nevemet, ami tudomása szerint Gabriel Spencer volt, mert ezen a néven érintkeztem vele; és ekkor derült ki, milyen bölcs dolog volt, hogy ellepleztem magamat előle, e nélkül ugyanis végem lett volna.

Minden tőle telhetőt megtett, hogy e Gabriel Spencer nyomára vezesse őket: leírta külsőmet, elárulta a helyet, ahol tudomása szerint laktam; szóval megadott minden részletet, amit tudott a tartózkodási helyemről; de mivel eltitkoltam előtte azt a fő adatot, hogy nő vagyok, nagy előnyben voltam vele szemben, és semmit sem sikerült megtudnia rólam. Abban a buzgalmában, hogy nyomomra akadjon, bajba kevert két-három családot, de azok sem tudtak rólam semmit, csak annyit, hogy a társamat mindig együtt látták egy férfival, de közelebbi tudomásuk nem volt róla. Ami pedig a nevelőanyámat illeti, igaz, rajta keresztül kerültünk össze, de ez közvetítéssel történt, s a társam róla sem tudott semmit.

Ezt aztán ellene fordították; mert tekintve hogy leleplezéseket ígért, de ígéreteit nem tudta beváltani, azt hitték, felültette őket, s a boltos annál hevesebben vétette föl ellene újra a vádat.

Én azonban egész idő alatt borzasztóan nyugtalan voltam, s hogy egészen eltűnjek szemük elől, egy időre elmentem nevelőanyámtól; de mivel nem tudtam, hová legyek, magammal vittem egy szolgálót, és elmentem a postakocsin az én öreg fogadósom-

hoz és fogadósnémhoz Dunstable-be, ahol olyan szép napokat töltöttünk lancashire-i férjemmel. Itt elmondtam nekik egy tetszetős történetet, hogy mindennap várom Írországból a férjemet, akinek megírtam levélben, hogy Dunstable-ben, ebben a fogadóban akarok vele találkozni, és bizonyosan partra száll néhány napon belül, ha a szél kedvező; úgyhogy eljöttem, hogy néhány napot náluk töltssek, amíg megjön a férjem, mert vagy gyorspostán érkezik, vagy a West Chester-i kocsin, nem tudom biztosan, de akármelyikkel jön is, bizonyosan ebbe a fogadóba száll, hogy találkozzon velem.

A fogadósné nagyon megörült, hogy viszontlát, a fogadós pedig olyan nagyra volt velem, hogy ha hercegnő lettem volna, akkor sem bánhattak volna velem jobban, s itt akár egy vagy két hónapig is bizonyos lehettem a szíveslátásban, amennyiben a helyzet úgy kívánja.

De nekem más gondjaim voltak. Nagyon nyugtalan voltam – habár úgy elrejtőztem, hogy szinte lehetetlen volt felfedezni –, attól féltem, ez a fickó végül mégis nyomomra bukkan, és habár nem vádolhat meg azzal a rablással, hiszen éppen én beszéltem rá, hogy ne kockáztassa meg, és az én kezem nem volt benne a dologban, de megvádolhatott más esetekkel, és megvásárolhatta saját életét az enyémnek árán.

Ez borzasztó rettegéssel töltött el. Nem volt más támaszom, barátom, bizalmasom, csak öreg nevelőanyám, és így nem tudtam más kiutat, csak hogy az ő kezébe tegyem le életemet; így is cselekedtem, mert megadtam neki a címet, és kaptam is tőle több levelet, miközben itt tartózkodtam. Ezek közül néhány majd elvette eszem, de végül megírta azt az örömdetes hírt, hogy a fiút felakasztották, és ennél jobb hírt már régóta nem hallottam.

Öt hétig maradtam itt, és nagyon kényelmesen éltem, nem tekintve lelkem titkos aggodalmát. De amikor megkaptam ezt a levelet, megint kisimultak az arcvonásaim, és megmondtam a fogadósnémnak, hogy levelet kaptam a férjemtől Írországból, mégpedig azzal a jó hírrel, hogy jól érzi magát, de azzal a rossz

hírrrel, hogy ügyei miatt nem jöhet olyan hamarosan, mint remélte, s így nekem megint csak nélküle kell visszamennem.

Fogadósném mindenestre szerencsét kívánt a jó hírhez, hogy megtudtam: a férjem jól van.

– Mert észrevettem, asszonyom, nem volt olyan nyugodt, mint szokott lenni; ha szabad így beszélnem, fülig gondban volt miatta – mondta a derék asszony –, és könnyű meglátni, hogy ez a változás kedvezően hatott kegyedre.

– Hát bizony sajnálom, hogy az uraság most nem tudott jönni – mondta a fogadós –, szívből örültem volna, ha viszontlátom. Ha biztos hírt kap az érkezéséről, ugyan ne mulasszon el újra betérni hozzánk, asszonyom, mindig szívesen látjuk, bármikor kegyeskedik is jönni.

E szép bókokkal váltunk el egymástól, s én elég vidáman érkeztem Londonba, nevelőanyám pedig éppúgy örült, mint én. S ekkor azt mondta, soha többé nem fog nekem társat ajánlani, mert, úgy mondta, azt tapasztalta, hogy mindig akkor jártam a legnagyobb szerencsével, ha egymagam vállaltam a kockázatot. És csakugyan így is volt, mert ha magam voltam, ritkán kerültem veszélybe, s ha igen, ügyesebben jutottam ki belőle, mint amikor más emberek ostoba fogásaiba keveredtem, akik talán nem voltak olyan körültekintőek, de türelmetlenebbek voltak, mint én; mert ha nekem nem is volt annyi bátorságom a kockázatban, mint bárkinek, de nagyobb elővigyázattal jártam el, amikor belevágtam valamibe, és jobban megőriztem a lélekjelemlétemet, ha a bőrömet kellett menteni.

Voltaképpen gyakran elcsodálkoztam, mennyire megkeményedtem, hiszen minden társamat rajtakapták és olyan nagy hirtelenséggel adták az igazságszolgáltatás kezére, és nekem egész idő alatt mégsem fordult meg komolyan a fejemben, hogy abba hagyjam ezt a mesterséget, pedig hát most már távolról sem voltam szegény, s elmúlt már a kényszerűség kísértése, minden ilyesféle bűnnek rendes bevezetése, mert majdnem ötszáz fontom volt készpénzben, amiből nagyon jól megéltem volna, ha ezt elegendőnek tartottam volna a visszavonuláshoz; de hát, mon-

dom, a legkisebb hajlamot sem éreztem, hogy abbahagyjam, nem, még annyira sem, mint azelőtt, amikor pedig csak kétszáz fontot tehettem félre, és nem álltak szemem előtt olyan elretentő példák, mint most. Ebből nyilvánvaló, hogy ha egyszer megkeményedtünk a bűnben, nem hat ránk semmilyen félelem, és hiába óv bármiféle példa.

Volt egy társnőm, akinek a sorsa különösképpen megrendített, de aztán egy idő múlva ezt is kihevertem. Igazán szerencsétlen eset volt. Egy selyemkereskedő boltjában nagyon jó fogásra tettem szert, egy vég igen finom damasztra, és én magam szerencsésen el is tisztultam vele, hanem amikor kiléptünk a boltból, átadtam a véget ennek a társnőmnek, s ő elment egyfelé, én meg másfelé. Alighogy az üzletből kiléptünk, a boltos észrevette, hogy eltűnt az anyag, elszalajtottá embereit, kit erre, kit arra, azok rögtön meg is fogták őt, mert nála volt a vég damaszt; én pedig nagy szerencsével beléptem egy házba, amelyiknek első emeletén egy csipkeverő műhely volt, s meglehetett az a megnyugvásom, jobban mondva ijedelmem, hogy kinéztem az ablakon, és láttam, amint a szegény teremtet elhurcolják a bíróhoz, ahonnan aztán rögtön a Newgate-be küldték.

Voltam olyan elővigyázatos, hogy a csipkeboltban semmivel se próbálkozzam, hanem csak jó sokáig turkáltam az árukban, hogy időt nyerjek, aztán vásároltam néhány yard szegélyt, ki is fizettem, és eljöttem nagyon szomorú szívvel, amiért szegény asszony ilyen szorongatott helyzetbe jutott, pedig én magam loptam.

Ekkor megint nagy hasznomra volt az én régi óvatosságom, mert gyakran együtt raboltam ugyan ezekkel az emberekkel, de sohasem közöltem velük, ki vagyok, és a lakásomat sem sikerült soha kifürkészniök, pedig sokszor igyekeztek meglesni, amint hazamegyek. Mindnyájan Moll Flanders néven ismertek, de azért jó néhányuk kételkedett benne, hogy igazán az vagyok. A nevem eléggé híres volt közöttük, de azt nem tudták, ki vagyok voltaképpen, sejtelmük se volt, hol a lakásom, hogy a város

keleti vagy nyugati részében – és mindezeknek az alkalmaknak során éppen ebben a körülményekben találtam biztonságot.

Ennek a nőnek a szerencsétlensége után jó darabig elrejtőzve éltem. Tudtam, ha bármit csinálnék, és az nem sikerülne, és börtönbe vinnének, ez a társnőm ott lenne, készen arra, hogy ellem tanúskodjon, s talán megmentse életét az én rovásomra. Meggondoltam, hogy az Old Baileyben kezdik nagyon jól ismereni a nevemet, ha arcomat nem is, s ha kezük közé kerülnék, úgy bánnának velem, mint régi bűnőssel; éppen ezért elhatároztam, mielőtt mozdulok, bevárom, mi lesz a sorsa ennek a szegény teremtesnek, bár nagy bajában többször is küldtem neki pénzt, hogy könnyítsek a helyzetén.

Végül bíróság elé került. Azt hozta fel védelmére, hogy nem ő lopta azt a holmit, hanem bizonyos Flandersné – úgy nevezik – mert ő maga nem ismeri – adta át neki a csomagot, miután kiléptek a boltból, az kérte meg, hogy vigye magával haza. Megkérdezték tőle, hol ez a Flandersné, de ő nem tudta őket nyomára vezetni, sőt a legkisebb adatot sem tudta rólam, s mivel a se-lyemkereskedő segédei megesküdték rá, hogy ő ott volt a boltban, amikor az árut ellopták, s hogy ők azonnal észrevették a hiányt, üldözték őt, és megtalálták nála a vég damasztot, az esküdtek bűnösnek találták. A bíróság azonban tekintetbe vette, hogy ő csakugyan nem az a személy, aki az árut ellopta, s valószínűleg csakugyan nem sikerült kitudnia, ki az a Flandersné – értvén ezen engem –, pedig ez megmenthetné az életét – ami csakugyan így is volt –, s ezt beszámítva, csak deportálásra ítélték; ez volt a legnagyobb kegyelem, amit elérhetett, s a bíróság még azt is közölte vele, hogy ha időközben elő tudja állítani a nevezett Flandersnét, ők közbenjárnak a megkegyelmeztetése érdekében, azaz amennyiben nyomomra tud jutni, és fel tud akasztatni, őt magát nem deportálják. Volt gondom rá, hogy ezt lehetetlenné tegyem neki, s így nem sokkal ezután az ítéletet végrehajtották rajta: behajózták Virginia felé.

Ismétlem, ennek a szegény asszonynak a sorsa nagyon nyomasztott, és elmélkedésre adtam magam, tudván, hogy valójá-

ban én voltam az ő szerencsétlenségének eszköze; de az, hogy saját életem is nyilvánvalóan veszélybe került, eloszlatta gyöngédségemet, s látván, hogy nem ítélték halálra, megkönnyebbüléssel fogadtam a deportálását, mert így bármi is történjék, már nem állt módjában, hogy ártson nekem.

Ennek a nőnek a szerencsétlensége néhány hónappal megelőzte a legutoljára elbeszélte történetet, sőt részben ez adott alkalmat nevelőanyámnak arra a javaslatára, hogy férfiruhába öltözzem, s így felismerhetetlenül járhassek-kelhessek; de mint már mondtam, hamarosan elegendő volt ebből az álöltözetből, mert túl sok nehézségbe kevert.

Most már nyugodt lehettem, nem kellett félnem attól, hogy bárki is ellenem tanúskodik, mert azokat, akik kapcsolatban álltak velem, vagy akár csak ismertek Moll Flanders néven, mind vagy felakasztották, vagy deportálták; s ha az a balszerencse ér, hogy elfognak, bármi másnak is nevezhettem volna magamat, mint Moll Flandersnek, és semmiféle régi bűnt nem lehetett volna a rovásomra írni; így hát annál könnyelműbben kezdtem új adósságokat csinálni, és volt is néhány sikeres kalandom, ha nem is értek fel a régiekkel.

Ebben az időben újabb tűz ütött ki nem messze a nevelőanyám lakásától, és én itt is kísérletet tettem, mint régebben; de mivel nem értem oda elég gyorsan, mielőtt a tömeg összegyűlt, nem is tudtam bejutni a házba, ahová készültem, és zsákmányolás helyett szerencsétlenül jártam, ami majdnem véget vetett életemnek és egyszersmind bűnös cselekedetemnek; a tűz ugyanis nagyon heves volt, s az emberek nagy rettegésükben, hogy a holmijukat mentsék, kidobálták az ablakon, s egy szolgáló éppen rám hajított az ablakból egy rugós ágyat. Igaz, hogy az ágy nem volt nagyon kemény, s így nem törte csontomat, de mivel a súlya nagy volt, s az esés csak növelte, engem leütött a lábamról, s egy darabig úgy feküdtem, mintha meghaltam volna. Az emberek nem sokat törődtek azzal, hogy engem kiszabadítsanak, vagy talpra állítsanak, hanem továbbra is halottként feküdtem, sokáig nem törődött velem senki, amíg aztán valaki végül el nem

mozdította az ágyat, és föl nem segített. Még csoda, hogy a házbeliek nem hajítottak ki egyéb holmit is utána, ami, ha az ágy tejeére esik, mégiscsak megölt volna – de, úgy látszik, más csapásokra tartogatott engem a sors.

Ez a baleset azonban ezúttal elrontotta az üzletemet, és sebesülten, rémülten tértem haza nevelőanyámhoz, s jó időbe tartott, amíg újra magamhoz tudott téríteni.

Az év vidám időszaka következett: megkezdődött a Bertalan-napi vásár. Sohasem jártam ilyen helyre, a vásár nem is nagyon kínált előnyös alkalmakat, de ebben az évben végigsétáltam a kolostorépület folyosóin, és benéztem az egyik tombolabódéba. Nem látszott érdekesnek számomra, de bejött egy rendkívül jól öltözött és nagyon gazdag úriember, és mivel az ilyen boltokban szokás, hogy bárki bárkivel beszélgethet, engem választott ki, és nagyon előzékeny volt hozzám. Először azt mondta, hogy majd ő húz helyettem, és meg is tette, aztán, mikor valami apróság kijött rajta, átnyújtotta nekem, azt hiszem, egy tollas karmantyú volt; aztán tovább beszélgetett velem, a szokásosnál nagyobb tiszteletadással, még mindig nagyon udvariasan és nagyon úri módon.

Addig tartott szóval, amíg végül kivezetett a tombolaboltból, végigsétált velem a kolostorépületen, még mindig ezerféle dologról fecsegve, láthatóan minden cél nélkül. Végül azt mondta, el van ragadtatva társaságomtól, s megkérdezte, mernék-e vele kocsizni, azt mondta, hogy ő becsületes ember, és nem tenne semmiféle olyan ajánlatot, ami nem méltó hozzá. Egy ideig úgy tettem, mintha elhárítanám, de hagytam, hogy egy darabig tolkodjon, végül engedtem.

Magamban eleinte nem tudtam kiokoskodni, mi a szándéka ennek az úrnak; később azonban észrevettem, hogy van már benne némi ital, és nem bánná, ha többet is fogyaszthatna. Elvitt a Knightsbridge-hez, a Spring Gardenig, ahol egy darabig sétáltunk a kertben, majd leültünk és nagyon illedelmesen bánt velem, de láttam, hogy nyakló nélkül iszik. Engem is unszolt, hogy igyak, de én nem akartam.

Idáig állta szavát, és semmi illetlenséget meg nem kísérelt. Újra felszálltunk a kocsiba, végighajtatott az utcákon, addigra már majdnem tíz óra volt, s ekkor megállította a kocsit egy ház előtt, ahol, úgy látszik, ismerős volt, és a háziak minden aggályoskodás nélkül fölvezettek bennünket az emeletre, egy szobába, amelyikben ágy is volt. Eleinte úgy tettem, mintha vonakodnék fölmenni, de néhány szó után ebbe is beleegyeztem, kíváncsi voltam a história végére, és reménykedtem, hogy végül majd valami előnyöm is lesz belőle. Ami az ágyat meg az ilyesmit illeti, e tekintetben nem nagyon nyugtalankodtam.

Itt kezdett velem egy kissé szabadosabban bánni, mint ahogy megígérte, s én fokról fokra mindenbe belementem, úgyhogy egyszóval azt tett velem, amihez kedve volt – erről nem is kell többet mondanom. Egész idő alatt ivott is bőségesen, és hajnali egy órakor megint beszálltunk a kocsiba. A levegőtől meg a kocsi rázkódásától az ital még jobban a fejébe szállt, nyugtalankodni kezdett, és meg akarta ismételni, amit az előbb tett; de mivel most már biztosnak láttam a játszmámat, ellenálltam és lecsillapítottam egy kis időre, de nem is kellett sokára, mert öt perc múlva ültő helyében elaludt.

Felhasználtam az alkalmat, hogy alaposan átkutassam. Elvettem egy aranyórát, egy selyemerszényt, teli arannyal, a finom, nagy parókáját, az ezüsthímzésű kesztyűjét, a kardját meg a szép burnótszelencéjét, és finoman kinyitottam a kocsi ajtaját, készen arra, hogy menet közben kiugorjam a kocsiból; de éppen megállt a Temple Bar mögötti szűk utcácskában, hogy átengedjen egy másik kocsit, én csöndesen kiléptem belőle, betettem az ajtaját, és otthagytam az úriemberemet a kocsijával együtt.

Ez aztán váratlan kaland volt, és eszem ágában sem volt ilyesmire gondolni, habár nem voltam még annyira túl az élet vidám részén, hogy elfelejtettem volna, hogyan is kell viselkedni, ha egy gerjedelmében elvakult bolond nem tudja megkülönböztetni a vénasszonyt a fiattól. Igaz, tíz-tizenkét évvel fiatalabbnak néztem ki, mint amennyi voltam, de azért nem voltam már tizenhét éves kislány, és ezt nem volt nehéz észrevenni. Nincs a világon

olyan képtelen, undorító, nevetséges valami, mint ha egy férfi agyát a bor forralja, és még elvetemült kéjenc is a tetejében; az illet két ördög is megszállva tartja egyszerre, nem mozog az esze, mint ahogy a malom se víz nélkül; a bűn széttipor benne mindent, ami csak egy kicsit is jó volt; sőt az indulata még az érzékeit is elvakítja, úgyhogy olyasmiket csinál, ami még a saját szemében is képtelenség, például tovább iszik, amikor máris részeg, fölszed egy közönséges némbert, tekintet nélkül arra, kiféle, mi-féle, egészséges-e vagy rothadt, tiszta vagy mocskos, csúnya vagy csinos, öreg vagy fiatal: annyira megvakul, hogy valójában mindezt meg se tudja egymástól különböztetni. Az ilyen ember rosszabb az eszelősnél, saját hibbant feje hajtja, azt se tudja, mit cselekszik, mint ahogy ez az én nyomorult úriemberem sem tudott róla, amikor kiszedtem a zsebéből az óráját meg az aranyakkal teli erszényét.

Ezek azok a férfiak, akikről azt mondja Salamon: „Megy, mint az ökör a vágóhídra, mígnem átjárja a nyíl az ő máját”; ami egyébként csodálatra méltó leírása annak a ragályos nyavalyának, amely, akár a mérges, halálos fertőzet keveredik a vérrel, aminek a központja vagy forrása a máj, és ez a rettenetes, undorító pestis onnan az egész vértömeg gyors keveredésével azonnal a májon keresztül megfertőzi az életerejét, és úgy döfi át a belső részeit, mint a nyíl.

Igaz, hogy ez a szegény, elővigyázatlan nyomorult részemről nem volt veszélyben, én pedig eleinte nagyon is aggódtam, hogy mi-féle veszély fenyeget az ő részéről; de egy tekintetben igazán szánalmat érdemelt, tudniillik alapjában véve jóra való embernek látszott, olyan úr, akinek semmi rossz szándéka nem volt, értelmes, előkelő viselkedésű, jóvágású, megnyerően szép arcú, józan, higgadt, minden tekintetben kellemes férfi; csak szerencsétlenségére előző éjszaka sokat ivott, aznap még le se feküdt, mint ezt elmondta, mialatt együtt voltunk; a bor fűtötte és feltűzelte vérét, s ebben az állapotban a jobbik esze mintha csak elaludt volna, magára hagyta őt.

Ami engem illet, csak a pénze érdekelt, meg amit elszedhettem

tőle, s azután, ha tudtam volna a módját, legszívesebben épségben hazaküldtem volna az otthonába, a családjához, mert tízet mertem volna tenni egy ellen, hogy tisztességes, erényes felesége és ártatlan gyerekei várják haza, s aggódnak a biztonságáért, és boldogok lennének, ha otthon látnák és gondolhatnák, amíg magához tér; s akkor micsoda szégyennel és megbánással tekintene saját magára! Milyen önváddal illetné magát, amiért összeállt egy ringóval! S méghozzá a legocsmányabb lebujsban szedte föl, a kolostorépületben, a város porában-piszkában! Micsoda remegésben volna attól való féltében, hogy megkapta a himlőt, attól való féltében, hogy az a bizonyos nyilvessző átfúrta máját! Mennyire gyűlölné magát, valahányszor csak visszatekintene arra az örült és durva kicsapongására! S amennyiben tisztességes elvek szerint él, mennyire borzadna a gondolattól, hogy föl-szedett valamilyen nyavalyát, és továbbadja illedelmes és erényes feleségének, s ezzel elveti a fertőzetet utódainak vérében!

Bárcsak tudnák ezek az urak, micsoda megvetéssel gondolnak rájuk még azok a nők is, akikkel hasonló esetben összeakadnak – mennyire megundorodnának saját maguktól! Amint már említettem, ezek nem a gyönyörűségért teszik, nem vonzza őket semmi sem a férfihoz, az ilyen közönyös rima nem az élvezetre gondol, hanem a pénzre; és ha, mint ahogy itt is történt, a férfi bűnös gyönyörének önkívületében még részeg is, a nő keze bele-nyúl a zsebébe, hogy nem akad-e ott valami, és ezt éppoly kevés-sé veszi észre őrzöngésének pillanataiban, mint ahogy nem sejt-heti előre, amikor belekezd a kalandjába.

Ismertem egy nőt, aki olyan ügyesen viselkedett a férfival – igaz, hogy az sem érdemelt jobb bánásmódot –, hogy mialatt ez a férfi másféle módon volt vele elfoglalva, ő közben kihalászott egy erszényt, benne húsz guinea-vel, a nadrágzsebéből – ahová a férfi éppen azért tette az erszényt, mert félt a nőtől –, és a helyébe egy másik erszényt csempészett, tele aranyozott játékpénzzel. A férfi, miután végzett, így szólt hozzá:

– Nem kotorásztál közben a zsebemben?

A nő tréfálkozott vele, azt mondta, hogy úgy gondolja, nem

sok vesztenivalója lehet neki; a férfi meg odányúlt a nadrágjához, kitapogatta, hogy ott az erszény, ez teljesen megnyugtatta, a nő meg odábbállt a pénzzel. És ebből rendes ipart űzött: ilyen alkalmakra mindig magával hordott egy hamisított aranyórát meg egy játékpénzzel teli erszényt, és semmi kétségem, hogy sikerrel űzte ezt a módszert.

Én meg ezzel a legutóbbi prédámmal hazaértem a nevelőanyámhoz, és amikor elmondtam neki a történetet, az olyan nagyon mehatotta, hogy alig tudta visszafojtani könnyeit arra a gondolatra, hogy ilyen úriember naponta kockáztatja, hogy tönkreteszik, valahányszor egy pohár bor a fejébe száll.

De a zsákmány, amit szereztem, meg az, ahogyan ezt az urat alaposan megkopasztottam, az rendkívülien tetszett neki.

– Tudod, lányom – mondta –, csalódnék, ha ez a kalandja jobban meg nem javítja őt, mint minden szentbeszéd, amit élete végéig hallani fog.

És ha a történet vége igaz, akkor ez így is volt.

Másnap azt tapasztaltam, hogy nevelőanyám szokatlanul kíváncsi erre az úriemberre. A leírás, amit adtam róla, a ruhája, az alakja, az arca, mindez együttvéve egy úriemberre emlékeztette, akit hallomásból ismert. Eltűnődött egy darabig, s amikor én további részletekre is kitértem, így szólt:

– Fogadni mernék száz fontba, hogy ismerem ezt az embert.

– Sajnálom, ha ismeri – feleltem –, mert a világ minden kincséért sem szolgáltatam volna ki: már éppen elég baj érte, és én nem akarom, hogy miattam még több is érje.

– Dehogy, dehogy – mondta erre nevelőanyám. – Nem akarok neki bajt okozni, de engedd, hogy kielégítsem a kíváncsiságomat, mert ha ő az, bizonyos lehetsz benne, hogy a nyomára akadok.

Ettől egy kissé megdöbbenem, s azt feleltem látható aggodalommal az arcomon, hogy ugyanolyan módon ő is a nyomomra bukkanhat, és akkor végem van. Nevelőanyám gyöngéden így válaszolt:

– Hát azt hiszed, lányom, el akarlak árulni? Nem, még ha en-

nek az úrnak az egész vagyonát is megkapnám érte. Már ennél súlyosabb dolgokban is megőriztem a titkot, nyugodtan rám bízhatod magad ebben is.

Így hát egy szót sem szoltam többet.

Kidolgozta a maga tervét anélkül, hogy nekem szolt volna, és el volt tökélve, hogy végére jár a dolognak. Így hát elment egy barátnőjéhez, aki ismeretségben állt azzal a családdal, amelyikre nevelőanyám gyanakodott, s azt mondta ennek a barátnőjének, hogy szokatlan dolga van ilyen meg olyan úrral – aki mellesleg nem kevesebb volt, mint báró, és nagyon jó családból származott –, és nem tudja, hogyan kerüljön vele össze, hacsak valaki be nem mutatja neki. Barátnője készséggel megígérte, hogy bemutatja, s el is ment, hogy megtudja, vajon az az úr Londonban tartózkodik-e.

Másnap eljött nevelőanyámhoz s megmondta neki, hogy Sir X. otthon van ugyan, de baleset érte, nagyon beteg, nem is lehet vele beszélni.

– Micsoda baleset? – kérdezte gyorsan nevelőanyám, mintha nagyon meg volna lepve.

– Hát az úgy volt – felelte barátnője –, hogy Hampsteadben járt, meglátogatni egy ismerős urat, s visszatérőben meglesték és kirabolták. Úgy látszik, egy kicsit ivott is, a csirkefogók jól elbántak vele, és most nagyon beteg.

– Kirabolták! – szolt nevelőanyám. – És ugyan mit vettek el tőle?

– Úgy hallom – felelte barátnője –, elvették az aranyóráját meg az arany burnótszelencéjét, a finom parókáját és ami pénz a zsebében akadt, ami bizonyosan nem volt kevés, mert Sir X. sohasem megy el hazulról anélkül, hogy guinea-kkel meg ne tömje az erszényét.

– Papperlapapp! – gúnyolódott az én öreg nevelőanyám. – Fogadni mernék, berúgott, fölszedett egy szajhát, az meg kitakarította a zsebet, mire ő hazamegy a feleségéhez, elmeséli neki, hogy kirabolták. Ismerjük már az ilyen gyalázatot, naponta ezer ilyen fogással szedik rá a szegény feleségeket.

– Pfuj! – mondta erre barátnője. – Látom, maga nem ismeri Sir X.-et, hiszen az olyan rendes ember, nincs is nála finomabb úr, sem pedig józanabb, jobb modorú férfi az egész városban. Ő utálja az ilyen dolgokat, senki, aki ismeri őt, nem hinne ilyesmit róla.

– Jól van, jól van – mondta nevelőanyám –, hiszen ez nem az én dolgom; de ha az volna, elhiheti, én kibogoznám, hogy ilyesmi van-e az eset mögött. Azok, akiket általában tisztességes embereknek tartanak, néha semmivel se jobbak a többinél, csak jobban tudnak vigyázni a hírükre, vagy ha úgy tetszik, jobban értenek a képmutatáshoz.

– Dehogy, dehogy – felelte barátnője. – Biztosítom róla, hogy Sir X. nem képmutató, hanem igazán tisztességes, jámbor úriember, és bizonyos, hogy kirabolták.

– Hát – mondta nevelőanyám – lehet, hogy kirabolták; mondom, ez nem az én gondom; én csak beszélni szeretnék vele; nekem egész más természetű dolgom van vele.

– Csakhogy – felelte barátnője – akármilyen természetű a maga dolga, mégsem beszélhet vele most, mert nem fogadhat senkit, nagyon beteg, és össze van verve.

– Jaj – mondta nevelőanyám –, hát akkor, úgy látszik, rossz kezekbe került. – Aztán nagyon komolyan megkérdezte: – És mondja csak, hol verték össze?

– Hát a fején – felelte barátnője – meg az egyik kezén meg az arcán is, mert barbárul elbántak vele.

– Szegény ember – szólt nevelőanyám –, akkor hát várnom kell, amíg felgyógyul – és még hozzátette –, remélem, nemsokára.

Aztán visszajött hozzám, és elmondta ezt a történetet.

– Nyomára akadtam a te finom úriemberednek, és csakugyan finom úriember – mondta –, de szegény nagyon rossz bőrben van. Nem tudom, mi a f... csináltál vele, hiszen majdhogy meg nem ölted.

Én meglehetősen zavarban néztem rá.

– Megöltem! Én? – mondtam. – Talán összetéveszti valakivel? Bizonyos vagyok benne, hogy én semmit sem csináltam ve-

le, nagyon jól érezte magát, amikor otthagytam, csak éppen részeg volt, és mélyen elaludt.

– Hát ezt nem tudhatom – felelte –, de az bizonyos, hogy rossz bőrben van – és elmondott nekem mindent, amit a barátnőjétől hallott.

– Akkor hát – mondtam én – azután jutott rossz kezekbe, miután otthagytam, mert én eléggé ép állapotban hagytam magára.

Körülbelül tíz nap múlva nevelőanyám megint meglátogatta barátnőjét, hogy az majd bemutassa őt annak az úriembernek; közben másfelől érdeklődött iránta, és megtudta, hogy már talpra állt, s így engedélyt kapott, hogy beszélhessen vele.

Az én nevelőanyám csodálatra méltóan ügyes nő volt, és nem is volt rá szüksége, hogy bemutassák; sokkal jobban adta elő a maga meséjét, mint ahogy én el tudom mondani helyette, mert, mint már említettem, jól felvágta a nyelvét. Elmondta, hogy ismeretlenül kizárólag azzal a szándékkal jött, hogy szolgálatot tegyen neki, és Sir X. meglátja majd, hogy nincs egyéb célja a látogatásának; de mivel így tiszta barátságból jött, viszonzásul egy ígéretet kér tőle, tudniillik, hogy amennyiben Sir X. nem fogadja el az ő tolakvó ajánlatát, legalább nem veszi tőle rossz néven, hogy beleavatkozott abba, ami nem az ő dolga; biztosította róla, hogy mivel az, ami a mondanivalója, titok, és kizárólag Sir X.-re tartozik, így hát akár elfogadja ajánlatát, akár nem, titok marad az egész világ előtt, ameddig maga Sir X. nem fedi fel; és amennyiben szolgálatát visszautasítja, ez csöppet sem érinti azt a tiszteletet, amit Sir X. iránt érez – úgyhogy teljes szabadságában áll azt cselekedni, amit helyesnek gondol.

Sir X. kezdetben nagyon félszegnek mutatkozott s azt mondta, nem tud semmiről, ami rá vonatkoznék, s ekkora titoktartást kívánna; hogy ő sohasem ártott senkinek, és nem törődik vele, bárki mit mond is róla; neki nem természete, hogy bárkihez igazságtalan legyen, de nem tudja elképzelni, hogy miben lehetne neki szolgálatára bárki is; de ha úgy van, ahogy nevelőanyám mondja, ő nem veheti rossz néven senkitől sem, ha igyekszik ne-

ki szolgálatot tenni; így hát rábízta nevelőanyámra, mondja el neki vagy ne mondja el, aszerint, ahogy helyesnek tartja.

Nevelőanyám, miután ilyen tökéletes egykedvűséget tapasztalt a részéről, szinte nem is mert már részletesebb tárgyalásba bocsátkozni vele; de aztán némi kerülgetések után megmondta, hogy egy furcsa és közölhetetlen véletlen folytán pontos tudomást szerzett arról a legutóbbi szerencsétlen kalandról, amelyben Sir X.-nek része volt, mégpedig oly módon, hogy erről a világon senki sem tud, csak ő maga és Sir X. Nem, még az az illető sem, aki vele volt.

Sir X. eleinte kissé dühösnek látszott.

– Micsoda kalandról van szó? – kérdezte.

– Hát arról, uram – felelte nevelőanyám –, hogy kirabolták, hazatérőben Knightsbr..., akarom mondani Hampsteadből, uram. Ne lepődjek meg, uram, hogy el tudom mondani önnek minden lépését aznap, a smithfieldi kolostortól a Spring Gardengig és Knightsbridge-ig, és onnan a... a rakparton, és hogyan hagyták ott később álmában a kocsiban. Mondom, ne lepődjek meg ezen, uram, mert nem azért jövök, hogy kihasználjam önt, semmit sem kérek öntől, és biztosítom róla, hogy a nő, aki önnel volt, azt sem tudja, kicsoda ön, és soha nem is fogja megtudni; és mégis talán további szolgálatára lehetek, mert nem csupán azért jöttem, hogy közöljem önnel: értesülésem van mindezekről a dolgokról, mintha csak megvesztegetésre volna szükségem, hogy eltitkoljam; nyugodjon meg, uram, bárhogyan ítéli meg a dolgot, mindez olyan titokban marad, mintha én már sírban feküdnék.

Sir X. elcsodálkozott nevelőanyám szavain, komolyan így szólt hozzá:

– Asszonyom, én magát nem ismerem, de nagyon sajnálatos, hogy tudomást szerzett életem legrosszabb cselekedetének titkáról, olyasmiről, amit méltán szégyellek, és amiben az volt egyetlen vigaszom, hogy azt hittem, erről csak Isten tud meg a saját lelkiismeretem.

– Kérem, uram – mondta nevelőanyám –, ne tekintse a balsor-

sa részének azt, hogy én tudomást szereztem róla. Azt hiszem, olyasmi volt az, ami meglepetésszerűen érte önt, s talán az a nő némi fortéllyal is élt, hogy rávegye magát. De soha nem lesz oka megbánni, hogy én hallottam erről, aminthogy az ön szája sem lehet némább e tekintetben, mint amilyen én voltam és leszek is örökre.

– Jól van – felelte Sir X. –, de hadd szolgáltsak igazságot annak a nőnek is, mert bárki legyen is, biztosíthatom magát, hogy ő semmire sem akart engem rávenni, inkább még visszautasított. A magam bolondsága és esztelensége vitt bele mindebbe, sőt lehet, hogy őt is ez vitte bele: tartozom neki azzal, hogy ezt megmondjam. Ami pedig azt illeti, amit elvett tőlem, mást nem is várhattam el tőle abban a helyzetben, amelyben voltam, és mindmostanáig nem is tudom, hogy abban a kései órában ő rabolt-e ki vagy a kocsis: ha ő volt, én megbocsátok neki. Én azt gondolom, minden férfival, aki így cselekszik, ugyanígy kéne elbánni; de én sokkal jobban aggódom másvalamiért, mint mindazért, amit az a nő elvett tőlem.

Nevelőanyám most kezdte csak érteni az ügy velejét, Sir X. pedig nagyon őszintén megnyilatkozott előtte. Nevelőanyám először is ezt mondta neki, feleletül arra, ahogyan Sir X. rólam vélekedett:

– Örülök, uram, hogy ilyen méltányos ahhoz az illetőhöz, akivel együtt volt. Biztosítom róla, hogy úrinő, nem pedig utcalány; ha ön meg is kapta tőle, amit akart, elhiheti nekem, hogy nem szokása az ilyesmi. Ön, uram, játszott a veszéllyel, de ha emiatt aggódik, teljesen nyugodt lehet, mert biztosítom róla, hogy a férje óta ön előtt senki férfi nem érintette őt, a férje pedig most már majdnem nyolc éve meghalt.

Úgy látszik, ez nyugtalanította Sir X.-et, és nagy félelemben volt emiatt; de amikor nevelőanyám ezt elmondta neki, igen elégedettnek látszott, s így szólt:

– Hát, asszonyom, hogy őszinte legyek, ha ebben bizonyos lehetnék, nem sokallanám, amit elvesztettem, mert ami azt illeti, a kísértés nagy volt, az a nő meg talán szegény, és szüksége volt rá.

– Ha nem lett volna szegény, uram – felelte nevelőanyám –, biztosítom róla, sohasem engedett volna önnek, és ahogy a szegénység kényszerítette, hogy önnek kedvére tegyen, ugyanaz a szegénység kényszerítette arra is, hogy végül is kifizesse ő magát, amikor látta, hogy ön milyen állapotba jutott, s ha ő nem tenné meg, megtenné a legközelebbi kocsis vagy gyaloghintóhordó, és talán még többet is ártana önnek.

– Rendben van – felelte Sir X. –, használja egészséggel. Újra csak azt mondom, mindazokkal a férfiakkal, akik így cselekszenek, ugyanígy kéne eljárni, akkor aztán jobban vigyáznának magukra. Én ezzel nem törődtem, csak azzal a részével, amire maga az imént célzott.

Ekkor szabadabban kezdte megtárgyalni nevelőanyámmal azt, ami köztünk történt, s amit nőnek nem is illik leírni, s beszélt róla, milyen rémület fogta el a lelkét a feleségével kapcsolatban, attól való féltében, hogy a felesége is megkaphatná az én betegséget, és azt továbbadhatná; végül megkérdezte nevelőanyámat, nem tudna-e neki alkalmat adni arra, hogy velem beszélhessen. Nevelőanyám újra meg újra biztosította róla, hogy én tiszta nő vagyok, és soha ilyen betegséggel dolgom nem volt, s e tekintetben Sir X. éppen olyan teljes biztonságban volt, mintha saját feleségével lett volna. De ami azt illeti, hogy engem viszontláthasson – mondta nevelőanyám –, annak veszélyes következményei lehetnek; de azért hajlandó beszélni velem, és válaszat majd aztán közli vele; de ugyanakkor igyekezett rábeszélni őt, hogy ne kívánja ezt, hiszen neki semmi hasznára nem lehet, mert, mondta nevelőanyám, reméli, nem kívánja felújítani ezt a kapcsolatot, az én részemről pedig ez annyi, mintha Sir X. kezébe tenném le életemet.

Sir X. azt felelte, hogy nagyon szeretne találkozni velem, és nevelőanyámnak minden tőle telhető biztosítékot megadna arra, hogy nem fordítja előnyére ezt a találkozást, hanem elsősorban nyilatkozatot írna, amely szerint semmit nem követel tőlem. Nevelőanyám azonban aggályoskodott, hogy ez a titok kitudó-

dásához vezethetne, és árthatna neki, miért is kérlelte, hogy ne unszolja erre – így hát végül Sir X. elállt a kérésétől.

Megbeszélést folytattak még arról is, hogy miket vesztett el Sir X., aki különösképpen az aranyórájára vágyakozott, és azt mondta nevelőanyámnak, ha azt vissza tudná szerezni, szívesen megadna érte annyit, amennyit megér. Nevelőanyám azt mondta, hogy igyekszik majd visszaszerezni, a felbecsülését pedig rábizza Sir X.-re.

Másnap el is vitte neki az órát, ő pedig harminc guinea-t adott érte, többet, mint amennyit én kaphattam volna, habár úgy látszott, többbe került ennél. Beszélt a parókájáról is, ez, ha jól emlékszem, hatvan guinea-jébe került, meg a burnótszelencéjéről; néhány nap múlva ezek is visszaküldtem neki, amivel nagyon lekötélteztem: még harminc guinea-t adott érte. A következő napon aztán elküldtem neki a szép kardját meg a sétabotját *gratis*, azaz semmit sem kértem érte, de eszem ágában sem volt, hogy találkozzam vele, amennyiben nem hajlandó velem közölni a nevét – erről viszont ő nem akart hallani.

Aztán hosszas beszélgetésbe bocsátkozott nevelőanyámmal arról, hogyan szerzett tudomást az ügyről. Nevelőanyám meg egy bő lére eresztett történetet talált ki: hogyan hallotta valakitől, akinek én elmondtam az egész történetet, s akinek segítenie kellett volna nekem a holmi elhelyezésében; ez az én bizalmasom pedig őhöz vitte el a dolgokat, mivel ő hivatása szerint zálogosasszony; ő pedig, amikor hallott a méltóságos úr szerencsétlenségéről, kezdte hozzávetőlegesen sejteni az ügyet, s amikor átvette a holmit, elhatározta, hogy elmegy hozzá, és szerencsét próbál, amit meg is tett. Aztán újra meg újra biztosította róla Sir X.-et, hogy az ő ajkáról soha tovább nem kerül, s habár jól ismeri azt az asszonyt – értvén ezen engem –, de nem közölt vele semmit arról, kiről van szó – ez egyébként nem volt igaz, mégsem ártott vele Sir X.-nek, mert én soha egy mukkot sem szóltam róla senkinek.

Nekem nem egy gondolat megfordult a fejemben arról, hogy viszontláthattam volna, és gyakran sajnáltam, hogy ezt elutasít-

tottam. Meg voltam róla győződve, hogy ha viszontlátom, és közlöm vele, hogy ismerem, valami hasznot húzhatnék belőle, talán némi támogatást is nyújtana; igaz, hogy ez elég elvetemült megélhetés volna, mégsem annyira veszélyes, mint amit most űzök. Ezek a gondolataim azonban füstbe mentek, mert egyelőre elhárítottam, hogy újra találkozzam vele; nevelőanyám azonban gyakran látta, és Sir X. nagyon kedves volt hozzá, s szinte mindig adott neki valamit, valahányszor találkozott vele. Egy ízben különösen vidám kedvében találta s úgy látta, van már benne némi bor, s akkor megint sürgette nevelőanyámat, hadd láthassa viszont azt a nőt, aki – úgy mondta – annyira megbabonázta azon az éjszakán. Nevelőanyám kezdettől fogva amellett volt, hogy találkozzam vele, s most is azt mondta neki, hogy ha már annyira kívánczik rá, ő már hajlandó is belemenni, amennyiben engem rá tud beszélni; s amikor Sir X. ismételten biztosította róla, hogy elfelejti, ami történt, nevelőanyám hozzátette, hogy ő igyekszik nyélbe ütni a dolgot, amennyiben öméltósága hajlandó este eljönni a házába.

Hazatérve elmondta nekem a beszélgetésüket, s hogy rövidre fogjam, hamarosan rábírt a beleegyezésre, igaz, olyan ügyről volt szó, amelyben már némi megbánást éreztem, amiért az előbb elutasítottam: így hát felkészültem a fogadására. A lehető legelőnyösebben öltöztem föl, elhihetik, s első ízben éltem némi mesterséges szépítéssel; mondom, első ízben történt, mert soha addig nem engedtem annak az alantas szokásnak, hogy fessek magamat, lévén mindig is elegendő hiúságom, hogy azt higgyem, nincs szükségem ilyesmire.

A kitűzött órában megjelent; s ha nevelőanyám már az előbb megfigyelte, most még nyilvánvalóbb volt, hogy Sir X. ivott, habár még nagyon távol volt attól, amit részegségnek mondunk. Minden látszat szerint nagyon jólesett neki, hogy megint találkozunk, s hosszas beszélgetésbe bocsátkozott velem az egész ügyről. Én többször is bocsánatot kértem a magam szerepéért, erősködtem, hogy amikor először találkoztunk, semmi ilyesféle szándékom nem volt, s csak azért mentem vele kocsizni, mert na-

gyon udvarias úriembernek tartottam, s mert annyira ígérgette, hogy semmilyen ajánlattal nem fog zaklatni.

Ő a sok borral mentegetődzött, hogy azt se tudta, mit tesz, mert enélkül soha velem szemben ilyen szabadosságot meg nem engedett volna magának. Szavát adta, hogy amióta házas, soha más nőt nem érintett, csak engem, s ez az egész őt is meglepetésként érte; bókolt nekem, amiért olyan rendkívül kedves voltam hozzá, s a többi, s a többi; s addig folytatta ebben a hangnemben, míg végül azt kellett látnom, hogy szinte abba az indulatba lovalta magát, amelyben újra megtenné ugyanazt. De én kurtán félbeszakítottam. Kijelentettem, hogy amióta a férjem meghalt – s ennek majdnem nyolc éve már –, soha nem tűrtem el, hogy férfi hozzám érjen. Ő azt mondta, elhiszi ezt, s hozzátette, hogy erre már a madame is célzott, s véleménye szerint, éppen mert elhiszi, azért kívánt viszontlátni; és mivel énvelem egyszer már hűtlenné vált saját erényéhez, és ennek semmi rossz következményét nem tapasztalta, nyugodtan megkockáztathatja újra; szóval, hogy rövide fogjam, így lyukadt ki ahhoz, amit vártam, s ami el nem mondható.

Őreg nevelőanyám ezt éppen úgy előre látta, mint én, s ezért olyan szobába vezette, amelyikben nem volt ugyan ágy, de egy kis szoba nyílt belőle, benne ággyal, oda vonultunk vissza az éjszaka hátralevő részére; s hogy rövid legyek, miután egy ideig együtt voltunk, ő lefeküdt, s ott maradt egész éjszakára. Én visszavonultam, de még mielőtt megvirradt, visszatértem felöltözetlenül, és ott is maradtam nála.

Ebből is láthatják, hogy a bűn egyszeri elkövetése csak szomorú nyitánya a bűn megismétlésének, mert minden meggondolás elpárolog, ha a kísértés megújul. Ha nem engedtem volna annak, hogy újra találkozzam vele, a romlott vágy benne is elenyészett volna, és nagyon valószínű, hogy nem merült volna bele többé senki mással sem, mert valóban elhiszem, hogy nem követte el azelőtt.

Amikor távozott, megmondtam neki, remélem, most nyugodt a tekintetben, hogy nem rabolták meg újra. Azt mondta, e tekin-

tetben teljesen meg van nyugodva, de zsebébe nyúlván öt guinea-t adott – ez volt az első pénz sok év óta, amit ilyen módon kerestem.

Több hasonló természetű látogatásában részesültem, de állandó tartásdíjat nem állapított meg, pedig ez lett volna a leginkább kedvemre való. Egyszer meg is kérdezte, miből élek. Én erre gyorsan azt feleltem, hogy biztosítom róla: soha nem folytattam ahhoz a keresethez, mint az ő esetében, hanem a tűmmel dolgozom, és éppen hogy el tudom tartani magamat, néha alig győzöm erővel, és csak nagy nehezen boldogulok.

Úgy látszott, szemrehányásokat tesz magának, amiért ő az első, aki arra csábít, ami, saját állítása szerint, neki magának sem volt soha szándékában, s azt mondta, kissé lesújtja őt, hogy ő maga az oka a saját bűnének, meg az enyéennek is. Gyakran fűzött ilyen helyénvaló elmélkedéseket magához a bűnhöz is, meg a különleges körülményeihez is saját magával kapcsolatban: hogyan lobbantotta fel a bor a hajlamait, hogyan vezette az ördög arra a helyre, hogyan talált ott olyan célt, amely megkísértette – és ennek mindig levonta az erkölcsi tanulságát.

Ha elfogták ezek a gondolatok, olyankor elment, és talán egy hónapig vagy még tovább is elmaradt, de aztán a komoly gondolatai szétoszlottak, felülkerekedett a léhasága, s visszajött felkészülve a bűnökre. Így éltünk egy ideig; ha nem is tartott ki, ahogy mondani szokták, de nem mulasztotta el, hogy meg ne lepjen szép dolgokkal, s ez elegendő volt arra, hogy meglegyek munka nélkül, s aminek még jobban örültem, anélkül, hogy a régi mesterségemet folytassam.

De ez az ügy is véget ért, mert körülbelül egy év múlva tapasztaltam, hogy nem jön olyan gyakran, mint szokott, s végül abba hagyta az egészét minden veszekedés vagy búcsúvétel nélkül, s így véget ért életemnek ez a rövid jelenete, amely nem nagyon növelte vagyonomat, csak éppen több dolgot adott a megbánásomnak.

Ez alatt az idő alatt többnyire bezárkózva éltem otthon, legálábbis – mivel így el voltam látva – nem kerestem kalandot,

nem, még az ügy után egy negyedévig sem; de aztán, látván, hogy amit félretettem, elfogy, a tőkéből meg nem akartam fogyasztani, kezdtem megint a régi mesterségemre gondolni, és zsákmány után kószálni az utcán – s az első lépésem elég nagy szerencsével járt.

Ezúttal nagyon szegényesen öltöztem, mert többféle alakban is meg tudtam jelenni. Most közönséges posztóruhát viseltem, kék kötényt és szalmakalapot, s megálltam a Három Kupa fogadó ajtajában a St. John Streeten. Több fuvarozó is megfordult ebben a vendéglőben, és a Barnetbe, a Totteridge-be és más, ebben az irányban fekvő városok felé induló postakocsik mindig ott álltak este az utcában, mielőtt elindultak – én pedig készen voltam bármire, ami kínálkozott. A célom ez volt: gyakran jönnek emberek batyukkal és kis csomagokkal ezekbe a fogadókba, s ilyen meg olyan kocsisokat meg postakocsikat keresnek aszerint, amire szükségük van, hogy elvigyék őket vidékre, s különböző nők, hordárok feleségei meg lányai várakoznak ott rendszerint, hogy átvegyék az utasok csomagjait.

Különös szerencsémre, ahogy ott álltam a fogadó kapujában, egy nő, aki előtte állt, éppen a barneti postakocsi hordárának felesége, miután egy darabig méregetett, megkérdezte, vajon valamelyik kocsira várok-e. Azt mondtam, igen, az úrnőmet várom, aki idejön majd, hogy Barnetbe induljon. Megkérdezte tőlem, ki az úrnőm, én pedig megmondtam egy asszony nevét, aki éppen eszembe jutott, de, úgy látszik, történetesen éppen egy olyan családnak a nevét neveztem meg, amelyik Hadleyben, Barnet közelében élt.

Ezután jó darabig nem szóltam hozzá, ő se énhozzám, mégis később, amikor valaki egy közeli kapuból elhívta, megkért, hogy ha valaki a barneti kocsit keresi, ugyan szóljak be hozzá a házba, amelyik, úgy látszik, sörház volt. Nagyon készségesen azt feleltem, hogy jó, s ezzel el is ment.

Alighogy eltűnt, jön egy leányzó egy gyerekkel, zihálva, izzadva, s a barneti kocsi után kérdezősködik. Én azonnal válaszoltam:

– Tessék.
– Maga a barneti kocsihoz tartozik? – kérdezte.
– Ahhoz, drágám – feleltem. – Mit kíván?
– Két utas részére kellene hely – mondta a leányzó.
– Hol vannak azok az utasok, drágám? – kérdeztem.
– Itt ez a kislány, kérem, ültesse föl a kocsira – mondta –, én pedig megyek az úrnőmért.

– Siessen hát, drágám – mondtam –, különben telve leszünk.
A lány nagy batyut cipelt a hóna alatt, így hát föltette a gyereket a kocsiba, én pedig azt mondtam:
– Jobb volna, ha a batyuját is elhelyezné a kocsiban.
– Azt nem – felelte –, félek, hogy valaki még elvehetné a gyerektől.

– Adja nekem – mondtam erre.
– Fogja hát – mondta ő –, de jól vigyázzon rá.
– Kezeskedem érte – feleltem –, még ha húsz fontot érne is.
– No itt van, fogja hát – mondta, és ezzel el is ment.

Amint megkaptam a batyut, a lány meg eltűnt, elindultam a sörház felé, ahová a hordár felesége ment, úgyhogy ha találkoz-
nék vele, éppen hozzá mennék, hogy átadjam neki a batyut, és odaszóli-
tsam a dolgához, mivel nekem el kell mennem, és nem maradhatok tovább. De nem találkoztam vele, és így elmentem,
befordulván a Charterhouse Lane-en, át a Charterhouse Yar-
don, a Long Lane-en, onnan a Bartholomew Close felé, majd a
Little Britainen és a Bluecoat Hospitalon át a Newgate Streetre.

Nehogy felismerjenek, levettem a kék kötényemet, beletettem
a batyut, amely tarka perkálba volt csomagolva, belegyűrtem a
szalmakalapomat is, aztán a batyut a fejemre tettem és nagyon
jól tettem, mert amikor áthaladtam a Bluecoat Hospitalon, ki
mással találkozom, mint éppen a leányzóval, aki a batyut idead-
ta, hogy vigyázzak rá. Úgy látszott, éppen az úrnőjével megy, azt
kíséri a barneti kocsihoz.

Láttam, hogy siet, nekem pedig nem volt miért megállítanom,
így hát útjára engedtem, én pedig épségben hazavittem a batyu-
mat a nevelőanyámhoz. Nem volt benne pénz, sem ezüstedény,

sem ékszer, hanem egy nagyon szép ruha indiai damasztból, egy köntös, egy szoknya, egy csipkefőkötő és nyakfodor, nagyon finom flandriai csipkéből és néhány más holmi, aminek szintén megvolt a maga értéke.

Ez voltaképpen nem az én ötletem volt, olyasvalakitől tanultam, aki rendkívül jó eredménnyel űzte, a nevelőanyámnak pedig nagyon tetszett; meg is próbálkoztam vele többször is, de ugyanannak a helynek a közelében mindig csak egyszer; mert legközelebb White Chapelben próbáltam szerencsét, éppen a Petticoat Lane sarkán, ahol a Stratfordba, Bowba és arra a vidékre induló kocsik állnak; máskor meg a Repülő Lónál, Bishopsgate-en kívül, ahol akkoriban a chestoni kocsi állomásozott, és mindig olyan szerencsém volt, hogy soha nem tértem haza zsákmány nélkül.

Máskor meg egy raktár mellett foglaltam állást, a rakpart mellett, ahonnan északról érkeznek a hajók, mint például Newcastle-upon-Tyne-ből, Sunderlandből és más helyekről. A raktár zárva lévén, odajön hozzám egy fiatalember egy levéllel; egy ládát meg egy kosarat akart, amelyik Newcastle-upon-Tyne-ből érkezett. Megkérdeztem, van-e róla valami írása, mire megmutatta a levelet, ami feljogosítja az átvételre, és felsorolja a küldemény tartalmát, s ezek szerint a láda tele volt vászonnal, a kosár pedig üvegáruval. Gondosan elolvastam a levelet, megjegyeztem a neveket, és a rakomány jelét, annak a nevét is, aki küldte az árut, annak a nevét is, akinek küldték; aztán azt mondtam a küldöncnek, jöjjön másnap reggel, mert a raktár vezetője nem jön vissza már az este.

Aztán én is elmentem, és megírtam egy levelet a newcastle-i John Richardson úr nevében kedves unokaöccsének, Jemmy Cole-nak Londonba, azzal a tartalommal, hogy ilyen meg olyan hajóval – mert pontosan emlékeztem minden adatra – küldött ennyi meg ennyi vég durva szövésű vásznat, ennyi meg ennyi rőf holland vásznat stb. egy ládában, meg egy kosár ólomüveget Henzill úr üveghutájából; a láda jele I. C. No. 1., a kosár címezése pedig ott van egy cédulával hozzáérősítve a zsinegéhez.

Körülbelül egy óra múlva visszatértem a raktárhoz, megtaláltam a raktár vezetőjét, az pedig minden meggondolás nélkül átadta nekem az árut – a vászon körülbelül huszonkét fontot ért.

Betölthetném ezt az egész elbeszélést a hasonló kalandok egész változatos sorával, amik naponta új ötletből születtek, én pedig a legnagyobb ügyességgel és majdnem mindig sikerrel hajtottam őket végre.

Végül – mert hát maradhat-e örökké egészben a korsó, ha olyan gyakran jár a kútra? – néhányszor bajba keveredtem, igaz, hogy ezek se lettek rám nézve végzetesek, de nyilvánosabban ismertté tettek, s az elítéltetés után mindjárt ez volt a legrosszabb dolog, ami érhetett.

Egyszer özvegynek öltöztem; nem volt semmi határozott szándékom, csak ahogy gyakran szoktam, várakoztam valamire, ami kínálkozhatik. Történetesen éppen akkor, amikor a Covent Garden egy utcáján mentem végig; nagy kiáltozás támadt: „Fogják meg, tolvaj! Fogják meg, tolvaj!” Úgy látszik, néhány művész lóvá tett egy boltost, és amikor üldözni kezdték őket, egy részük erre menekült, másik meg amarra; egyikük állítólag özvegyi ruhában volt, mire a csöcselék kezdett körém gyülekezni; voltak, akik azt mondták, én vagyok az illető, mások meg, hogy nem én vagyok. Rögtön meg is jelent a posztókereskedő segédje, és hangosan esküdözött, hogy én vagyok az, mire megfogtak. De amikor a csöcselék odahurcolt a posztókereskedő boltjába, az üzlet tulajdonosa határozottan kijelentette, nem én vagyok az az asszony, és azonnal el akart küldeni, de egy másik ember fontoskodva megszólalt:

– Kérem, várjon, amíg X. úr – értvén ezen a segédet – visszatér, mert ő ismeri azt az asszonyt – s így még majdnem egy félóra-ig ott tartottak.

Rendőrt is hívtak, az meg ott állt a boltban, mint az én porkolábom; beszédbe elegyedtem a rendőrrel, s kikérdeztem, hol lakik, és mi a mestersége különben; s mivel semmiképpen sem sejtette, ami később történt, készségesen megmondta a nevét, azt is, hol lakik; és tréfálkozva megjegyezte, hogy bizonyosan hal-

lok majd róla, ha az Old Baileybe kerülök. Az inasok is szemtelenkedtek velem, és csak nagy nehezen tudtam elérni, hogy hozzám ne nyúljanak; a gazdájuk, igaz, udvariasabb volt hozzám, mint ők, de ő sem engedett el, pedig bevallotta, hogy nem látott a boltjában.

Most már kezdtem kissé fölényesebben beszélni vele, és azt mondtam, remélem, nem veszi rossz néven, ha majd a maga idején kárpótlást követelek tőle; s arra kértem, hadd üzenhessek barátaimért, hogy igazságot szolgáltatthassanak nekem. Nem, felelte, ezt a szabadságot nem adhatja meg nekem, ezt majd akkor kérhetem, ha a békebíró elé kerülök, s mert látja, hogy fenyegetem, időközben majd gondja lesz rám s arra, hogy biztonságba helyezzen a Newgate-ben. Azt feleltem, hogy ez most az ő ideje, de majd eljön az én időm is, s addig tőlem telhetőleg erő veszek az indulatomon. De azért szoltam a rendőrnek, hogy hívasson nekem hordárt, amit meg is tett, mire én tollat, tintát, papírt kértem, ezt azonban nem akartak adni. Megkérdeztem a hordártól a nevét, meg hogy hol lakik, s a szegény ember igen készségesen meg is mondta. Felszólítottam, figyelje meg és emlékezzék majd rá, hogyan bánnak itt velem, s lássa meg, hogy erőszakkal tartanak vissza. Azt mondtam, szükségem lesz még rá máshol, és nem fog rosszul járni, ha ott tanúvallomást tesz. A hordár azt felelte, szívvel-lélekkel hajlandó a szolgálatomra lenni.

– De, asszonyom – tette hozzá –, jó volna, ha saját fülemmel hallanám, amint megtagadják, hogy elengedik, akkor sokkal határozottabban tudok majd beszélni.

Erre én hangosan így szoltam a bolt gazdájához:

– Uram, ön teljesen tudatában van annak, hogy én nem az vagyok, akit keres, és most vagyok először a boltjában; ezért követelem, hogy ne tartson itt vissza tovább, vagy pedig mondja meg az okát, amiért nem enged el.

A fickó erre még hányavetibben beszélt, mint az előbb, s azt mondta, egyikre se hajlandó, míg kedve nem tartja.

– Rendben van – mondtam én a rendőrnek és a hordárnak –,

az urak lesznek szívesek majd visszaemlékezni erre más alkalommal.

A hordár azt felelte:

– Úgy van, asszonyom.

A rendőrnek kezdett a dolog nem tetszeni, s rá akarta beszélni a boltost, bocsássa el őt, és engem is engedjen utamra, hiszen ő maga bevallotta, hogy nem én vagyok az illető.

– Jó ember – kérdezte tőle gunyorosan a boltos –, békebíró maga vagy rendőr? Én az őrizetére bízam ezt a nőt, kérem, teljesítse kötelességét.

A rendőr kissé felindultan, de nagyon udvariasan így válaszolt:

– Tudom a kötelességemet, és tudom, ki vagyok, uram; de azt hiszem, ön aligha tudja, mit cselekszik.

Még néhány kemény szót váltottak, közben a végsőkéig pimasz és embertelen segédek barbárul bántak velem, s egyikük, ugyanaz, aki az elején megragadott, kezdett hozzám nyúlni azzal az ürüggyel, hogy átkutat. Én arcul köptem, kiszóltam a rendőrnek, s megkértem, jegyezze meg, hogyan bánnak velem.

– És kérem, biztos úr – szóltam rámutatva arra az emberre –, kérdezze meg ennek a csirkefogónak a nevét.

A rendőr illedelmesen megróttá, azt mondta neki, hogy nem tudja, mit cselekszik, hiszen azt tudja: a gazdája beismerte, hogy nem én vagyok az illető.

– És – tette hozzá a rendőr – sajnos, a gazdája saját magát meg engem is bajba kever, ha ez az úrhölgy be tudja bizonyítani, ki ő és hol járt, márpedig, úgy látszik, ő nem az a nő, akinek ön állítja.

– A f... egye meg őt – mondta újra a fickó pimasz, kegyetlen képpel –, ő az a hölgy, nyugodt lehet; megesküszöm, hogy azonos azzal, aki a boltban járt, s hogy az elveszett vég atlaszt az ő kezébe adtam. Majd többet is hall erről, ha William és Anthony urak – a másik két segéd – visszatérnek; ők majd éppúgy felismerik, mint én.

Éppen mialatt az arcátlan bitang így beszélt a rendőrrel, visz-

szajött William és Anthony úr – amint nevezte őket –, velük jókora izgatott csöcselék, magukkal hozva az igazi özvegyet, azt, akinek engem tartottak; izzadva, zihálva, nagy diadalmaskodással léptek a boltba, hentesek módjára hurcolták szegény teremtest gazdájuk elé, aki a bolt belsejében tartózkodott, és hangosan kiáltoztak:

– Itt az az özvegy, uram, végül mégiscsak megfogluk.

– Hogy értik ezt? – kérdezte a főnök. – Hiszen már elfogluk, ott ül, és X. úr megesküszik rá, hogy ő az.

A másik, Anthony úrnak nevezett ember hozzátette:

– X. úr mondhat, amit akar, és esküdhet, amire akar, de ez az a nő, és ott van az atlaszmaradék, amit ellopott, saját kezemmel húztam ki a ruhájából.

Kezdttem föllélegezni, de csak mosolyogtam, és egy szót se szóltam; a főnök sápadt volt, a rendőr hátrafordult, és rám nézett.

– Hagyja csak őket, biztos úr – mondtam –, folytassák csak.

Az eset nyilvánvaló volt és tagadhatatlan, így hát a rendőrnek átadták az igazi tolvajt, nekem pedig nagyon udvariasan azt mondta a boltos, hogy sajnálja a tévedést, és reméli, nem veszem rossz néven; annyi hasonló természetű dolog éri őket nap mint nap, hogy nem lehet őket kárhóztatni, ha kissé keményen szolgáltatnak maguknak igazságot.

– Még hogy nem veszem rossz néven, uram! – feleltem. – Hogyan is vehetném jó néven? Ha elengedett volna akkor, amikor az a pimasz legénye megragadott az utcán, és ön elé hozott, és amikor ön saját maga elismerte, hogy nem én vagyok az illető, akkor elnéztem volna a dolgot, és nem vettem volna rossz néven, tekintettel arra a sok bajra, ami, gondolom, nap mint nap éri önt; de ahogyan azóta bántak velem, az tűrhetetlen, különösképpen a szolgálja részéről; ezért kárpótlást kell kapnom, és akarok is kapni.

Ekkor tárgyalni kezdett velem, azt mondta, megad minden ésszerű elégtételt, és legjobban azt szeretne volna, ha megmondom, mit várok tőle. Azt mondtam, én nem leszek saját magam

bírája ; a törvény döntsön helyettem ; és mivel amúgy is a hatóság elé visznek, majd ott meghallja, mi mondanivalóm van. Erre azt mondta, most már semmilyen ok sincs rá, hogy bíróság elé álljunk ; tetszés szerint mehetek, ahová akarok, s szólt a rendőrnek, hogy elengedhet, mert föl vagyok mentve a vád alól. A rendőr nyugodtan így felelt neki :

– Uram, éppen az imént kérdezte, vajon tudom-e, hogy mi vagyok, rendőr-e vagy bíró, s felszólított, hogy teljesítsem a kötelességemet, és fogolyként adta őrizetemre ezt az úrhölgyet. Most, uram, én látom úgy, hogy nem érti, mi az én kötelességem, mert csakugyan bírónak akarna tenni. Csakhogy meg kell mondanom önnek : ez nem áll hatalmamban. Én átvehetek egy foglyot, ha őrizetemre adják, de ezt a foglyot egyedül a törvény és a hatóság mentesítheti a vád alól, ezért, uram, ön téved : most már bíró elé kell vinnem, akár helyesnek tartja ön, akár nem.

A boltos eleinte nagyon fölényesen viselkedett a rendőrrel ; de a rendőr történetesen nem bérelt hivatalnok volt, hanem jóravalló, derék ember – azt hiszem, gabonakereskedő – és józan eszű ember is, komolyan vette a dolgát, nem volt hajlandó engem fölmenteni a vád alól anélkül, hogy békebíró elé menjünk, amihez én is ragaszkodtam. Amikor ezt látta a boltos, így szólt a rendőrhöz :

– Rendben van, vigye, ahova tetszik. Nekem nincs vele több beszélőnivalóm.

– De nem úgy, uram – mondta a rendőr –, ön is velünk jön, remélem, mert ön az, aki az őrizetemre bízta.

– Én ugyan nem megyek – felelte a boltos –, mondom, hogy semmi beszélőnivalóm nincs vele.

– De kérem, uram, jöjjön – mondta a rendőr –, saját érdekében kívánom öntől, mert a bíróság semmit sem tehet ön nélkül.

– Hallja-e, ember – felelte a boltos –, menjen a dolgára, mondom, hogy nincs semmi beszélőnivalóm ezzel az úrhölgygel. A király nevében felhatalmazom, hogy elbocsássa.

– Uram – felelte a rendőr –, úgy látom, ön nem tudja, mit je-

lent az, ha valaki rendőr. Kérem, ne kényszerítsen rá, hogy durva legyek önnel.

– Azt hiszem, erre semmi szükség, maga már elég durva úgysis – mondta a boltos.

– Nem, uram – mondta a rendőr –, én nem vagyok durva. Ön zavarta meg a békét azzal, hogy egy tisztességes asszonyt, aki teljesen törvényes ügyben járt, behozott az utcáról, fogva tartotta a boltjában, és a szolgálai révén bántalmazta, és most még ön mondja, hogy durva vagyok önhöz? Én azt hiszem, udvarias vagyok, amikor nem parancsolom meg a király nevében, hogy velem jöjjen, és nem szólítok fel mindenkit, aki elhalad az ön ajtaja előtt, hogy jöjjön a támogatásomra, és segítsen önt erőhatalommal elvinni. Hiszen tudja, hogy ez jogomban áll, mégis eltekintek tőle, és ismételten arra kérem, hogy jöjjön velem.

De a boltos ezek után sem volt hajlandó, csak gorombáskodott a rendőrrel. A rendőr azonban megőrizte nyugalma, és nem hagyta, hogy meggondolatlanságra ingereljék. Ekkor én beavatkoztam, és így szóltam:

– Jöjjön, biztos úr, hagyjuk őt, majd találok én rá utat, hogy bíró elé vigyem, attól nem tartok. Hanem ott az a fickó, az az, aki megragadott, amikor ártatlanul jártam az utcán, és maga a tanú rá, hogy erőszakoskodott velem. Engedje meg, hogy az őrizetére bizzam, és a bíró elé vigyük.

– Rendben van, asszonyom – felelte a rendőr, a segéd felé fordult, és így szólt a fickóhoz: – Gyerünk, fiatalember, velünk kell jönnie, remélem, maga nem helyezi magát a rendőr hatalma fölé, ahogyan a gazdája.

A fickó úgy viselkedett, mint egy elítélt tolvaj, s tétovázva nézett a gazdájára, mintha az segíthetne neki. A boltos csakugyan bolondul cselekedett, biztatta a fickót, hogy álljon ellen, mire a segéd csakugyan védekezett a rendőrrel szemben, s mikor az rá akarta tenni kezét, nagy erővel visszataszította, erre aztán a rendőr leütötte őt, és segítségért kiáltott. A bolt tüstént megtelt emberekkel, és a rendőr elfogta a gazdát is, meg az emberét is és valamennyi szolgáját.

Ennek a verekedésnek legelső rossz következménye az volt, hogy az a nő, aki valójában a tolvaj volt, megszökött, és a tömegben sikerült kerekelt oldania, vele együtt két másik nő is, akit ezek elfogtak; hogy ezek is igazán bűnösök voltak-e vagy sem, azt nem tudnám megmondani.

Addigra bejött néhány szomszéd is, és látva, hogy állnak a dolgok, igyekeztek jobb belátásra bírni a boltost, az is kezdett róla meggyőződni, hogy nincs igaza; így végül mindnyájan teljes nyugalomban mentünk a bíró elé, nyomunkban vagy ötszáz főnyi csöcseléssel, és egész úton hallhattam, amint az emberek kérdezetik, miről van szó, mások meg felelnek rá, és azt mondják, hogy egy boltos egy úriasszonyt fogott el egy tolvaj helyett, de később elfogták a tolvajt, és most az úriasszony fogatta el a boltost, és viteti a bíró elé. Ez rendkívül tetszett az embereknek, a tömeg nőttön-nőtt, és menet közben kiáltottak:

– Melyik az a bitang? Melyik a boltos? – kivált az asszonyok hangoskodtak. Aztán amikor meglátták, így kiáltottak: – Ő az, ő az – s időnként jókora darab sárral hajigálták, így mentünk egy ideig, amíg aztán a boltos helyesebbnek tartotta, hogy megkérje a rendőrt: fogadjon kocsit, hogy megvédje őt a felizgatott csöcseléktől; így aztán az út hátralevő részét kocsin tettük meg, a rendőr meg én, valamint a boltos és az embere.

Amikor odaértünk a bíró elé, aki egy idős úriember volt Bloomsburyben, a rendőr előbb sommás beszámolót adott az ügyről, aztán a bíró engem szólított fel, hogy beszéljek, s közöljem, amit tudok. Mindenekelőtt megkérdezte a nevemet, amit én nagyon vonakodva közöltem, de nem lehetett elkerülni, így hát megmondtam, hogy a nevem Mary Flanders, hogy özvegyasszony vagyok, a férjem tengerészkapitány volt, s útban Virginia felé halt meg, s még néhány más körülményt is, amit nem állt módjában kinyomozni, meg hogy ez idő szerint Londonban lakom ennél és ennél – s megneveztem nevelőanyámat –, de készülök Amerikába hajózni, ahol férjem birtoka fekszik, s hogy ezen a napon elindultam néhány ruhadarabot venni, mert félgyászba akartam öltözni, de még nem voltam egyetlen üzletben sem,

amikor ez a fickó – s ezzel rámutattam a boltos segédjére – felém rohant rettenetes dühvel, s elhurcolt a gazdája boltjába, ahol a gazdája elismerte, hogy nem én vagyok az illető, mégsem volt hajlandó elbocsátani, hanem átadott egy rendőrnek.

Aztán folytattam azzal, hogyan bánt velem a segéd, hogy még a barátaimért sem küldhettem, hogy később megtalálták az igazi tolvajt, s elvették tőle elveszített javaikat, és mindazokat a részleteket, amiket az előbb már elmondtam.

Aztán a rendőr adta elő az ügyét: párbeszédét a boltossal arról, hogy engem a vád alól mentesítsen, végül, hogy a segéd vonakodott vele jönni, amikor én átadtam neki, s hogy gazdája biztatta ellenállásra, s végül hogy megütötte a rendőrt meg a többit, amit ugyancsak elmondtam már.

A bíró aztán meghallgatta a boltost és emberét. A boltos hosszú szónoklatot vágott ki a nagy veszteségekről, amik nap mint nap érik a tolvajok és rablók részéről; hogy nem nehéz tévedniök, s amikor tévedését belátta, hajlandó volt elbocsátani stb., mint már fentebb. Ami a segédet illeti, ő nem sokat tudott mondani, legfeljebb azt állította: a többi szolga mondta neki, hogy én vagyok az az illető.

Mindezek után a bíró azzal kezdte, hogy nagyon udvariasan fölmentett a vád alól; azt mondta, nagyon sajnálja, hogy a boltos embere túlbuzgó üldözés közben nem tudta megkülönböztetni az ártatlant a bűnöstől; ha nem lett volna olyan méltánytalan, hogy engem később is fogva tart, ő azt hiszi – mondta a bíró –, hogy én megbocsátottam volna ezt az első sértést. Mindazonáltal neki nem áll hatalmában egyéb kárpótlást nyújtani, csak hogy nyilvánosan megrója őket, s ezt meg is teszi; de feltételezi, hogy élni fogok azokkal az eszközökkel, amiket a törvény lehetővé tesz, s ezért nyomban kezességre kötelezi a boltost.

De azt is mondta, hogy mivel a segéd rendzavarást követett el, némi elégtételt tud nyújtani nekem, mert Newgate-be viteti, amiért megtámadta a rendőrt, és megtámadott engem is.

Csakugyan el is küldte a fickót Newgate-be ezért a rendzavarásért, a gazdája pedig biztosítékot adott, s ezzel eljöttünk; ne-

kem még megvolt az az elégtételelem, hogy láthattam, amint kijövetkor a csőcselék várja mindkettőjüket, üvöltözve, köveket és mocskot hajigálva a kocsikra, amikre felszálltak; aztán haza mentem.

Amikor ez után a kavarodás után hazaértem, és elmondtam nevelőanyámnak, mi történt, nevetve borult rám.

– Miért van ilyen jókedved? – kérdeztem. – Ez a történet nem olyan nevetséges, mint ahogy képzeled. Elhiheti, nagy kavarodásba és ijedelembe jutottam e miatt a csúf, bitang banda miatt.

– Hogy miért nevetek? – felelte nevelőanyám. – Azon nevettek, lányom, hogy te milyen szerencsés teremtes vagy, hiszen ez az ügy a legjobb vásár lesz, amit életedben csináltál, ha ügyesen intézed. Fogadni mernék, hogy ki tudsz fizettetni a boltossal ötszáz font kártérítést, azon kívül, amit a segédőtől kapsz.

Nekem másféle gondolataim támadtak az üggyel kapcsolatban, mint neki, kivált azért, mert megadtam a békebírónak a nevemet, és tudtam, hogy a nevem olyan jól ismert a Hicks's Hallban, az Old Baileyben meg a hasonló helyeken, hogy amennyiben ez az ügy nyílt tárgyalásra kerül, s a nevemet is firtatják, nincs törvényszék, amelyik nagy kártérítést adna egy ilyen nő jó híréért. Mégis, kénytelen voltam szabályszerűen vádat emelni, s nevelőanyám talált is az ügy intézésére egy nagyon jó hitellel bíró embert, egy nagy keresetű és kitűnő hírű ügyvédet, s ebben bizonyára helyesen járt el, mert ha egy csűrő-csavaró zugügyvédet vagy egy ismeretlen embert fogad, nem sokra vittem volna.

Fölkerestem ezt az ügyvédet, részletesen elmondtam neki az esetet, úgy, ahogy fentebb előadtam, ő pedig biztosított róla, hogy olyan ügy ez, amelyben nem kétséges: a bíróság jelentős kártérítést fog megítélni; aztán átvéve utasításait, folyamatba tette az ügyet, a boltost letartóztatták, de kezesség ellenében szabadon bocsátották. Néhány nappal azután, hogy kezességet adott, ügyvédjével együtt fölkereste ügyvédemet, közölte vele, hogy szeretné elrendezni az ügyet, melyet csak a sajnálatos szenvedély szított így fel, mivel ügyfele – értvén ezen engem – élesen és kihívóan beszélt, hogy megsértettem, mert becsmértem és

gúnyoltam őket, még akkor, amikor ők azt hitték, hogy én vagyok a tolvaj, hogy én ingereltem őket a végsőkéig, meg ehhez hasonlókat.

Az én ügyvédem éppen olyan jól érvelt az én ügyem mellett; elhitette velük, hogy vagyonos özvegy vagyok, hogy módomban áll magamnak igazságot szerezni, s előkelő barátaim vannak, akik mellém állnak, és ezek mind ígéretet tettek, hogy a végsőkéig támogatják ügyemet, még ha ezer fontba is kerül, mert tűrhetetlen sértésekben volt részem.

Mindazonáltal rávették ügyvédemet arra az ígéretre, hogy nem önt olajat a tűzre, s amennyiben hajlandó volnék megegyezésre, ő nem akadályoz meg benne, hanem inkább békére igyekszik rábeszélni, semmint háborúskodásra, s hozzátették, hogy ő, mármint az ügyvédem, nem fog ebben rosszul járni. Ügyvédem mindezt nagyon becsületesen elmondta nekem, azt is, hogy ha valamilyen megvesztegetést kínálnak neki, bizonyosan közölni fogja velem; de végeredményben nagyon becsületesen megmondta, hogy amennyiben elfogadom az ő véleményét, azt tanácsolná, egyezzek ki velük, mert ezek nagy ijedelemben vannak, s mindenekfölött kiegyezni szeretnének, s tudják, hogy bármi lesz is, minden költséget nekik kell viselniök, ezért azt hiszi, önként is többet fizetnének, mint amit bármilyen bíróság tárgyalás útján megítélne. Megkérdeztem, mit gondol, mennyit volnának hajlandók megadni; azt felelte, ezt nem tudná megmondani, de többet tud majd erről, ha újra találkozik velem.

Nemsokára újra elmentek hozzá, megtudni, beszélt-e velem. Megmondta, hogy beszélt, s hogy úgy látta, én nem vagyok annyira a megegyezés ellen, mint némely barátom, akik nem bocsátják meg az engem ért sértést, s a pör folytatására ösztökélnek; hogy titkon ezek öntik az olajat a tűzre, mert bosszúra tüzelnek, s hogy, amint ők mondják, magam szolgáltatassak magamnak igazságot; úgyszemint ő nem tudja, mit szóljon ehhez, mindazonáltal megtesz mindent, ami szükséges, hogy engem rábeszéljen, de ehhez az kéne, hogy meg tudja nekem mondani, milyen ajánlatot tesznek ők. Ők azt állították, nem tehetnek sem-

miféle ajánlatot, mert ezt felhasználhatnák ellenük; ügyvédem pedig azt mondta nekik, hogy ugyanilyen oknál fogva ő sem tehet semmilyen ajánlatot, mert azt is felhasználhatnák, hogy csökkentsék azt a kártérítést, amit a bíróság hajlandó volna megadni. Mégis, némi vita után, és miután kölcsönösen ígéretet tettek, hogy egyik fél sem fordítja előnyére, amit ott, vagy bármilyen más megbeszélésen tárgyalnak, eljutottak odáig, hogy ajánlatokkal hozakodjanak elő; de ezek az ajánlatok annyira távol estek egymástól, hogy semmit sem lehetett tőlük remélni, mivel az ügyvédem ötszáz fontot kért, valamint a költségeket, ők pedig ötven fontot ajánlottak, s költségekről tudni sem akartak. Így hát félbeszakították a tárgyalásokat, s a boltos azt javasolta, hogy velem személyesen találkoz hasson, amibe az ügyvédem készségesen beleegyezett.

Ügyvédem figyelmeztetett, hogy jó ruhákban és némi pompával jöjjek erre a találkozásra, és a boltos láthassa: kissé magasabban állok annál, mint aminek akkor látszottam, amikor elfogtak. Ennek megfelelően új félégyásruhában jelentem meg, aszerint, amit a bírónál mondtam. Kiöltöztem, amennyire az özegeyi viselet lehetővé tette; nevelőanyám rám adott egy szép gyöngysort is, melyet hátul gyémántcsat fogott össze, és zálogban volt nála; oldalamon pedig finom aranyórát viseltem, úgy, hogy nagyon jó volt a megjelenésem, s mivel annyit késtem, amíg bizonyos voltam benne, hogy már ott vannak, kocsin érkeztem a kapuhoz, és elhoztam a szolgálómat is.

A boltos meglepődött, amikor beléptem a szobába. Felállt és meghajolt, amit éppen csak hogy figyelemre méltattam, aztán leültem a székre, melyet ügyvédem tolt oda, mert a találkozás az ő házában történt. Kis idő múltán a boltos azt mondta, hogy nem is ismer rám, és kezdett néhány bókot mondani. Én azt feleltem, hogy azt hiszem, először sem nézett meg jól, különben nem bánt volna velem úgy, ahogyan bánt.

Erre azt mondta, nagyon sajnálja, ami történt, s éppen azért kérte ezt a találkozást, mert bizonyítani akarja hajlandóságát minden lehető jóvátételre; s reméli, nem akarom túlzásba vinni a

dolgokat, ami nemcsak hogy nagy veszteséget jelentene neki, hanem boltjának és üzletének a romlását, amely esetben meglehetne az az elégtételelem, hogy a méltatlanságot tízszer akkora méltatlansággal fizetem vissza, de akkor semmit se kapnék, míg ő hajlandó minden tőle telhető kárpótlásra, ha ezzel elhárítja saját magától és tőlem a pörösködés terhét és gondját.

Én azt feleltem, örülök, hogy most annyival józanabb szavakat hallok tőle, mint legutóbb; hogy igaz, a legtöbb sértés esetében a beismerést kellő jóvátételnek tekintik, de ez az ügy sokkal súlyosabb annál, hogysem így lehetne elintézni; én nem vagyok bosszúálló, és nem is törekszem az ő tönkretételére, mint ahogy senki máséra sem, de minden barátom egyetért abban: ne vegyem olyan semmibe a hírnevemet, hogy ilyesmit kárpótlás nélkül eltűrjek; az, hogy engem tolvajnak tartsanak, olyan méltánytalanság, ami fölött nem lehet napirendre térni; az én hírnevem fölött áll annak, hogy így bánhasson velem bárki, aki ismer. De mivel özvegyi állapotomban elhanyagoltam külsőmet, lehetséges, hogy ilyen perszónának tartottak; de az a bánásmód, amiben később részesített – s ekkor elmondtam mindazt, amit már előbb –, az olyan felháborító, hogy nincs is türelmem elismételni.

Ő mindezt elismerte, és nagyon alázatosan viselkedett; fölment száz fontig, és magára vállalt minden peres költséget, és hozzátette, hogy egy nagyon finom ruhát küld ajándékba. Én engedtem háromszáz fontig; s azt kívántam, hogy az ügy részleteiről közleményt adhassak a hírlapoknak.

Ez olyan feltétel volt, amit sehogyan sem fogadhatott el. Végül azonban ügyvédem ügyes intézése következtében felment százötven fontig, amihez egy fekete selyemruha járult; s ekkor, mintha csak ügyvédem kéréseire, beleegyeztem, úgyhogy ő fizeti a törvényes költségeket meg az ügyvédem számláját, és azonkívül egy jó vacsorát mindnyájunknak a megegyezés öröme.

Amikor elmentem a pénzért, magammal vittem nevelőanyámat – úgy volt felöltözve, mint egy öreg hercegnő – meg egy igen

jó megjelenésű urat, mint aki udvarol nekem. Én ugyan „rokon-nak” neveztem, de az ügyvéd titkon megsúgta a boltosnak, hogy ez az úriember az özvegynek udvarol.

A kereskedő nagyon udvarias volt velünk, s eléggé jókedvűen fizette ki a pénzt, pedig ez az ügy, mindent egybevéve kétszáz fontjába került vagy talán még többbe is. Legutóbbi megbeszélésünkkor, amikor végleg megegyeztünk, szóba került a segéd ügye is, a kereskedő igen melegen közbenjárt érte; elmondta, hogy ennek az embernek valaha saját boltja volt, mégpedig jól menő boltja; felesége van s több gyereke, és nagyon szegény, semmiye sincs, amit kárpótlásul felajánlhatna, de hajlandó térden állva bocsánatot kérni tőlem. Én a szívemben nem őriztem haragot ezen pimasz csirkefogó ellen, a megalázkodásából pedig semmi hasznom sem lehetett, mivel semmit sem lehetett belőle kihúzni, így hát azt gondoltam, akkor már jobb, ha inkább nagylelkűen intézem el; azt mondtam hát, hogy én nem kívánom senki emberfiának a vesztét, ezért az ő kérésére megbocsátok a nyomorultnak, mert méltóságomon aluli volna, ha bosszút akarnék állni.

Miközben vacsoránál ültünk, behozta a szegény fickót, hogy bocsánatot kérjen, amit éppoly alantas alázattal tett meg, mint amilyen pimasz göggel megsértett; mindebben a teljes alacsony-lelkűség példája volt, úrhatnám, kegyetlen és könyörtelen, amikor felül van, gyáva és alázatos, ha alulkerül. Én azonban hamarosan véget vetettem a csúszás-mászásának, megmondtam, hogy megbocsátok neki, csak arra kértem, vonuljon vissza, mintha csak rá se tudnék tekinteni, még ha meg is bocsátottam neki.

Most már csakugyan jó helyzetbe kerültem, itt lett volna az ideje, hogy felhagyjak a mesterséggel, s nevelőanyám is gyakran mondta, hogy én vagyok a leggazdagabb mindazok közül, akik Angliában ezt az ipart űzik. Meghiszem, hogy az voltam, hiszen hétszáz fontom volt készpénzben, azonkívül ruhák, gyűrűk, ezüstedények, két jó aranyóra, és mindez lopott holmi, mert az említetteken kívül megszámálhatatlan ügyem akadt még.

Ó, még most se lett volna késő, ha eljön a bűnbánat kegyelme, még mindig lett volna időm visszatekinteni saját balgaságaimra, és valamivel jóvátenni őket; de még hátra volt az az elégtétel, amit meg kellett adnom a közönséges gonosztettekért, amelyeket elkövettem; és most éppúgy nem tudtam megállni, hogy „út-ra ne keljek” – mert így mondtam –, mint akkor, amikor csakugyan a szükség hajtott kenyérért.

Nem sokkal azután, hogy a kereskedővel elrendeztem ügyemet, olyan áruházban mentem el hazulról, amihez hasonlót soha addig nem viseltem. Koldusasszonynak öltöztem, a legdurvább, a legutálatosabb rongyokba, amiket csak elő tudtam keríteni, s ide-oda jártam, benyitva és bekukkantva minden ajtón és ablakon, ahová csak eljutottam, és voltaképpen soha még nem fordult elő, hogy ennyire ne tudtam volna, hogyan kell viselkedni, mint ebben az alakban. Természetemnél fogva undorodtam a piszoktól és a rongyoktól, tisztának és takarosnak neveltek, és nem is tudtam más lenni, bármilyen helyzetbe is kerültem, úgy-hogy ez volt a legkényelmetlenebb álruha, amit valaha felöltöttem. Mondtam is rögtön magamban, hogy ez nem fog beválni, mert olyan ruházat ez, amitől mindenki irtózik, és úgy láttam, mindenki fél tőlem, hogy közel megyek hozzájuk, s akkor tán elveszek tőlük valamit, és félnek közel jönni hozzám, nehogy tán ők kapjanak valamit tőlem. Első ízben, amikor így mentem el, egész éjszaka kószáltam, de semmire nem mentem, csak átázva, cafatosan, fáradtan tértem haza. Másnap este azonban megint elmentem, és akkor akadt egy kis kalandom, amit majdnem drágán kellett megfizetnem. Éppen egy kocsmá ajtajához közel álltam, amikor jön egy úriember lóháton, a kapu előtt leszáll a lóról, mivel be akar menni a kocsmába, odaszólítja az egyik pincért, hogy tartsa a lovát. Elég sokáig maradt a kocsmában, a pincér közben hallotta, amint a gazdája hívja, s félt, hogy majd megharagszik rá. Meglátván, hogy én ott állok mellette, odaszólt:

– Jó asszony, fogja ezt a lovat, amíg én bemegyek. Ha az úr jön, az ad magának valamit.

– Igenis – feleltem, megfogtam a lovat, nyugodtan elindultam vele, és elvezettem nevelőanyámhoz.

Ez aztán jó zsákmány lett volna olyanoknak, akik értenek hozzá, de soha még árva tolvaj ilyen kelepcebe nem került a tekintetben, hogy mitévő legyen a lopott holmival; mert amikor hazaértem, nevelőanyám majd megháborodott, s egyikünk se tudta, mihez kezdjen ezzel a jószággal. Hogy valamilyen istállóba küldjük, annak semmi értelme sem lett volna, mert bizonyosra vehettük, hogy hirdetés jelenik meg a Közlönyben a ló leírásával, úgyhogy nem merhetünk majd érte menni.

Erre a szerencsétlen kalandra nem tudtunk más megoldást, mint hogy beállítottuk a lovat egy másik fogadóba, s a portással küldtünk egy cédulát abba a bizonyos kocsmába, hogy tudniillik annak az úrnak a lovát, amelyik ekkor és ekkor elveszett, ilyen meg olyan fogadóban hagyták, s ott megkaphatja, mert az a szegény asszony, aki tartotta, fel-alá jártatta az utcán, de nem tudta aztán visszavezetni, azért hagyta ott. Várhattunk volna ugyan, amíg a tulajdonos közhírré teszi a veszteségét, és jutalmat ígér, de úgy véltük, újabb kockázattal járna a jutalom átvétele.

Így hát ez rablás volt, meg nem is, mert nem nagy veszteséggel és semmi nyereséggel sem járt, csak éppen megcsömörlöttem attól, hogy koldusruhában járjak; csöppet sem felelt meg nekem, azonkívül balszerencsés és veszedelmes viseletnek is tartottam.

Miközben ebben az álöltözetben jártam, összeakadtam egy társasággal; rosszabb fajta emberekkel még sohasem volt dolgom, és valamennyire betekinthessem az üzelveikbe. Pénzhamisítók voltak, és nagyon jó ajánlatokat tettek, ami a hasznot illeti, de az a szerep, amit nekem adtak volna, a lehető legveszedelmesebb volt. Úgy értem, hogy nekem kellett volna kidolgozni a pénzverő mintát, ahogy mondják, márpedig ez, amennyiben elfognak, a biztos halált jelentette volna, mégpedig a máglyahalált; azazhogy cölöphöz kötöttek volna és megégették volna. Így hát hiába, hogy látszatra koldusasszony voltam, ők pedig egész arany- meg ezüsthelyeket ígértek, hogy megnyerjenek, én csak nem álltam kötélnek. Igaz, ha csakugyan koldusasszony lettem

volna, vagy akár olyan kétségbeesett állapotban, mint amikor ezt a pályámat elkezdtem, talán belementem volna; mert mit törődik a halállal, aki nem tudja, miből éljen? De pillanatnyilag nem ez volt a helyzetem, és legalábbis ilyen borzasztó kockázatot nem vállaltam; azonkívül már csak a pusztá gondolata, hogy cölöphöz kötnek és elégetnek, rémületbe ejtette a lelkemet, megdermesztette véretem, s az ájulás környékezett, annyira, hogy rá se tudtam gondolni reszketés nélkül.

Ez egyszeriben levétette velem az álruhát, mert ha nem is tetszett nekem az ajánlatuk, ezt nem mondtam meg nekik, hanem úgy tettem, mintha nagyon is inyemre volna, megígértem, hogy még majd beszélünk róla. De nem mertem újra találkozni velük, mert ha találkozunk, s én nem fogadom el ajánlatukat, hiába utasítom vissza azzal, hogy egyúttal biztosítom őket a legszenvedőbb titoktartásomról, minden bizonnyal meggyilkolnak, hogy egyszer s mindenkorra elintézzenek és biztonságban lehessenek, ahogy ők ezt mondják. Hogy miféle biztonságról lehet itt szó, mindenki megítélheti, ha megérti, milyen biztonságban vannak azok az emberek, akik a veszély megelőzésére embert tudnak ölni.

Ez meg a lólopás olyasmi volt, amihez nem sokat értettem, és nem volt nehéz elhatároznom, hogy ilyesmihez nem lesz többé közöm. Az én üzletágam, úgy látszik, más volt, és ha már ez is elég kockázattal járt, mégis inkább illett hozzám, több lelemény kellett hozzá, és több esélye volt annak, hogy rajtaütés esetén kezeket tudok oldani.

Abban az időben több olyan ajánlatot is kaptam, hogy lépjek egy betörőbandába; de ez is olyasmi volt, amit nem volt kedvem megkockáztatni, éppen úgy, ahogy a pénzhamisító ipart sem.

Hajlandó lettem volna azonban összeállni két férfival meg egy nővel, akiknek az volt a módszerük, hogy cselezéssel jutottak be a házakba. Én vállaltam volna a kockázatot, de ők már hárman voltak, kettéválni nem akartak, és nekem sem volt kedvem hozzá, hogy túl sokan legyünk egy bandában, így hát nem csatlá-

koztam hozzájuk – már a következő próbálkozásuknál rajta-
vesztettek.

Végül azonban találkoztam egy asszonnyal, aki gyakran me-
séltette nekem, milyen sikeres kalandjai voltak a vízparton, én
meg csatlakoztam hozzá, és elég jól felvirágoztattuk az üzletün-
ket. Egy napon hollandusokkal akadtunk össze a Szent Katalin-
dokkon, ahová azzal az ürüggyel mentünk, hogy titkon partra
rakott árukat szeretnénk venni. Kétszer vagy háromszor jártam
egy házban, ahol jó sok tiltott árut láttunk, a társnőm egyszer el
is vitt három vég fekete, holland selymet, amelyet jó áron el-
adtunk, és én is részesedtem belőle; de valahányszor én magam
mentem el, nem tudtam alkalmat találni arra, hogy bármit is csi-
náljak, így hát ezzel felhagytam, mert már olyan gyakran jártam
ott, hogy kezdtek gyanút fogni.

Ez bosszantott egy kissé, elhatároztam, hogy valamihez már
hozzá kell kezdenem, mert nem szoktam meg, hogy ilyen gyak-
ran térjek meg zsákmány nélkül; így hát másnap előkelően fel-
öltöztem, s elsétáltam a város másik végébe. Átmentem a Tőzs-
dén keresztül a rakpartra, de sejtelmem sem volt, hol találhatnék
valamit, amikor hirtelen nagy csődület támadt a közelben, és
mindenki, a boltosok éppúgy, mint a többiek, megmerevedve
álltak és bámultak. Mi egyéb lehetett ez, mint hogy valami nagy
dáma jött a Tőzsdére? És csakugyan már mondogatták is, hogy
a királynő érkezett meg. Én szorosan egy bolt elé álltam, háttal a
pultnak, mintha csak utat akarnék engedni a tömegnek, s ekkor
a szemem megakadt egy csomag csipkén, amit a boltosasszony
mutogatott az imént néhány mellettem álló hölgynek, most
azonban a boltosasszony meg a kiszolgálólány annyira el voltak
foglalva azzal, hogy figyeljék, ki jön, és milyen boltba tér be,
hogy módomban volt a csomag csipkét zsebembe csúsztatni, s
azzal együtt eltsiztulni; úgyhogy a divatárusnő nagy árat fize-
tett, amiért úgy rábáméskodott a királynőre.

Elmentem a bolt elől, mintha csak a tolongás sodorna magá-
val, belevegyülve a tömegbe, kikerültem a Tőzsde másik kapu-
ján, s így megleptem, mielőtt észrevették volna, hogy eltűnt a

csipkéjük ; s mert nem akartam, hogy kövessenek, kocsit hívtam, és be is szálltam. Alighogy becsaptam a kocsi ajtaját, már láttam is, hogy a divatárusnő kiszolgálólánya és vele még öten vagy hatan szaladnak végig az utcán, és torkuk szakadtából kiabálnak, mintha csak ölnék őket. Nem azt kiabálták: „Fogják meg, tolvaj!”, hiszen senki sem szaladt előlük, de hallottam azt a szót, hogy „ellopták” és kétszer-háromszor azt is, hogy „csipke”, láttam, amint a leányzó kezét tördeli, és szemét kimeresztve rémülten futkos fel-alá. A kocsis, akihez beszálltam, éppen felkapaszkodott a bakra, de még nem volt egészen fent, s a lovak még nem indultak meg, úgyhogy rettentő kényelmetlenül éreztem magam, és fogtam a csomag csipkét, készen arra, hogy kihajítsam a kocsi ellenzőjén, amelyik előre felé nyílik, éppen a kocsis háta mögött; de nagy megnyugvásomra alig egy perc múlva, azaz amint a kocsis felült a bakra, és odaszólt a lovainak, a kocsi megindult, elhajtottunk, és én biztonságba helyeztem majdnem húsz fontot érő zsákmányomat.

Másnap újra felöltöztem, egészen más ruhákba, megint ugyanazon az úton sétáltam, de semmi sem adódott, amíg a St. James Parkba nem jutottam. Rengeteg előkelő hölgyet láttam a parkban, a Mallen, többek közt volt ott egy kis kisaszony, körülbelül tíz-tizenkét éves ifjú hölgy, s vele, úgy láttam, a testvére, az meg kilencéves lehetett. Megfigyeltem, hogy a nagyobbik szép aranyórát visel meg finom gyöngysort, s egy libériás lakáj kíséri őket; de mivel nem szokásos, hogy a lakáj is ott maradjon a hölgyek mögött a Mallen, megfigyelhettem, hogy mielőtt a Mallre fordulnak, a lakáj megáll, a nagyobbik testvér beszél hozzá, s megmondja, hogy várjon pontosan azon a helyen, amíg visszatérnek.

Amikor meghallottam, hogy elbocsátják a lakájt, én odaléptem hozzá, megkérdeztem, miféle kis hölgy ez, elfecsegttem vele egy darabig arról, hogy milyen édes gyerek a másik, s milyen finom és jó modorú a nagyobbik, máris milyen asszonyos, milyen méltóságteljes; az az ostoba fickó pedig rögtön megmondta, hogy ki a hölgy: Sir Thomas X. nagyobbik lánya Essexből,

vagyonos ifjú hölgy; az anyjuk még nem jött fel Londonba, s így a kisasszony Sir William Y. feleségénél lakik a Suffolk Streeten, meg még ehhez hasonlókat; hogy egy komornát meg egy szolgálót adtak melléjük, azonkívül Sir Thomas kocsija, a kocsis meg ő maga, a lakáj is szolgálatukra áll; és hogy ez az ifjú hölgy dirigál az egész családnak itt is, meg otthon is; és elmondott még sok mindent, ami hasznára volt az ügyemnek.

Szépen voltam öltözve, s éppúgy megvolt az aranyóráam, mint az ifjú hölgynek; így hát otthagytam a lakájt, megvártam, míg a két testvér egyszer végigjár a Mallen, s új körbe kezd; akkor melléjük kerültem, és üdvözöltem őt, nevéen szólítva Lady Bettynek. Megkérdeztem tőle, mikor hallott hírt az apjáról, mikor jön fel édesanyja Londonba, és hogy van öladysége.

Olyan bizalmasan beszéltem az egész családról, hogy nem gyaníthatott mást, mint hogy meghitt ismerősök vagyok. Megkérdeztem tőle, miért jött sétálni Chime-né nélkül – így hívták a komornáját –, különben az vigyázhatna Judith kisasszonyra, azazhogy a húgára. Aztán elkezdtem hosszan csevegni a húgáról, hogy micsoda előkelő kis hölgy, megkérdeztem tőle, tanul-e már franciául, meg ezer ilyen apróságot, amikor hirtelen megérkeztek a testőrök, s a tömeg rohant, hogy meglássa a királyt útban a Parlament felé.

A hölgyek mind a Mall egyik felére szaladtak, és én fölsegítettem az én kis ladymet a kerítésre a Mall szélén, úgyhogy elég magasból láthassa a királyt, a kicsikét pedig megfogtam, és a magasba emeltem; mindeközben arra is volt gondom, hogy az aranyórát szép simán lecsatoljam Lady Bettyről, nem is vette észre, hogy hiányzik, csak amikor már a tömeg szétoszlott, ő meg már a Mall közepére került.

Én még a tolongás közepette búcsúztam el tőle, és így szóltam hozzá, mintha sebtiben beszélnek:

– Kedves Lady Betty, vigyázzon a kishúgára.

Úgy tettem, mintha a tolongás sodorna magával, és nem szívesen vennék tőle búcsút.

A csődület ilyen esetben hamarosan szétoszlik, s a tér kitisz-

tul, amint a király elment; de mivel éppen mikor a király elhalad, mindig nagy a futkosás és kavarodás, így hát mikor leráztam a két kis hölgyet, és minden baj nélkül elintéztem velük ügyemet, tovább rohantam a tömeg közepette, mintha csak azért futnék, hogy meglássam a királyt, s így a tömeg élén haladtam, amíg a Mall végére nem értem, amikor a király elindult a testőrparancsnokság felé, én pedig előre abba az átjáróba, amelyik akkor még a Haymarket végébe vezetett, ott én magam is kocsit fogadtam, és kereket oldottam; s bevallom, nem álltam szavamat, tudniillik, hogy meglátogatom Lady Bettyt.

Pedig megfordult a fejemben, hogy megkockáztatom, és Lady Bettyvel maradok, amíg észre nem veszi, hogy eltűnt az órája, s akkor én is nagy kiáltozásba fogok vele együtt, s miután felültetem a kocsijába, én is melléje ülök, és vele együtt térek hozzá haza; mert láthatóan úgy megszeretett, s annyira megtévesztette őt, hogy olyan beavatottan beszéltem minden ismerőséről és egész családjáról, és azt gondoltam, nagyon könnyű még tovább vinni a dolgot, és megszerezni tőle legalább a gyöngysort; de aztán megfontoltam, hogy igaz, a gyerek talán nem gyanakodna rám, de mások igen, és ha átkutatnak, rajta is kapnak, s így jobbnak véltem, ha elhordom magam azzal, amit szereztem.

Később véletlenül meghallottam, hogy amikor a fiatal hölgy észrevette, hogy eltűnt az órája, nagy lármát csapott a parkban, s a lakáját ide-oda szalajtottá utánam, mert olyan tökéletesen írt le engem, hogy a lakáj ráismert: ez ugyanaz a nő, aki olyan sokáig álldogált mellette, és beszélgetett vele, annyi mindent kérdezett a két testvérről; de még mielőtt a lakájáig érhetett, és elmondhatta neki a történetet, én már eléggé messze kerültem tőlük.

Ezután újabb kalandom akadt, egészen más természetű, mint amikbe eddig keveredtem, mégpedig egy játéktéremben, a Covent Garden közelében.

Több embert is láttam bemenni, kijönni; s egy jó darabig álltam a bejáratnál egy másik nővel, s amikor észrevettem, hogy egy

úriember, az átlagosnál sokkal elegánsabban öltözve, megy föl, megszólítottam:

– Kérem, uram, fölmehetnek nők is?

– Föl, asszonyom – felelte –, és játszhatnak is, ha kedvük tartja.

– Azt szeretnék, uram – szóltam én.

Erre azt mondta, hogy ő majd bemutat, ha akarom, én követtem az ajtóig, ő pedig benézve így szólt:

– Nézze, asszonyom, ott ülnek a játékosok, ha kedve van kockára tenni a pénzét.

Benéztem és hangosan így szóltam a társnőmhöz:

– Itt csak férfiak vannak, nem merek játszani.

Mire az egyik úriember felkiáltott:

– Nem kell félniök, asszonyom, itt csupa becsületes játékos ül; szívesen látjuk, és annyit tesz meg, amennyi tetszik.

Így hát kissé közelebb léptem, és néztem a játékot, néhányan széket hoztak, én meg leültem és figyeltem, ahogy a pohár a kockákkal körüljár. Aztán így szóltam a társnőmhöz:

– Ezek az urak túlságosan nagyban játszanak, gyere, menjünk.

A játékosok nagyon udvariasak voltak, s az egyik úr bátorítóan szólt oda hozzám:

– Jöjjön csak, asszonyom, ha kedve van szerencsét próbálni, és megbízik bennem, én kezeskedem érte, hogy itt semmitől nem kell félnie.

– Nem is, uram – mondtam mosolyogva –, remélem, az urak csak nem csapnak be egy asszonyt.

De még mindig nem voltam hajlandó szerencsét próbálni, habár elővettem egy teli erszényt, hadd lássák, hogy van pénzem.

Miután egy darabig így üldögéltem, az egyik úriember tréfálkozva megszólított:

– Látom, asszonyom, saját maga nem mer szerencsét próbálni; nekem hölgyekkel mindig szerencsém volt, tegyen hát be a bankba helyettem, ha saját maga fél a kockázattól.

Azt feleltem:

– Uram, nagyon bántana, ha elveszteném a pénzét. – De azért hozzátettem: – Én is eléggé szerencsés vagyok, csak hogy az urak olyan nagyban játszanak, hogy a saját pénzemet bizony nem merem föltenni.

– No jó – mondta –, itt van tíz guinea, asszonyom, tegye meg a nevemben.

El is vettem a pénzt, és megtettem, ő meg csak nézte. Egyesével és kettesével elvesztettem a guinea-ket, aztán amikor a kockavető pohár a szomszédomhoz került, az én úriemberem még tíz guinea-t adott azzal, hogy ötöt belőle tegyek meg egyszerre. Az úriember megrázta a poharat, én pedig öt guinea-t visszanyertem az ismerősöm pénzéből. Ő erre felbátorodott, és rávett, hogy én tartsam a bankot, ami merész kockázat volt, de én olyan sokáig tartottam a bankot, hogy visszanyertem az egész pénzt, és egy marék guinea volt az ölemben; s ami még nagyobb szerencse volt, amikor dobtam, csak egy-két játékosnak kellett fizetnem azok közül, akik tettek, s így olcsón szabadultam.

Amikor idáig jutottam, felajánlottam az úriembernek az egész aranyat, tekintve, hogy az övé volt, és azt mondtam, játsszon most már ő maga, azt állítván, hogy nem értek eléggé a játékhoz. Ő nevetett, és azt mondta, ha ilyen szerencsém van, nem számít, értek-e a játékhoz vagy sem, csak ne hagyjam abba. De azért kivette azt a tizenöt guinea-t, amit először ideadott, s azt mondta, játsszam a többivel. Azt akartam, nézze meg, mennyit nyertem, de ő így szólt:

– Ne, ne, csak ne mondja meg, mennyi. Én nagyon tisztességesnek tartom magát, és az ember elrontja a szerencsáját, ha megmondja, mennyit nyert – így hát tovább játszottam.

Elég jól értettem a játékhoz, ha úgy is tettem, mintha nem értenék, és óvatosan játszottam, azaz mindig megőriztem egy csinos kis alaptőkét az ölemben, aminek egy részét időnként belecsúsztattam a zsebembe, de úgy, hogy biztos lehessen benne: az ismerősöm nem láthatja.

Jó darabig játszottam, és jó szerencsét hoztam neki; de a legutolsó alkalommal, amikor én tartottam a bankot, nagyon ma-

gas téteket tettek meg, én merészen mindet tartottam, és addig adtam a bankot, amíg majdnem nyolcvan guinea-t nyertem, de az utolsó dobásnál több mint a felét visszavesztettem; így hát felálltam, mert féltem, hogy az egészét visszavesztem, s így szóltam az ismerősinhöz:

– Kérem, uram, most már vegye át, és játsszon saját maga, azt hiszem, elég jól helyettesítettem. – Azt akarta, hogy tovább játsszam, de én elnézését kértem, mert már késő van. Amikor a kockát visszaadtam neki, azt mondtam, remélem, most már megengedi, hogy megszámoljam, hadd lássam, mennyit nyertem, milyen szerencsét hoztam neki; meg is számoltam: hatvanhárom guinea volt. – Csak ne lett volna az a szerencsétlen dobás – mondtam –, száz guinea-t nyertem volna magának.

Ezzel átadtam neki az egész pénzt, de nem akarta átvenni, amíg bele nem markolok, és ki nem veszek a saját részemre, amennyi jólesik. Én vonakodtam, mert semmiképpen sem akartam magam venni belőle; ha ilyesmi a szándékában áll, adja ide ő maga.

A többi úr, látván, hogy vitatkozunk, kiáltozni kezdett:

– Add neki mindet!

Ezt azonban én teljességgel visszautasítottam. Aztán az egyikük azt mondta:

– A f... beléd, Jack, felezd meg vele; tudhatnád, hogy a hölgyekkel mindig mindent meg kell osztani.

Hogy rövid legyek, megfelezte velem a pénzt, és én harminc guinea-t vittem el azon a negyvenhármon kívül, amit titkon lop-tam el – ezt most sajnáltam már, mivelhogy olyan nagylelkű volt.

Így hát hetvenhárom guinea-t vittem haza, és megmutattam öreg nevelőanyámnak, milyen szerencsém volt a játékban. De azért az volt a tanácsa, hogy ne kockáztassam meg újra, és én meg is fogadtam a tanácsát, többé nem mentem el oda, mert éppen olyan jól tudtam, mint ő, hogy ha elfogna a játékszenvedély, hamarosan elveszthetném ezt, meg minden egyebet is, amit szereztem.

A szerencse annyira rám mosolygott, és olyan jól ment a sorom, meg a nevelőanyámé is – mert mindig osztozott velem –, hogy most már az öreg hölgy kezdett komolyan beszélni arról, hogy hagyjuk abba, amíg szépen vagyunk, és érzük be azzal, amit eddig szereztünk; de nem is tudom, micsoda végzet hajtott, hogy ez most ellenemre volt, éppúgy, mint a nevelőanyámnak akkor, amikor én ajánlottam neki régebben, s így egy rossz órában egyelőre félretoltuk ezt a gondolatot, szóval megrögzöttebb és merészebb voltam, mint valaha, s a sikereim olyan hírt szereztek a nevemnek, aminél nagyobb hatást hoztam hasonló tolvaj soha el nem ért.

Néha megengedtem magamnak, hogy ugyanazt a játékot játsszam el újra, ami a gyakorlatban nem szokott jóra vezetni, de én ezt is sikerrel űztem; általában véve azonban új fogásokhoz folyamodtam, és igyekeztem mindig új alakban megjelenni, valahányszor útra keltem.

Beállt a holt évad, az úriemberek legnagyobb része elhagyta a várost, s Tunbridge, Epsom meg az ilyen helyek megteltek emberekkel. London azonban kiürült, s úgy véltem, a mi mesterségünk egy kissé éppúgy megérzi ezt, mint minden egyéb mesterség, úgyhogy az év második felében csatlakoztam egy bandához, amelyiknek szokása volt évenként elmenni Suffolkba, a stourbridge-i vásárba és onnan a bury-i vásárba. Ott nagy dolgokra számítottunk, de amikor magam szemével láthattam, mi a helyzet, rögtön elment tőle a kedvem; mert a pusztaszéptelvájláson kívül nemigen volt érdemes egyébbel foglalkozni; azonkívül, ha az ember zsákmányolt valamit, nem volt olyan könnyű elszélelni vele, és nem is kínálkoztak olyan változatos alkalmak a mi üzletünk szempontjából, mint Londonban; az egész utazáson egyebet sem nyertem, csak egy aranyórát a bury-i vásáron meg egy kis vég vásznat Cambridge-ben, ami egyébként alkalmat adott rá, hogy búcsút mondjak a városnak. Régi fogás volt, úgy gondoltam, megjárja egy vidéki boltosnál, ha Londonban nem is.

Egy vászonkereskedő boltjában, nem a vásáron, hanem magában Cambridge városában vettem finom holland vásznat meg

egyéb holmit, körülbelül hét font értékben ; és amikor az árut kiválogattam, azt mondtam nekik, küldjék el ebbe meg abba a fogadóba, ahol aznap reggel felütöttem a szállásomat, mintha csak ott akarnék aludni éjszaka is.

Utasítottam a kereskedőt, hogy küldje el az árut hozzám ekkor meg akkor, abba a fogadóba, ahol lakom, s akkor kifizetem, ami jár neki. A kereskedő a megbeszélrt időben el is küldte az árut, én meg a bandánk egyik tagját elhelyeztem a szobám ajtaja előtt, s amikor a fogadós szolgálója felkísérte az ajtóig a küldöncöt, az inas, aki fiatalember volt, már majdnem férfisorban, a társnőm azt mondta neki, hogy úrnője alszik, de amennyiben ő, az inas otthagyja a dolgokat, és beszél egy óra múlva, addigra én már fenn leszek, és ő megkaphatja a pénzét. A fiatalember készségesen otthagyta a csomagot, és elment útjára, körülbelül egy félóra múlva azonban a szolgáló meg én fölkerekedtünk, és még ugyanaznap este lovat béreltem, meg egy embert, aki kísérjen, s elmentem Newmarketbe, ott meg helyet kaptam a nem egészen teli postakocsiban Bury St. Edmund's felé, ahol, mint már említettem, nem sokra mentem a mesterségemmel, csak éppen egy kis vidéki operaházban lekapcsoltam egy aranyórát egy hölgyről, aki nemcsak tűrhetetlenül jól mulatott, hanem még egy kicsit fel is öntött a garatra, ami nagyon megkönnyítette a munkámat.

Ezzel a kis zsákmánnyal útra keltem Ipswichbe, onnan Harwichbe, ahol megszálltam egy fogadóban, mintha csak most érkeztem volna Hollandiából, s nem kételkedtem benne, hogy valami nyereségre szert teszek az ott partra szálló idegenek között. De azt tapasztaltam, hogy többnyire nincs náluk értékes holmi, kivéve, amit az útítaskájukban meg a kosarukban hoztak, de azokat mindig inasok őrizték ; mindazonáltal egy este az egyik útításkát szépszerével kihoztam abból a szobából, ahol az urak feküdtek, az inas ugyanis mély álomba merült az ágyon, sőt azt hiszem, nagyon részeg volt.

A szoba, amelyikben megszálltam, szomszédos volt a hollanduséval, s miután a nehéz táskát nagy nekidurálással átvittem az

ő szobájából az enyémbé, kiléptem az utcára, hogy meglássam, nem találok-e valami alkalmatosságot az elvitelére. Jó darabig járkáltam, de nem kínálkozott lehetőség, hogy a táskát kihozzam, vagy akár a holmikat belőle, olyan kicsi volt a város, én meg teljesen idegen voltam ott; így hát azzal az elhatározással tértem haza, hogy visszaviszem a táskát, s otthagynom, ahol találtam. Éppen ebben a pillanatban azonban meghallottam, amint valaki néhány embert nógat, siessenek, mert a hajó rögtön indul, különben elmulasztják a dagályt. Megkérdeztem a fickót:

- Milyen hajóhoz tartozik maga, barátom?
- Az ipswichi komphoz, asszonyom – felelte.
- Mikor indulnak? – kérdeztem.
- Ebben a pillanatban – felelte. – Velünk akar jönni?
- Szeretnék – mondtam –, ha megvárja, míg elhozom a holmimat.

- Hol van a holmija, asszonyom? – kérdezte.
- Ilyen meg olyan fogadóban – feleltem.
- Jövök hát magával, asszonyom – mondta udvariasan –, és elhozom a csomagját.
- Jöjjön hát – mondtam, és magammal vittem.

A fogadóban nagy volt a sürgés-forgás, mivel éppen most érkezett be a postahajó Hollandiából, és ugyanakkor két kocsi is megjött Londonból, utasokkal egy másik, Hollandiába induló postahajóhoz, és ezek a kocsik másnap indultak volna vissza az éppen kikötő utasokkal. Ennek a sürgés-forgásnak közepette léptem oda a söntéshez, kifizettem a számlámat, s megmondtam a fogadósnőnek, hogy helyet foglaltam egy kompon, mert így akarok átkelni a tengeren.

Ezek a kompok nagy és kényelmes hajók, utasokat szállítanak Harwichből Londonba; kompoknak nevezik őket, s ezt a kifejezést a Themzén kis hajókra szokták használni, melyeket egy-két evező hajt – ezek a hajók azonban húsz utast is tudnak szállítani s tíz-tizenöt tonna árut, és tengerjárásra is alkalmasak. Mindezt már előző este megtudtam, amikor az iránt érdeklődtem, hogyan lehet Londonba jutni.

A fogadósné nagyon udvarias volt, elvette a pénzemet, ideadta a számlámat, aztán elhívták, mivel az egész házban nagy volt a felfordulás. Így hát otthagytam, fölvittem a legényt a szobámba, odaadtam neki a ládát, vagyis az útításkát, ami olyan ládaszerű volt, betekertem egy régi köténybe, ő pedig vitte egyenesen a hajóhoz, én utánamentem, és senki egy szóval se kérdezősködött a csomag felől. Ami a részeg holland inast illeti, még mindig aludt, a gazdája pedig más idegen urakkal odalent vacsorázott és mulatott; így hát biztonságban elvittem a csomagot Ipswichbe, s mivel éjszaka indultam, a házbeliék nem tudtak egyebet, csak amit a fogadósnénak mondtam, tudniillik, hogy a harwichi komppal Londonba mentem.

Ipswichben a vámtisztek voltak a terhemre, megakadtak a csomagomnál, ki akarták nyitni és átkutatni. Azt mondtam nekik, én nem bánom, ha átkutatják, de a férjemnél maradt a kulcsa, ő pedig még nem érkezett meg Harwichből; ezt azért mondtam, hogy amennyiben átkutatás esetén azt látnák, hogy a benne levő holmi inkább férfihoz, mint asszonyhoz tartozik, ne lepődjenek meg rajta. De mivel ragaszkodtak hozzá, hogy felnyissák a táskát, én beleegyeztem, hogy feltörjék, azaz levegyék róla a lakatot, ami nem volt nagyon nehéz dolog.

Semmi elvámolandó dolgot nem találtak, mivel a táskát egyszer már átvizsgálták; de fölfedeztek jó néhány dolgot, ami megelégedésemre szolgált, különösen egy rakás francia pistol, néhány holland dukát, azaz birodalmi tallér, a táska egyéb tartalma főleg két parókából, fehérneműből, borotvakésekéből, mosdóholmiból, illatszerekből és más, urak részére való tárgyakból állt, amit mind olybá vettek, hogy a férjemé, így végül megszabadultam a fináncoktól.

Kora reggel volt még, alig világosodott, s nemigen tudtam, mitévő legyek; mert abban nem kételkedtem, hogy reggel majd üldözőbe vesznek, talán el is fognak a csomagommal együtt; ezért hát elhatároztam, hogy új módszereket eszelek ki. Teljesen nyíltan bementem az útításkámmal a város egyik fogadójába, s miután a legfontosabb holmit kivettem belőle, úgy gondoltam,

hogy a benne maradó limlommal nem érdemes törődni; mindazonáltal átadtam a fogadósnénak azzal, hogy nagyon vigyázzon rá, s helyezze biztonságba, míg visszajövök, aztán elindultam az utcán.

Amikor a fogadótól elég messze jutottam a városban, találkoztam egy vénasszonnyal, aki éppen a kapuját nyitotta, s csevegni kezdtem vele, és mindenfélét kérdeztem tőle összevissza, csupa olyasmit, aminek semmi köze sem volt az én célomhoz és szándékomhoz; de beszélgetésünk közben megtudtam, hogyan fekszik a város, s hogy az az utca, amelyikben állok, Hadley felé vezet, egy másik utca pedig a víz partja felé, egy másik a város szívébe, végül, hogy van egy utca, amelyik Colchester felé, s így azon át eléri a londoni országutat.

Gyorsan végeztem ezzel az öregasszonnyal, mert csak azt akartam tudni, melyik a londoni országút, és mentem tovább, amilyen gyorsan csak tudtam; nem mintha gyalog akartam volna menni akár Londonba, akár Colchesterbe, de szép nyugodtan ki akartam jutni Ipswichből.

Vagy két-három mérföldet tettem meg, amikor egy egyszerű parasztemberrel találkoztam, aki a földjén dolgozott, nem is tudom, mit; sok mindent kérdeztem tőle, eleinte csupa olyasmit, ami nem tartozik a tárgyra, de a végén megmondtam neki, hogy Londonba tartok, a postakocsi tele volt, nem tudtam rajta helyet kapni, megkérdeztem tőle, nem tudja-e, hol bérelhetnék egy lovat, amelyik két embert is elbír, meg egy becsületes embert, aki velem nyargalna Colchesterbe, hogy ott helyet kapjak a postakocsiban. A derék földműves komolyan rám nézett, vagy fél percig egy szót se szólt, aztán megvakarta a fejét, s így szólt:

– Egy lovat, azt mondja, Colchesterbe, amelyik kettőt is elbír? De hát, nagysága, az isten szerelmére, pénzért annyi lovat kaphat, amennyit akar.

– Úgy van, barátom – feleltem –, ennyit én is tudok, nem is ingyen akarnám a lovat.

– És hát, nagysága mennyit hajlandó fizetni érte?

– Hát bizony, barátom – feleltem erre –, én nem tudom, mi-

lyen árak vannak szokásban a maguk vidékén, mert én itt idegen vagyok, de ha tud nekem lovat szerezni, szerezze meg, amilyen olcsón csak tudja, én meg külön adok magának valamit a fáradságáért.

– Rendben van, ez becsületes beszéd – mondta erre a paraszt.

„Nem mondanád olyan becsületesnek – szoltam magamban –, ha mindent tudnál.”

– Hát, asszonyom – szólalt meg újra a paraszt –, nekem is van egy lovam, amelyik két embert is elbír, és nem bánom, én magam is elkísérhetem, ha úgy tetszik.

– Igazán? – feleltem. – No, jól van, azt hiszem, maga becsületes ember, és örülök neki, ha elkísér, meg is fizetem tisztességesen.

– Higgye el, asszonyom – mondta –, én nem akarom becsapni, de ha elviszem Colchesterbe, megérdemlek öt shillinget a magam fáradságáért meg a lovamért, mert aligha tudok hazaérni még az éjjel.

Szóval fölbéreltem ezt a derék embert meg a lovát. Amikor azonban útközben egy városhoz értünk – a nevére már nem emlékszem, csak arra, hogy egy folyó partján fekszik –, úgy tettem, mintha nagyon rosszul érezném magam, és nem tudnék továbbutazni még azon az éjszakán, de azt mondtam, amennyiben hajlandó velem maradni – mivelhogy idegen vagyok –, szívesen megfizetném az ő idejét is, meg a lováét is.

Azért tettem ezt, mert tudtam, hogy a holland urak meg a szolgálk ezen a napon bizonyára az országúton járnak, vagy postakocsin, vagy lovon, és nem szerettem volna, ha az a részeg fickó, vagy valaki más, aki Harwichben látott, felismerne, viszont úgy gondoltam, hogy egy nap alatt mindnyájan elhaladnak előttünk.

Megszálltunk hát egész éjszakára, és másnap reggel sem indultam el nagyon korán, úgyhogy majdnem tíz óra lett, mire Colchesterbe értem. Nem csekély öröömre volt, hogy újra láthattam azt a várost, ahol olyan kellemes időket töltöttem, és mindenféle kérdezősködtem hajdani jó barátaim után, de nem

sokat tudtam meg róluk: mindnyájan meghaltak vagy elköltöztek. A kisasszonyok mind férjhez mentek vagy Londonba költöztek, az öregúr meg az öreg hölgy, az én korai jótevőim, mindketten meghaltak; s ami legjobban elszomorított, a fiatalúr, az én első szerelmem, majd később sógorom, az is meghalt; maradt ugyan két fia, most már felnőtt férfiak, de azok is áttelepedtek Londonba.

Itt elbocsátottam az én öregemberemet, és három-négy napig Colchesterben maradtam inkognitóban, aztán egy teherkocsiban indultam útnak, mert nem akartam megkockáztatni, hogy meglássanak a harwichi postakocsiban. Pedig nem kellett volna ilyen nagyon elővigyázatosnak lennem, mert hiszen Harwichben senki sem ismerhetett, csak a háziasszonyom; az meg józan ésszel nem volt hihető – tekintetbe véve, hogy milyen sietésben volt, s hogy csak egyetlenegyszer látott, akkor is gyertyafénynél –, hogy valaha is fölfedezzen.

Így hát visszatértem Londonba, s bár legutóbbi kalandom során számottevő fogásra tettem szert, mégse volt kedvem további vidéki kószálásra; nem is merészeltem volna megint útra kelni, még ha életem végéig folytattam volna is a mesterségemet. Nevelőanyámnak elmeséltem utazásaim történetét; különösen a harwichi kaland tetszett neki, és amikor kettesben beszélgettünk erről, megjegyezte, hogy mivel a tolvaj olyan ember, aki éberen kihasználja mások tévedéseit – lehetetlen, hogy olyasvalakinek, aki szorgalmas és résen áll, sok alkalom ne kínálkozzék; ezért úgy vélte, hogy valaki, aki olyan rendkívül ügyes a mesterségben, mint én vagyok, aligha járhat pórul, bárhova is megy.

Másrészt az én történetemnek minden elágazása, kellőképpen megfontolva, csak hasznos lehet a becsületes embereknek, és helyénvaló óvatosságra inti őket bizonyosfajta emberekkel szemben, hogy elkerülhessék a hasonló meglepetéseket, s hogy amennyiben bármiféle idegenekkel van dolguk, rajtuk tartsák a szemüket, mert nagyon ritka eset, hogy valamiféle kelepccébe ne akarnák csalni őket. Ami pedig az én teljes történetem erkölcsi tanulságát illeti, azt rábízom az olvasó józan eszére és ítéletére:

én nem vagyok alkalmas arra, hogy prédikáljak neki. Hadd szolgáljon egy teljességgel romlott és teljességgel szerencsétlen teremtes élettapasztalata a hasznos intelmek tárházául mindazoknak, akik olvassák.

Most aztán életemnek új fordulatához érkeztem. Visszatérésem után, és miután a bűnök és páratlan sikerek hosszú sora megkeményített, mint már említettem, eszem ágában sem volt, hogy sutba dobjak egy mesterséget, amelynek pedig – már amennyire mások példájából megítélhettem – végül mégiscsak nyomorúságban és kétségbeesésben kellett végződnie.

A karácsony utáni első napon történt este, hogy a bűnök hosszú láncolatának folytatására megint elindultam, hogy lássam, nem kerül-e valami utamba; s ekkor egy ezüstműves műhelye előtt haladva el a Foster Lane-en, meg is láttam egy csábító csalétket, aminek az én foglalkozásombeliem nemigen tudnak ellenállni, mert a boltban nem tartózkodott senki, s egy csomó ezüst-edény hevert a kirakatban meg a művesnek a helyén, aki, úgy látszott, a bolt egyik zugában dolgozott.

Merészen beléptem, és éppen rá akartam tenni kezem az egyik ezüstitárgyra, s meg is tehettem volna, és simán el is vihettem volna, mert a boltbeliek nem viselték gondját; de egy buzgó fickó a szemközti házban látta, amint belépek, s hogy senki sincs az üzletben, ezért átszaladt az utcán, meg se kérdezte, ki vagyok, mi vagyok, csak megragadott, és elkezdett kiáltozni a háziakért.

Még semmihez sem nyúltam a boltban, amikor egy pillantással észrevettem, hogy valaki átszalad az utcán, és volt annyi lélekjelenlétem, hogy nagyon erősen dobbantottam lábammal a padlón, és én is éppen kiáltozni kezdtem, amikor a fickó megragadott.

Minthogy pedig mindig akkor éreztem legtöbb bátorságot, amikor a legnagyobb veszélyben forogtam, úgy most is, amikor rám tette kezét, fennem kijelentettem: azért jöttem, hogy fél tucat ezüstkanalat vásároljak, és szerencsémre ez olyan ezüstműves volt, aki nemcsak más boltok számára készített ezüstneműt, hanem ő maga is foglalkozott az eladásával. A fickó nevetett erre a

kijelentésemre, s mivel óriási fontosságot tulajdonított annak a szolgálatnak, amit a szomszédjának tett, ragaszkodott hozzá, hogy nem vásárolni, hanem lopni jöttem; s amikor már nagy tömeg gyűlt körénk, azt mondtam a műhely gazdájának, akit eddigre már hazahoztak a szomszédból, hogy hiábavaló dolog ilyen lármát csapni, és itt helyben megbeszélni az esetet: mivel a fickó kitart amellett, hogy lopni jöttem, ezt be is kell bizonyítania, azt kívánom tehát, hogy minden további szófecsérlés nélkül menjünk a hatóság elé – kezdtem látni ugyanis, hogy túl kemény falat vagyok annak az embernek, aki engem megragadott.

Az ezüstműves meg a felesége egyáltalában nem volt olyan heves, mint ez az ember az utca másik oldaláról, s a bolt gazdája így szólt:

– Asszonyom, én nem vonom kétségbe, hogy jó szándékkal is jöhetett a boltba, de veszéllyel járhatott magára, belépni egy olyan boltba, mint az enyém, amikor senkit sem lát benne; és nem tagadhatom meg szomszédomnak, aki ilyen kedves volt, az elismerésemért, mert volt oka gyanút fogni; de azért egészben véve nem vagyok róla meggyőződve, hogy megpróbált valamit elvinni, és most igazán nem tudom, mitévő legyek.

Én unszoltam, hogy jöjjön velem a bíró elé, és ha bármi rossz szándékot rám tud majd bizonyítani, én önként alávetem magam a döntésnek, de ha nem, kártérítést kívánok.

Éppen miközben így vitatkoztunk, és egész tömeg gyűlt össze az ajtó előtt, arra haladt el Sir T. B. városatya és békebíró, és az ötvös, amikor ezt meghallotta, arra kérte öméltóságát, jöjjön be, és döntsön az ügyben.

Igazságot kell szolgáltatnom az ezüstművesnek: nagy igazságérzettel és mérséklettel adta elő történetét, a fickó pedig, aki átjött az utcán, és elfogott, éppen olyan hévvel és ostoba indulattal beszélt – és ez is csak javamra vált. Aztán rám került a sor a beszédben, és én elmondtam öméltóságának, hogy idegen vagyok Londonban, nemrég érkeztem északról; hogy itt meg itt lakom, elhaladtam ezen az utcán, s beléptem az ezüstműves boltjába, hogy fél tucat kanalat vásároljak. Nagy szerencsémre egy

régi ezüstkanál is volt a zsebemben, azt elővettem, s azt mondtam, azért hordom magamnál ezt a kanalat, hogy összepárosítsam azzal a fél tucattal új kanállal, s ne üssön el a vidéki kanalaimtól; s amikor senkit sem láttam a boltban, erősen dobbantottam, hogy meghallják az emberek, és hangosan kiáltottam is; igaz, hogy ezüstnemű hevert a boltban, de azt senki sem mondhatja, hogy én bármelyikhez is hozzáértem; egy fickó az utcáról berohant a boltba, és dühöngve megragadott éppen abban a pillanatban, amikor én a háziakért kiáltottam; ha pedig neki igazán csak az lett volna a szándéka, hogy szolgálatot tegyen a szomszédjának, meg kellett volna állnia egy kis távolságra, és csöndben figyelnie, vajon hozzáérek-e valamihez vagy sem, s úgy kellett volna tetten érnie.

– Ez nagyon is igaz – mondta a tanácsos úr, s odafordulva a fickóhoz, aki engem elfogott, megkérdezte tőle, igaz-e, hogy én dobbantottam. Azt felelte, hogy igen, dobbantottam, de ez csak azért lehetett, mert ő odajött. – De most aztán – mondta a tanácsos kurtán elintézve őt – ellentmond saját magának, hiszen éppen az imént mondta, hogy ez az asszony a boltban háttal állt magának, és nem is látta magát, amíg oda nem ért hozzá.

Mármost az igaz, hogy háttal álltam az utcának, de minthogy az én foglalkozásom megköveteli, hogy mindenütt ott legyen a szemem, valójában, mint már előbb is említettem, futólag megpillantottam őt, aminő átfutott az utcán, bár ő ezt nem is vette észre.

Miután a tanácsos mindenkit meghallgatott, kinyilvánította azt a véleményét, hogy a szomszéd tévedett, én ártatlan vagyok, ebbe aztán belenyugodott az ezüstműves meg a felesége is, engem pedig elbocsátottak; de amikor éppen indulni akartam, megszólalt a tanácsos úr:

– De nézze csak, asszonyom, ha az volt a szándéka, hogy kanalat vásárol, remélem, nem akarja, hogy ez a barátom ilyen tévedés miatt elveszítse a vevőjét.

Én készségesen válaszoltam:

– Nem, uram, még mindig hajlandó vagyok megvenni a kana-

lakat, ha ő talál megfelelőt ehhez a megmaradt kanalamhoz, amelyiket mintául elhoztam.

Az ezüstműves mutatott is néhány ugyanolyan alakú kanalat. Aztán megmérte őket, harmincöt shillingre ment az áruk, én ki is vettem az erszényemet, hogy kifizessem, volt is benne majdnem húsz guinea-m, mert soha nem mentem el e nélkül az összeg nélkül, bármi is történnék, és ez hasznomra volt már máskor is, éppen úgy, mint most is.

Amikor a tanácsos úr meglátta a pénzemet, így szólt:

– Nos, asszonyom, most már meg vagyok róla győződve, hogy igaztalanok voltak önhöz, és éppen ez okból bírtam rá, hogy vásárolja meg a kanalakat, és maradtam itt, míg megveszi őket, mert ha nem lett volna pénze, hogy kifizesse, mégis azt gyanítottam volna, hogy nem vásárolni jött a boltba, mert az olyasféle emberek, akik azzal a szándékkal jönnek, mint amivel önt vádolják, csak ritkán vannak ellátva annyi arannyal a zsebükben, mint amennyit önnél látok.

Én mosolyogtam, s azt mondtam öméltóságának, hogy akkor a kegyét részint a pénzemnek köszönhetem, de remélem, hogy előbb sem ok nélkül szolgáltatott igazságot. Azt mondta, hogy nem, volt rá oka, de ez megerősítette a véleményében, és most már teljességgel meggyőződött róla, hogy igaztalanok voltak hozzám. Így hát ép bőrrel megúsztam egy ügyet, amely hajszáll hiján a romlásomat okozhatta volna.

Három nap múlva történt – a legutolsó veszedelem ugyanis semmivel sem tett óvatosabbá, mint voltam, hanem még mindig azt a mesterséget folytattam, amelyiket olyan sokáig űztem –, hogy bemerészkedtem egy házba, melynek kapuja nyitva állt, és úgy gondolván, hogy senki sem vesz észre, magamhoz vettem két vég virágos selymet, nagyon értékeset, olyat, amelyet brokatselyemnek neveznek. Ez nem egy szövetkereskedő boltja volt, sem a raktára, hanem úgy látszik, magánlakóház volt, s olyasvalaki lakta, aki a takácsok áruját adta el a posztókereskedőknek mint ügynök.

Hogy rövidre fogjam a történet sötét fejezetét, megrohant két

némben, tele torokból kiáltoztak, és nekem ugrottak, éppen amikor ki akartam lépni a kapun, az egyik visszarántott a szobába, miközben a másik rám zárta az ajtót. Szívesen szoltam volna hozzájuk egy-két jó szót, de erre nem volt mód, mert két tüzet okádó sárkány sem lehetett volna dühösebb náluk; letépték a ruháimat, bántalmaztak és ordítottak, mintha csak meg akarnának ölni, mire bejött előbb a ház úrnője, aztán az úr, és mindnyájan tomboltak dühükben.

Én szíves szavakkal szoltam a gazdához, azt mondtam neki, a kapu nyitva állt, ez vitt a kísértésbe; hogy szegény vagyok és kétségbeesett, s a nyomorúság olyasvalami, aminek sokan nem tudnak ellenállni, és könnyekkel a szememben könnyörögtem, hogy irgalmazzon nekem. A ház úrnőjét elfogta a részvét, és már hajlandó is lett volna futni hagyni, sőt a férjét is már majdnem rábeszélte erre, de azok az undok némberek, még mielőtt bárki küldte volna őket, már rohantak is, rendőrt hoztak magukkal, mire a gazda azt mondta, hogy most már nem visszakozhatik, bíróság elé kell állnom, s azt válaszolta a feleségének, hogy ő maga jutna bajba, ha futni hagyja engem.

Amikor a rendőrt megpillantottam, elvesztettem minden bátorságomat és azt hittem, föld alá süllyedek. Elájultam, úgyhogy maguk azok az emberek is azt hitték, meghalok, az asszony megint elkezdett beszélni az érdekemben, és könnyörgött az urának, hagyjanak futni, hiszen úgysem veszettek el semmit. Én felajánlottam neki, hogy kifizetem neki a két véget, bármibe is kerül, pedig meg se kaptam, és meg akartam győzni róla, hogy mivel megtartotta a tulajdonát, és valójában semmit sem veszett, kegyetlenség volna engem halálra üldözni, és a véretem kívánni, pusztán mert kísérletet tettem rá, hogy elvegyem a selymet. A rendőr figyelmét is felhívtam rá, hogy nem törtem fel ajtót, és nem is vittem el semmit; s amikor a bíró elé kerültem, s előadtam, hogy nem törtem fel semmit, miközben be akartam jutni a házba, és nem is vittem el semmit, a bíró már hajlott volna rá, hogy elbocsásson; de az egyik undok szajha, az, amelyik megfogott, kijelentette, hogy már kifelé mentem a holmival, csak ő fo-

gott meg és rántott vissza, mire a bíró ezen az alapon mégis elítélt, és elvittek a Newgate-be, arra a rettenetes helyre! Még a vérem is megdermedt erre a névre, mert ez az a hely, ahová annyi társamat zárták be, s ahonnan a végzetes fára vitték őket; ez az a hely, ahol anyám olyan sokat szenvedett, ahol engem a világra hozott, és ahonnan én nem reméltem szabadulást, csak a gyalázatos halál révén: szóval ez az a hely, amely engem olyan régóta várt, s amelyiket én annyi leleménnyel és sikerrel olyan sokáig elkerültem.

Most aztán kézre kerültem, és lehetetlen leírni lelkem rémületét, amikor bevittek, és körülnéztem annak a gyászos helynek minden szörnyűségei között. Elveszettnek tekintettem magamat, és nem tudtam másra gondolni, csak arra, hogy el kell távoznom a világból, mégpedig a legnagyobb gyalázatban: a pokoli lárma, az üvöltés, a káromkodás, a jajgatás, a bűz és a mocskos és mindaz a szörnyű és leverő dolog, amit magam körül láttam, hozzájárult, hogy a hely a pokol jelképének lássék, mintegy a pokol tornácának.

Most aztán vádolni kezdtem magamat, hiszen, mint már fentebb említettem, mennyi intelemben részesített saját józan eszem, megjavult helyzetem és az a sok veszedelem, amelyből megmenekültem, hogy hagyjam abba, amíg lehet, és mennyire ellenálltam mindezeknek az intéseknek, és mennyire megkeményítettem gondolataimat minden félelemmel szemben! Most úgy láttam, mintha a kikerülhetetlen végzet hajszolt volna a nyomorúság e napjáig, és hogy most bitón kell megbűnhődnöm vétkeimért; hogy most a véremmel kell kiengesztelnem az igazságszolgáltatást, és hogy egyszerre érkeztem el életemnek és bűnösségemnek utolsó órájához. Mindezek túl zavarosan rohanták meg gondolataimat, s bánattal és kétségbeeséssel borítottak el.

Azután szívből megbántam egész elmúlt életemet, de ez a bűnbánat nem adott semmi megnyugvást, semmi békét, nem, legkevésebbé sem, mert azt mondtam magamban, ez a megbánás csak azután jött, hogy a további bűnözés lehetőségét elzárták előlem. Mintha csak nem azt sirattam volna, hogy ilyen bűnöket követ-

tem el, nem azt, hogy ez véték Istennel és felebarátaimmal szemben, hanem csak azt, hogy megbüntetnek érte. Úgy gondoltam, nem azért érzek bűnbánatot, mert vétkeztem, hanem mert meg kell szenvednem érte, és ez elrabolta bűnbánó gondolataim minden vigaszát.

Miután e nyomorúságos helyre kerültem, több napot és éjszákát töltöttem úgy, hogy nem jött szememre álom, és volt egy idő, amikor boldog lettem volna, ha ott meghalhatok, habár a halálra sem úgy tekintettem, mint ahogy kellett volna; valójában a képzeletemnek semmi sem lehetett rémületesebb, mint éppen ez a hely, semmit sem utáltam jobban, mint az ottani társaságot. Ő, ha a világ bármely más helyére küldenek, csak éppen nem Newgate-be, boldognak tekintettem volna magamat.

Mindenekelőtt mennyire diadalmaskodtak fölöttem azok a megkérgesedett szívű nyomorultak, akik előttem kerültek oda! Micsoda! Flandersné asszony végül is a Newgate-be került? Micsoda! Mary asszony, Molly asszony, később meg egyszerűen Moll Flandersnek neveztek! Azt hitték már, az ördög segít engem, így mondták, hogy olyan sokáig éltem világomat; már sok évvel ezelőtt odavártak, így mondták, és most végül mégis megjöttem? Aztán kigúnyoltak csüggedésemért, üdvözöltek, szerencsét kívántak nekem, azt mondták, hogy csak föl a fejjel, ne csüggedjek, az egész nem lesz olyan rossz, mint ahogy félek tőle, meg ehhez hasonlókat; aztán pálinkát hozattak, és ittak az egészségemre, de az én számlámra, mert azt mondták, én csak most jöttem a kollégiumba – mert így nevezték –, és bizonyára van pénz a zsebemben, nekik pedig nincs.

Megkérdeztem egy nőt a bandából, mióta van itt. Azt mondta, négy hónapja. Megkérdeztem tőle, hogyan hatott rá a hely, amikor először lépett be ide. Éppen ahogy most énrám, mondta, szörnyűnek és iszonyatosnak, azt hitte, a pokolba került.

– És még mindig így hiszem – tette hozzá –, de most már természetes számomra, nem nyugtalankodom miatta.

– Gondolom – mondtam erre –, nem fenyegeti veszély a jövőben?

– Dehogy – felelte –, ebben igazán téved, halálra ítélték, csak a terhességemre hivatkoztam, pedig éppen olyan kevésbé várok gyereket, mint a bíró, aki elítélt, és előreláthatólag a következő tárgyaláson érvényesítenek.

Ez az „érvényesítés” annyit jelent, hogy érvényesítik a korábbi ítéletet olyankor, amikor egy nő haladékot kapott a terhessége miatt, de kiderül, hogy nem várandós, vagy pedig másállapotban volt ugyan, de már túlesett a gyermekágyon.

– És akkor – kérdeztem –, hogyan tud ilyen nyugodt lenni?

– Ugyan – felelte –, segíteni úgysem tudok magamon, mit használ, ha szomorú vagyok? Ha felkötnek, hát végem lesz.

És ezzel elperdült, táncolva és énekelve a newgate-i szellemnek ezt a művét:

*Ha majd a kötélén
Bokázom a szélben,
Harang szava zengi,
Hogy nincs többé Jenny.*

Ezt azért említettem meg, mert érdemes megfigyelnie minden fogolynak, akit ezután ér ugyanez a szerencsétlenség, és a Newgate-be kerül, erre a rettenetes helyre, hogyan teszi meghitté ezt a helyet számukra az idő, a kényszerűség és a nyomorultakkal való érintkezés; hogyan békülnek ki végül azzal, ami eleinte a legnagyobb borzalom volt a lelküknek úgy, hogy nyomorúságukban éppen olyan pimaszul vidámak és jókedvűek lesznek, mint odakint voltak.

Én nem mondhatom, mint némelyek, hogy az ördög nem olyan fekete, mint amilyennek festik, mert valójában nincs festék, amelyik élethűen ábrázolhatná ezt a helyet, és nincs lélek, aki helyes fogalmat alkotna róla, ha nem szenvedett odabent. De hogyan válik a pokol fokról fokra természetessé, és nemcsak tűrhetővé, hanem kellemessé is, ez érthetetlen mindazoknak, akik nem tapasztalták úgy, mint én.

Még ugyanazon az éjszakán, amikor a Newgate-be vittek, hírt adtam öreg nevelőanyámnak, aki, azt elhihetik, meglepődött, s

az éjszakát majdnem olyan nyugtalanul töltötte a Newgate-en kívül, mint én odabent.

Másnap reggel eljött meglátogatni; megtett minden tőle telhetőt a vigasztalásomra, de látta; hogy hiábavaló; mégis azt mondta, összeroskadni a teher alatt annyi, mint növelni a terhet; azonnal kifürkészett minden utat, ami alkalmas lehetett rá, hogy megelőzze azt, amitől féltünk, és mindenekelőtt felkutatta azt a két dühös szajhát, akik engem rajtakaptak, alkudozott velük, rábeszélte őket, pénzt kínált nekik, szóval minden elképzelhető módot megkísérelt, hogy visszatartsa őket a vádemeléstől; az egyik néembernek száz fontot kínált, ha otthagyja úrnőjét, és nem tanúskodik ellenem, de az olyan elszánt volt, hogy bár mint szolgálonak évi három font körül volt a bére, visszautasította az ajánlatot és – nevelőanyám úgy vélte – akkor is visszautasította volna, ha ötszáz fontot kínál neki. Aztán a másik leányzót ostromolta meg; az nem volt olyan kemény szívű, mint a társnője, és már-már hajlott rá, hogy irgalmas legyen, de az első néember visszatartotta, és még azt sem engedte, hogy a nevelőanyám beszéljen vele, hanem azzal fenyegette, hogy feljelenti a tanúk megvesztegetése miatt.

Nevelőanyám aztán a gazdához fordult, ahhoz az emberhez, akitől a selymet el akartam lopni, s főképpen a feleségéhez, aki már kezdetben hajlandó lett volna némi részvétet érezni irántam; az asszonyt még ugyanolyannak találta, de a férfi kijelentette, hogy kötelezte magát a vádemelésre, s hogy különben elvesztené a biztosítékát.

Nevelőanyám felajánlotta, hogy keres barátokat, akik kivesszik a kötelezvényét az akták közül, úgyhogy nem éri majd semmi kár; de nem lehetett őt meggyőzni, hogy nem árt magának, ha nem jelenik meg a bíróság előtt, és nem vall ellenem; így hát három ellenem valló szemtanúra volt kilátásom, a gazdára meg a két szolgájára, azaz éppen olyan bizonyos lehettem, hogy életemmel lakolok, mint amilyen bizonyos voltam benne, hogy élek; és nem maradt más tennivalóm, csak a halálra gondolni. De ehhez, mint már mondtam, nagyon gyarló alapom volt csak,

mert éreztem, hogy minden bűnbánatom sem egyéb, csak a halálfélelmem következménye; nem őszinte megbánása annak a romlott életnek, amelyet éltem, s amelyik ezt a nyomorúságot rám hozta, sem annak, hogy megbántottam Teremtőmet, aki most nemsokára bíraskodni fog fölöttem.

Több napon át éltem a legvégső rémületben; a halál volt a szemem előtt, és éjjel-nappal egyébre sem gondoltam, csak akasztófára és hurokra, gonosz szellemekre és ördögökre; elmondhatatlan, hogyan hányódtam a halál szörnyű elképzelése meg lelkiismeretem ijesztése között, amikor rémítő, elmúlt életemmel vádolt.

Eljött hozzám a Newgate lelkésze, és beszélt egy keveset a maga módján, de egész malasztossága abban merült ki, hogy valljam be bűnömet – így mondta, bár azt sem tudta, miért vagyok ott –, azonkívül leplezzem le bűntársaimat, meg ehhez hasonlókat, mert, úgy mondta, enélkül Isten soha meg nem bocsát nekem; és olyan keveset szólt az ügy érdeméhez, hogy semmiféle vigaszt nem nyertem tőle; aztán meg, amikor megfigyeltem, hogy a szegény pára bűneim megvallását és megbánását prédikálta nekem reggel, délután viszont pálinkától részegen láttam őt – ebben volt valami olyan visszataszító, hogy lassanként kezdtem megundorodni ettől az embertől, meg az ember miatt a hivatásától is; úgyhogy arra kértem, ne zavarjon többé.

Nem tudom, hogyan történt, de buzgó nevelőanyám fáradhatatlan igyekezete folytán nem emeltek vádat ellenem az első tárgyaláson, a nagy esküdtszék előtt, Guildhallben; így hát még egy hónap vagy öt hét állt előttem, és ezt kétségtelenül úgy kellett volna felfognom, mint hogy ennyi idő adatott nekem elmélkedni azon, ami történt, és előkészülni arra, ami következik. Úgy kellett volna felfognom, mint haladékat a bűnbánatra, s így is kellett volna felhasználnom, de hát ez nem telt ki tőlem. Szomorú voltam, mint már előbb is, amiért a Newgate-ben vagyok, de a bűnbánatnak csak kevés jele mutatkozott bennem.

Ellenkezőleg, mint a hegyek üregeiben a víz, amelyik kővé keményít és változtat mindent, amire csöpög, úgy az állandó érint-

kezés a pokol kutyáinak e bandájával ugyanazzal a szokott, közönséges hatással volt rám, mint másokra. Kővé váltam: először eltompultam, ahogy csak az lehet, akiben van életerő és egészség, és még éppen olyan dühöngő örültté, mint bármelyikük; szóval, olyan természetesen megszoktam a helyet és megbarátkoztam vele, mintha csak ott is születtem volna.

Alig lehet elképzelni, hogy természetünk képes olyan elfajulásra, hogy természetesnek és kellemesnek érezze azt, ami önmagában véve a legteljesebb nyomorúság. Mindennél rosszabbnak érzem azonban azt a körülményt, hogy olyan kivételesen nyomorult voltam, ahogy csak az lehet, akiben van életerő és egészség, és még pénze is van, amivel kedvezhet ezeknek, ahogy nekem volt.

A véteknek olyan súlya ült rajtam, amely elegendő volt, hogy összeroskadjon alatta bármely teremtés, akiben megmaradt az elmélkedés legcsekélyebb képessége, és van némi érzéke ennek az életnek a boldogságához, vagy a másiknak a nyomorúságához. Eleinte volt még bennem némi megbánás; ha nem is bűnbánat; most sem a megbánásnak, sem a bűnbánatnak nem volt nyoma. Olyan bűnnel vádoltak, amelynek büntetése halál; a bizonyíték nyilvánvaló volt, és még lehetőségem sem volt rá, hogy azt állítsam, nem vagyok bűnös. Régi bűnöző hírében álltam, úgyhogy nem várhattam egyebet, csak a halált, nem is jutott semmi eszembe, ami módot nyújtott volna a menekülésre; és mégis valamilyen különös lelki közöny fogott el. Nem bántott semmi nyugtalanság, félelem, szomorúság; az első megriadás elmúlt; úgy voltam, azt mondhatnám, nem is tudom, hogyan; érzésem, értelmem, sőt lelkiismeretem is álomba merült; életem folyása negyven éven át az elvetemültség, szajhálkodás, paráznaság, vérfertőzés, hazudozás, tolvajlás rettenetes összefonódása volt; szóval minden előfordult az üzelmeimben a gyilkosságot és az árulást kivéve, körülbelül tizennyolc éves koromtól egészen hatvanig; most elborított a bűnhődés nyomorúsága, a gyalázatos halál kapuja előtt álltam; és mégsem fogtam fel a helyzetemet, nem gondoltam a mennyre vagy a pokolra, legalábbis nem

tovább, mint ameddig egy futó érintés tart, vagy egy szúró fájdalom, amelyik intést ad, és aztán el is múlik. Ahhoz sem volt szívem, hogy Isten irgalmáért könyörögjek, vagy akár csak gondoljak is rá. És ezzel, azt hiszem, röviden leírtam a legtökéletesebb nyomorúságot a földön.

Minden rémítő gondolatom elmúlt, a hely borzalmai meghitté váltak, és nem éreztem nagyobb nyugalanságot a börtön zajaitól és jajaitól, mint akik ezt a zajt csapták, szóval közönséges Newgate-töltelékévé váltam, olyan romlottá és elvetemültté, mint bármelyikük, sőt mi több, alig tartottam meg a jó nevelés és jó modor szokásait, amely mindeddig megmutatkozott beszédemben; olyan általános elfajulás vett erőt rajtam, hogy olyan kevésbé hasonlítottam arra, aki voltam, mintha soha más se lettem volna, csak az, aki most.

Életem e sivárságának közepette újabb, hirtelen meglepetés ért, amelyik egy kissé visszaszólított ahhoz, amit bánatnak neveznek, és ami iránt kezdtem már az érzékemet is elveszteni. Egy este elmondták nekem, hogy előző éjszaka behoztak a börtönbe három útonállót, akik rablást űztek valahol, azt hiszem, Hounslow Heath-en, s annak a vidéknek a lakói egészen Uxbridge-ig űzték, s ott elfogták őket, miután vitézül ellenálltak, s üldözőik közül sokat megsebesítettek, néhányat meg is öltek.

Nem lehet csodálni, hogy mi, foglyok, mindnyájan látni szerettük volna ezeket a merész, pompás urakat, akikről azt mondták, hogy nem akad párjuk, különösen mivel azt is mondták, hogy másnap reggel leviszik őket a fogházudvarba, mivel megfizették a börtön főfelügyelőjét, hogy kellemesebb helyet biztosítson nekik. Így hát mi, asszonyok, úgy helyezkedtünk el, hogy bizonyosan megláthassuk őket; de nem tudnám leírni, micsoda ámulatba és meglepetésbe estem, amikor az első kilépő férfiban felismertem az én lancashire-i férjemet, ugyanazt, akivel olyan jól éltünk együtt Dunstable-ben, és ugyanazt, akit később megláttam Brickhillben, amikor már feleségül mentem legutóbbi férjemhez, amint ezt elbeszéltem.

Elnémultam erre a látványra, és nem tudtam, mit szóljak, sem

azt, hogy mit tegyek; ő nem ismert fel, és ez volt az egyedüli dolgot, ami a megkönnyebbülésemre szolgált; otthagytam társaságomat, és elvonultam, már amennyire ezen a szörnyű helyen bárki is elvonulhat, és jó darabig hevesen zokogtam. „Micsoda szörnyű teremtés vagyok – mondtam magamban –, hány szegény embert tettem nyomorulttá! Hány kétségbeesett nyomorultat adtam az ördög kezére!” Ennek az úriembernek a szerencsétlenségét teljesen a magam számlájára írtam. Azt mondta nekem Chesterben, hogy tönkretette őt ez a házasság, s hogy egész szerencséje miattam romlott el; mert azt gondolván, hogy gazdag nő vagyok, olyan adósságokba verte magát, amiket nem tudott kifizetni; be is akart lépni a hadseregbe, muskétát hordozni, lovat venni és – ahogy mondta – világot látni; igaz, én sohasem mondtam neki, hogy gazdag nő vagyok, s így én magam nem is csaptam be éppen, de bátorítottam rá, hogy így gondolkodjon felőlem, ezért hát alapjában véve mégis én okoztam a balsorsát.

Ez a meglepetés nagyobb erővel hatott a gondolataimra és mélyebb elmélkedésre készítetett, mint bármi azelőtt. Éjjel-nappal bánkódtam, annál is inkább, mert azt mondták, ő volt a banda kapitánya, és jó néhány rablás van a rovásán, s hogy Hind vagy Whitney, vagy az Arany Farmer ártatlan tökfilkók hozzá képest; hogy bizonyosan felakasztják, még akkor is felkötnék, ha más lakosa sem volna az országnak, s hogy rengetegen lesznek, akik tanúskodnak majd ellene.

Eltöltött az érte való bánat; ehhez képest a saját ügyem nem is nyugtalanított, és elhalmoztam magamat szemrehányásokkal miatta. Annyira elkeseredtem a magam szerencsétlenségén meg azon, hogy neki is vesznie kell, hogy teljesen elmúlt eddigi egykedvűségem, s kezdtek visszatérni hozzám legelső elmélkedéseim arról a borzasztó életről, amit végigéltem; s amint ez visszatért, visszatért egyúttal borzadásom is a helytől meg az ottani élettől; szóval teljesen megváltoztam, más ember lett belőlem.

Még az érte érzett bánat hatása alatt voltam, amikor hírért vettem, hogy a következő tárgyaláson a nagy esküdszék előtt halá-

los ítéletet kérnek ellenem. Érzéseim már előbb is megmozdul-
tak, az a nyomorúságos lelki vakmerőségem, amelyre szert tet-
tem, semmibe foszlott, s elárasztott a bűntudat. Hogy rövid le-
gyek, gondolkodni kezdtem, és a gondolkodás valójában már
utat nyit a pokolból az égbe. A léleknek az az egész megkérgese-
dett állapota és hangulata, amiről olyan sokat beszéltem fen-
tebb, nem egyéb, mint gondolkodni-képtelenség: aki visszanyeri
a gondolkodását, visszanyeri saját magát.

Amint elkezdtem gondolkodni, az első dolog, ami eszembe ju-
tott, így tört ki belőlem: „Úristen! Mi lesz velem? Bizonyos,
hogy elítélnek, és aztán nem vár rám semmi egyéb, csak a halál!
Barátaim nincsenek; mitévő legyek? Bizonyosan elítélnek!
Uram, irgalmazz! Mi lesz velem?” Szomorú gondolat ez, mond-
hatják erre, ha olyan hosszú idő után ez az első gondolat, amely
lelkemben ébredt, pedig még ez se volt egyéb, csak félelem attól,
ami következik; szó sem volt benne őszinte megbánásról. Mégis
rettentően elcsüggedtem, és a végsőig vigasztalan voltam; és
mivel nem volt barátom, akivel közölhettem volna leverő gon-
dolataimat, olyan súlyosan nehezedtek rám, hogy naponta több-
ször is ájulási rohamaim voltak. Behívtam öreg nevelőanyá-
mat, és el kell ismerni, úgy viselkedett, mint hűséges barátnő.
Minden követ megmozgatott, hogy a fő esküdszék ne fogadja el
a vádat. Fölkeresett néhányat az esküdtek közül, beszélt velük, s
igyekezett őket jóindulatra bírni azzal az indokolással, hogy
semmit sem vittem el, nem törtem be a házba stb.; de mindez
nem használt, a két némbert megesküdött a tényre, és az esküd-
szék elfogadta a vádat rablás, azaz betörés és tolvajlás miatt.

Leroskadtam, amikor ezt a hírt hozták, s amikor magamhoz
tértem, azt gondoltam, meghalok ennek a súlya alatt. Nevelő-
anyám olyan volt hozzám, mintha igazi anyám lenne; sajnált,
zokogott velem és értem, de nem tudott rajtam segíteni; s a ré-
műletemet csak növelte, hogy az egész házban mindenki arról
beszélt, hogy meg kell hálnom. Gyakran hallottam őket, amint
erről beszéltek maguk között, láttam is, amint a fejüket csóvál-
ták, s azt mondták, hogy sajnálják, meg ehhez hasonlókat,

ahogy az már ezen a helyen szokásos. De senki se jött hozzám, hogy közölje velem a gondolatait, amíg végül az egyik őr titkon föl nem keresett, és sóhajtva így nem szólt:

– Hát igen, Flandersné, pénteken kimondják maga fölött az ítéletet – most még csak szerda volt –, mi a szándéka?

Olyan fehér lettem, mint a fal, és azt mondtam:

– Isten a tudója, mert én bizony nem tudom, mit tegyek.

– Én nem akarom áltatni magát – felelte erre –, szeretném, ha előkészülne a halálra, mert úgy sejtem, meghozzák az ítéletet, s mivel maga régi bűnös, nem hiszem, hogy sok irgalomra találna. Azt mondják – tette hozzá –, a maga ügye teljesen világos, a tanúk esküvel vallanak magára, és az ellen semmit sem lehet tenni.

Ez az elevenébe döfött még olyasvalakinek is, aki annyira levert volt, mint én, úgyhogy jó darabig egy szót se tudtam szólni, se jót, se rosszat. Végül könnyekbe törtem ki, és így szóltam hozzá:

– Ó, uram, mitévő legyek!

– Mi mást – felelte. – Küldjön papért, és beszéljen vele, mert higgye el, Flandersné asszony, ha nincsenek nagyon jó barátai, nincs mit keresnie ezen a világon.

Ez csakugyan nyílt beszéd volt, de kissé durván hangzott az én fülemnek, legalábbis úgy éreztem akkor. Az elképzelhető legnagyobb zavarodottságban hagyott magamra, és azon az egész éjszakán ébren hánykolódtam. Most aztán elkezdtem felmondani az imáimat, amit aligha tettem legutolsó férjem halála óta, vagy talán valamivel azután hagytam abba. És igazán annak nevezhetem, hogy felmondtam az imáimat, mert annyira meg voltam zavarodva, és olyan rémület fogta el a lelkemet, hogy zokogtam ugyan, és többször is elismételtem az ismert szavakat: „Uram, irgalmazz!” – de nem jutottam el annak a tudatáig, hogy olyan nyomorúságos bűnös vagyok, amilyen voltam, s hogy bevalljam bűneimet Istennek, és bocsánatát kérjem Jézus Krisztus szerelméért. Teljesen elfoglalt a helyzetem tudata, az, hogy halálra ítélnék, és bizonyos, hogy kivégeznek, és emiatt sírtam egész éj-

szaka: „Úristen, mi lesz velem? Úristen, mitévő legyek? Uram irgalmazz!” – meg ehhez hasonlókat.

Az én szegény, lesújtott nevelőanyám most éppen olyan aggodalomban volt, mint én, és sokkal igazabb bűnbánatot érzett, pedig neki nem kellett attól félnie, hogy kimondják fölötte az ítéletet. Nem mintha nem érdemelte volna meg ugyanúgy, mint én, és ezt ő maga is bevallotta, hiszen egyebet sem tett hosszú évek óta, mint átvette azt, amit én meg mások loptunk, és biztatott minket a lopásra. De most zokogott, és úgy viselkedett, mintha megőrült volna, a kezét tördelte, és jajgatott, hogy vége van, hogy úgy érzi, az ég átká ül rajta, hogy el fog kárhozni, hogy minden barátnőjének a vesztét okozta, hogy ezt meg azt meg amazt a bitóra juttatta; és ezzel elősorolt tizet vagy tizenegyet, akik közül néhányról már említést tettem, hogy milyen korai véget értek; és hogy most ő az oka az én romlásomnak is, mert ő beszélt rá, hogy folytassam, amikor én már abba akartam hagyni – de ekkor félbeszakítottam:

– Nem, anyám, nem, ne beszéljen erről, hiszen maga azt akarta, hagyjam abba, amikor megkaptam a posztókereskedő pénzét, és akkor is, amikor visszatértem Harwichből, de én nem hallgattam magára; ezért hát magát nem lehet kárhoztatni; én magam vagyok, aki tönkretettem magamat, én magam hoztam magamra ezt a szerencsétlenséget – és így töltöttünk együtt sok órát.

De hát nem volt segítség, az eljárás folytatódott, s csütörtökön levittek a tárgyalóterembe a vád meghallgatására, ahogy ezt nevezni szokták, s másnapra tűzték ki a tárgyalásomat. A vád közlésekor kijelentettem, hogy nem vagyok bűnös, és ezt joggal tehettem, mert a vád tolvajlás és betörés volt; azazhogy elloptam két vég selyembrokátot negyvenhat font értékben, Anthony Johnson áruját, és feltörtem a kaput; pedig hát nagyon jól tudtam: nem bizonyíthatják, hogy én feltörtem a kaput, vagy akár le is nyomtam egy kilincset.

Pénteken bíróság elé állítottak. Előzőleg már két-három napon át a sírástól annyira kimerültem, hogy csütörtökön éjszaka

jobban aludtam, mintsem reméltem, és több bátorságom maradt a tárgyalásomra, mintsem lehetségesnek tartottam.

Amikor megkezdődött a tárgyalás, és felolvasták a vádat, beszélni akartam, de azt mondták, előbb a tanúkat kell kihallgatni, aztán lesz idő rá, hogy engem is meghallgassanak. Tanú gyanánt a két némbér lépett föl, két olyan szajha, akinek csakugyan jól felvágták a nyelvét, mert igaz, hogy lényegében igazat mondtak, de a végsőkig súlyosbitva, s megesküdtek rá, hogy teljesen birtokomba vettem az árut, hogy eldugtam a ruhámba, hogy el is mentem vele, s a fél lábammal már át is léptem a küszöböt, amikor ők felfedezték a lopást, akkor aztán a másik lábammal is át léptem, úgyhogy már egészen kint voltam a házból az utcán a se-lyemmel, mielőtt elvették tőlem; ekkor ragadtak meg, s ekkor vitték vissza tőlem az árut. A tény általában véve igaz volt, de én nem győztem hangoztatni, hogy megállítottak, még mielőtt rá-tettem volna a lábamat a küszöbre. De hát ez nem sokat nyo-mott a latban, mert elvettem az árut, és ha meg nem fognak, el is vittem volna.

Azzal védekeztem, hogy semmit sem loptam el, ők nem vesz-tettek semmit, a kapu nyitva állt, és én vásárlási szándékkal lép-tem be. Ha, senkit sem látván a házban, kezembe fogtam volna is bármelyik véget, ebből nem lehet arra következtetni, hogy el szándékoztam lopni, mert hiszen nem vittem tovább, csak a ka-puig, hogy jobb világításban nézzem meg.

A bíróság ezt semmiképpen sem akarta elismerni, és tréfát üz-tek abból, hogy meg akartam vásárolni az árut, lévén, hogy az nem bolt volt, ahol bármit is eladjanak; azon pedig, hogy csupán azért vittem a kapuig, mert meg akartam nézni, a szolgálók pi-maszul gúnyolódtak, és az eszüket köszörülték rajtam; azt mondták a bíróságnak, hogy éppen eléggé megnéztem a végeket, és nagyon is tetszettek nekem, mert becsomagoltam őket, és már el is indultam velük.

Hogy rövid legyek, bűnösnek találtak a tolvajlásban, de föl-mentettek a betörés vádjá alól, ami nem sok vigaszt nyújtott ne-kem, mert az első vád is halálos ítéletet jelentett nekem, és ennél

többet a második sem hozhatott volna rám. Másnap levittek, hogy meghallgassam a rettenetes ítéletet, s amikor megkérdezték, mit tudok felhozni az ítélet végrehajtása ellen, egy darabig némán álltam, de valaki hangosan unszolt, hogy szóljak a bírákhoz, úgy talán rám nézve kedvezőbben tudják megítélni a dolgokat. Ez felbátorított s megmondtam, hogy semmit sem tudok felhozni az ítélet ellen, de sokat tudnék mondani, amivel a bíróság kegyelmét kérhetem; hogy remélem, ilyen esetben valamilyes tekintettel vannak a körülményekre is; hogy én nem törtem föl semmiféle ajtót, nem vittem el semmit; hogy senki sem vesztett el semmit, hogy az illető, akinek az árujáról szó volt, kegyes volt azt mondani, hogy azt szeretné, ha kegyelmet tanúsítanának – amit nagyon becsületesen meg is tett –, hogy a legrosszabb esetben is ez az első törvénysértésem, és soha nem álltam még semmiféle bíróság előtt; szóval több bátorsággal beszéltem, mint amennyire képesnek tartottam magamat, s olyan megindító hangon és bár könnyekkel szememben, mégis nem annyi könnyel, hogy ez akadályozzon a beszédben – úgyhogy láthattam: könnyekre indítottam sokat azok közül, akik hallottak.

A bírák komolyan és némán ültek, nyugodtan meghallgattak, s időt hagytak, hogy mindent elmondhassak, amit akarok, de nem szóltak sem igent, se nemet, hanem elismételték a halálos ítéletet, amitől éppúgy megsemmisültem, mint magától a haláltól. Nem maradt bennem több lelkiező. Nem volt nyelvem, hogy szóljak, szemem, hogy nézzek, akár Istenre, akár emberre.

Szegény nevelőanyámat ez végképpen lesújtotta, s ő, aki azelőtt a vigasztalóm volt, most maga szorult vigaszra; s hol jajgatva, hol dühöngve éppúgy ki volt kelve magából, mint bármelyik örült asszony Bedlamben.

Nemcsak énmiattam esett kétségbe, hanem rémület fogta el, amikor saját elvetemült életének tudatára ébredt, s olyan érzéssel kezdett visszatekinteni rá, amely merőben különbözött az enyémtől, mert ő ugyanakkor, amikor a balszerencséje is elszomorította a legnagyobb mértékben megbánta bűneit. Papot is hívatott, komoly, jámbor, derék embert, s az ő segítségével

olyan buzgón nekilátott az őszinte megbánás művének, hogy azt hiszem, s azt hitte a pap is, igazi bűnbánatot érzett; sőt mi több, nem csupán ebből az alkalomból és ebben a szorongatott helyzetben, hanem mint később megtudtam, így is folytatta halála napjáig.

Ínkább csak elgondolni lehet, mintsem elmondani, milyen állapotban voltam. Semmi más nem állt előttem, csak a halál; és mivel nem voltak barátaim, akik segíthettek volna rajtam, nem vártam egyebet, mint hogy ott olvasom nevemet a halálos végzésben, amely jövő pénteken öt mással együtt az én kivégzésemet is elrendeli.

Időközben szegény kétségbeesett nevelőanyám elküldött hozzám egy papot, aki az ő kérésére meglátogatott. Komolyan buzdított, bánjam meg minden bűnömet, és ne tréfáljak tovább saját lelkemmel; ne áltassam magamat az életben való reménnyel, mert, úgy mondta, tudomása van róla, hogy nincs miért ilyesemben bizakodnom, hanem színlelés nélkül egész lelkemmel nézzek fel Istenhez, és könyörögjek bocsánatért Jézus Krisztus nevében. Szavát megtámogatta az Írásból vett kellő idézetekkel, amelyek a legnagyobb bűnöst is megbánásra bátorítják, és arra, hogy forduljon el saját gonoszságától; s miután mindezt elmondta, velem együtt térden állva imádkozott.

Most történt meg első ízben, hogy bármi valódi jelét éreztem a megbánásnak. Kezdtem most borzadállyal visszanézni egész elmúlt életemre, és mivel úgyszólván túlláthattam az időn, az élet dolgait – ahogy, azt hiszem, ilyenkor mindenki – kezdtem más szempontból és egészen más alakban látni, mint azelőtt. Az élet boldogsága, örömei és bánatai egészen más színben tűntek föl; és gondolataimat nem foglalkoztatta más, csak az, ami olyan végtelenül fölötte áll annak, amit életemben megismertem, úgy-hogy a legnagyobb ostobaságnak látszott fontosságot tulajdonítani bárminek, még ha a legértékesebb dolog is ezen a világon.

Ez a szó, hogy „örökkévalóság” élémbe tűnt minden felfoghatatlan járulékával együtt, s olyan sokféle gondolatom támadt róla, hogy nem is tudnám, hogyan fejezzem ki őket. Többek között

mily képtelennek látszott minden kellemetesség! – úgy értem, mindaz, amit azelőtt kellemesnek tartottunk –, ha meggondoltam, hogy ezekért a hitvány semmiségekért játszottuk el az örök boldogságot.

Ezekkel az elmélkedésekkel együtt magától értetődően megjöttek a szigorú szemrehányások nyomorult viselkedésemért elmúlt életemben; hogy elvesztettem minden reményemet a boldogságra abban az örökkévalóságban, amelybe épp belépni készültem; és hogy ellenkezőleg, kiérdemeltem minden szenvedést és ezt is azzal a rettenetes járulékkal, hogy hiszen ez a szenvedés is örökkévaló.

Én nem vagyok alkalmas rá, hogy épületes prédikációt tartsak bárkinek, hanem csak úgy adom elő mindezt, ahogyan a dolgok akkor látszottak előttem, és csak annyira, amennyire képes vagyok rá, de távolról sem azzal az eleven erővel, ahogyan annak idején az én lelkemre hatottak; valójában ezt a hatást nem is lehet szavakkal kifejezni, vagy ha igen, én nem vagyok annyira mestere a szavaknak, hogy ki tudjam fejezni őket. Minden jámbor olvasó dolga, hogy helyes elmélkedéseket fűzzön hozzá, ahogyan saját körülményeinek megfelel; hiszen olyasmi ez, amiből egyszer-másszor mindenki érezhet valamit; úgy értem, mindenki törekszik világosabb betekintésre az eljövendő dolgok tekintetében, és valami homályos fogalmuk támad arról is, hogy mi ebben a saját részük.

De visszatérek saját ügyemre. A pap unszolt, mondjam meg neki, már amennyiben helyénvalónak találom, milyennek látom mostani állapotomat, azaz mennyire tudtam betekinteni az életem túli dolgokba. Azt mondta, ő nem mint helyi lelkész jött, aki nek az a dolga, hogy vallomásokot csikarjon ki a foglyokból a bűntársak további leleplezése érdekében; az ő dolga, hogy olyan szabad beszédre indítson engem, ami arra szolgálhat, hogy könnyítsek saját lelkem terhén, őt meg hozzásegítsem, hogy vigaszt nyújtson nekem, amennyire hatalmában áll; és biztosított róla, hogy bármit is mondok neki, nem jut túl rajta, s éppen olyan titok marad, mintha csupán Isten és én magam tudnék ró-

la; s nem kíván tőlem semmit megtudni, csak azt, ami módot ad neki arra, hogy helyes tanácsot adjon nekem, és Istenhez imádkozzon értem.

Hogy ilyen tisztességesen, barátságosan bánt velem, megnyitotta szenvedélyeim minden zsilipjét. Lelkem legmélyére hatolt ezzel, és én fölfedtem előtte életem egész romlottságát. Egyszóval elmondtam neki ennek az egész történetnek rövidített tartalmát; miniatűrben lefestettem neki ötven év óta folytatott életmódomat.

Nem titkoltam előtte semmit, ő meg viszonzásul őszinte bűnbánatra buzdított, megmagyarázta, mit ért bűnbánaton, aztán minden fokozataiban elém tárta azt a végtelen irgalmat, amit az ég határtalan nagylelkűséggel nyilvánított ki a bűnösök számára, úgyhogy nem mondhattam rá semmi olyat, amiben kétségbeesés lett volna, vagy kételkedés abban, hogy befogadnak – s ebben az állapotban hagyott magamra az első éjszakán.

Másnap reggel újra meglátogatott, és módszeresen folytatta az isteni irgalom feltételeinek megmagyarázását: szerinte ezekben nem volt egyéb nehézség, csak az, hogy őszintén kell kívánni és szívesen elfogadni ezt az irgalmat; csak őszinte megbánása és gyűlölete mindannak, ami engem olyan jogosan szolgáltatott ki az isteni bosszúállásnak. Képtelen vagyok elismételni ennek a rendkívüli embernek nagyszerű szavait; csak azt tudom mondani, hogy visszaadta az életet a szívemnek, s olyan állapotra juttatott, amilyenről fogalmam sem volt előbbi életemben. Elborított a szégyen és a könny az elmúlt dolgokért, s ugyanakkor titkos, meglepő örömet éreztem arra a kilátásra, hogy valódi bűnbánatot érzek, és elnyerem a bűnbánat vigaszát – úgy értem, azt a reményt, hogy megbocsátják bűneimet; s oly gyorsan keringtek gondolataim, s annyira a hatásuk alá kerültem, hogy azt hittem, még ebben a percben szívesen mennék a kivégzésre, minden szorongás nélkül, lelkemet bűnbánattal egészen a végtelen irgalom karjába vetve.

Ez a jóságos úr annyira meghatódott, amikor látta, milyen hatással vannak rám ezek a dolgok, hogy áldotta Istent, amiért el-

jött meglátogatni, és elhatározta, hogy nem hagy el egészen az utolsó pillanatig.

Ítéletünk meghallgatása után nem kevesebb mint tizenkét napba telt, amíg bármelyikünket is kivégzésre rendelték, aztán megjött a halálos parancs, ahogy nevezik, és benne találtam a magam nevét is. Iszonyú csapás volt ez az én új elhatározásomnak; a szívem megdermedt belé, egymás után kétszer elájultam, és egy szót sem tudtam szólani. A jóságos pap mélységes aggodalomban volt miattam, s megtett minden tőle telhetőt a vigasztalásomra ugyanazokkal az érvekkel és ugyanazzal a megindító ékesszólással, mint azelőtt, s ezen az estén nem hagyott magamra mindaddig, amíg a börtönőrök megtűrték őt a börtönben – azután már velem együtt bezárták volna egész éjszakára, azt pedig nem akarta.

Nagyon csodálkoztam, hogy másnap egész nap nem láttam őt, hiszen ez volt az utolsó nap kitűzött kivégzésem előtt; s majdnem egészen elvesztettem a bátorságomat, és elcsüggedtem, s szinte eszemet vesztettem annak a vigasznak a hiányában, amit ez a pap olyan gyakran és eredménnyel nyújtott nekem korábbi látogatásai során. Nagyon türelmetlenül és a képzelhető legnagyobb lelki szorongásban vártam négy óráig, amikor bejött szobámba, mert pénz segítségével – ezen a helyen ugyanis anélkül semmire se lehetett menni – elnyertem azt a kegyet, hogy nem az elítéltek odújában tartottak, a többi, halni készülő fogoly között, hanem volt egy külön kis piszkos szobám.

Szívem repesett az örömtől, amikor meghallottam az ajtóban a hangját; de ítélje meg bárki is, milyen megindultság támadt a lelkemben, amikor kurtán mentegetődzött, amiért eddig nem jött el, aztán előadta, hogy ezt az időt az én javamra fordította, hogy kedvező véleményezést nyert ügyem ülnökétől, röviden, hogy felfüggesztést hozott nekem.

A lehető legnagyobb óvatossággal tudatta velem azt, amit eltitkolni kettős kegyetlenség lett volna; de mint ahogy az előbb a bánat, most az öröm rázott meg, és még veszélyesebb ájulásba

estem, mint az előbb, s csak nagy nehézséggel tudtak egyáltalában föléleszteni.

A jó ember igazi keresztény buzditást intézett hozzám; ne hagyjam, hogy megkegyelmeztetésem öröme feledtesse lelkemben elmúlt bánatom emlékét, azt mondta, most magamra kell hagynia s elmennie, hogy bejegyeztesse a könyvekbe a felfüggesztést, s megmutassa az ítélet végrehajtását vezető tiszteknek, de mielőtt elindult, felállt s nagyon komolyan Istenhez imádkozott értem, hogy bűnbánatom színlelés nélküli és őszinte legyen, s hogy az életbe való visszatérésem ne jelentsen visszatérést az életnek azokhoz a balgaságaihoz, amiket olyan ünnepélyes elhatározással megtagadtam. Szívből csatlakoztam ehhez a könyörgéshez, és meg kell mondanom, hogy ezen az egész éjszakán mélyebb hatással volt rám Isten irgalma, amely megkímélte életemet, s e jóság tapasztalatában jobban utáltam bűneimet, mint azelőtt minden bánatomban.

Akadhatnak, akik azt hiszik, hogy ez ellentmond önmagának, és távol áll e könyv feladatától; különösképpen arra gondolok, hogy sokan azok közül, akik tetszéssel és szórakozva követték történetem bűnös részének előadását, nem helyeslik ezt, amelyik pedig valójában életem legjobb része, legelőnyösebb számomra s legtanulságosabb másoknak. Mindazonáltal remélem, hogy ezek is elismerik azt a szabadságomat, hogy befejezzem történetemet. Szigorú gúny volna ezekkel szemben, ha azt mondanók, hogy a bűnbánatot nem élvezik annyira, mint a bűnt, és szívesebben fogadnák, ha a történet teljes tragédiával végződne, ahogyan majdnem végződött is.

De folytatom történetemet. Másnap reggel a börtön valóban szomorú jelenet színhelye volt. Az első, ami reggel köszöntött, a Saint Sepulchre templom nagyharangjának kondulása volt, az vezette be a napot. Amint megkondult, gyászos jajgatás, sóhajtozás hallatszott az elítéltek odújából, ahol hat árva lélek tartózkodott, akiket ezen a napon kellett kivégezni, kit ezért, kit más bűnért, kettőt közülük gyilkosságért.

Ezt az egész házban zavaros lárma követte a különböző fog-

lyok között, akik mind kifejezték szorongó bánatukat a meghalni készülő, szegény teremtésekért, de egymástól merőben különböző módon fejezték ki. Voltak, akik sírtak értük; mások durván hurráztak, s jó utazást kívántak nekik; mások megint átkozták és káromolták azokat, akik ide juttatták őket, sokan szánakoztak rajtuk, és néhányan, kevesen, nagyon kevesen imádkoztak értük.

Aligha volt erőm annyi lélekjelenlétre, ami ahhoz kellett volna, hogy áldjam az irgalmas Gondviselést, amelyik láthatóan kiragadott a pusztulás karmai közül. Ettől az érzéstől elragadva megbénultam, elnémultam, s nem tudtam kifejezni azt, ami a szívemben volt; mert ilyenkor bizonyára annyira viharzanak a szenvedélyek, hogy nem képesek azonnal úrrá lenni saját felindultságukon.

Egész idő alatt, míg a szegény, elítélt párák halálra készülődtek, s a lelkész velük foglalatосkodott, arra készítette őket, hogy vessék alá magukat az ítéletnek – mondom, egész idő alatt olyan remegés fogott el, mintha csak ugyanabban a helyzetben lettem volna még, mint előző nap; ez a meglepő fordulat olyan hevesen megrázott, hogy reszkettem, mintha csak váltólázban, s olyan voltam és úgy beszéltem, mint aki megőrült. Amint mindnyájukat feltették a kordékra, és elvitték – amit megnézni egyébként nem maradt elég bátorságom –, mondom, amint elvitték őket, feltarthatatlan sírógörcs fogott el, akárha betegségbe estem volna, és ez olyan heves volt és olyan sokáig tartott, hogy nem tudtam, mitévő legyek, nem tudtam megállítani, sem megfékezni, nem, bárhogy is összeszedtem egész megmaradt erőmet és bátorságomat.

Ez a sírógörcs majdnem két óra hosszat tartott, azt hiszem, addig, amíg ők mindnyájan elköltöztek e világból, aztán nagyon alázatos, bűnbánó, komoly öröm következett erre; valóságos önkívület volt, vagy szenvedély, vagy a háládatosság szenvedélye, és így töltöttem a nap legnagyobb részét.

Este megint meglátogatott a derék pap, és folytatta szokásos, épületes beszédeit. Szerencsét kívánt nekem ahhoz, hogy tovább-

bi időt kaptam a bűnbánatra, míg annak a hat szegény nyomorultnak a sorsa megpecsételtetett, és most már elmulasztották az üdvözülés lehetőségét; lelkemre kötötte az élet dolgainak ugyanazt a szemléletét, ami akkor fogott el, amikor betekinthettem az örökkévalóságba; és mindennek végezetéül azt mondta, ne következtessem ebből azt, hogy mindenen túl vagyok, mert a felfüggesztés nem kegyelem, ő nem kezeskedhetik érte, mi lesz a végső döntés; mindazonáltal annyi irgalomban mégis részesültem, hogy több idő adatott nekem, s az én dolgom, hogy javulásomra használjam fel ezt az időt.

Ez a beszélgetés bizonyos szomorúságot plántált a szívembe, mivel nem tudhattam, nem lesz-e mégis tragikus vége az ügynek, ebben azonban a pap nem volt biztos; de abban az időben én nem kérdezősködtem tőle efelől, miután ő azt mondta, megtesz minden tőle telhetőt, hogy jó végre fordítsa, és azt reméli, sikerül is, de nem akarja, hogy ebben bizonyos legyek – s a következmények meg is mutatták, hogy volt oka ezt mondani.

Két héttel ezután történt, hogy némi indokolt előérzettel attól féltem, engem is befoglalnak a következő üléseken a halálos parancsba; és ezt csak nagy nehézséggel és végül is a deportáció érdekében intézett alázatos kérvénnyel kerülhettem csak el, olyan rossz volt a hírem, annyira el volt terjedve rólam, hogy régi bűnös vagyok; habár ezt nem állíthatták rólam egész jogosan, mert a törvény értelmében nem voltam régi bűnös, bármi voltam is a bíró szemében, hiszen azelőtt semmilyen törvényes eljárás során nem álltam előttük; így hát a bírák nem vádolhattak azzal, hogy régi bűnös vagyok, az ülnök mégis úgy kegyeskedett előadni az ügyemet, ahogyan helyénvalónak tartotta.

Most hát bizonyos lehettem az életemben, de azzal a nehéz felétellel, hogy deportációra rendelnek, és mondom, ez szigorú felétel önmagában, de nem akkor, ha összehasonlítva tekintjük; ezért hát nem is teszek semmi megjegyzést az ítéletre, sem arra a választásra, ami előtt álltam. Mi mindnyájan bármit inkább választunk, mint a halált, különösen ha a halált az azon túli vigasztalan kilátások kísérik, márpedig ez volt az én esetem.

A jó pap, akinek buzgósága, idegen létére, a felfüggesztést elnyerte számomra, őszintén bánkódott emiatt. Azt mondta, abban a reményben volt már, hogy napjaimat a jó tanítás befolyása alatt fogom végezni, hogy nem fogom elfeledni régebbi szorongatottságomat, és nem esem vissza a léhaságba abban a nyomorult bandában, amelyet a tengerentúlra küldenek, ahol, azt mondta, a szokásosnál nagyobb titkos segítségre lesz szükségem Isten kegyelmétől, ahhoz, hogy ne legyek újra éppen olyan bűnös, mint voltam.

Jó darabig nem említettem nevelőanyámat, aki életveszélyesen megbetegedett, és éppen olyan közeli kilátása lévén a halálra betegségében, mint nekem az ítéletem folytán, őszinte bűnbánatra tért; mondom, nem említettem őt, aminthogy nem is láttam egész idő alatt; de most, hogy felgyógyult, és képes volt újra kijárni, eljött látogatásomra.

Elmondtam neki helyzetemet, s hogy a félelmeknek és reményeknek milyen apálya és dagálya borított el; megmondtam neki, mitől menekültem meg és milyen feltétellel; s ő is jelen volt, amikor a pap kifejezte félelmét, hogy visszaesem romlottságomba azáltal, hogy belekeveredem abba a nyomorult társaságba, amelyet általában deportálni szoktak. Ez az én lelkemet is mélabús tűnődésre indította, mert tudtam, milyen szörnyű bitangokat küldenek el együtt, s azt mondtam nevelőanyámnak, hogy a jó pap félelmei nem oktanak.

– Hát igen – felelte ő –, de remélem, téged nem kísért meg az ilyen rettenetes példa.

És amint a pap elment, azt mondta, nem szeretné, ha elveszteném bátorságomat, mert talán magam is találhatok utat és módot arra, hogy rólam különlegesen intézkedjenek, amiről majd később még többet beszél velem.

Én komolyan ránéztem, s úgy láttam, bizakodóbb, mint szokott lenni, s rögtön ezerféle sejtelmem támadt arról, hogy megszabadulok, esküszöm, sehogyan sem tudtam azonban elképzelni, milyen módon lehetséges; de túlságosan nyugtalanított ez, semhogy el engedtem volna menni nevelőanyámat anélkül, hogy

kimagyarázza magát, s ő, bármennyire ódzkodott ettől, amikor tovább unszoltam, néhány szóval csak ennyit válaszolt:

– Az a kérdés, van-e pénzed, vagy nincs? Láttál-e valaha valakit életedben, akit deportáltak, ha száz font volt a zsebében, kérde-m tőled, lányom? – felelte ő.

Rögtön megértettem, de azt feleltem, nem számíthatok semmilyen más lehetőségre, csak a rendelet szigorú végrehajtására, és mivel olyan szigorúság ez, amelyet kegyelemnek tekintenek, semmi kétség, hogy szigorúan be is fogják tartani. Nem mondott rá egyebet, csak ennyit:

– Meglátjuk, mit lehet tenni – s ezzel elváltunk.

Ezután két és fél hónapig ültem a börtönben. Mi volt ennek az oka, nem tudom, de ennek az időnek elmúltával átszállítottak egy hajóra a Temzén, és velem együtt tizenhárom olyan megátalkodott gonosztevből álló bandát, amilyenél különbet az én időmben nem bocsátott ki magából a Newgate, és valóban csak az enyémnél hosszabb történetben lehetne leírni az elvetemültségnek és vakmerő gázságnak azokat a fokozatait, ahová ezek tizenhárman elértek, valamint viselkedésüket útközben; mindennek nagyon szórakoztató beszámolóját őrzöm magamnál; a hajóskapitány, aki átszállított minket, s az egészet részletesen leíratta tiszthelyettesével, nekem adta végül.

Talán pepecselésnek hatna, ha itt belebocsátkoznám mindazoknak a kis eseményeknek az előadásába, amelyekben ebben az időszakomban és helyzetemben részem volt; úgy értem, hogy a deportációm elrendelő végzés meg a hajóra szállás ideje között; és túlságosan közeledem már történetem vége felé, sem-hogy helyet adnék ennek; de valamit, ami rám és lancashire-i férjemre vonatkozik, nem hagyhatok említés nélkül.

Őt, mint már említettem, a közönséges börtönből a régi épületbe vitték három cimborájával együtt – egy idő után ugyanis még valakit közéjük zártak; itt tartották őket, nem is tudom, miért, majdnem három hónapig anélkül, hogy tárgyalásra kerültek volna. Úgy látszik, módot találtak rá, hogy megvesztegessenek, azaz megvásároljanak néhányat azok közül, akiknek ellenük

kellett volna tanúskodni, s most további bizonyítékokra volt szükség, hogy elítéljék őket. Némi sikertelen fáradozás után sikerült kettejük ellen elegendő bizonyítékot szerezni, hogy elítéljék őket; de a másik kettő, köztük az én lancashire-i férjem is, még mindig ügyük eldöntésére vártak. Úgy gondolom, egy terhelő tanú volt mindegyikük ellen, de mivel a törvény kötelezően előírt két tanút, semmire sem tudtak menni velük. De el voltak rá tökéelve, hogy nem engedik futni ezeket az embereket sem, mivel nem kételkedtek benne, hogy végül is akad majd tanú ellenük; s azt hiszem, e célból tették közzé, hogy ilyen meg ilyen foglyokat őriznek, s bárki eljőhet a börtönbe megnézni őket.

Felhasználtam ezt az alkalmat, hogy kielégítsem kíváncsiságomat, azzal az ürüggyel, hogy valaki kirabolt a dunstable-i postakocsiban, s meg akarom nézni a két útonállót. De mielőtt a fogházudvarba mentem, annyira ellepleztem magamat, és bebugyoláltam arcomat, hogy nem sokat láthatott belőlem, és fogalma sem volt róla, ki vagyok; de visszatértemkor nyilvánosan kijelentettem, hogy nagyon is jól ismerem őket.

Tüstént elterjedt az egész börtönben, hogy Moll Flanders tanúvallomást tesz majd az egyik útonálló ellen, s hogy ezáltal fölmentést nyerek a deportáció alól.

Ők is hallottak róla, s férjem rögtön azt kívánta, hadd nézhesse meg ezt a Flandersnét, aki olyan jól ismeri őt, és tanúvallomást fog tenni ellene; meg is kaptam az engedélyt, hogy meglátogassam. Felöltöztem legjobb ruháimba, amiket csak alkalmasnak tartottam ott viselni, és lementem a fogházudvarba, de fátyolos kalapot borítottam az arcomra. Kezdetben nem sokat szólt hozzám, csak megkérdezte, ismerem-e őt? Azt mondtam:

– Ismerem, nagyon jól ismerem.

De közben, ahogyan az arcomat is elrejtettem, megváltoztattam a hangomat is, nehogy megsejtse, ki vagyok. Azt kérdezte, hol láttam őt, azt feleltem, Dunstable és Brickhill között; de aztán az ott álló őrhöz fordulva megkérdeztem, nem engedné-e meg, hogy négyszemközt beszéljek vele. Az őt azt felelte:

– Dehogynem, tessék – és nagyon udvariasan elvonult.

Amint elment, és becsuktam mögötte az ajtót, lerántottam a kalapomat, és könnyekben törtem ki.

– Drágám – mondtam –, nem ismeresz meg?

Elsápadt, szótlanul állt, mint akit mennykőcsapás ért, s nem tudván úrrá lenni meglepetésén, csak ennyit mondott:

– Hadd üljek le.

Ezzel leült az asztal mellé, kezére hajtotta fejét, s földre szegezte szemét, mint aki elkábult. Én meg olyan hevesen zokogtam, hogy jó időbe tartott, amíg újra meg tudtam szólalni; de miután szenvedélyemnek utat engedtem, ugyanazokat a szavakat ismételttem:

– Drágám, hát nem ismeresz meg?

Amire azt felelte:

– De igen – s egy jó darabig nem szólt többet.

Egy idő múltán még mindig nem ocsúdva fel meglepetéséből, fölvetette rám a szemét, és így szólt:

– Hogy tudsz ilyen kegyetlen lenni?

Nem is értettem, mire céloz, és így válaszoltam:

– Hogy mondhatod rám, hogy kegyetlen vagyok?

– Eljössz hozzám – mondta – ide, erre a helyre, csak azért, hogy ellenem támadj? Én nem raboltalak ki, legalábbis nem az országúton.

Ebből megértettem, hogy semmit sem tud arról, milyen nyomorúságos helyzetben vagyok, hanem azt gondolja, mivel hírül vettem, hogy itt van, eljöttem szemére hányni, hogy elhagyott. De sokkal több mondanivalóm volt a számára, semhogy megsértődjem, hanem néhány szóval elmondtam neki, hogy eszem ágában sincs rátámadni, legfeljebb azért jöttem, hogy vele együtt panaszoljam sorsomat; könnyűszerrel beláthatja, hogy nincs semmi ilyen szándékom, ha meghallja, hogy az én helyzetem rosszabb az övénél, mégpedig többféle szempontból. Kissé megzavarodottan nézett rám arra a kifejezésre, hogy az én helyzetem rosszabb az övénél, de aztán halvány mosollyal így szólt:

– Hogy lehet az? Amikor látod, hogy láncon vagyok itt a

Newgate-ben, s két társamat máris kivégezték, hogyan mondhatod, hogy a te helyzeted rosszabb az enyémnél?

– Ó, édesem – feleltem –, sok tennivalónk volna, ha én el akar-nám mondani, és te meg akarnád hallgatni az én szerencsétlen történetemet; de ha meg akarod hallgatni, rögtön egyetérténnél velem abban, hogy az én helyzetem rosszabb a tiednél.

– Hogyan lehetséges az – kérdezte –, amikor azt várom, hogy a következő tárgyaláson kimondják rám a halálbüntetést?

– Mégis, nagyon is lehetséges, ha azt mondom neked, hogy már három tárgyalással ezelőtt kimondták rám a halálos ítéle-tet; hát nem rosszabbul áll az én ügyem, mint a tied?

Ekkor aztán megint csak némán állt, mintegy földre sújtvá, kis idő múlva pedig kitört belőle:

– Két boldogtalan! Hogyan lehetséges ez?

Megfogtam a kezét.

– Gyere, drágám – mondtam –, üljünk le, és hasonlítsuk össze a bánatunkat. Én fogoly vagyok ugyanebben az épületben, még-pedig sokkal rosszabb helyzetben, mint te, s ha elmondom neked a részleteket; megnyugodhatsz, nem azért jöttem, hogy ellened forduljak.

Erre mindketten leültünk, s elmondtam neki a történetemből annyit, amennyit helyénvalónak találtam, és végül, hogy nagy szegénységre jutottam, és úgy festettem le magamat előtte, hogy rossz társaságba keveredtem, és rávettek, hogy olyan módon könnyítsek szorult helyzetemen, amiben semmi gyakorlatom nem volt, és amikor ők egy kereskedő házában próbálkoztak, engem elfogtak, mert éppen az ajtóban álltam, és a szolgáló be-rántott; de nem törtem föl semmilyen zárat, nem is vittem el semmit, mindazonáltal bűnösnek találtak, és halálra ítélték; de a bírák tekintettel voltak nyomorúságos helyzetemre, és abban a kegyelemben részesítettek, hogy deportálnak.

Azt mondtam neki, hogy rosszabbul jártam, mert a börtön-ben bizonyos Moll Flandersszel tévesztenek össze, aki egy híres, nagy sikerű tolvajnő, mindenki hallott róla, bár senki sohase lát-ta; de, mint ő is tudja, engem sohasem neveztek így. De mindezt

a balszerencsém rovására írtam, mivel ezen a néven úgy bántak velem, mint régi bűnözővel, pedig ez volt az első dolog, amit valaha is megtudtak rólam. Hosszan előadtam neki, mi történt velem, amióta elváltunk egymástól, de megmondtam, hogy közben akkor is láttam őt, amikor nem is tudott róla; s ekkor elmondtam neki, hogyan pillantottam meg Brickhillben; hogyan üldözték őt, s azzal, hogy kijelentettem, ismerem, s hogy nagyon tisztességes úriember, hogyan szakítottam meg a hajszát utána, s hogyan fordult vissza a rendőrtiszt.

Nagyon figyelmesen hallgatta végig egész történetemet, mosolygott a részleteken, hiszen az mind végzetlenül alatta maradt annak, amit ő művelt a banda élén; de amikor a brickhilli történethez értem, meglepődött.

– Hát te voltál az, drágám – kérdezte –, aki Brickhillben viszatartottad a csöcseléket?

– Igen – feleltem –, én voltam.

Ekkor elmondtam neki részletesen mindazt, amit rajta ott megfigyeltem.

– Akkor hát – mondta – te mentettél meg akkor, és boldog vagyok, hogy neked köszönhetem az életemet, mert most megfizetem az adósságomat, és kiszabadítlak abból a helyzetedből, amelyikbe kerültél, vagy pedig életemmel fizetek a próbáért.

Megmondtam, hogy ezt semmi esetre se tegye; túl nagy a kockázat, nem éri meg, hogy ilyen veszélybe rohanjon olyan életért, amelyik nem érdemli meg, hogy ő megmentse. Az nem számít, mondta; olyan élet ez, amelyik az egész világgal fölér az ő szemében; olyan élet, amely új életet adott neki.

– Mert – tette hozzá – egészen az utolsó percig, amíg el nem fogtak, soha igazi veszélyben nem voltam, csak akkor.

Voltaképpen az volt számára akkor a veszély, hogy azt hitte, nem arra üldözik; mert Hockleyből egészen más úton mentek el, és egy bekerített vidéken át érkeztek Brickhillbe, bizonyosak voltak benne, hogy senki sem látta meg őket.

Ekkor hosszan elmondta az életét, amely csakugyan nagyon különös és végtelenül szórakoztató történet volna. Elmondta,

hogy a házasságunk előtt már tizenkét éve lett útonálló; hogy az a nő, aki a bátyjának nevezte őt, egyáltalában nem volt rokona, hanem az ő bandájukhoz tartozott, fenntartotta velük az érintkezést, de mindig Londonban élt, ahol nagy ismeretségi köre volt, és megbízható híradással szolgált neki mindazokról, akik elutaztak Londonból, úgyhogy az ő értesítései folytán sokszor ejtettek bőséges zsákmányt; ez a nő azt gondolta, vagyonos feleséget szerez neki, amikor engem odavitt hozzá, de történetesen csalódott, amiért igazán nem kárhoztathatja őt; és ha nekem csakugyan birtokom lett volna, mint ahogy ez a nő tudta, ő el volt rá tökéelve, hogy felhagy az útonállással, új életet kezd, de mindaddig nem szerepel nyilvánosan, amíg valamilyen közkegyelmet nem hirdetnek, vagy pedig pénzért bele nem tudja tétetni a nevét valamilyen különleges kegyelmi listába, úgyhogy tökéletesen nyugodt lehessen; de mivel kiderült, hogy a dolognak más vége lett, kénytelen volt folytatni a régi mesterségét.

Hosszan beszámolt némely kalandjáról, különösképpen az egyikről, amelynek során Lichfield közelében kirabolta a West Chester-i postakocsit, amikor is nagy prédát ejtett; továbbá hogyan rabolt ki nyugaton öt juhtenyésztőt, akik Wiltshire-be mentek a burfordi vásárba juhokat venni. Elmondta, hogy ebből a két alkalomból annyi pénzt szerzett, hogy ha tudta volna, hol talál meg, minden bizonnyal elfogadta volna azt az ajánlatomat, hogy velem jöjjön Virginiába, s ott vagy valamelyik másik amerikai angol gyarmaton letelepedjünk egy ültetvényen.

Elmondta, hogy három levelet is írt nekem az általam megadott címre, de semmit sem hallott rólam. Erről tudtam, hogy igaz, de a leveleket az utolsó férjem idején vettem kézhez, és így semmit sem tudtam kezdeni velük, ezért nem is válaszoltam rájuk, hogy így azt higgye, levelei elkallódtak.

Elmondta továbbá, hogy így csalódván, azóta is folytatta régi mesterségét, de azért, miután ennyi pénzt szerzett, nem vállalt olyan kétségbeejtő kockázatokat, mint azelőtt. Aztán beszámolt néhány kemény és elszánt összeütközéséről az országúton olyan urakkal, akik nehezen váltak meg a pénzüktől, és megmutatta

néhány sebet, amit ilyenkor szerzett; csakugyan volt egy-két borzasztó sebe, különösen az egyik, amely pisztolygolyótól származott, s eltörte a karját, máskor pedig egy kard egészen áthatolt a testén, de nem érintett nemes szerveket, így hát fel is gyógyult. Mert egyik bajtársa olyan hűségesen és barátian kitarzott mellette, hogy majdnem nyolcvan mérföldön át segítette lovagolni, mielőtt a karját gyógyítani lehetett, csak akkor jutott orvoshoz egy nagyvárosban, távol attól a helytől, ahol a sebet szerezte, s azt állítván, hogy úriemberek, akik Carlisle felé utaztak, de az úton rablók támadták meg őket, s az egyikük belelőtt a karjába.

Elmondta, hogy barátja olyan ügyesen intézte ezt, hogy nem fogták őket gyanúba, hanem ágyban maradhatott mindaddig, amíg meg nem gyógyult. Sok különféle kalandját mondta el, és csak nagy nehezen tudok eltekinteni attól, hogy én is elmondjam, de hát ez az én történetem, nem pedig az övé.

Aztán megtudakoltam mostani ügyének körülményeit s hogy mi az, amit várhat, ha tárgyalásra kerül. Azt mondta, nincs tanújuk ellene; mert jószerencséje úgy hozta, hogy abból a három rablásból, amellyel mindnyájukat vádolják, ő csak az egyikben volt benne, s erre a tényre vonatkozólag csak egy tanújuk van, ami nem elegendő; de azt remélik, jelentkeznek majd mások is, s ő azt gondolta, amikor először meglátott engem, hogy ebből a célból jöttem; de ha senki sem jelentkezik ellene, talán fölmentik; célozgattak is rá, hogy amennyiben hajlandó magát a deportációnak alávetni, tárgyalás nélkül elérheti; de erre nem is tud gondolni dühöngés nélkül, s úgy érzi, sokkal könnyebben viselné el, hogy felakasszák.

Én szidtam ezért; először is, mert ha deportálják, száz módot is találhat rá, ő, aki úriember és merész, vállalkozó férfi, hogy újra visszatérhessen, sőt talán akad mód arra is, hogy visszatérjen, még mielőtt elmegy. Erre mosolygott, és azt mondta, ezt az utóbbit részesítené előnyben, mert borzalom fogja el arra a gondolatra, hogy az ültetvényekre küldik, mint ahogy a rómaiak rabszolgákat küldtek a bányákba dolgozni; hogy úgy érzi, sok-

kal inkább el tudná viselni az utat a túlvilágra az akasztófán, s hogy ez az általános felfogása mindazoknak az úriembereknek, akiket balszerencsájuk szükségszerűsége útonállásra kényszerít; hogy a vesztőhelyen legalább a jelenlegi helyzete minden nyomorúságának vége lesz, s ami a következendőket illeti, az ő véleménye szerint éppen annyi valószínűsége van annak, hogy egy ember élete utolsó két hetében érez őszinte bűnbánatot a tömlőc és az elítéltek odújának gyötrelmei között, mint valamikor majd az amerikai erdőkben és vadonokban; hogy a szolgaság és a kényszermunka olyasmi, amibe úriember soha nem tud beletörődni; az ilyesmi csak arra kényszeríti őket, hogy saját hóhéraik legyenek, ami sokkal rosszabb; és ha csak erre gondol is, már elveszíti minden türelmét.

Minden tőlem telhetőt felhasználtam, hogy meggyőzzem őt, latba vetettem az ismert asszonyi ékesszólást – úgy értem, hogy a könnyek ékesszólását. Azt mondtam neki, a nyilvános kivégzés gyalázata bizonyára megalázóbb egy úriember lelkének, mint bármely gyötrelme, ami a tengeren túl érheti; hogy odaát legalábbis valami esélye van annak, hogy megmenti életét, míg itt semmi; hogy számára a világon a legkönnyebb dolog megnyerni a hajóskapitányt, mert ezek a kapitányok általában véve jólelkű emberek; s valamennyire is jó magaviselettel, különösen ha van némi pénze, módját ejtheti, hogy kiváltsa magát, majd ha Virginiába érkezik.

Sóvárogva nézett rám, s úgy sejtettem, azt kívánja tudtomra adni, hogy nincs pénze; de tévedtem, más járt az eszében.

– Az imént céloztál rá, édesem – mondta –, hogy talán lehetne módot találni a visszatérésre, még mielőtt elmegyek, amit úgy értettem, hogy talán itt ki lehetne váltani magamat. Inkább adnék kétszáz fontot, ha ezzel megakadályoznám, hogy elmenjek, mintsem száz fontot, hogy kiszabaduljak, ha már odaértem.

– Ez azért van, drágám – feleltem –, mert nem ismered úgy az ottani viszonyokat, mint én.

– Az lehet – mondta erre –, és mégis azt hiszem, bármennyire

is ismered te, mégis ugyanúgy cselekednél, ha nem volna ott, mint ahogy mondtad, az anyád.

Azt feleltem, hogy ami az anyámat illeti, már bizonyára meghalt sok évvel ezelőtt; és ha lehet is ott máshol rokonom, azokat nem ismerem; hogy mióta balszerencsém olyan helyzetbe juttatott, amilyenben néhány év óta voltam, nem folytattam velük levelezést; és nyugodtan elhiheti, hogy legfeljebb hideg fogadtásra találnék, ha mint deportált fegyenc látogatnám meg őket első ízben; ezért, ha odamegyek, elhatároztam, hogy meg se látogatom őket; de sokféle tervem van arra az esetre, ha átmegek, amivel megszabadulhatok a legnagyobb nehézségektől; és ha ő is úgy látja, hogy kénytelen átjönni, könnyen megtanítanám őt, hogyan intézze úgy, hogy egyáltalában ne kelljen szolgamunkát végeznie, különösen mióta megtudtam, hogy nincs pénznek híján, mert ilyen helyzetben a pénz az ember egyedüli barátja.

Mosolygott és közbevetette: ő egyáltalában nem mondta még, hogy pénze van. Én félbeszakítottam azzal, hogy remélem, nem úgy értette a szavaimat, hogy bármiféle támogatást várnék tőle abban az esetben, ha van pénze; sőt bár nekem sincs sok, de többre nincs szükségem, és ameddig csak pénzem van, bármilyen kevés is, inkább hozzáteszek az övéhez, semhogy elvegyek belőle, mert hiszen bármennyije van is, tudom, hogy deportáció esetében szüksége lesz az egészre.

Erre aztán ő is a leggyöngédebb érzéseinek adott kifejezést, elmondta, hogy ami pénze van, az nem sok, de ő ugyan semmit sem titkol el belőle, amennyiben nekem volna szükségem rá, és biztosított róla, hogy egyáltalában nem ilyen célzattal beszélt; csupán az érdekelte őt, amire én céloztam neki, mert itt tudja, mitévő legyen, de ott a leggyámoltalanabb nyomorult lenne, aki csak él a földön.

Azt feleltem, hogy olyasmivel ijeszti magát, ami egyáltalában nem rémületes; ha van pénze – aminthogy örömmel hallok, van –, nemcsak elkerülhetjük a szolgaságot, amiről azt hiszi, vele jár a deportációval, hanem olyan új alapokon kezdheti el az életet, hogy a siker nem maradhat el, ha az ilyen esetekben szüksé-

ges szorgalommal fog hozzá; idézze csak emlékezetébe, hogy már sok-sok évvel azelőtt ezt ajánlottam neki, ezt tartottam alkalmasnak arra, hogy vagyoni helyzetünket megszilárdítsuk a világban; most pedig azt mondom neki, mert meg akarom győzni arról is, milyen biztos ez a módszer, és arról is, mennyire járatos vagyok benne, s mennyire meg vagyok győződve a valószínű sikerről: elsőnek én váltom ki magamat az alól a kényszer alól, hogy egyáltalában tengeren túlra kelljen mennem, aztán pedig önként, saját elhatározásomból vele megyek, s talán tudok annyit magammal vinni, hogy neki is elég legyen; ebből is láthatja, nem azért javaslom ezt, mert nincs miből élnem az ő támogatása nélkül, hanem mert azt gondolom, mind a kettőnket olyan balszerencse üldözött, hogy mind a ketten beletörődhetünk abba, hogy elhagyjuk a világnak ezt a részét, és olyan helyen éljünk, ahol senki sem vetheti szemünkre a múltat, nem kell félnünk az elítéltek odújának gyötrelmeitől, aminek erre kell emlékeztetnie, hanem végtelen megnyugvással tekinthetünk vissza minden elmúlt szerencsétlenségünkre, meggondolván, hogy ellenségeink már végképpen elfelejtettek, és mint új emberek élünk egy új világban, ahol senkinek sincs joga beleszólni a mi dolgunkba, és nekünk sem az övékébe.

Ezt annyi érvvel tártam eléje és olyan meggyőzően válaszoltam minden szenvedélyes ellenvetésére, hogy végül megölelt, s azt mondta, olyan bizalommal vagyok iránta, ami leveszi lábáról; hogy megfogadja tanácsomat s igyekszik megadni magát végzetének abban a reményben, hogy ilyen hűséges tanácsadót kap vigasztalásul és ilyen jó társat nyomorúságában. De azért lelkemre kötötte, amit az előbb említettem, tudniillik, hogy adódhat valamilyen mód, amivel meg lehet szabadulni, még mielőtt elmegy, és amivel talán el lehet kerülni, hogy egyáltalában menni kelljen, ami, úgy mondta, mégiscsak sokkal jobb volna. Azt feleltem, meglátja majd és teljesen meg lesz győződve róla, hogy minden tőlem telhetőt megteszek ebben az irányban is, és ha mégse sikerül, majd kárpótolom őt a többi tekintetben.

E hosszas megbeszélés után elváltunk a gyöngédségnek és sze-

retetnek olyan megnyilvánulásaival, amelyek, azt hiszem, fölérték a dunstable-i búcsúzásunkkal, ha ugyan felül nem múlták ; és most már tisztábban láttam, miért nem volt hajlandó akkor velem jönni London felé, és miért mondta elválásunkkor, hogy nem helyes velem jönnie Londonba, amit pedig szívesen megtenne. Említettem már, hogy az ő életének beszámolója sokkal érdekesebb történet volna az enyémnél ; mégpedig az volt benne a legérdekesebb, hogy ezt a kétségbeesett mesterséget teljes huszonöt évig üzte, és soha meg nem fogták közben, mert olyan rendkívüli siker kísérte, hogy olykor szépen visszavonultan élt egy helyen egy-két évig, inast is tartott a szolgálatára, és gyakran üldögélt a kávéházakban, s hallgatta végig, amint ugyanazok, akiket kirabolt, elmondták, hogyan rabolták ki őket, hol és milyen körülmények között, úgyszólván könnyűszerrel ráismerhetett : ugyanarról az esetről van szó.

Úgy látszik, ugyanilyen módon élt Liverpool közelében abban az időben, amikor szerencsétlenségére feleségül vett engem a vagyonomért. Ha csak ugyan meglett volna az a vagyonom, amit remélt, igazán azt hiszem, felhagyott volna a rablással, és tisztességesen élt volna.

De még szerencsétlenségében is megvolt az a jó szerencséje, hogy történetesen éppen nem volt ott, amikor megtörtént az a rablás, amivel vádolták őket, s így a kiraboltak közül senki sem tanúskodhatott ellene. De, úgy látszik, mivel a bandával együtt fogták el, egy keményfejű paraszt ellene tanúskodott ; és a köz hírré tétel után azt remélték, több tanú is jelentkezik majd ellene, ezért tartották őrizetben.

A deportáció felajánlása azonban, mint megtudtam, valamilyen magas rangú személy közbenjárásának volt köszönhető, és ez az illető erősen unszolta, hogy fogadja el ; s én úgy véltem, mivel ez a barátja tudta, hogy többen is jelentkezhetnek tanúskodni ellene, igaza van, s én is éjjel-nappal rábeszéltem, ne halogassa tovább a döntést.

Végül nagy nehezen beleegyezett ; és mivel nem bírósági tárgyaláson ítélték deportálásra, sem pedig saját kérésére, mint en-

gem, így hát nehezen kerülhette el a hajóra szállást, amiről pedig én azt mondtam, talán elkerülheti; barátja ugyanis kezeskedett érte, hogy bizonyosan elmegy deportálásba, és nem tér vissza a kitűzött idő előtt.

Ezek a szigorú feltételek keresztetkék minden intézkedésemet, mert ezáltal hiábavalóvá váltak azok a lépések, amiket én később saját érdekemben tettem, hacsak el nem akartam volna hagyni őt, s tűrni, hogy egymaga menjen Amerikába, márpedig ő fogadkozott, hogy akkor inkább egyenesen az akasztófára megy.

Most már vissza kell térnem saját ügyemre. Közeledett deportálásom ideje; nevelőanyám, aki továbbra is leghívebb barátnőm volt, igyekezett elnyerni a kegyelmet, de ez olyan költséggel járt volna, amely túl súlyos volt az én erszényemnek, tekintettel arra, hogy akkor egészen kiürült volna, és rá kellett volna szánnom magamat, hogy visszatérjek régi mesterségemhez, ez pedig rosszabb lett volna a deportációnál, mert ott tudtam volna miből élni, itt pedig nem. A derék pap is azon fáradozott más okokból, hogy elejét vegye deportálásomnak; de azt felelték neki, hogy az ő előző kéréseire nyertem vissza életemet, s így többé nincs mit kérnie. Őszintén bánkódott, amiért elmegyek, mert, úgy mondta, attól fél, elmúlik az a jó hatás, amit a halál közelében éreztem, s ami azóta növekedett az ő oktatása folytán, s a jámbor úr rendkívül aggódott e tekintetben.

Én viszont már nem voltam olyan gondban emiatt, de okaimat eltitkoltam a pap elől, és utoljára is csak annyit tudott, hogy végsőkéig vonakodva és lesújtva indultam el.

Február havában történt, hogy tizenhárom másik elítélttel együtt átadtak egy kereskedőnek, aki Virginiába szállított árut, s felraktak egy Deptford Reachben horgonyzó hajóra. A porkolábok tisztje a fedélzetig kísért bennünket, s a hajótulajdonos nyugtát adott rólunk.

Erre az éjszakára bezártak bennünket a hajó belsejébe, olyan szűk helyre, hogy azt hittem, megfúlok, mert nem kapok levegőt; másnap reggel felszedték a horgonyt, s a hajó lefelé ment a

folyón, egy Bugby's Hole-nak nevezett helyre, ami, úgy hallottuk, a kereskedő rendelkezésére történt, nehogy bármi alkalmunk legyen a menekülésre. Mindazonáltal, amikor a hajó odaért, és horgonyt vetett, megengedték, hogy felmenjünk a fedélzetre, de nem a tatfedélzetre, ami a kapitány meg az utasok részére volt fenntartva.

Amikor fejem fölött az emberek zajából meg a hajó mozgásából észrevettem, hogy kibontották a vitorlákat, eleinte nagyon meglepődtem, és attól féltem, elmegyünk, s barátainknak meg sem engedik, hogy meglássanak minket; de hamarosan megkönnyebbültem, amikor úgy láttam, horgonyt vetnek, s az emberek közül néhányan tudtunkra adták, hogy másnap reggel felmehetünk a fedélzetre, s barátaink is meglátogathatnak.

Ezen az éjszakán a kemény padlón feküdtem, akár a többi fogoly, de később azok, akiknek ágyneműjük volt, kis kabinokba mehettek, s arra is kaptunk helyet, hogy elhelyezzük ruhás- és fehérneműs ládáinkat és poggyászainkat, már akiknek volt, mert a foglyok közül jó néhánynak inge se volt, se gyapjú, se vászon, csak az, amit magukon viseltek, és egy fityingük se, hogy segíthettek volna magukon; de azért úgy láttam, elég jól megvoltak a hajón, különösen az asszonyok, akik mostak a tengerészekre, és ezért elegendő pénzt kaptak, hogy megvásárolják, amire szükségük volt.

Amikor másnap reggel engedélyt kaptunk rá, hogy felmenjünk a fedélzetre, megkérdeztem az egyik tisztet, nem küldhetnék-e levelet a partra, hogy barátaimmal tudassam, hol horgonyzunk, s így elküldhessenek hozzám néhány szükséges holmit. Ez a hajómester volt, nagyon előzékeny, udvarias férfi, aki azt mondta nekem, mindenre engedélyt kapok, amit kívánok, s amit ő veszély nélkül megengedhet. Azt mondtam, nincs más kívánságom, ő pedig azt válaszolta, hogy a hajó csónakja a legközelebbi dagálykor fölmegy Londonba, és akkor az én leveletem is elviteti.

Mielőtt a csónak elindult, a hajómester oda is jött hozzám, azt mondta, most indul a csónak, ő maga megy el vele, és ha kész a

levelem, ő gondját viseli. Már előzőleg készenlétben tartottam tollat, tintát és papírt, megírtam a levelet nevelőanyám címére, hozzácsatolva egy másikat is fogolytársamnak, de azt legvégül sem közöltem nevelőanyámmal, hogy ez a férjem. A nevelőanyámnak írt levélben tudattam, hol horgonyoz a hajó, és sürgettem, küldje el nekem mindazt, amit készenlétben tart az elutazásomra.

Amikor átadtam a hajómesternek a levelet, vele adtam egy shillinget is, azt mondtam, ez a küldönc díja, mert arra kértem, azonnal küldje el a levelet, amint partra szállnak, hogy amennyiben lehetséges, még ugyanaz a küldönc választ is hozzon rá, és megtudhassam, mi lett a holmimból.

– Mert, uram – mondtam –, ha a hajó előbb megy el, mintsem azokat megkapom, végem van.

Amikor átadtam neki a shillinget, volt rá gandom, hogy észrevegye: valamennyire jobban el vagyok látva, mint a közönséges foglyok; hogy van egy erszényem, s benne jócskán pénz is; s azt tapasztaltam, hogy ennek már a megpillantása is egészen más bánásmódot biztosított számomra, mint amiben különben részem lett volna; mert habár előbb is udvarias volt irántam, a bajba jutott asszony iránt érzett természetes részvételben, de a rendesnél még udvariasabb volt azután, és gondoskodott róla, hogy jobban bánjanak velem a hajón, mint, nyugodtan mondhatom, különben bántak volna, amint majd meglátjuk a maga helyén.

Nagyon becsületesen átadta levelemet nevelőanyám saját kezébe, nekem pedig meghozta az ő válaszát, s amikor átadta, vele együtt visszaadta a shillinget is.

– Íme – mondta –, itt van vissza a shillingje, mert magam kézbesítettem a levelet.

Erre nem tudtam mit mondani, annyira meglepett a dolog, de kis szünet után megszólaltam:

– Uram, túlságosan is kedves hozzám; de így is méltányos lett volna, hogy a pénzből kocsit fogadjon magának.

– Nem, nem – mondta erre –, bőségesen meg vagyok fizetve. Ki az az úriasszony? A nővére?

– Nem, uram – feleltem –, nem rokonom, csak kedves barát-nőm, nincs is rajta kívül más barátom a világon.

– Ilyen barát – mondta erre – nincs is sok. Hiszen úgy sírt magam után, mint egy kisgyerek.

– Hát igen – feleltem –, azt hiszem, száz fontot is adna értem, hogy kiszabadítson ebből a rettenetes helyzetből.

– Száz fontot is? – kérdezte. – Azt hiszem, én a feléért tudnám a módját, hogyan szabadítsa ki saját magát.

De ezt olyan halkán mondta, hogy senki se hallhassa.

– Jaj, uram – mondtam –, akkor ez olyan szabadulás lesz, hogy ha újra megfognak, az életembe kerül.

– Hát igen – felelte –, ha egyszer kint van a hajóról, azután már magának kell gondoskodnia saját magáról, ahhoz már nem tudok hozzászólni.

Ezúttal hát ennyiben maradt a beszélgetés.

Időközben az utolsó pillanatig hűséges nevelőanyám átadta leveletem a börtönben férjemnek, feleletet is kapott rá, másnap pedig ő maga jött le hozzám, magával hozva mindenekelőtt egy úgynevezett tengeri ágyat, mindennel, ami hozzá tartozik. Hozott egy tengeri ládát is, azaz olyan ládát, amelyet tengerészek részére készítenek mindennel, ami bele kell, s megtöltve csupa olyan dologgal, amire szükségem volt, a láda egyik sarkában egy titkos fiókkal, ez volt az én bankom, ahol a pénzemet őriztem, azaz annyit a pénzemből, amennyit magammal akartam vinni, mert úgy rendelkeztem, hogy a vagyonom egyik részét hátrahagyom, majd később küldjék utánam, ha letelepedtem, olyan árukban, ahogy én kívánom; pénznek ugyanis nem sok hasznát venni abban az országban, ahol mindent dohányért vásárolnak; sőt nagy veszteséggel jár, ha az ember innen pénzt visz át.

De az én esetem különleges volt; semmiképpen sem volt tanácsos pénz vagy áruk nélkül mennem, márpedig ha mint szegény elítélt, akit azonnal eladnak, amint partot érek, árurományt viszek magammal, felhívom magamra a figyelmet, s talán el is veszik tőlem az árut; így hát a vagyonom egy részét magammal vittem, a többit hátrahagytam nevelőanyámnál.

Nevelőanyám jó sok egyéb holmit hozott nekem, de nem volt tanácsos túlságosan gazdagon megjelennem, legalábbis addig nem, amíg nem tudom, miféle ember a kapitányunk. Amikor nevelőanyám fölért a hajóra, attól féltem, belehal; majd elájult, amikor meglátott, és arra a gondolatra, hogy ilyen helyzetben váljon meg tőlem, olyan elviselhetetlenül sírt, hogy hosszú ideig nem is tudtam vele szót váltani.

Ezt az időt felhasználtam, hogy elolvassam börtöntársam levelét, amely nagyon megdöbbenett. Azt mondta, lehetetlenség a számára, hogy idejében elbocsássák a börtönből, és így velem egy hajón jöhessen, sőt mi több, kezdett kételkedni benne, megengedik-e neki egyáltalában, hogy azon a hajón menjen, amelyiken neki tetszik, még ha ő maga is megy önkéntesen deportálásba; hanem olyan hajóra rakják, amit ők jelölnek ki, s úgy adják át a kapitánynak, mint más elítélt foglyokat; így hát kezdett már kétségbeesni, hogy nem is lát, amíg Virginiába nem ér, ez pedig még jobban elcsüggesztette, mert másrészt, ha én nem lennék ott, ha bármiféle tengeri baleset vagy betegség végezne velem, ő volna a legboldogtalanabb lény a világon.

Ez igazán megdöbbenő volt, és nem tudtam már, mitévő legyek. Elmondtam nevelőanyámnak a hajómesterrel való esetemet, mire őt heves türelmetlenség fogta el, és maga akart tárgyalni vele; ehhez azonban nem volt kedvem, amíg meg nem hallom, hogy a férjem, vagyis a fogolytársam, ahogy nevelőanyám nevezte, kap-e engedélyt, hogy velem jöhessen vagy sem. Végül is kénytelen voltam nevelőanyámat beleavatni az egészbe, kivéve abba, hogy a férjemről van szó. Elmondtam neki, hogy határozottan megállapodtam vele, hogy én is megyek, ha ő engedélyt kap, hogy ugyanazon a hajón jöjjön, s azt is, hogy megtudtam: van pénze.

Aztán elmondtam nevelőanyámnak, mi a szándékom, ha megérkezünk tengeren túlra, hogyan tudnánk letelepedni, ültetvényt vezetni, szóval meggazdagodni minden további kaland nélkül; és mint nagy titkot, elmondtam neki, hogy meg akarunk házasodni, amint ő is behajózik.

Amint nevelőanyám ezt meghallotta, már vidámabban törődött bele, hogy elmegyek, s ettől fogva azt tekintette feladatának, hogy idején kiszabadítsa férjemet, s így velem egy hajón tudjon jönni, amit végül nyélbe is ütött, habár nagy nehézségek árán, és csak úgy, hogy férjem aláveti magát a fegyencként való deportálás minden formalitásának, pedig hát ő voltaképpen nem az volt, mert nem ítélték el, s ez nagy gyötrelmet okozott neki. Mivel most már eldőlt a sorsunk, s mindketten rajta voltunk a hajón Virginia felé irányítva, a deportált foglyok gyalázatával, azzal a rendeltetéssel, hogy mint rabszolgákat eladnak bennünket, engem öt évre, érte pedig kezességet és kötelezettséget vállaltak, hogy egész életében sem tér vissza többé Angliába, nagyon elcsüggedt és lever volt; az a megaláztatás, hogy mint fegyencet hozták a hajóra, nagyon sértette őt, miután eleinte azt mondták neki, hogy ő saját maga megy deportációba és úgy mehet, mint szabad úriember. Igaz, ő nem volt arra rendelve, hogy eladják, mint bennünket, s ezért kénytelen volt megfizetni az átkelését a kapitánynak, nekünk pedig nem kellett fizetni; egyébként azonban olyan elveszett volt, mint egy gyerek, s nem tudta, mit kezdjen magával, ha én nem utasítom.

Én azonban előzőleg három hétig bizonytalanságban voltam, nem tudván, velem jön-e a férjem vagy sem, s ezért nem tudtam magamat elhatározni, elfogadjam-e és hogyan a derék hajómeister ajánlatát – és ezen egy kissé ő is csodálkozott.

Ennek az időnek elteltével azonban egy napon megláttam férjemet, amint a fedélzetre érkezik. Csüggedt volt és dühös, nagy szívét harag és megvetés dagasztotta, amiért a Newgate három börtönőre vonszolja őt és rakja a fedélzetre, mint egy fegyencet, amikor pedig még csak bíróság elé sem került. Emiatt heves panasszal fordult a barátjaihoz, mert, úgy látszik, voltak pártfogói, de az ő közbenjárásuk rideg fogadtatásra lelt, és azt mondták neki, férjemet már épp elég kegyben részesítették, s amióta a deportálást engedélyezték neki, olyan bizonyítékokat kaptak ellene, hogy örülhet, és nagyon szépen bánnak vele, ha nem indítanak ellene új eljárást. Ez a válasz lecsillapította, mert nagyon is

tudta, mi történhetnék vele, és mit várhatna; és most már belátta, milyen jó tanács volt az, amely rávette őt, hogy fogadja el a felajánlott deportálást. És miután egy kissé elszállt a dühe e pokol kutyái miatt, ahogy nevezte őket, jobban uralkodott magán, kezdett felderülni, és amikor megmondtam neki, mennyire örülök, hogy még egyszer kiszabadult azoknak a kezéből, karjába fogott és nagy gyöngédséggel ismerte el, hogy a lehető legjobb tanácsot adtam neki.

– Drágám – mondta –, te kétszer mentetted meg az életemet; ettől fogva hát neked szentelem, és mindig megfogadom a tanácsodat.

Első dolgunk az volt, hogy egybevevessük vagyoni helyzetünket. Nagyon becsületes volt hozzám, és elmondta, hogy a vagyona eléggé tekintélyes volt, amikor a börtönbe került, az ottani élet – mivel úgy élt, mint egy úriember –, s ami ennél is több, barátok szerzése s ügyének védelme nagyon költséges volt; szóval nem maradt egyéb vagyona, csak száznyolc font, amit aranyban hozott magával.

Én éppen ilyen híven beszámoltam az én vagyonomról, azaz arról, amit magammal hoztam; mert el voltam rá szánva, hogy bármi is történjék, tartalékolom azt, amit Londonban hagytam; hogy amennyiben meghalok, ami nálam van, elég arra, hogy neki adjam, s amit nevelőanyám kezében hagytam, az az övé lesz, mert ezt valóban megérdemelte tőlem.

Vagyonom, ami nálam volt, kétszáznegyvenhat fontot és néhány shillinget tett ki, úgyhogy összesen háromszázötvennégy fontunk volt, és soha még rosszabbul szerzett vagyont nem raktak együvé, hogy új életet kezdjenek vele.

Vagyonunk tekintetében az volt a legnagyobb bajunk, hogy pénzben hoztuk magunkkal, ez pedig a legkevésbé hasznos befektetés volt az ültetvényeken. Azt hiszem, neki csakugyan ez volt mindene, ami megmaradt a világon, mint ahogy így is mondta nekem; de én, akinek hétszáz és nyolcszáz font között volt a bankbetétem, amikor ez a csapás ért, s akinek a leghűségesebb barátnője volt a világon, aki ezt kezelje számomra – tekin-

tettel arra, hogy olyan asszony volt, akinek semmiféle erkölcsi elvei nem voltak –, még ezenkívül háromszáz fontot hagytam a kezében, amelyiket félretettem, mint már fentebb említettem; azonkívül néhány nagyon értékes dolgot hoztam magammal, különösképpen két aranyórát, néhány kis ezüstedényt és néhány gyűrűt – csupa lopott holmit. Elmondhatom, hogy ezzel a vagyonnal életem hatvanegyedik évében nekivágtam az új világnak egy szegény fegyenc helyzetében, aki nagy nehezen került ki az akasztófát azon az áron, hogy deportálásra ítélték. Ruháim szegényesek és közönségesek voltak, de se nem rongyosak, se nem piszkosak, és az egész hajón senki sem tudta, hogy értékes dolgokat is viszek magammal.

De mivel nagyon sok ruhám volt, és fehéreneműnek is bővében voltam, s úgy rendelkeztem róluk, hogy két nagy ládába csomagolják őket – mindezeket behajóztam, nem mint saját javaimat, hanem az én igazi nevemre irányítva Virginiába, és erről zsebemben őriztem a feladóvevényeket; ezekben a ládákbán voltak az ezüstedényeim és óráim, és minden értékem, kivéve a pénzemet, amit a ládámban őriztem egy titkos fiókban, amit nem lehetett megtalálni, vagy ha meg is találják, nem lehetett felnyitni, csak ha darabokra hasítják a ládát.

A hajó most már kezdett megtelni; több utas is érkezett a fedélzetre, akik nem mint rabok szálltak hajóra, s ezek a nagy kajútban s a hajó más részein nyertek elhelyezést, míg minket mint fegyenceket valahol lent kellett volna összezsúfolni, nem is tudom, hol. De amikor a férjem hajóra szállt, beszéltem a hajómesterrel, aki már olyan régen tanújeleit adta barátságának. Azt mondtam neki, már sok mindenben lekötelezett, és én ezt semmiképpen sem viszonoztam, ahogy illetet volna, és ezzel egy guinea-t csúsztattam a kezébe. Elmondtam neki, hogy most megérkezett a hajóra a férjem; hogy, bár most a jelenlegi szerencsétlen helyzetünkben vagyunk, de egészen másféle emberek voltunk, mint az a nyomorult csöcselék, amelyikkel együtt érkeztünk, s szeretném megtudni, vajon a kapitányt nem lehetne-e arra bírni, engedélyezzen nekünk némely kényelmet a hajón, ami-

ért mi úgy kárpótolnánk őt, ahogy neki tetszik, és neki, a hajómesternek is hálásak leszünk a fáradozásáért, ha ezt számunkra elintézi. Átvette a guinea-t, amint láttam, nagy meglelégedéssel, és biztosított a támogatásáról.

Aztán azt mondta nekünk, nem kételkedik benne, hogy a kapitányt, aki egyike a legjobb lelkű úriembereknek a világon, könnyen rá lehet venni, hogy kedvünkre tegyen, ahogy csak kívánhatjuk, s hogy engem megnyugtasson, azt mondta, a következő dagálykor fölmegey hozzá, azzal a céllal, hogy erről beszéljen vele. Másnap reggel véletlenül kissé tovább aludtam a szokottnál, és amikor fölkeltem, és kezdtem kifelé nézegetni, láttam a hajómestert emberei között szokott elfoglaltságában. Kissé elbúsultam, amikor ott megláttam őt, s odaléptem, hogy beszéljek vele, de ő meglátott, felém jött, én azonban nem hagytam időt, hogy ő szólaljon meg először, hanem mosolyogva azt mondtam:

– Azt hiszem, uram, megfeledezett rólunk, mert látom, nagyon el van foglalva.

Azonnal ezt válaszolta:

– Jöjjön velem, majd meglátja.

Ezzel bevezetett a nagy kajütbe, ahol egy jóféle úriember ült és írt, rengeteg papír volt előtte.

– Íme – szolt a hajómester az író úriembernek –, ez az a hölgy, akiről a kapitány beszélt önnek. – Aztán felém fordulva: – Anyyira nem feledkeztem meg a maga ügyéről, hogy jártam már a kapitány házában, s híven előadtam, amit maga mondott, azaz, hogy maga meg a férje kényelmesen el legyen látva. A kapitány pedig elküldte ezt az úriembert, aki a hajó tiszthelyettese, azzal a céllal, hogy megmutasson magának mindent, s teljesítse a kívánságát, engem pedig arra kért, nyugtassam meg: nem úgy fognak bánni magával, mint olyasvalakivel, akinek látszott, és akinek tartották, hanem ugyanolyan tisztelettel, akár a többi utassal.

Aztán a tiszthelyettes szolított meg, nem is hagyott időt, hogy megköszönjem a hajómesternek a kedvességét, hanem megerősítette, amit a hajómester mondott, és hozzátette, a kapitánynak öröme szolgál, ha jóságosnak és könyörületesnek mutatkoz-

hatik, különösképpen olyanokkal, akiket valamilyen szerencsétlenség ért; s ezzel megmutatott nekem néhány kabint, ezek részint bele voltak építve a nagy kajütbe, részint meg külön helyezkedtek el, de elválasztva a fedélköztől, s ezek is a nagy kajütbe nyíltak, és utasok részére voltak fenntartva; és a tetszésemre bízta, hogy azt válasszam, amelyik nekem tetszik. Én a fedélközön választottam egy kabint, ahol kényelmesen elhelyezhettük a ládánkat meg a poggyászunkat, és asztalunk is volt, amin étkezhettünk.

A tiszthelyettes aztán elmondta nekem, hogy a hajómester olyan előnyösen számolt be rólam meg a férjemről, hogy azt az utasítást kapta: mondja meg nekem, hogy nála ehetünk egész utazás alatt mint rendes utasok; ha nekünk tetszik, gondoskodhatunk magunknak friss készletekről, de ha nem, neki vannak készletei raktáron, és ezeket megoszthatjuk vele. Ezek vigasztaló újságok voltak számomra annyi nehézség és megpróbáltatás után. Köszönetet mondtam neki, s azt mondtam, a kapitány szabja meg nekünk feltételeit, őt pedig arra kértem, hadd menjek vissza a férjemhez, hogy elmondjam neki, mert ő nem érzi jól magát, és még nem jött ki a kabinjából. Vissza is tértem hozzá, és férjem, akinek lelkierője annyira megfogyatkozott attól a méltatlanságtól – legalábbis ő annak tartotta –, ahogyan bántak vele, és alig tért még magához, most annyira életre kapott, amikor elmondtam neki, milyen fogadtatást remélhetünk a hajón, hogy egészen más ember lett belőle, és új erő és bátorság mutatkozott a viselkedésében. Milyen igaz, hogy éppen a legnagyobb szellemek azok, akik, ha bánat sújtja őket, a legnagyobb csüggedésbe képesek elmerülni.

Férjem rövid idő múlva visszanyerte lelki egyensúlyát, feljött velem, s megköszönte a tiszthelyettesnek irányunkban tanúsított kedvességét, s rajta keresztül illő elismeréssel adózott a kapitánynak is, felajánlva egyúttal, hogy előre fizethetünk, bármit is kér az útiköltségünkért, valamint a kényelemért, amelyhez hozzásegített. A tiszthelyettes azt felelte, hogy a kapitány délután száll a hajóra, s hogy ezt ő mind elmondja neki, majd ha itt lesz.

Délután valóban meg is jött a kapitány, s ugyanazt az udvarias, lekötelező embert ismertük meg benne, akinek a hajómester leírta; neki pedig annyira tetszett a férjem modora, hogy nem is engedte, hogy azt a kabint tartsuk meg, amelyiket választottuk, hanem olyat adott, amelyik, mint már említettem, a nagy kajútbe nyílt.

A feltételei mérsékeltek voltak, ez az ember nem volt kapzsi, nem igyekezett bennünket kizsákmányolni, hanem mindössze tizenöt guinea-be került egész útiköltségünk és ellátásunk, mégpedig úgy, hogy a kapitány asztalánál ettünk, és nagyon jól tartottak bennünket.

A kapitány maga a nagy kajút másik részén lakott, mert saját kilátószobáját – ahogy ezt nevezik – a tatfedélzet elején átengedte egy gazdag ültetvényesnek, aki feleségével és három gyermekével kelt át a tengeren, s az egész család a kajútjében evett. Volt néhány más, közönséges utasa is, akik a fedélközön szálltak meg; ami pedig a mi régi céhünk tagjait illeti, azokat rács mögött tartották, és csak igen ritkán jöttek fel a fedélzetre.

Nem tehettem, hogy nevelőanyámmal ne tudassam, ami történt; nem lehetett, hogy éppen neki, aki igazán aggódott értem, ne legyen része a jó szerencsémben. Azonkívül a segítségére is szükségem volt, hogy ellásson különböző szükséges holmival, amit addig nem mertem volna bárkinek megmutatni; de most, hogy külön kabinom volt s elegendő helyem a dolgok elhelyezésére, bőviben rendeltem mindenféle jót, ami úti kényelmünket szolgálhatta, így például pálinkát, cukrot, citromot stb., hogy puncsot készíthessünk, és megvendégelhessük jötevőnket, a kapitányt, meg mindenféle enni- és innivalót meg egy nagyobb ágyat és annak megfelelő ágyneműt, úgyhogy egyszóval elhatároztuk, hogy semmiben sem akarunk szükséglet látni.

Mindeddig azonban nem gondoskodtam arról, ami akkor válik majd szükségessé, ha megérkezünk, és ültetvényeseknek kezdjük magunkat nevezni; márpedig távolról sem voltam tudatlan abban a tekintetben, mi kell ehhez; különösképpen mindenféle szerszám az ültetvényesi munkához meg az építéshez, és

mindennemű házi berendezés, ami, ha odaát vesszük meg, szükségképpen a duplájába kerül.

Megbeszéltem ezt a kérdést a nevelőanyámmal, ő pedig jelentkezett a kapitánynál, és elmondta neki, hogy azt reméli, lehet majd módot találni, hogy a szerencsétlen unokahúga meg uno-kaöccse – mert ennek mondott bennünket – visszanyerje szabadságát, majd ha megérkezünk odaát, s elkezdte megtárgyalni a kapitánnyal ennek a lehetőségeit és feltételeit is, amiről majd többet is szólok a maga helyén; s miután így kifürkészte a kapitányt, értésére adta, hogy bármilyen szerencsétlenek azok a körülményeink, amelyek az elköltözésre kényszerítettek, de nem vagyunk híján azoknak az eszközöknek, amikkel dolgozni kezdetünk abban az országban, s el is vagyunk rá szánva, hogy ott letelepedünk, s ültetvényesek módjára élünk. A kapitány készségesen felajánlotta segítségét, elmondta nevelőanyámnak, milyen módszerrel kell az ilyesminek nekivágni, s hogy szorgalmas emberek milyen könnyen, sőt bizonyosan szerezhetnek ilyen módon vagyont.

– Asszonyom – mondta –, nem szégyen az senkire sem abban az országban, ha még rosszabb körülmények között is küldik át, mint amilyenek közt, úgy látom, az ön rokonai vannak, feltéve, hogy helyes meggondolással illeszkedik bele az ottani munkába, ha egyszer megérkezik. – Nevelőanyám ekkor megtudakolta tőle, milyen holmikat kell magunkkal vinnünk, ő pedig mint tapasztalt ember így felelt: – Asszonyom, rokonainak először is gondoskodniuk kell valakiről, aki megveszi őket mint szolgákat, a deportálásuk feltételeinek megfelelően, aztán az illető nevében oda mehetnek, ahová nekik tetszik, és vagy már megkezdett ültetvényeket vásárolhatnak meg, vagy földet az ország kormányától, s ott kezdek új életet, ahol kedvük van: mind a kettőt ésszerűen nyélbe lehet ütni.

Nevelőanyám a kapitány támogatását kérte az első feltétel dolgában, ő pedig meg is ígérte, hogy ezt magára vállalja, és ezt az ígéretét híven meg is tartotta. Ami pedig a többit illeti, megígérte, hogy beajánl majd minket olyasvalakihez, aki a legjobb

tanácsot adhatja, és bizonyosan nem szed rá – ennél többet pedig nem is kívánhattunk.

Nevelőanyám ekkor megkérdezte a kapitányt, nem kell-e magunkat ellátnunk az ültetvény megműveléséhez szükséges szerződésekkel és anyagokkal. Mire ő azt felelte:

– Dehogynem, mindenesetre.

Nevelőanyám ekkor a kapitány segítségét kérte ebben is, és azt mondta, hogy ő majd ellát bennünket mindennel, ami ajánlatos, bármibe is kerül. A kapitány adott is neki egy jegyzéket mindarról, amire egy ültetvényesnek szüksége van, és ami az ő számítása szerint körülbelül nyolcvan vagy száz fontot tett ki. Hogy rövidre fogjam, nevelőanyám olyan ügyesen vásárolta meg ezeket, mintha régi virginiai kereskedő lett volna, s az én kívánságomra mindenből körülbelül kétszer annyit, mint amennyi a neki átadott jegyzékben állt.

Mindezeket saját nevében rakatta fel a hajóra, átvette róluk a szállítóleveleket, s ezeket rábízta férjemre, utóbb pedig a rakományt saját nevében biztosította, úgyhogy minden fordulat és szerencsétlenség esetére gondoskodott rólunk.

Már előbb el kellett volna mondanom önöknek, hogy férjem átadta nevelőanyámnak egész vagyonát, a száznolc fontot, amit, mint már említettem, aranyban őrzött meg magánál, hogy nevelőanyám ezzel a pénzzel gazdálkodjon, ezenkívül én is jókora összeget adtam át neki, s így nem nyúltam hozzá ahhoz a tőkéhez, amit egészében nevelőanyám kezében hagytam, és még mindezek után is maradt majdnem kétszáz fontunk, s ez céljainkra több volt, mint elegendő.

Ilyen helyzetben nagyon nyugodtan, sőt vidáman, amiért ilyen szerencsés elhelyezkedést nyertünk, elvitorláztunk Bugby's Hole-ból Gravesendbe, ahol a hajó még körülbelül tíz napig horgonyzott, s ahol a kapitány véglegesen átköltözött a hajóra. Itt olyan udvariasságban részesített, amelyet igazán semmi okunk nem volt remélni, tudniillik kimehettünk a partra, hogy ott kipihenjük magunkat, szavunkat adván, hogy nem szökünk meg tőle, hanem békésen visszatérünk újra a fedélzetre. Ez olyan

tanújele volt a belénk vetett bizalmának, hogy egészen levette a lábáról férjemet, aki merő hálaérzésből azt mondta neki, hogy mivel semmiképpen sem tudja illendően viszonzni ezt a kegyét, nem is gondolhat rá, hogy elfogadja, s abba sem egyezhetik bele, hogy a kapitány ilyen kockázatot vállaljon magára. Kölcsönös udvariaskodás után átadtam a férjemnek egy erszényt, benne nyolcvan guinea-vel, ő pedig átnyújtotta a kapitány kezébe.

– Itt van, kapitány – mondta –, némi záloga a hűségünknek; ha bármiképpen tisztességtelenül járunk el önnel szemben, ez az öné.

S ezzel kimentünk a partra.

Valójában a kapitány eléggé bizonyos lehetett abban az elhatározásunkban, hogy elmegyünk a tengeren túlra, mert ha egyszer ilyen készleteket szereztünk az ottani letelepedéshez, nem látszott ésszerűnek, hogy mégis inkább itt maradjunk az életveszélyben, mert az kerülgetett volna bennünket. Egyszóval partra szálltunk a kapitánnyal, és együtt vacsoráztunk Gravesendben, ahol nagyon jól mulattunk, egész éjszaka ott maradtunk, abban a házban aludtunk, ahol vacsoráztunk, reggel pedig teljes becsülettel visszatértünk vele a fedélzetre. Gravesendben tíz tucat üveg jó sört vásároltunk, némi bort, egy csomó baromfit és sok mindent, amiről azt hittük, elkél a hajón.

Nevelőanyám egész idő alatt velünk volt, s elkísért bennünket egészen a torkolatig, ugyanúgy, mint a kapitány felesége is, aki vel aztán együtt tért haza. Amikor édesanyámtól kellett megválnom, akkor sem voltam olyan szomorú, mint most, hogy a nevelőanyámtól, és nem is láttam őt többé sohasem. Harmadnapra rá, hogy a torkolathoz értünk, jó keleti szelet kaptunk, és április 10-én felhúztuk a vitorlákat. Nem is kötöttünk ki többé sehol mindaddig, míg egy erős szélvihar az ír partok felé nem hajtott, ahol a hajó horgonyt vetett egy kis öbölben, egy folyó közelében, aminek nevére nem emlékszem már, de azt mondták, Limerick felől jön, és Írország legnagyobb folyója.

Itt a rossz idő egy darabig visszatartott bennünket, s a kapitány, aki továbbra is az a kedves, jólelkű ember maradt, mint

eleinte, minket kettőnket megint kivitt magával a partra. Ezúttal merő kedvességből a férjem iránt, aki nagyon rosszul bírta a ten-gert, különösen, ha ennyire viharzott. Itt megint elláttuk magun-kat friss ennivalóval, marhahússal, disznóhússal és baromfival, a kapitány pedig megpácoltatott öt-hat hordó marhahúst, hogy tovább tartson a hajó készlete. Vagy öt napig tartózkodtunk itt, amikor az idő megenyhült, jó szelet kaptunk, megint vitorlát bontottunk, s negyvenkét nap múlva éppen elértük Virginia part-jait.

Amikor a part közelébe értünk, a kapitány magához hívatott, és azt mondta, hogy a beszédemből kivette: vannak rokonaim ezen a helyen, és már jártam itt azelőtt is; s így feltételezi, tudom, hogyan szoktak a fegyencekkel eljárni, ha megérkeznek. Azt mondtam, nem tudom, ami pedig az itteni rokonaimat illeti, bi-zonyos lehet benne, én egyiket se látogatom meg, amíg rab va-gyok, minden egyéb dolog tekintetében pedig teljesen az ő támo-gatására bízuk magunkat, amint szíves volt megígérni, hogy tá-mogatásunkra lesz. Azt mondta, szereznem kell valaki idevaló-sít, aki eljöjjön és megvegyen engem szolgának, s aki majd kezes-kedik értem az ország kormányzójával szemben, ha számon kér-nék. Azt mondtam neki, úgy teszünk majd, ahogy ő utasít min-ket; így hát felhozott a hajóra egy ültetvényest, azzal tárgyaltuk meg, hogy engem szolgának megvásárol – a férjemet ugyanis nem kellett eladni –, és el is adtak neki formálisan, s vele szálltam partra. A kapitány is velünk jött, elkísért bennünket egy bizo-nyos házig, hogy ezt kocsmának nevezték, avagy nem, arra már nem emlékszem, de annyi bizonyos, hogy rumból készült pun-csot ittunk ott, és nagyon jól mulattunk. Kis idő után az ültetvé-nyes átadott nekünk egy elbocsátó okmányt, és bizonyítványt arról, hogy hűségesen szolgáltam őt, s masnap reggeltől fogva szabad voltam, és mehettem, ahová akarok.

E szolgálatért a kapitány hatezer csomó dohányt kért tőlem, azt mondta, ezzel el kell számolnia a hajótulajdonosnak, mi ezt azonnal meg is vásároltuk a részére, azonkívül húsz guinea-t ajándékoztunk neki, amivel bőven meg volt elégedve.

Nem helyénvaló itt belebocsátkoznunk annak a részleteibe, hogy Virginia gyarmatnak melyik részén telepedtünk le, több okból sem tanácsos; elegendő annyit megemlíteni, hogy a nagy Potomac folyón hajóztunk föl, mivel a hajó ott kötött ki, s eleinte ott szándékoztunk letelepedni, de később megváltoztattuk tervünket.

Első fontos cselekedetem, miután minden holminkat partra szállították, és elhelyeztük őket egy raktárban, amelyiket egy lakással együtt kibéreltünk egy kis városban vagy faluban, ahol kikötöttünk – mondom, első dolgom az volt, hogy érdeklődjem anyám és fivérem után, azaz az iránt a végzetes férfi iránt, akihez férjhez mentem, amint már részletesen elbeszéltem. Nemi érdeklődés után megtudtam, hogy X.-né, vagyis az anyám, meghalt; hogy a fivérem, vagyis a férjem él, sőt mi több, megtudtam, hogy elköltözött arról az ültetvényről, ahol lakott, és most a fiával együtt egy másik ültetvényen telepedett meg, éppen azon a helyen, ahol partra szálltunk, s ott egy raktárt bérel.

Ez eleinte kissé megdöbbenett, de aztán megnyugtattam magamat, hogy nem ismerhet föl, s így nemcsak hogy teljesen nyugodt voltam, hanem nagy kedvem támadt, hogy amennyiben lehetséges, meglássam őt anélkül, hogy ő láthasson engem. E célból megérdeklődtem, melyik az az ültetvény, ahol lakik, s egy helybeli asszonnyal, akit fölvettem mint napszámost, ahogy mi mondjuk, hogy segítsen nekem, ott kószáltam e környéken, mintha csak az volna a szándékom, hogy körülnézzek a vidéken. Végül is olyan közel jutottam, hogy megláttam a lakóházat. Megkérdeztem az asszonyt, kinek az ültetvénye ez; azt felelte, hogy ilyen meg ilyen nevű emberé, és tőlünk jobbra szénézve egy kissé, hozzátette:

– Nicsek, ott az az úr, akié az ültetvény, és vele van az apja is.

– Mi a keresztnévük? – kérdeztem én.

– Nem tudom – felelte –, hogy hívják az öregurat, de a fia neve Humphrey, és azt hiszem, az apját is ugyanígy hívják.

Könnyen kitalálhatják, az örömnek és a rémületnek micsoda zavaros keveréke árasztotta el gondolataimat ebből az alkalom-

ból, mert azonnal felismertem, hogy ez senki más, mint a saját fiam, attól az apától, akit ez az asszony megmutatott nekem, és aki egyben az én saját fivérem. Nem volt nálam álarc, de a főkö-tőmet annyira behúztam az arcomba, hogy bizonyos lehettem benne: több mint húsz évi távollét után és semmiképpen sem várva, hogy felbukkanok a világnak ezen a részén, lehetetlen, hogy felismerjen. De minderre az elővigyázatra semmi szükségem sem volt, mert a látása egészen elhomályosult valamilyen betegség következtében, amely a szemét támadta meg, és csak éppen annyit látott, hogy járni tudjon, és ne menjen neki egy fának vagy bokornak. Amikor a közelünkben haladtak el, így szóltam:

– Ismeri magát, Owenné? – mert így hívták az asszonyt.

– Ismer – felelte –, és ha beszélni hall, tudja, ki vagyok: de ahhoz nem lát eléggé jól, hogy felismerjen engem vagy bárki mást – s ezzel elmesélte a szembajának történetét, amit már említettem.

Ettől biztonságot éreztem, feltoltam arcomról a főkö-tőmet, s néztem, amint elmennek mellettem. Nyomorúságos érzés egy anyának így látni saját fiát, egy csinos, jóképű úrfit, aki ragyogó körülmények között él, és az anya nem merheti fölfedni magát előtte, sőt nem merhet tudomást venni róla. Ha olyasvalaki olvassa ezt, aki gyerekek édesanyja, gondoljon csak erre, és képzelje el, milyen lelki szorongással vettem erőt magamon; lelkemnek micsoda sóvárgásával akartam őt megölelni és zokogni fölötte; mennyire azt éreztem, hogy minden szervem forog bennem, hogy beléhasad a szívem, és nem tudtam, mit tegyek, mint ahogy most sem tudom, hogyan fejezzem ki ezeket a kínokat! Amikor elment, bámulva és remegve álltam, utána néztem, ameddig csak láthattam, aztán leültem a földre, éppen ahol álltam, úgy tettem, mintha lehevernék pihenni, de elfordultam az asszonytól, arcra borultam, sírtam és megcsókoltam a földet, ahová a lába lépett.

Nem tudtam annyira eltitkolni zavaromat az asszony előtt, hogy ne vegye észre, s ne gondolja, hogy rosszul vagyok, én pe-

dig kénytelen voltam úgy tenni, mintha ez igaz volna; mire unszolt, hogy keljek föl, mert a föld nedves és ártalmas én pedig föl is keltem, és együtt elmentünk.

Visszatérőben és még mindig erről az úrról meg fiáról beszélve, új alkalom adódott a szomorúságra. Az asszony nekikezdett, mintha csak a szórakoztatásomra akarna egy történetet elmondani:

– Furcsa történet járja róluk – mondta – a szomszédok között, ahol ez az úr azelőtt élt.

– Micsoda történet? – kérdeztem.

– Az, hogy ez az öreg úriember – felelte – fiatalember korában Angliába ment, beleszeretett egy ottani lányba, aki egyike volt a legszebb nőknek a világon, feleségül vette, s áthozta ide az anyjához, mert akkor még életben volt. Több évig élt itt vele – folytatja –, több gyereke is volt tőle, ezek közül egyik az a fiatalúr, aki most vele volt; de egy idő múlva az öreg hölgy, az úr anyja mesélt a fiatalasszonynak saját életéről meg az angliai dolgairól, amik elég csúnyák voltak, mire a menyé kezdett nagyon meglepődni és nyugtalanzkodni; röviden, amikor jobban megvizsgálták a dolgokat, kétségkívül kiderült, hogy ő, ez az öreg úriasszony, a fiatalasszony édesanyja, s ennek következtében az öreg hölgy fia a menyének a fivére, ami elborzasztotta a családot, és olyan zavart támasztott köztük, hogy majdnem mindnyájan belepusztultak. A fiatalasszony nem akart együtt élni tovább a férjével, az meg egy időre megőrült, s végül a fiatalasszony elment Angliába, és többé nem hallottak róla.

Könnyűszerrel elhihetik, hogy rám furcsán hatott ez a történet, de lehetetlen leírni megzavarodásom természetét. Meglátaszott rajtam, hogy megdöbbent a történet, s ezért kérdést tettem föl az asszonynak a részletekről, mert úgy láttam, teljességgel ismeri őket. Végül kezdtem érdeklődni a család körülményei iránt, hogyan halt meg az öreg hölgy, értve ezen az anyámat, hogyan végrendelkezett arról, amije volt; mert anyám nagyon ünnepélyesen megígérte nekem, hogy ha meghal, tesz valamit értem, s úgy hagyatkozik, hogy amennyiben életben vagyok, így

vagy úgy hozzá is jussak, anélkül, hogy fiának, az én fivéremnek és férjemnek módjában legyen ezt megakadályozni. Az asszony azt felelte, nem tudja pontosan, hogyan rendelkezett, de azt hallotta, hogy anyám hátrahagyott egy összeget, s az ültetvényét kötötte le zálogul a kifizetésére, hogy a lányának juttassák, amennyiben valaha is hallanak róla akár Angliában, akár mástutt; s hogy ezt a hagyatékot az a fiú kezeli, akit most apjával láttunk.

Túlságosan jó hír volt ez számomra, semhogy könnyelműen fogadjam, s elhihetik, hogy a szívemet ezer gondolat foglalkoztatta, mitévő legyek, mi módon ismertessem fel magam, azaz-hogy felismertessem-e magam egyáltalában vagy sem.

Olyan fogas kérdés volt ez, amelyet nem voltam képes magamban elrendezni, és azt sem tudtam, hogyan fogjak hozzá. Ez éjjel-nappal súlyosan nyomasztotta lelkemet. Nem tudtam sem aludni, sem beszélgetni, úgyhogy a férjem észrevette, nem tudta, mi bajom, igyekezett szórakoztatni, de mindez hiábavaló volt. Unsolt, mondjam meg neki, mi bánt, de én halogattam, amíg végül állandóan zaklatott, s én kénytelen voltam egy történetet kiagyalni, amelyikben mégis sok igazság volt. Azt mondtam neki, az bánt, hogy úgy látom, el kell költözni szállásunkról s meg kell változtatni letelepedési tervünket, mert úgy veszem észre, rám ismernek, ha az országnak ebben a részében maradok, anyám ugyanis meghalt, de több rokonom jött éppen erre a vidékre, ahol mi vagyunk, és vagy fel kell magamat fedni előttük, ami jelenlegi helyzetünkben sok szempontból nem helyénvaló, vagy pedig el kell költöznünk; mit tegyek, nem tudom, és ez az, ami elszomorít.

Ő egyetértett velem abban, hogy semmiképpen sem ajánlatos bárkivel is felismertetnem magamat a mi körülményeink között; s ezért azt mondta, hajlandó elköltözni az ország bármely részébe, vagy akár bármely másik országba, ha én helyesnek tartom. De most meg az a nehézségem támadt, hogy ha egy másik gyarmatra költözöm, kirekesztem magamat abból a lehetőségből, hogy valaha is kellőképpen kikutassam, mit hagyott rám

anyám; továbbá arra meg soha nem gondolhatok, hogy új férjemnek fölfedjem előbbi házasságom titkát; nem olyan történet ez, amely eltűri az elmondást, s azt sem tudhattam, mi lehetne annak a következménye; azonkívül lehetetlen is lett volna anélkül, hogy az egész országban közhírré ne tegyem azt is, ki voltam, azt is, ki vagyok most.

Ez a megzavarodottságom sokáig tartott, és nagyon nyugtalanította férjemet, mert azt hitte, nem vagyok vele őszinte, és nem avatom bele gondjaimnak minden részletébe; gyakran mondogatta is, mit tett ő, hogy nem akarok benne megbízni, bármiről is van szó, és különösen, ha aggasztó és elszomorító dologról. Az igazság az, hogy minden tekintetben meg kellett volna bízni benne, mert nincs férfi, aki ezt jobban megérdemelhette a feleségetől; de ez olyan dolog volt, amiről nem tudtam, hogyan tárjam fel előtte, és mégis, mivel senkim sem volt, akinek bármely részletét is elárulhattam, ez a teher túl súlyos volt az én lelkemnek; mert mondják csak, akiknek úgy tetszik, hogy a női nem képtelen titkot tartani: az egész életem kellő bizonyíték az ellenkezőjére; de akár a mi nemünkről van szó, akár a férfinemről, egy fontos titoknak mindig szüksége van bizalmasra, kebelbarátra, akivel megosztozhatunk ennek a titoknak örömében vagy bánatában, már amelyikről szó van, különben kettős teher lesz ez a lelken, s talán önmagában tűrhetetlenné is válik; s ennek igazságát az egész emberiség tanúsíthatja.

Ez az oka, hogy sokszor férfiak is, asszonyok is, és pedig egyébként a legnagyobb és legjobb tulajdonságokkal felruházott férfiak is, gyöngének bizonyultak ebben a tekintetben, és képtelenek voltak egy titkos öröm vagy titkos bánat súlyát elviselni, hanem kénytelenek voltak elárulni, ha csak pusztán azért is, hogy könnyítsenek magukon, és megszabaduljanak attól a terhertől, amely lelküket nyomasztotta. És ez nem is a bolondság jele volt, hanem a dolog természetes következménye, s ha az ilyen emberek továbbra is azon erőlködtek volna, hogy egyedül viseljék el a terhet, bizonyára elmondták volna álmukban, és elárulták volna a titkot, bármilyen végzetes természetű titok lett

volna is, tekintet nélkül arra, ki előtt fedik föl. A természet kényszere olyasmi, ami néha rendkívüli hatással van azoknak a lelkére, akik valamilyen erőszakos büntetést követtek el, különösképpen titkos gyilkosságot, annyira, hogy kénytelenek fölfedni, még ha a saját pusztulásukkal jár is. És ha igaz is lehet, hogy mindezekért a leleplezéseért és megvallásokért az isteni igazságszolgáltatást illeti a dicsőség, de az is bizonyos, hogy a Gondviselés, amelyik rendszerint a természet kezével működik, itt a természetes okokat használja föl, hogy rendkívüli hatásokat érjen el.

Több érdekes példát is hozhatnék föl erre a bűnnel és bűnökkel folytatott hosszú érintkezéséből. Ismertem egy fickót, aki, míg én fogoly voltam Newgate-ben, egyike volt azoknak, akiket akkoriban éjjeli lepkéknek neveztek. Nem tudom, milyen néven jelölik meg azóta, de olyasvalaki volt, akinek hallgatólag megengedték, hogy minden este kimenjen a börtönből, ilyenkor követte el csínyjeit, azaz munkát adott azoknak a derék embereknek, akiket tolvajfogóknak neveznek, ezek ugyanis másnap kinyomozták és jutalomért visszaadták azt, amit az ilyen fickó előző este lopott. Mármint ez az ember minden esetben biztosan elmondta álmában mindazt, amit tett, minden lépését, hogy mit lopott és hol, mintha csak ébren kötelezte volna magát, hogy elmondja, ezért miután kint járt, kénytelen volt bezárkózni, vagy pedig bezáratni magát az egyik őrrrel, éppen azzal, aki felbérlete, hogy senki ki ne hallgathassa; de viszont, ha az összes részleteket elmondta, és híven beszámolt kalandjairól és sikereiről valamelyik cimborájának, tolvajtársának vagy a megbízóinak – ahogy joggal nevezhetem őket –, akkor minden rendben volt, és éppen olyan nyugodtan aludt, mint bárki más.

Mivel életem e történetét a minden részletében föllelhető igaz tanulság kedvéért adom ki, és minden olvasó okulásáért, elővigyázatra intéséért és megjavításáért, ezért remélem, nem tekintik fölösleges kitérésnek, ha azzal foglalkoztam, hogy némely ember kénytelen elárulni a legnagyobb titkokat, akár saját, akár más emberek ügyeire vonatkoznak is.

E teher súlya alatt fáradoztam abban az ügyben, amelyiket említettem; és nem leltem más megkönnyebbülésre, csak arra, hogy férjemmel közöltem a titokból annyit, amennyiről azt hittem, meggyőzheti őt arról a szükségről, hogy kénytelenek vagyunk arra gondolni: a világnak valamely más részébe kell költöznünk; következő meggondolásként pedig az állt előttünk, hogy az angol településeknek melyik részébe menjünk. Férjem teljesen idegen volt az országban, és még csak földrajzi ismeretei sem voltak a különböző helyek fekvéséről, és én mindaddig, amíg ezt le nem írtam, azt sem tudtam, mit jelent az a szó, földrajz, csak általános ismereteket nyertem olyan emberekkel folytatott érintkezésemből, akik különböző helyekről jöttek vagy különböző helyekre mentek; de annyit tudtam, hogy Maryland, Pennsylvania, Kelet- és Nyugat-Jersey, New York és New England mind északra fekszik Virginiától, s ennél fogva hidegebb vidékek, ugyanezért visszariadtam tőlük. Mert azonkívül, hogy természetemnél fogva szerettem a meleg időt, most már azokba az évekbe jutottam, amikor az emberben erősebb a hajlam, hogy kerülje a hideg éghajlatot. Ezért azt latolgattam, hogy Carolinába⁶ költözzünk, amelyik az angolok legdélibb gyarmata ezen a földrészen; azt javasoltam hát, hogy oda menjünk, annál is inkább, mert onnan bármikor visszatérhetek, ha eljön az ideje, hogy anyám öröksége iránt érdeklődjem, és igényt támasszak rá.

Ezzel az elhatározással azt ajánlottam férjemnek, menjünk el innen, s vigyük magunkkal minden dolgunkat Carolinába, ahol letelepedni szándékozunk; mert férjem készségesen egyetértett azzal az érveléssel, hogy egyáltalában nem tanácsos ott maradnunk, ahol vagyunk, amióta meggyőztem őt róla, hogy itt felismernek minket; a többi azonban eltitkoltam előle.

De most új nehézséggel álltam szemben. A földolog még mindig súlyosan nyomasztotta lelkemet, és nem tudtam elképzelni, hogy elmenjek az országból anélkül, hogy valami módon ne ku-

⁶ Carolina – angol gyarmat, ma állam az Amerikai Egyesült Államokban.

tassak abban a nagy ügyben, hogy mit hagyott rám anyám; azt a gondolatot sem tudtam türelemmel elviselni, hogy elmenjek, és ne ismertessem föl magamat régi férjemmel, azaz fivéremmel, vagy a gyerekemmel, a fiával; ezt viszont aligha tehettem volna meg anélkül, hogy új férjem valamiféle tudomást ne szerezzen róla, vagy pedig ők ne vegyenek tudomást új férjemről.

Gondolataimban számtalan utat eszeltem ki, hogyan lehetne ezt nyélbe ütni. Szívesen küldtem volna el férjemet Carolinába, s mentem volna utána én magam később, de ez járhatatlan út volt: nem mozdult volna nélkülem, tekintve, hogy ő maga járhatatlan volt az országban, és nem ismerte a bárhol való letelepedés módszereit. Aztán arra gondoltam, hogy előbb mind a ketten menjünk el, s aztán, amikor már letelepedtünk, én visszajövök Virginiába; de ő még akkor sem akarna soha megválni tőlem úgy, hogy ő egyedül maradjon ott. A helyzet nyilvánvalóan az volt: őt úriembernek nevelték, s ezért nemcsak tapasztalatlan volt, hanem lusta is, és ha letelepedünk, sokkal inkább kijárna az erdőbe a puskájával, amit arrafelé vadászásnak neveznek, s ami az indiánok megszokott foglalkozása; mondom, sokkal inkább megtenné ezt, semmint hogy az ültetvény közönséges dolgaival foglalkozzon.

Ezek tehát legyőzhetetlen nehézségek voltak, és én nem tudtam, mihez kezdjek velük. Lelkemet erősen foglalkoztatta az a gondolat, hogy fölfedem magamat régi férjem előtt, és nem is tudtam ennek a gondolatnak ellenállni; annál is inkább, mivel eszembe jutott az is, ha ezt nem teszem meg, amíg él, később hiába igyekezném meggyőzni fiamat, hogy valóban ugyanaz a személy vagyok, azazhogy én vagyok az anyja, s így elveszteném a rokonság segítségét és vigaszát is, meg azt is, amit az anyám rám hagyott; másrészt viszont sehogyan sem tudtam helyénvalónak találni, hogy fölfedjem, milyen körülmények között vagyok, azazhogy elmondjam, magammal hoztam egy férjet, valamint azt is, hogy mint bűnöst hoztak át ide; márpedig mindkét okból feltétlenül szükséges volt, hogy elköltözzem arról a helyről, ahol voltam, és más helyről és más alakban jöjjenek vissza hozzá.

E megfontolások után férjemnek elkezdtem céloztatni rá, milyen feltétlenül szükséges, hogy ne a Potomac folyó mentén telepedjünk le, mert itt rögtön közismert alakok lennénk; míg ha a világ bármely más helyére megyünk, olyan tekintéllyel érkezhetünk, mint bármely család, amelyik ültetvényen akar letelepedni; és mivel az ottani lakosoknak mindig kellemes, ha olyan családok jönnek közülük ültetvényeseknek, akik vagyont hoznak magukkal, így bizonyosak lehetnénk a kellemes fogadtatásban, és nem lenne lehetősége annak, hogy leleplezzék a helyzetünket.

Azt is megmondtam neki, hogy mivel több rokonom is él azon a helyen, ahol éppen vagyunk, és most nem merészelhetem magamat felismertetni velük, mert hamarosan megtudnák, milyen helyzetben jöttem át, ami engem teljesen kiszolgáltatna nekik; okom van azonban azt hinni, hogy anyám, aki itt halt meg, rám hagyott valamit, és talán tekintélyes vagyont, ami nagyon is megérné azt a fáradságot, hogy érdeklődjem iránta; de ezt sem tehetnénk meg anélkül, hogy nyilvánosan föl ne fedjük magunkat, csak akkor, ha elmegyünk innen; de viszont bárhová is telepszünk, átjöhetnék ide, mintha csak azért, hogy meglátogassam és viszontlássam fivéremet és unokaöccseimet, megismeressem magamat velük, érdeklődjem, mi jár nekem, tisztelettel fogadjanak, és ugyanakkor igazságot szolgáltatassanak nekem; míg, ha ezt most teszem meg, semmit sem remélhetek, csak kellemtelenséget, amennyiben erőszakkal követelném, s átkokkal és vonakodva adnák ki és mindenféle sértéssel, amit ő, a férjem, talán nem is tűrne el; amennyiben pedig kénytelen volnék törvényesen bizonyítani, hogy valóban az anyám lánya vagyok, rajta vezethetnék, ha arra szorítanának, hogy Angliába folyamodjam bizonyítékokért, s ezzel végül is talán kudarcot vallanék, és elveszteném örökségemet. Ezekkel az érvekkel és miután így közöltem férjemmel az egész titkot – már amennyire szükséges volt –, elhatároztuk, hogy elmegyünk, és valamilyen más gyarmaton keresünk letelepedést, és eleinte Carolina volt az a hely, amelyiket kiszemeltünk.

E célból kezdtünk érdeklődni a Carolinába menő hajók iránt,

és hamarosan hírt szereztünk róla, hogy az öböl másik partján, azaz Marylandben,⁷ van egy Carolinából érkezett hajó rizzsel és más áruval megrakva, amelyik készül újra visszatérni. E hírre béreltünk egy naszádot, abba beleraktuk a holminkat, s véglegesen búcsút véve a Potomac folyótól, egész rakományunkkal együtt átmentünk Marylandbe.

Ez hosszú és kellemetlen utazás volt, és a férjem azt mondta, neki kellemetlenebb volt ez, mint az egész út Angliából, mert az idő rossz volt, a víz háborgott, a hajó pedig kicsi volt és kényelmetlen. Mindenekelőtt teljes száz mérföldet hajóztunk fölfelé a Potomac folyón, arra a vidékre, amelyiket Westmoreland Countynak neveznek; és mivel ez a folyó a legnagyobb folyó Virginiában, azt is hallottam már, hogy a világon ez a legnagyobb folyó, amelyik egy másik folyóba folyik és nem egyenesen a tengerbe – így cudar időt fogtunk ki rajta, és gyakran jutottunk nagy veszélybe; mert habár csak folyónak nevezik is, gyakran olyan széles, hogy amikor a közepén jártunk, mérföldeken át egyik oldalon sem láthattuk meg a szárazföldet. Aztán át kellett kelniünk a nagy Chesapeake-öblön, amelyik ott, ahol a Potomac folyó beletorkollik, majdnem harminc mérföld széles, úgyhogy teljes kétszáz mérföldet tettünk meg egy szegényes, hitvány naszádon minden kincsünkkel, és ha bármi baleset ért volna, végül nagy nyomorúságra jutottunk volna, feltéve, hogy elvesztettük volna javainkat, csak a puszta életünket mentettük volna meg, és akkor pőrén és kifosztottan álltunk volna egy vadidegen helyen, nem lévén egyetlen barátunk vagy ismerősünk sem a világnak ezen a részén. Ennek még a gondolatára is megborzadok, bármilyen régen túljutottunk is azon a veszedelmen.

Megérkeztünk hát ötnapi vitorlázás után egy helyre, amelyiket, ha jól emlékszem, Philip's Pointnak neveznek, de íme, mire odaértünk, a Carolinába készülő hajót már megrakták, és el is indult három nappal ezelőtt. Ez csalódást okozott; én azonban, akinek semmi sem vette el a bátorságát, azt mondtam a férjem-

7 Maryland – angol gyarmat az atlanti partvidéken.

nek, hogy mivel nem tudunk átkelni Carolinába, és az a vidék, ahová érkeztünk, nagyon termékeny, szép vidék, lássunk utána, nem találunk-e valami nekünk való dolgot ott helyben, és ha neki is tetszik, telepedjünk le itt.

Rögtön partra szálltunk, de nem találtunk ott helyben elhelyezkedési lehetőséget sem a magunk, sem az árunk számára, hanem egy igen becsületes kvéker, akivel ott találkoztunk, azt tanácsolta, menjünk egy másik helyre, hatvan mérfölddel keletre, azaz közelebb az öböl kijáratához, ahol, úgy mondta, ő is él, és ahol elhelyezkedhetünk vagy ameddig ültetvényt alapítunk, vagy amíg más megfelelőbb helyet nem találunk az ültetvényünk számára; s olyan kedvesen hívott bennünket, hogy hajlandók voltunk elmenni, és maga a kvéker is velünk jött.

Itt vásároltunk magunknak két cselédet, azaz egy angol szolgát, aki éppen Liverpoolból érkezett hajóval, meg egy néger szolgát, mert ilyesmire szert tenni feltétlenül szükséges mindenkinek, aki le akar telepedni ebben az országban. Ez a derék kvéker nagy segítségünkre volt, s amikor megérkeztünk arra a helyre, amelyet nekünk ajánlott, keresett a holmink részére megfelelő raktárt, magunknak meg szolgálainknak pedig lakást; körülbelül két hónap múlva az ő tanácsára nagy darab földet vettünk át annak az országnak a kormányától abból a célból, hogy ültetvényt alapítsunk, s így teljesen elfelejtettük azt a gondolatot, hogy Carolinába menjünk, mivel itt nagyon jól fogadtak, és megfelelő lakást találtunk; amíg kellőképpen előkészítjük a dolgokat és elegendő földet megművelünk, elegendő anyagról gondoskodunk ahhoz, hogy házat építsünk magunknak, aminthogy mindezt nyélbe is ütöttük a kvéker tanácsai szerint; úgyhogy egy év alatt körülbelül harmincöt holdat tettünk művelhetővé, egy részét legelőnek kerítettük el, s valamennyit, bár nem sokat, be is ültettünk dohánnyal; azonkívül kertgazdaságunk is volt és elegendő gabonánk, hogy szolgálainkat gyökerekkel, főzelékkel és kenyérrel ellássuk.

Most aztán rábeszéltem férjemet, engedjen el, hogy újra átkeljek az öblön, és érdeklődjem barátaim iránt. Most annál szíve-

sebben beleegyezett, mivel éppen elég dolga volt, ami leköthette, azonkívül a puskája is a multságára szolgált, azazhogy ezt vadászatnak nevezik, ami neki nagy gyönyörűséget okozott; és csakugyan sokszor néztünk egymásra, néha nagy élvezettel, ha elgondoltuk, mennyivel jobb ez nemcsak a Newgate-nél, hanem legvirágzóbb helyzetünknel is abban a bűnös mesterségben, amit mind a ketten folytattunk.

Ügyeink ugyanis most nagyon jól álltak: a gyarmat gazdáitól annyi földet vettünk harmincöt fontért, amit készpénzben kifizettünk, hogy elegendő ültetvényt szolgáltatathat egész életünkre, ami pedig a gyerekeket illeti, ilyesmin már túl voltam.

De jó szerencsénk ezzel még nem ért véget. Mint már említettem, átkeltem az öblön, arra a helyre, ahol fivérem, azaz egykori férjem élt; de nem mentem ugyanabba a faluba, ahol korábban voltam, hanem egy másik nagy folyón mentem fölfelé, a Potomac folyótól keletre, a Rappahannocnak nevezett folyón, s ilyen módon nagy kiterjedésű ültetvényének a hátába kerültem, s egy hajózható patak segítségével, amelyik a Rappahannocba folyt, egészen közel jutottam hozzá.

Most már végleg el voltam rá tökéelve, hogy egyenesen a fivéremhez, azaz férjemhez megyek, és elmondom neki, ki vagyok; de nem tudván, milyen kedvben találom, vagyis inkább, hogy mennyire rontom el a kedvét ilyen váratlan látogatással, elhatároztam, hogy előbb levelet írok neki, s ebben tudatom vele, ki vagyok, hogy nem azért jöttem, mert bármi zavart akarok neki okozni a mi régebbi kapcsolatunk folytán, amit, remélem, teljesen elfelejtettünk, hanem úgy fordulok hozzá, mint nővér a fivérhez, segítségét kérve annak az örökségnek ügyében, amit halálakor anyám hagyott támogatásomul, és amelynek tekintetében semmi kétségem, hogy igazságot szolgáltat nekem, különös tekintettel arra, hogy azért jöttem el ilyen messze, mert ennek akartam utánanézni.

Mondtam még néhány nagyon gyöngéd, kedves szót is a levélben a fiáról, akiről megjegyeztem, hogy, mint ő is tudja, az én édesgyereke, és mivel egyáltalában nem vagyok bűnös abban,

hogy férjhez mentem hozzá, aminthogy ő sem bűnös abban, hogy feleségül vett engem, egyikünk sem tudván akkor, hogy rokonai vagyunk egymásnak, így remélem, eleget tesz annak a szenvedélyes óhajlásomnak, hogy egyszer megláthassam saját és egyetlen gyerekemet, és tanújelét adhatom valamennyire egy anya gyöngédségének, aki megőrizte forró szeretetét iránta, még akkor is, ha ő semmiképpen sem tarthatott meg emlékében bármi módon is.

Feltételeztem, hogy ha levelemet kézhez veszi, azonnal átadja a fiának, hogy felolvassa, mivel tudtam, az ő szeme annyira homályos, hogy nem tudja elolvasni; de még ennél is jobban fordult, mert tekintve, hogy látása elhomályosult, engedélyt adott fiának, hogy felnyisson minden levelet, ami az ő címére érkezik, és mivel az öregúr éppen nem volt otthon, vagy nem volt a közelben, amikor az én küldöncöm megérkezett, levelem egyenesen a fiam kezébe jutott, ő nyitotta ki és ő olvasta először.

Némi tétovázás után behívta a küldöncöt, megkérdezte tőle, hol van az illető, aki átadta neki ezt a levelet. A küldönc megjelölte a helyet, amely körülbelül hét mérföldre volt onnan; a fiam azt mondta neki, várja meg, ő maga nyergeltette a lovát, s két szolgát maga mellé véve, a küldöncel együtt eljött hozzám. Ítélt meg bárki, mennyire megrendültem, amikor visszajött a küldöncöm, és elmondta, hogy az öregúr nem volt otthon, de a fia vele együtt eljött, és éppen felém tart. Teljesen megzavarodtam, mert nem tudtam, mit jelent ez, békét-e vagy háborút, azt sem tudtam, hogyan viselkedjem, de csak néhány pillanatig gondolkodhattam, mert fiam már a küldönc sarkában volt, odaért a lakásom elé, és kérdezett valamit az ajtóban álló küldönctől. Gondolom, azt kérdezte – mert hallani nem hallottam –, melyik az a hölgy, aki küldte őt; a küldönc ugyanis így válaszolt:

– Ott, az az, uram.

Ő pedig erre egyenesen odalépett hozzám, megcsókolt, karjába fogott, s olyan szenvedélyesen megölelt, hogy szólni sem tudott, de éreztem, amint a melle hullámszik és zihál, mint egy gyereké, aki csak fojtottan zokog, de nem tud hangosan sírni.

Nem tudnám sem elmondani, sem leírni azt az örömet, amely a lelkem mélyébe hatolt, amikor azt láttam – mert ezt könnyű volt felfedezni –, hogy nem mint idegen jött, hanem mint fiú az anyjához; mégpedig olyan fiú, aki soha addig nem tudta, milyen az anyja; egyszóval sírtunk egymás kebelére borulva még hosszú ideig, amikor végül ő szólalt meg először:

– Édesanyám – mondta –, hát maga még él? Már nem reméltem, hogy meglátom az arcát.

Én pedig még sokáig egy szót se tudtam szólni.

Miután mindketten egy kissé magunkhoz tértünk, és újra képesek voltunk beszélni, elmondta nekem, hogy állnak a dolgok. Elmondta, hogy nem mutatta meg a levelemet az apjának, nem is szólt róla neki semmit; hogy amit a nagyanyja hagyott rám, az ő kezében van, ő pedig igazságot szolgáltat nekem teljes megelégedésemre, hogy az apja már testben is, lélekben is megöregedett, megrokkant, s most nagyon ingerlékeny és indulatos, azonkívül majdnem vak és magával tehetetlen; és a fiam nem is tudta, hogy az apja tudná-e, mit kell cselekednie ilyen kényes természetű ügyben; ezért jött ő maga, hogy végre megláthasson engem, amit nem tudott magától megtagadni, meg azért is, hogy miután láttam, mi a helyzet, az én ítéletemre bízva, fölfedem-e magamat apja előtt vagy sem.

Ezt valóban olyan körültekintően és bölcsen intézte, hogy láttam, az én fiam józan férfi, és nincs rá szüksége, hogy én adjak neki tanácsot. Azt mondtam neki, nem csodálom, hogy az apja olyan, amilyennek leírta, mert elméje egy kissé megzavarodott, még mielőtt én elmentem; s ennek a megrázkódtatásnak főleg az volt az oka, hogy engem, miután megtudtam, hogy a fivérem, nem tudott rábeszélni, éljek vele mint férjemmel; és mivel ő, a fiam, nálam jobban tudhatja, milyen állapotban van most az apja, én szívesen beleegyezek olyan fenntartásokba, amiket ő tanácsol; és most, amióta elsőnek őt láttam meg, mindegy nekem, láthatom-e az apját, azonkívül nem is mondhatott volna nekem jobb hírt annál, mint hogy nagyanyja hagyatéka az ő kezére van bízva, mert nem kételkedem benne: most, hogy tudja, ki vagyok,

igazságot szolgáltat nekem, amint már mondta is. Aztán kérdőzködtem, milyen régen halt meg anyám, hol halt meg, és annyi részletet említettem meg a családról, hogy azok után fiam nem is kételkedhetett annak igazságában, hogy valóban és igazán én vagyok az anyja.

Fiam ekkor érdeklődött, hol lakom, és mi a további szándékom. Azt feleltem, az öböl marylandi oldalán lakom, egy jó barátom ültetvényén, aki ugyanazon a hajón érkezett Angliából, mint én; az öbölnek ezen az oldalán azonban, ahol ő él, nincs lakásom. Erre azt mondta, jöjjenek haza vele, lakjak nála, ha nekem úgy tetszik, ameddig élek; ami pedig az apját illeti, az nem ismer fel senkit, és még csak sejteni sem fogja, ki vagyok. Ezen gondolkodtam egy kicsit, aztán azt feleltem, hogy bár igazán nem kis bánatomra szolgál, hogy távol kell élnem tőle, de azt sem mondhatom, hogy sokkal kényelmesebb volna számomra, ha egy háznál élnék vele, és mindig szemem előtt volna boldogtalanságom okozója, aki valaha annyira megzavarta életem békéjét; hogy bár boldog volnék az ő, a fiam társaságában, ha a lehető legközelebb lennék hozzá, de nem is tudom elgondolni, hogy olyan háznál éljek, ahol állandó szorongásban lennék a félelemtől, hogy beszéd közben elárulom magamat, aminthogy nem is tudnék a vele, azaz a fiammal folytatott beszélgetésben teljesen eltitkolni olyan szavakat, amelyek leleplezhetnék az egész ügyet, ez pedig semmiképpen sem volna helyes.

A fiam elismerte, hogy mindebben igazam van.

– De akkor, édesanyám – mondta –, olyan közel lesz hozzám, amennyire csak lehet.

Ellovagolt velem egy ültetvényre, amely az övével szomszédos volt, és ahol olyan szívélyesen vendégül látott, mintha csak a sajátjában volnánk. Aztán otthagyt s hazament, megmondván, hogy a földogról majd holnap beszélünk; nyilvánosan a nénijének nevezett, és utasítást adott az embereknek, akik, úgy látszik, bérlői voltak, hogy a lehető legnagyobb tisztelettel bánjanak velem; két órával azután pedig, hogy elment, egy cselédet meg egy néger fiút küldött a szolgálatomra, ezek magukkal hozták már

elkészítve a vacsorámat; úgy éreztem hát magamat, mint aki egy új világba érkezik, és szinte már kezdtem azt kívánni, bár egyáltalában ne hoztam volna el Angliából az én lancashire-i férjemet.

De azért ez a kívánságom nem jött szívből, mert még éppen olyan teljesen szerettem az én lancashire-i férjemet, mint valaha kezdetben, és ő ezt meg is érdemelte, ahogy csak férfi megérdemelheti – de ezt csak úgy melleleg említem.

Másnap reggel, alighogy felébredtem, fiam megint eljött a látogatásomra. Némi beszélgetés után mindenekelőtt elővett egy őzbőr erszényt, és nekem adta, benne ötvenöt spanyol pистollal, és azt mondta, ennek az a rendeltetése, hogy fedezze az Angliából való átutazásom költségeit, mert bár nem rá tartozik, hogy ez iránt érdeklődjék, mégis azt kell gondolnia, nem hoztam sok pénzt magammal, mivel nem szokásos nagy vagyonnal érkezni ebbe az országba. Aztán elővette nagyanyja végrendeletét, felolvasta nekem, és abból kiderült, hogy anyám rám hagyott egy ültetvényt a York folyó mellett, a szolgákkal és a jószágállománnyal együtt, s a fiam gondozására bízta az én javamra, ha bármikor is hírt hall rólam, valamint örököseimre, ha vannak gyerekeim, s örökösök hiányában bárkire, akire én végrendeletileg hagyom, de mindaddig, amíg én hírt nem adok magamról, az ültetvény jövedelmét nevezett fiamra hagyta; s ha én már nem lennék életben, akkor az egész ültetvény őt és örökösét illeti.

Ez az ültetvény távol esik ugyan az övétől, de azt mondta, hogy nem adta senkinek bérbe, hanem egy intéző útján vezette, éppúgy, mint egy másikat is, amelyik az apja tulajdona, és közvetlenül az én ültetvényem mellett fekszik, s ő maga is évenként háromszor-négyszer odamegy, hogy utánanézzon a dolgoknak. Megkérdeztem tőle, mit gondol, mennyit ér az ültetvény. Azt mondta, ha bérbe akarnám adni, évi hatvan fontot adna érte, de ha ott akarnék élni, sokkal többet érne, ő azt hiszi, körülbelül százötven fontot hozna nekem egy évben. De tekintve, hogy én talán az öböl másik partján akarnék letelepedni, vagy talán kedvem támadna visszamenni Angliába: ha őt teszem meg intézőm-

mé, ő úgy vezetné a részemre, mint ahogy a maga részére vezette, és azt hiszi, akkor annyi dohányt küldhetne az ültetvényről, ami körülbelül száz fontot hozna nekem egy évben, néha többet is.

Mindez elég furcsa újság volt nekem, és olyasmi, amihez nem szoktam hozzá; és csakugyan, a szívem kezdett komolyabban feltekinteni a magasba, mint ahogy, azt hiszem, valaha is azelőtt, és nagy háládatossággal tekintett a Gondviselés kezére, amely ennyi csodát tett értem, aki magam is talán a romlottság legnagyobb csodája voltam, amelyet a föld valaha megtűrt a hátán. És megint csak meg kell jegyeznem, hogy nem csupán ebből az alkalomból, hanem a háládatosság minden más alkalmából is az én elmúlt romlottságom és visszataszító életem soha nem látott előttem olyan szörnyűségesnek, és sohasem borzadtam tőle olyan tökéletesen, és nem vádoltam magamat vele annyira, mint amikor éreztem magam fölött a jótévő Gondviselést, miközben csupán gyarlón viszonyoztam azt.

De rábízom az olvasóra, hogy javára fordítsa ezeket a gondolatokat, amire kétségkívül talál majd alkalmat, és visszatérek a tényekre. Fiam gyöngéd viselkedése és jóságos ajánlatai könyvekre fakasztottak, majdnem mindazonközben, míg beszélt hozzám. Voltaképpen alig is tudtam felelni neki, csak megindultságom szüneteiben; végül is azonban nekikezdtem, kifejeztem csodálatomat, hogy ilyen szerencsében lett osztályrészem, s ami rám maradt, azt saját gyereke kezére bízta, megmondtam neki, hogy ami ennek a hagyatéknak az örökösét illeti, nekem nincs a világon más gyereke, csak ő, és most már túl vagyok azon, hogy lehetne gyereke, még ha férjhez is mennék, s ezért azt szeretném, ha megszerkesztene egy okmányt, amit én szívesen aláírok, és amely szerint halálom után az egész ültetvényt teljességgel rá és örökösire hagyom. Közben mosolyogva azt is megkérdeztem tőle, mi az oka annak, hogy ilyen sokáig él legényéletet. Kedvesen és habozás nélkül azt felelte, hogy Virginia nem kínál nagy választékot asszonyokban, és mivel arról beszéltem, hogy visszamegyek majd Angliába, küldjek neki feleséget Londonból.

Ez volt a beszélgetésünk tárgya az első napon, amelyiknél kellemesebb napot soha nem töltöttem életemben, s amely a legvalódibb elégtételt szolgáltatotta nekem. Ezután mindennap átjött hozzám, idejének nagy részét velem töltötte, elvitt néhány barátja házához is, ahol nagy tisztelettel fogadtak. Többször ebédelttem az ő házában is, amikor is mindig volt rá gondja, hogy élőhalott apját félretegye az útból, és soha ne is lássam, se ő engem. Ajándékot is adtam neki, az egyetlen holmimat, aminek értéke volt, mégpedig az egyik aranyórát, mert, mint már említettem, kettőt hoztam magammal a ládában, és ez véletlenül velem volt, és harmadik látogatása alkalmával neki adtam. Azt mondtam neki, nincs más értékem, amivel megajándékozhatnám, csak ez, és azt szeretném, ha olykor-olykor megcsókolná a kedvemért. Azt azonban nem mondtam meg neki, hogy egy úriasszony oldaláról loptam egy imaházban, Londonban. De ezt csak úgy mellesleg.

Egy darabig habozva állt, mintha tétovázna, elfogadja-e vagy sem; de én unszoltam, hogy fogadja el, és nem is ért kevesebbet, mint az ő spanyol aranyakkal teli bőrszénye, nem, még akkor se, ha a londoni értékén számoljuk el, míg ott kétszerre többet ért. Végül átvette, megcsókolta, azt mondta, az órát olyan adóságnak tekinti, amit meg fog fizetni, ameddig csak él.

Néhány nap múlva magával hozta az adományozó iratot meg egy írnokot, én pedig készségesen aláírtam, és átadtam neki száz és száz csók kíséretében; mert bizonyos, soha nagyobb szeretettel nem bánt egymással anya és gyöngéd, kötelességtudó gyereke. Másnap elhozta nekem a saját kezűleg aláírt és lepecsételt kötelezvényét, mely szerint elvállalta, hogy az én részemre vezeti az ültetvényt, s a jövedelmét rendelkezésemre eljuttatja, bárhol is legyen; azonkívül kötelezte magát, hogy évi száz font jövedelmet biztosít számomra. Mindezek elintézése után megmondta, hogy mivel az aratás betakarítása előtt jelentkeztem igényemmel, jogom van a folyó év jövedelméhez is, s ezzel kifizetett nekem száz fontot spanyol ezüstökben, s arra kért, adjak neki

nyugtát róla, hogy ez évre, egészen az elkövetkező karácsonyig, nincs követelnivalóm – ez tudniillik augusztus vége felé történt.

Több mint öt hetet töltöttem itt, és csak nagy nehezen tudtam innen elszakadni. Sőt ő is át akart jönni velem az öblön, de ezt semmiképpen sem engedtem meg. De legalább a saját naszádján akart átküldeni, amelyik jachtszerűen volt megépítve, és éppúgy szolgált a fiam élvezetére, mint üzleti céljaira. Ezt el is fogadtam, és így a hűség és szeretet kölcsönös kifejezése után utamra bocsátott, és két nap múlva épségben megérkeztem barátom, a kvéker házához.

Ültetvényünk számára magammal vittem három lovat, nyeregget és lószerszámmal, néhány disznót, két tehenet és ezer más holmit, megannyi ajándékát a legjobb, leggyöngédebb gyereknek, akit asszony valaha is magáénak mondhatott. Férjemnek elmondtam ennek az utazásnak minden részletét, kivéve, hogy a fiamat az unokaöcsémnek neveztem; és mindenekelőtt elmondtam neki, hogy elvesztettem az órámat, amit ő láthatóan nagy csapásnak tartott; de aztán elmondtam neki, milyen jóságos volt az unokaöcsém, milyen ültetvényt hagyott rám az anyám, amit az unokaöcsém megőrzött számomra, abban a reményben, hogy előbb-utóbb majd csak hall rólam; aztán elmondtam férjemnek, hogy ezt az ültetvényt unokaöcsém vezetésére bízam, és ő majd híven elszámol a jövedelmével; aztán elővettem a száz fontot ezüstben mint az első év jövedelmét; aztán elővettem az özbőr erszényt is a pistolokkal, e szavak kíséretében:

– Ezt meg, drágám, az aranyóráért.

Mire a férjem így szólt:

– Ennyire bizonyos, hogy az ég jósága ugyanazt a hatást műveli minden fogékony lélekben, ha az irgalom megérinti a szívet!
– Ezzel felemelte mindkét kezét, s hozzátette ujjongó örömmel:
– Mi mindent meg nem tesz Isten ilyen hálátlan kutyaért, amilyen én vagyok.

Aztán közöltem vele, hogy mindezen kívül mit hoztam magammal a naszádon, értve ezalatt a lovakat, disznókat, teheneket és az ültetvényünkhöz szükséges eszközöket; mindez növelte

férjem meglepetését, és háládatossággal töltötte el szívét; és azt hiszem, ettől az időtől fogva olyan őszinte bűnbánatot érzett, és olyan tökéletesen megjavult ember lett belőle, amilyenné Isten még soha át nem változtatott elvetemült útonállót és rablót. Ennek az igazságnak bizonyásaival ennél nagyobb terjedelmű elbeszélést is ki tudnék tölteni, ha nem kételkednék abban, vajon a történetnek ez a része ugyanolyan szórakoztató volna-e, mint a bűnös része.

De hát ez az én saját történetem, nem a férjemé. Visszatérek tehát saját szerepemhez. Tovább vezettük az ültetvényünket, és ez sikerült is, ottan szerzett barátainknak, különösen a derék kvékernek segítségével és irányításával, ő ugyanis hűséges, nagy-lelkű és állhatatos barátunknak bizonyult; és nagyon jó eredményt értünk el annak következtében, hogy olyan bőséges tőkével kezdtük el, mint már említettem, és ezt most még százötven font sterling hozzáadásával növeltük is, gyarapítottuk a szolgálományunkat, igen szép házat építettünk magunknak, és minden évben jóval nagyobb darab földet műveltünk meg. A második évben levelet írtam öreg nevelőanyámnak, hadd legyen része a mi sikerünk eredményében, és utasítást is adtam neki, hogyan helyezze ki a nála hagyott pénzt, ami kétszázötven font volt, mint már említettem, azzal, hogy küldje el nekünk áruban, és ő ezt végre is hajtotta szokásos kedvességével és hűségével, és minden épségben meg is érkezett hozzánk.

Most aztán egész ruhatárunk volt, férjemnek is, nekem is; és én különös gondot fordítottam rá, hogy megvásároljam neki mindazt, amiről tudtam, hogy öröme telik benne; így két hosszú parókát, két ezüstmarkolatú kardot, három-négy remek, kisöbű vadászpuskát, egy finom nyerget, igen tetszetős pisztolytáskákkal és pisztolyokkal meg egy bíborvörös takaróval; szóval mindazt, amiről azt gondoltam, lekötelezem vele, hogy úgy jelenhesen meg, mint aki valójában volt, igen előkelő úriemberként. Háztartási szerekből is, amikben hiányt szenvedtünk, rendeltem egy jó csomót, és fehérneműt is, mindkettőnk részére. Ami engem illet, nekem nem nagy szükségem volt ruhákra vagy fehér-

neműre, tekintve, hogy már előbb is igen jól el voltam látva velük. A rakományom többi része mindenféle vasból való holmi volt, meg lószerszám, munkaeszközök, a szolgák részére való ruhák, gyapjúruhák, posztó, kendők, harisnyák, cipők, kalapok meg egyéb olyasmi, amit a szolgák viselnek; egész végeket is hoztunk, hogy megcsináltassuk a szolgák részére, és mindezt a kvéker tanácsára. Ez az egész rakomány épségben, jó állapotban érkezett meg, három szolgálóval együtt, jó erős némberek voltak, öreg nevelőanyám szedte fel őket számomra, eléggé megfeleltek arra a helyre és arra a munkára, amire kellettek nekünk, sőt az egyikük történetesen megduplázódva érkezett, mivel a hajón másállapotba került az egyik tengerésztől, mint azt később bevallotta nekünk, még mielőtt a hajó Gravesendig eljutott; így hát hét hónappal a partraszállás után egy életerős fiút hozott nekünk a világra.

Gondolhatják, hogy a férjem kissé meglepődött, mikor ez a rakomány megérkezett Angliából, és egy nappal azután, hogy részletesen megtekintette, így szólt hozzám:

– Drágám, mit jelent mindez? Félek, túlságosan mélyen beleárasztasz minket az adósságokba: mikor tudjuk mindezt visszafizetni?

Mosolyogtam, és azt feleltem, hogy mindez már ki van fizetve; aztán megmondtam, hogy nem tudván, mi érhet bennünket útközben, és meggondolván, milyen veszélyeknek tesszük ki magunkat, nem hoztam magammal egész vagyonomat, hanem ennyit barátnőm kezei közt hagytam, de most, hogy épségben megérkeztünk, letelepedtünk, és megélhetést szereztünk magunknak, elhozattam, mint ahogy láthatja.

Megdöbbenően állt egy darabig az ujjain számolva, de nem szólt egy szót se. Végül így kezdett hozzá:

– Nézzük csak – mondta, még mindig az ujjain felsorolva, kezdve a hüvelykujján. – Először is itt van kétszáznegyvenhat font készpénzben, aztán meg két aranyóra, gyémántgyűrűk és ezüstedények – mondta most már a mutatóujjával. Aztán a következő ujj következett. – Itt van egy ültetvény a York folyó mel-

lett, évi száz fonttal, aztán százötven font készpénzben, aztán egy naszád-rakomány ló, tehén, disznó és szerszám – és így tovább a másik hüvelykujjáig. – Most pedig – mondta – kétszázötven fontos rakomány Angliából, amelyik itt kétszer annyit ér.

– De hát – kérdeztem – mire akarsz kilyukadni mindezzel?

– Mire? – kérdezte. – És hát ki mondja, hogy becsapódtam, amikor Lancashire-ben megházasodtam. Azt hiszem, gazdag nőt vettem feleségül, mégpedig nagyon gazdagot.

Szóval most már számottevő vagyoni helyzetbe kerültünk, amelyik évről évre gyarapodott, mert új ültetvényünk észrevétlenül megnövekedett a kezeink közt, és az alatt a nyolc év alatt, miközben ott éltünk, odáig vittük, hogy a jövedelme legalább évi háromszáz font sterlinget tett ki: úgy értem, ennyi értéke volt Angliában.

Miután egy évet otthon töltöttem, megint átkeltem az öblön, hogy meglátogassam fiamat, és átvegyem tőle ültetvényem következő évi jövedelmét; és amint partra szálltam, meglepetéssel hallottam, hogy régi férjem meghalt, két hete sincs, hogy eltemették. Ez, bevallom, nem volt kellemetlen hír számomra, mert most már úgy jelenhettem meg, ahogy voltam, azaz férjezett állapotban; így hát megmondtam a fiamnak, mielőtt eljöttem tőle, hogy azt hiszem, férjhez megyek egy úriemberhez, akinek ültetvénye van az enyém szomszédságában: és hogy bár törvényesen szabadon férjhez mehettem, mert semmiféle előbbi kötelezettség nem akadályozott ebben, de húzódoztam attól, nehogy az egész ügy előbb-utóbb kitudódjék, ami kényelmetlen lehet egy férj számára. Fiam, aki ugyanaz a kedves, kötelességtudó és udvarias lény volt, mint addig, most saját házában látott vendégül, kifizette a száz fontomat, és megint ajándékokkal megrakodva küldött haza.

Nem sokkal ezután tudattam a fiammal, hogy férjhez mentem, és meghívtam, látogasson meg minket, férjem is írt neki egy igen udvarias levelet, amelyben meghívta, jöjjön el hozzánk látogatóba; ő el is jött néhány hónap múlva, és véletlenül éppen ak-

kor volt ott, amikor megérkezett a rakomány Angliából, de én elhitettem vele, hogy mindez a férjem vagyonából van, nem az enyémből.

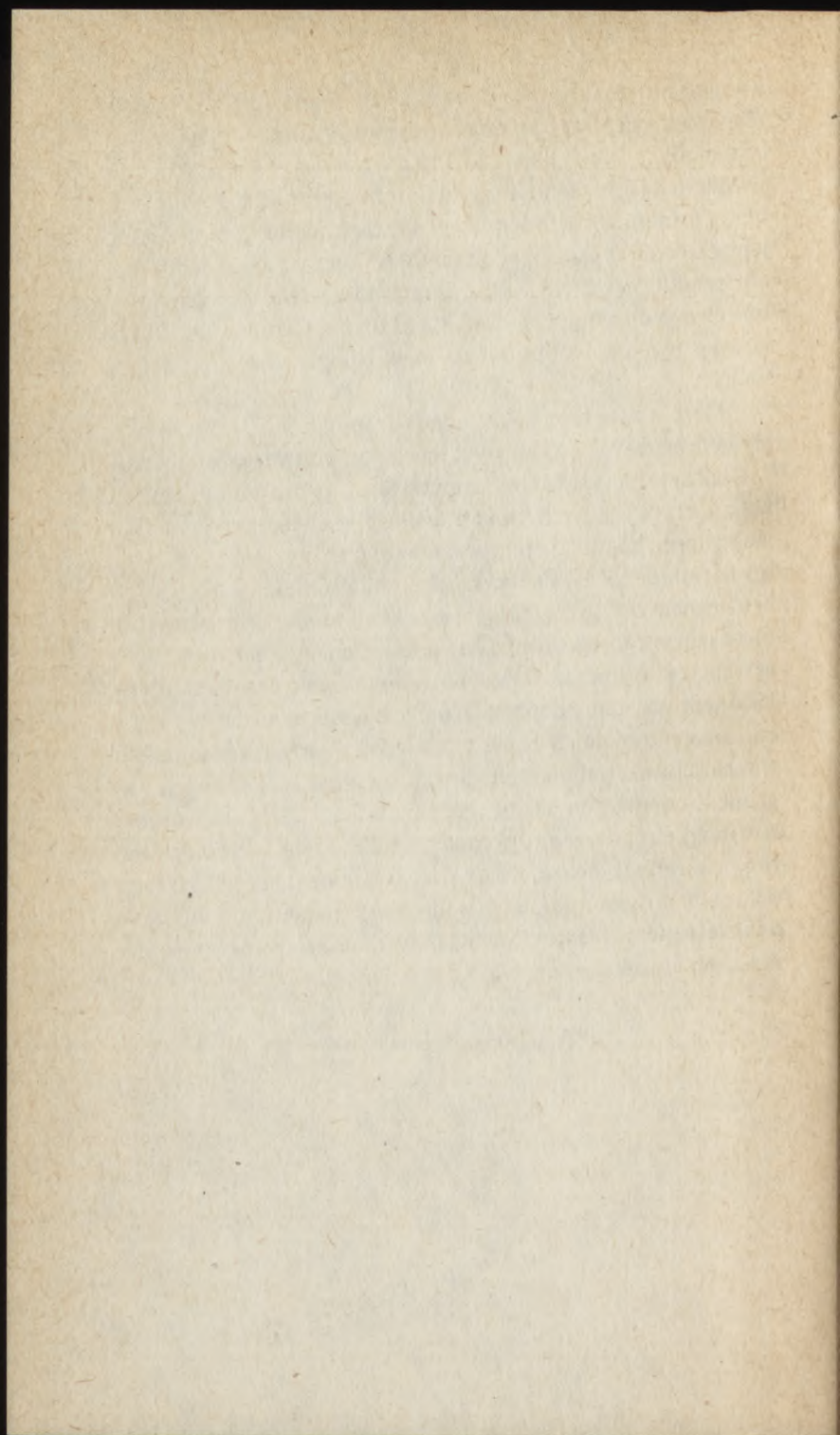
Meg kell jegyeznem, hogy amikor az a szerencsétlen öregember, a fivérem, azaz férjem meghalt, őszintén beszámoltam férjemnek erről az egész ügyről, arról is, hogy ez az unokaöcsem, ahogy addig neveztem, a saját fiaméből az elhibázott házasságból. Ő teljesen nyugodtan fogadta a közlést, s azt mondta, akkor is ilyen nyugodt volna, ha az öreg, ahogy neveztük, életben volna.

– Mert – tette hozzá – ez nem a te hibád volt, sem az övé; olyan tévedés volt ez, amelyet lehetetlen volt megakadályozni.

Csak azt vetette fivérem szemére, hogy azt kívánta tőlem, titkoljam el, és éljek vele mint a felesége, még azután is, amikor megtudtam, hogy a fivérem; ez, mondta, csúnya dolog volt tőle. Így hát mindezek a kis nehézségek elrendeződtek, és az elképzelhető legnagyobb gyöngédségben és kényelemben éltünk együtt. Most már megöregedtünk; én visszatértem Angliába majdnem hetvenéves koromban, férjem hatvannyolc volt, és sokkal többet töltöttem ott, mint deportálásom megszabott idejét; és most mindazon fáradalmak és nyomorúságok után, amiket mindketten megéltünk, mindketten jó egészségben és kedélyben vagyunk. Férjem az én hazajövelelem után egy ideig még ott maradt, hogy elrendezze az ügyeinket, s előbb az volt a szándékom, hogy visszatérek hozzá, de az ő kívánságára megváltoztattam ezt az elhatározásomat, és ő is átjött Angliába, ahol hátralevő éveinket tölteni kívánjuk őszinte bűnbánatban azért a bűnös életért, amit éltünk.

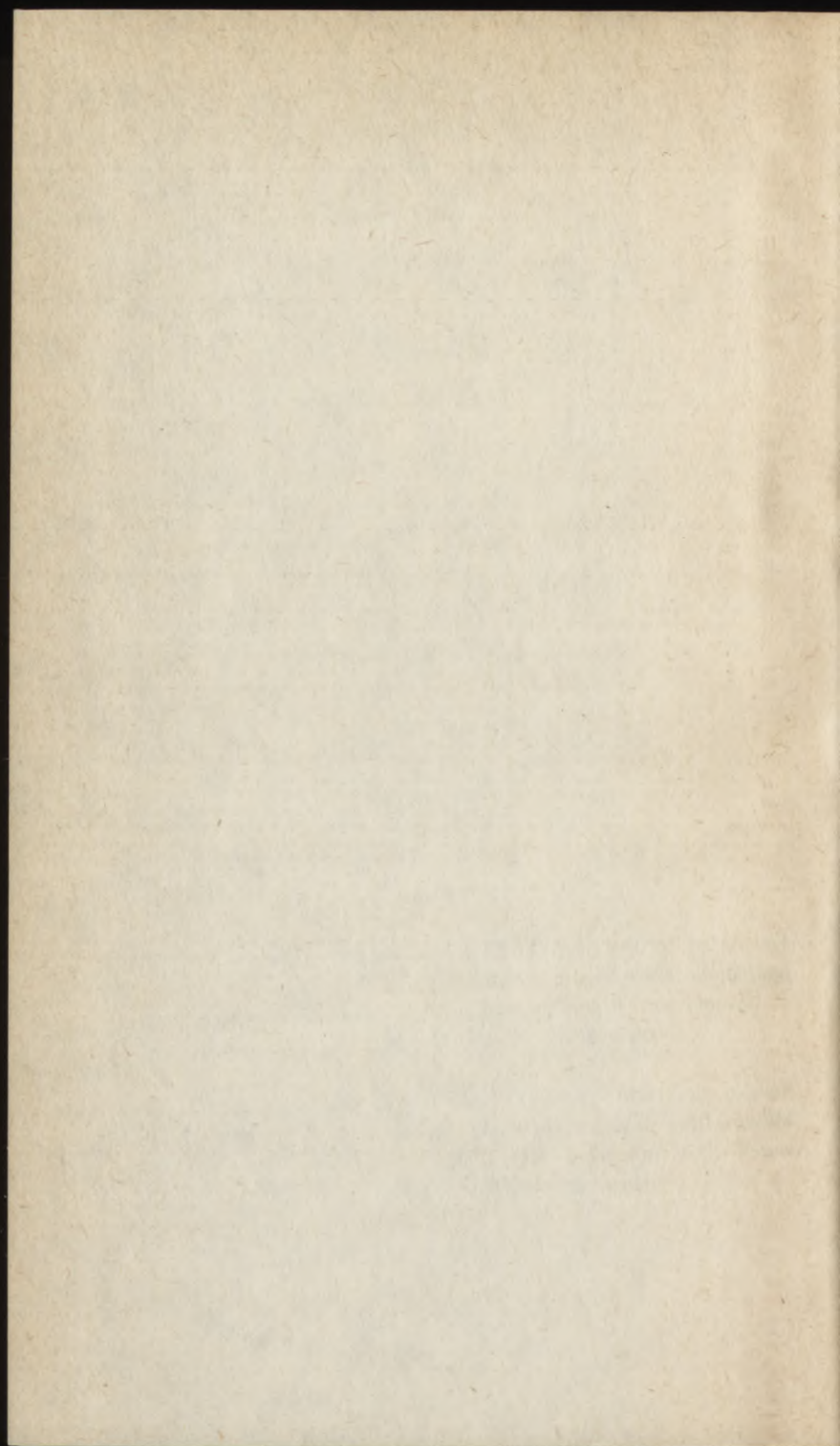
ÍRATOTT AZ 1683-AS ÉVBEN

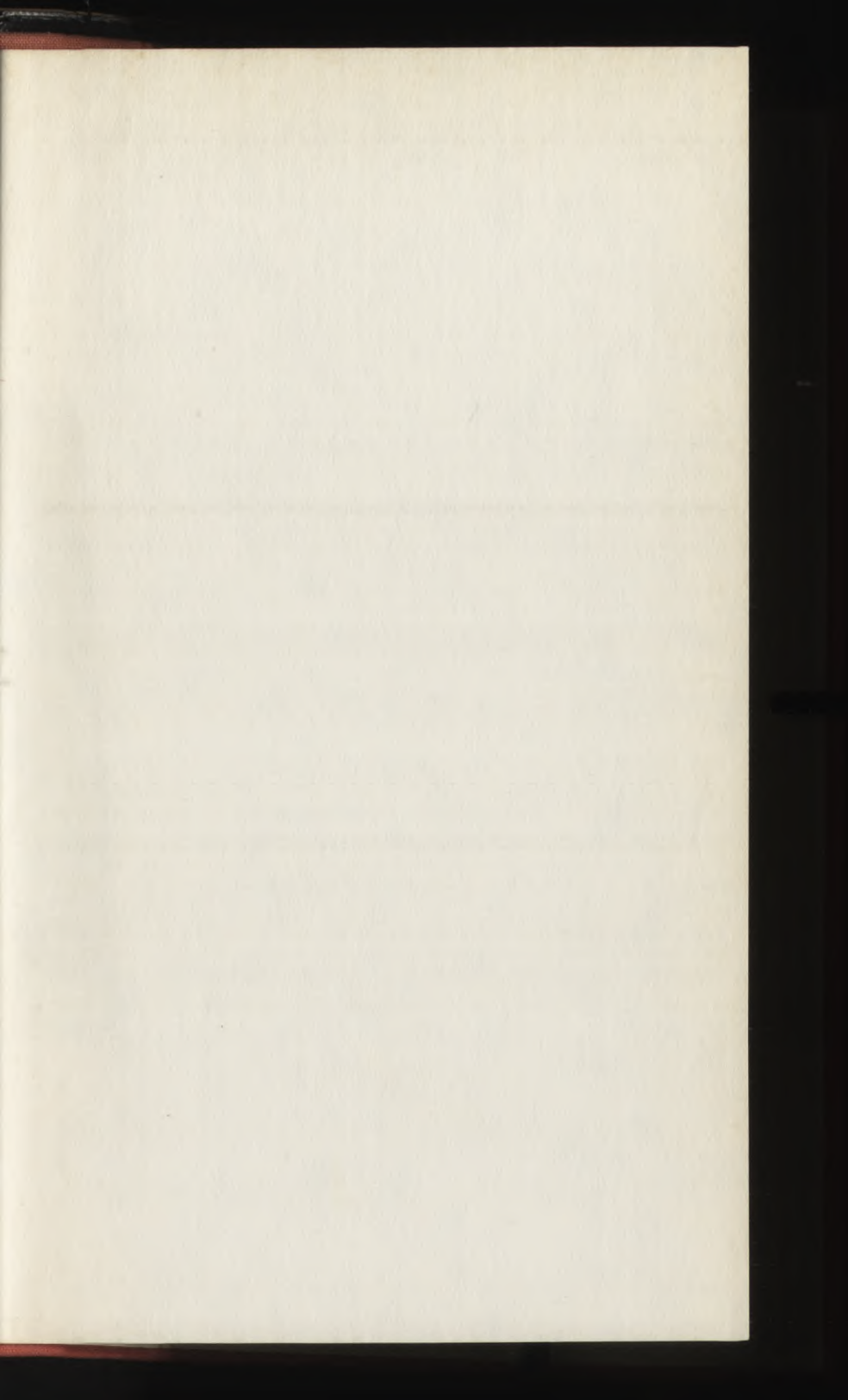

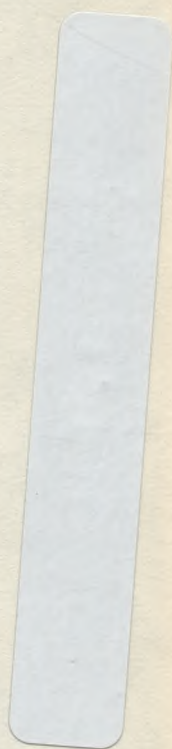

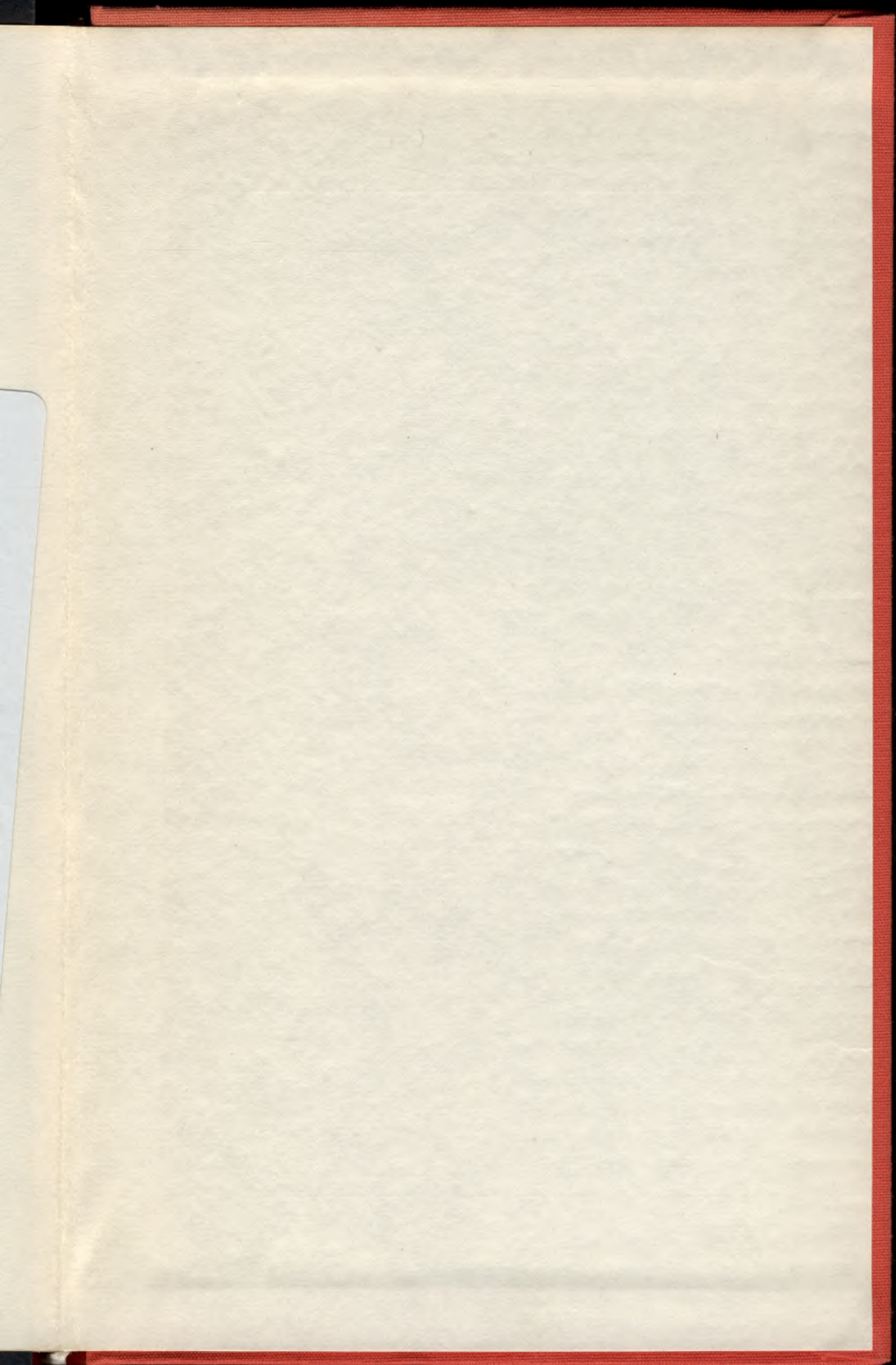
Kiadta az Európa Könyvkiadó – A kiadásért az Európa Könyvkiadó
igazgatója felel – Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (829669/08)
– Nyomta az Alföldi Nyomda – A nyomdai rendelés törzsszáma:
6606.66-14-1 – Készült Debrecenben, 1983-ban

Felelős szerkesztő: Dezsényi Katalin – A védőborító és a kötésterv
Miklósi Imre munkája – Műszaki szerkesztő: Déri Erzsébet – Műszaki
vezető: Szegleth Károly – Készült 36 000 példányban, 19,8 (A/5) ív terje-
delemben, New Times betűvel, EU-c-8384
ISBN 963 07 2921 0

49—B

DEFOE
MOLL
FLANDERS

DA

FI

5